

ISSN 2822 – 0781 (Online)

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

Mae Fah Luang University

皇太后大学

Journal of Sinology

วารสารจีนวิทยา 汉学研究

Vol.19 No.2 (July-December 2025)

ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2568)

第19期 第2册 (2025年7-12月)

ศูนย์ภาษาและวัฒนธรรมจีนสิรินธร

Sirindhorn Chinese Language and Culture Center

诗琳通中国语言文化中心

Journal of Sinology

Vol.19 No.2 (July-December 2025)

Sirindhorn Chinese Language and Culture Center
Mae Fah Luang University

Journal of Sinology ISSN 2822-0781 (Online)

Vol.19 No.2 (July-December 2025)

Copyright 2025

Sirindhorn Chinese Language and Culture Center,
Mae Fah Luang University

Published by

Sirindhorn Chinese Language and Culture Center
Mae Fah Luang University

333 Moo 1 Thasud, Muang, Chiang Rai 57100 Thailand

Tel: +66 (0) 5391 7093 Email: jsino.sclc@mfu.ac.th

About the Journal

Journal of Sinology (JSINO) was established in 2007 by the Sirindhorn Chinese Language and Culture Center, Mae Fah Luang University, to provide an academic platform for high-quality research in Chinese studies. From its inception, the journal has focused on advancing scholarship in Chinese studies, while fostering academic exchange between Thailand, China, and the wider international community.

Over the years, **JSINO** has evolved into a recognized forum for interdisciplinary research, publishing articles in Thai, Chinese, and English. The journal continues to serve as a bridge connecting regional and global perspectives in Chinese studies, promoting dialogue, and contributing to the development of Chinese studies in Thailand.

Journal of Sinology is accepting academic articles in three languages: Thai, Chinese and English. In the form of research articles and academic articles. *Journal of Sinology* is **two volumes per year**, consisting of the 1st edition (January-June) and the 2nd edition (July-December).

Aims and Scope

Chinese Language and Literature: Studies on the Chinese language and its literature in relation to Thailand, including comparative linguistic analysis, classical and modern Chinese literary traditions, translation between Chinese and Thai, folk literature, and the pedagogy of Chinese language teaching in the Thai context.

Chinese History and Philosophy: Research on historical interactions between China and Thailand, the influence of Chinese philosophical traditions on Thai society, cross-cultural intellectual exchanges, and historical processes that have shaped Thai–Chinese relations over time.

Chinese Culture and Society: Investigations into Thai–Chinese cultural connections, including folklore, performing arts, material culture, intangible heritage, festivals, community studies, and how Chinese society has influenced and adapted within the Thai context.

Other Topics Related to Chinese Studies: Broader areas of Thai–Chinese interaction, including politics and governance, bilateral and regional international relations, economic development and cooperation, and international Chinese education in Thailand. This also includes studies on cultural exchange, language policy, and intercultural communication that illuminate the dynamics of Thai–Chinese engagement.

Editorial Team

Editor in Chief

Prof. Ronglin Cen

Assistant Editors

Teeraparp Predeepoch, Ph.D.

Asst. Prof. Suppakorn Khonkhlong

Editorial Board

Prof. Sitthiphon Kruarattikan, Ph.D.

Prof. Metcha Metjiranont, Ph.D.

Prof. Kanokporn Numtong, Ph.D.

Prof. Gu Ming

Prof. Qiu Rong

Assoc. Prof. Mei Fan

Assoc. Prof. Zhou Rui

Assoc. Prof. Pittaya Suvakunta, Ph.D.

Assoc. Prof. Surasit Amornwanitsak, Ph.D.

Asst. Prof. Naris Wasinanont, Ph.D.

Asst. Prof. Theerawat Theerapojjanee, Ph.D.

Asst. Prof. Nutdhavuth Meechaiyo, Ph.D.

Asst. Prof. Caijun Lin

Nisareen Wangtakwadeen, Ph.D.

Pratuangporn Wiratpokee, Ph.D.

Thammasat University

Ubon Ratchathani University

Kasetsart University

Guizhou University of Finance and Economics

Guizhou University of Finance and Economics

Guizhou University of Finance and Economics

Southwest University

Thammasat University

Thammasat University

Huachiew Chalermprakiet University

Chulalongkorn University

Mae Fah Luang University

Mae Fah Luang University

Mae Fah Luang University

Mae Fah Luang University

Secretary of Journal

Chayanat Srijarunerueng

Nuttida Wongputtarungsee

Panupong Jannarongsorn

Contact

The Sirindhorn Chinese Language and Culture Center
333 Moo1, Thasud, Muang, Chiang Rai 57100 Thailand
<https://journal.mfu.ac.th/jsino>

Principal Contact

Asst. Prof. Suppakorn Khonkhlong
Assistant Editor
Tel: +66 (0) 5391 6693, +66 (0) 5391 7096
Email: suppakorn.kho@mfu.ac.th

Support Contact

Chayanat Srijarunruang Tel: +66 (0) 2679 0038 (ext. 5105)
Nuttida Wongputtarungsee; Panupong Channarongsorn Tel: +66 (0) 5391 7093
Email: jsino.sclc@mfu.ac.th

PUBLICATION ETHICS

Duties of Authors:

1. The author must certify that his/her paper is new and has never been published anywhere before.
2. The author must quote other authors' work if part/parts of their work are included in the author's paper. Furthermore, it must be stated in the reference section.
3. The author must correctly write an academic article or research paper based on the "Author Guidelines" format.
4. Co-author (s) name (s) appearing in the article must be a person (s) who has truly been involved in the writing of (s) the article.
5. The author must put forward evidence stemming from research that has been conducted without distortion or bias.
6. The author must indicate the source of any supporting funds.
7. The author must indicate any data that could signal a conflict of interest.

Duties of Editors:

1. One of the editor's tasks is to consider the quality of articles submitted to the editorial board.
2. The editor is obliged to check for plagiarism by using a reliable program. This aims to ensure that all articles published in the journal do not copy other articles.
3. If plagiarism is found, the editor must quit the assessment process and contact the author immediately seeking an explanation. This will then serve as the basis for the article's acceptance or rejection.
4. In the case of uncertainty or suspicion, the editor must find evidence to verify it. However, the editor must not reject the publication solely based on his/her suspicion.
5. The editor must not disclose any personal data of the author or the person assessing the article to other people who are not involved while the article is being assessed.
6. The editor must decide on selecting published articles after they have passed the article assessment process. This should be based on the article's contribution, innovation, clarification, and the consistency of its content with the journal's policies.
7. The editor/s must not have conflicts of interest with the author of the article's assessor.

Duties of Reviewers:

1. The reviewer must strictly observe confidentiality. He/she must not disclose any data found in the submitted article to other people who are not involved.
2. After receiving the article from the editorial board, the reviewer may inform the editor or reject the assessment if he/she believes that there is a conflict of interest such as having participated in the project, personal acquaintance with the author or any other reason/s which might hinder him/her from doing their work.
3. The reviewer should indicate any article which the author has not quoted but which is important and consistent with the article being assessed. Also, if it is found that the article resembles another one, the article assessor must notify the editor.
4. The reviewer should choose to assess the article because it relates to the field in which he/she specializes and base their assessment on the importance of its content, the quality of its analysis, and concentration of the article. Personal opinions having no supporting data as a criterion for assessing the article must be avoided.
5. The reviewer should not judge the article based on his/her persona; opinions having no supporting evidence.

INSTRUCTIONS FOR AUTHOR

1) The manuscript must be in Thai, Chinese, or English.

2) For Thai and Chinese articles, you must provide an English version of the title, author's name, affiliations, abstract, and keywords on the first page.

3) Manuscript Structure

3.1) Information Section

Title: The title should be precise, concise, and clearly convey the manuscript's central focus in both the original language and English.

Author Information: Provide the full names of all authors, their institutional affiliations, official email addresses, and contact details of the corresponding author in both the original language and English.

Abstract: An abstract of 250-350 words is required. It should include the following elements: research background and objectives, methodology, principal findings, significance in relation to Thai-Chinese studies, and a conclusion in both the original language and English.

Keywords: Supply three to five keywords in both the original language and English.

Acknowledgments (optional): Where applicable, specify details of the research project, funding support, and year of completion.

3.2) Content Section

Introduction: Present an overview of the research topic, relevant background, and a concise review of related literature, leading to the research problem or guiding questions.

Objectives: State clearly the aims or purposes of the study.

Methodology: Describe in detail the methods, procedures, or techniques employed in collecting, analyzing, and interpreting the data.

Results: Report the major outcomes and findings of the research.

Discussion and Conclusion: Summarize the key findings, address the research questions, and discuss the implications or significance of the results in the context of Thai-Chinese studies.

References: List all works cited in the manuscript.

3.3) Reference Section

Citation Style: References must follow the author-date system and be arranged alphabetically at the end of the manuscript, in accordance with the APA 7th edition guidelines. Both in-text citations and the reference list must be written in English. In case of references sourced from a non-English language, translate the title to English and retain "in Thai" or "in (Original Language)" in the parentheses. Please note that if references are not cited in order, the manuscript may be returned for amendment before it is passed on to the Editor for review.

References' examples

Textbook

- Brinton, D. M. (2017). Innovations in pronunciation teaching. In *The Routledge Handbook of Contemporary English Pronunciation*. Routledge.
- Lu, B.F., & Jin, L.X. (2015). *Yuyan Leixingxue Jiaocheng* [Language Typology Course]. Peking University Press. (in Chinese)
- Petchedchoo, P. (2010). *An analysis of common errors in Chinese prepositions usage by Thai high school students in Bangkok and nearby areas* (Report No. n.d.). Dhurakijpundit University. (in Thai)
- Prime Minister's Office. (1997). *Criteria for transcribing Chinese characters instead of Mandarin with Thai characters*. Thammasat Printing House. (in Thai)

Article

- Butler, D. L., & Winne, P. H. (1995). Feedback and regulated learning: A theoretical synthesis. *Review of Educational Research*, 65(3), 245–281.
- Chang, J. (2007). An initial comment on the teacher's leading role and the student's learning of his own: Taking the audio-visual speaking instruction as a case. *Journal of Shanghai University*, 14(3), 134–137. (in Chinese)
- Waelateh, B., Boonsuk, Y., Ambele, E. A., & Jeharsae, F. (2019). An analysis of the written errors of Thai EFL students' essay writing in English. *Songklanakarin Journal of Social Sciences and Humanities*, 25 (3), 55-82.

Thesis

- Wang, Y. R. (2020). *Investigation and research on Chinese autonomous learning ability of Korean students in China: A case study of Dalian University of Foreign Languages*. [Unpublished master's thesis]. Dalian University of Foreign Languages. (in Chinese)
- Wang, Z. H. (2018). *Investigation and analysis of Chinese learning autonomy of overseas students from Central Asian countries*. [Unpublished master's thesis]. Shanghai International Studies University. (in Chinese)

Website

- Allen, I. E., & Seaman, J. (2007). *Growing by degrees: Online education in the United States*, The Sloan Consortium. http://www.sloanc.org/publications/survey/pdf/growing_by_degrees.pdf.
- Peters, M. (2009). *Executing blended learning*. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S187704281303351X>

CONTENTS

Message from Editor

I

BOOK REVIEW

“Xi Jinping: The Governance of China” The Art of Governing State that Leaders Should Read

II-VI

สีจิ้นผิง ยุทธศาสตร์การบริหารประเทศ ศาสตร์แห่งการบริหารประเทศที่ผู้นำควรอ่าน

Aksornsri Phanishsarn

RESEARCH ARTICLES

Curriculum Development for a Bachelor of Education Program (4-Year Program) in Teaching Chinese Language, School of Sinology, Mae Fah Luang University

1-22

การพัฒนาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาจีน
สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

Thirayu Inplaeng; Paneeya Kradumporn; Yang Yang; Petpirun Dokkulap;

Qian Li; Nisareen Wangtakwadeen; Noppakao Saekhow

An Analysis of the Status and Roles of Foot Binding Women in Chinese Families from the English Novel Translated into Thai “Snow Flower and the Secret Fan”

23-40

การวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของสตรีรัดเท้าที่มีต่อครอบครัวชาวจีน จากนวนิยายอังกฤษ ฉบับแปลไทย เรื่อง จดหมายลับไปเหอ (Snow Flower and the Secret Fan)

Sarinya Prommas; Supatsara Khanan; Sakkarin Sawatdee

Semiotics and Belief: Decoding Signs in the Animation *White Snake*

41-57

สัญญะวิทยากับความเชื่อ : ถอดรหัสสัญญะในแอนิเมชัน เรื่อง อิทธิฤทธิ์นางพญานาคีขาว (*White Snake*)

Kanyathida Larpwaree; Mukthita Sao-wapak; Nititaya Soontornthamnit

The Application of the Production-Oriented Approach in Vocabulary Teaching for Elementary Comprehensive Chinese Courses in Thailand 产出导向法在泰国初级汉语综合课词汇教学中的应用研究——以泰国碧瑶大学为例 Mongkhon Chaiarram	58-79
Strategic Diplomacy in Thailand-China Relations: Analyzing the Belt and Road Initiative's Impact on Bilateral Ties การทูตเชิงกลยุทธ์ในความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีน: การวิเคราะห์ผลกระทบของโครงการ หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางต่อความสัมพันธ์ทวิภาคี Jirachart Panavechkijkul	80-98
An Investigation into Thai University Students' Recognition Ability of Chinese Character Forms 泰国大学生汉字字形辨识能力调查 Tossawat Jeen-ngarm	99-113
Thematic Tendencies in Heteronymous Ci-Tune Titles Sharing the Niannu Jiao Prosodic Pattern 《念奴娇》同调异名题材倾向研究 Zitong Wei; Kanokporn Numtong	114-137
A Study of Chinese Vocabulary Learning Strategies in Chinese Language Learning Applications: A Case Study of SuperTest, HelloChinese, and ChineseSkill Applications การศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนในแอปพลิเคชันสอนภาษาจีน: กรณีศึกษาแอปพลิเคชัน SuperTest HelloChinese และ ChineseSkill Phanuwit Wiangsam; Korawan Phromyaem; Chaiwat Nantasri	138-157

A Comparative Study of International and Thai Standards for Defining the Competency Framework of Secondary School Chinese Language Teachers in Thailand 158-177

การศึกษาเทียบเคียงกรอบมาตรฐานสากลและไทยเพื่อกำหนดกรอบสมรรถนะ
ครูสอนภาษาจีนระดับมัธยมศึกษาของประเทศไทย

Paneeeya Kradumporn; Maneeporn Saksoong

A Study of Code-Switching in Bilingual Chinese Language Instruction: 178-199

An Analytical Case Study Based on HSK1 Teaching Materials

ศึกษาการสลับรหัสภาษาในกระบวนการสอนภาษาจีนแบบสองภาษา

กรณีศึกษาวิเคราะห์จากสื่อวีดิทัศน์การสอนภาษาจีน HSK1

Maneeporn Saksoong; Paneeya Kradumporn

ACADEMIC ARTICLE

Errors and Characteristics of Chinese Preposition “Zai” Acquisition 200-214

by Thai Learners

泰国学习者汉语介词“在”偏误分析及习得特点

Kananya Chomphuchai

Message from Editor

It is my pleasure to present Journal of Sinology Vol. 19 No. 2 (July–December 2025), featuring diverse and insightful works on Chinese language, literature, culture, and international relations in the Thai context. This issue continues to serve as a platform for advancing academic dialogue and interdisciplinary exchange in Chinese studies.

A particular highlight of this issue is the book review by Associate Professor Aksornsri Phanishsarn, titled **“Xi Jinping: The Governance of China” The Art of Governing State That Leaders Should Read**. This review provides a penetrating discussion of the principles and philosophies underpinning contemporary Chinese governance. Through a careful reading of *The Governance of China*, the reviewer explores how Xi Jinping’s political thought articulates a distinctive approach to statecraft that combines traditional wisdom with modern governance challenges. The review not only deepens readers’ understanding of China’s political discourse but also invites reflection on leadership and governance in a globalized context.

The research articles in this issue reflect the journal’s breadth and focus. Topics include curriculum development in Chinese teacher education, literary and semiotic analyses, innovative methods in Chinese language teaching, and linguistic studies on vocabulary learning and character recognition. Other works explore strategic diplomacy in Thailand–China relations, comparative teacher competency frameworks, and code-switching in bilingual classrooms, showcasing both practical and theoretical contributions. The academic article on Thai learners’ acquisition of the Chinese preposition “Zai” further deepens our understanding of cross-linguistic learning between Chinese and Thai.

All contributions in this issue collectively embody the Journal of Sinology’s mission to advance comprehensive research in Chinese studies within the Thai and regional context. Together, these studies reinforce our dedication to deepening scholarly understanding of the Thai–Chinese connection and to fostering critical, cross-cultural academic dialogue that bridges disciplines and perspectives. I extend my sincere gratitude to all contributors, reviewers, and readers for their continued support and engagement.

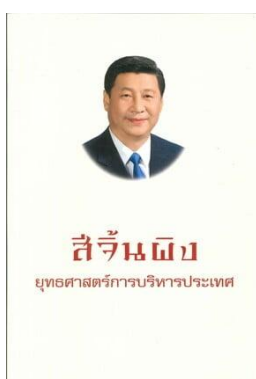
BOOK REVIEW

“Xi Jinping: The Governance of China” The Art of Governing State that Leaders Should Read

Aksornsri Phanishsarn¹

Faculty of Economics, Thammasat University, Bangkok 10200 Thailand

Email: 2009sorn@gmail.com

Xi Jinping. (2014 [2014 Thai trans.]). Xi Jinping: The Governance of China (Matichon Publishing, Trans.). Bangkok: Matichon Publishing. (Original work published 2014 by Foreign Languages Press)

Xi Jinping. (2017 [Thai trans. 2017]). Xi Jinping: The Governance of China, Volume II (Thai–Chinese Belt and Road Research Center, Trans.). Bangkok: Thai–Chinese Belt and Road Research Center. (Original work published 2017 by Foreign Languages Press)

¹ Associate Professor, Faculty of Economics, Thammasat University

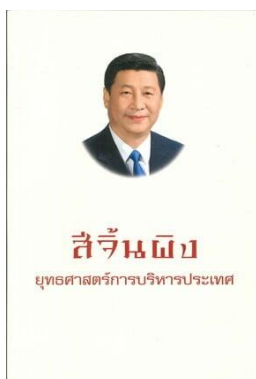
ปริทัศน์หนังสือ

สีจิ้นผิง ยุทธศาสตร์การบริหารประเทศ ศาสตร์แห่งการบริหารประเทศที่ผู้นำควรอ่าน

อักษรศรี พานิชสาส์น²

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร 10200 ประเทศไทย

Email: 2009sorn@gmail.com

สีจิ้นผิง. (2557). สีจิ้นผิง: ยุทธศาสตร์การบริหารประเทศ (แปลโดย สำนักพิมพ์ มติชน). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน. (ต้นฉบับภาษาอังกฤษ: *The Governance of China*, Foreign Languages Press, 2014)

สีจิ้นผิง. (2560). สีจิ้นผิง: สีจิ้นผิง :ยุทธศาสตร์การบริหารประเทศ เล่ม 2 (แปล โดย ศูนย์วิจัยหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางไทย-จีน). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยหนึ่ง แถบหนึ่งเส้นทางไทย-จีน. (ต้นฉบับภาษาอังกฤษ: *The Governance of China Volume II*, Foreign Languages Press, 2017)

² รองศาสตราจารย์ ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ในยุคที่โลกเต็มไปด้วยความโกลาหล สถานการณ์ในประเทศและสถานการณ์โลกมีความไม่แน่นอนสูง ผู้บริหารประเทศจำเป็นต้องเรียนรู้ศาสตร์แห่งการเป็นผู้นำ และเรียนรู้ประสบการณ์ในการแก้ปัญหาวิกฤตชาติของผู้นำในประเทศอื่นด้วย เพื่อเรียนรู้ว่า ทำไมผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มียุทธศาสตร์ในการบริหารประเทศ และมีการวางแผนระยะยาว รวมทั้งการลงมือทำอย่างจริงจัง จะสามารถนำพาประเทศฝ่าฝืนวิกฤติและจัดการปัญหาต่างๆ ของชาติบ้านเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทความนี้จึงขอแนะนำหนังสือที่ผู้นำรัฐบาลควรอ่าน และมีหลายส่วนของหนังสือที่น่าจะนำไปปรับประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบริหารประเทศ โดยคำนึงถึงบริบทภายในด้วย ทั้งนี้ ไม่ใช่เพื่อการลอกเลียนแบบนำไปใช้ทั้งหมด เนื่องจากระบบการปกครองและบริบทภายในของแต่ละประเทศย่อมมีความแตกต่างกัน

ผู้เขียนมีโอกาสอ่านหนังสือ “Xi Jinping: The Governance of China” ที่ได้รับการแปลมากกว่า 40 ภาษาทั่วโลก รวมทั้งการแปลเป็นภาษาไทย ภายใต้ชื่อหนังสือว่า “สีจิ้นผิง ยุทธศาสตร์การบริหารประเทศ” ซึ่งมี 2 เล่ม คือ เล่มแรก ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มติชน เมื่อมิถุนายน พ.ศ. 2557 และเล่มที่สอง โดยศูนย์วิจัยหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางไทย-จีน ตีพิมพ์เมื่อตุลาคม พ.ศ. 2560 เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้มีหลายประเด็นที่ผู้นำรัฐบาลควรเรียนรู้ ดังนี้

ประเด็นแรก จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ คือ การชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารประเทศจำเป็นต้องมีวิสัยทัศน์ และมีการวางแผนระยะยาวอย่างเป็นระบบ กรณีของผู้นำจีน ตั้งแต่เข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดีครั้งแรกในปี ค.ศ. 2013 สีจิ้นผิงก็ได้แสดงวิสัยทัศน์ ผ่านการประกาศ “ความฝันของจีน” (Zhong Guo Meng) และเป้าหมายในการ “ฟื้นฟูชาติ” (Fuxing) ให้จีนกลับมายิ่งใหญ่อีกครั้ง

ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และสามารถเชื่อมโยงกับเป้าหมายระยะยาว รวมทั้งมีแผนปฏิบัติที่ชัดเจนและดำเนินการต่อเนื่อง ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามผลประโยชน์ของกลุ่มการเมือง ย่อมจะทำให้ประเทศสามารถเดินหน้าพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีผลงานเป็นรูปธรรมจับต้องได้

ประเด็นที่สอง ผู้นำต้องมีความกล้าหาญที่จะปรับโครงสร้างประเทศแบบยกเครื่องหรือการปฏิรูปเชิงระบบ แล้วลงมือทำอย่างจริงจัง ในกรณีของจีน สิ่งที่สีจิ้นผิงลงมือทำ คือ “การปฏิรูปเชิงลึกรอบด้าน” (comprehensive deepening reform) ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ เช่น การลดการพึ่งพาภาคต่างประเทศ โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยี การขจัดความยากจน การมุ่งสู่เศรษฐกิจสีเขียว การปฏิรูปรัฐวิสาหกิจ ตลอดจนการปฏิรูประบบราชการ และภาคการศึกษา เป็นต้น โดยจีนจะใช้วิธีทดลองในระดับท้องถิ่นก่อนจะขยายผลไปทั่วประเทศ ในหนังสือเล่มนี้ มีการบอกเล่าถึงกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นจริงในหลายท้องถิ่นของจีน

ดังนั้น บทเรียนสำหรับผู้นำรัฐบาล คือ ต้องมีเป้าหมายระยะยาวและมีทิศทางที่ชัดเจน ถึงเวลาแล้วที่ประเทศไทยจะต้องมีการปฏิรูปเชิงระบบในลักษณะ structural reform แบบยกเครื่อง ไม่ใช่เป็นเพียงการปรับปรุงเล็กน้อย หรือการปรับแก้เฉพาะหน้าไปวันๆ และจะต้องไม่เป็นเพียงการลู่หน้าปะจุมุก ทำงานแบบไร้ทิศทาง

ทั้งนี้ ภายใต้ระบบของไทยที่แตกต่างจากระบบแบบจีน หากภาครัฐของไทยจะปรับโครงสร้างประเทศครั้งใหญ่ จำเป็นต้องสร้างความเข้าใจร่วมกับสังคม ผ่านการสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ มากกว่าการใช้อำนาจสั่งการเท่านั้น

ประเด็นที่สาม ด้านการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจสีเขียว Green Transition เนื้อหาในหนังสือยกตัวอย่างกรณีของจีนที่มีการขับเคลื่อน Green Transition ใช้นโยบายที่รัฐเป็นผู้ชี้แนะแนวทาง และลงมือทำอย่างจริงจัง จึงเป็นอีกตัวอย่างของการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่ไทยควรเรียนรู้ และควรกำหนดเป็นแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวระดับประเทศ ไม่ใช่แค่แผนระดับกระทรวง รวมทั้งการเน้นสร้างความเป็นเอกภาพในการดำเนินการ

หนังสือเล่มนี้ถ่ายทอดมุมมองเชิงยุทธศาสตร์ของผู้นำจีนในการมุ่งส่งเสริมการพัฒนาแบบ “ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม” และผลักดันให้ชุมชนสามารถสร้างรายได้จากการอนุรักษ์ธรรมชาติ เช่น คาร์บอนเครดิต การสร้างพลังงานหมุนเวียนระดับหมู่บ้าน เป็นต้น แนวคิดของผู้นำจีนได้ขยายผลอย่างเป็นระบบ และบรรจุในนโยบายระดับชาติ โดยมีตัวชี้วัดเชิงบังคับให้ต้องทำให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ เช่น เป้าหมาย Carbon Neutrality และการสร้าง Green Development Zones เป็นต้น

หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาหลายบทที่เน้นว่า “ประเด็น Green Transition ไม่ใช่แค่เรื่องสิ่งแวดล้อม แต่เป็นยุทธศาสตร์พัฒนาประเทศอย่างครบวงจร” สีจิ้นผิงผลักดันให้มีการสร้าง “อารยธรรมเชิงนิเวศ” (Ecological Civilization) เป็นหนึ่งในเป้าหมายของจีนยุคใหม่ เน้น “การเติบโตที่ไม่ก่อมลพิษ” และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเป็นหัวใจของการพัฒนา ในการเปลี่ยนผ่านไปใช้พลังงานสะอาด ต้องมีการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง รวมทั้งการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ

สีจิ้นผิงพูดถึงบทบาทของจีนในฐานะประเทศมหาอำนาจที่ต้องร่วมมือกับประเทศอื่น ๆ ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับโลก โดยกล่าวว่า “จีนจะดำเนินนโยบายที่รับผิดชอบต่อโลก ปกป้องสิ่งแวดล้อมร่วมกับนานาชาติ เพื่อให้โลกนี้น่าอยู่สำหรับคนรุ่นหลัง”

ประเด็นที่สี่ การดำเนินนโยบายต่างประเทศเชิงรุก ภายใต้การนำของสีจิ้นผิง รัฐบาลจีนได้เล่นเกมใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือทางการทูตในเชิงรุกภายใต้ข้อริเริ่ม “Belt and Road Initiative : BRI” หนังสือเล่มนี้รวบรวมคำกล่าวของสีจิ้นผิง แนวคิดและแนวนโยบายภายใต้ BRI ที่สีจิ้นผิงใช้สร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจและการทูตในมิติต่างๆ เพื่อสร้างพันธมิตรใหม่ๆ ในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลกอย่างเป็นระบบ ทำให้จีนมีความโดดเด่นในฐานะประเทศมหาอำนาจใหม่ของโลกเคียงคู่มหาอำนาจเดิมอย่างสหรัฐฯ ได้อย่างชัดเจน

บทเรียนสำหรับไทย แม้ว่าไทยจะเป็นประเทศขนาดกลาง แต่ก็ประเทศแถวหน้าในกลุ่มอาเซียน จึงสามารถเรียนรู้แนวทางหลายด้านจากหนังสือเล่มนี้ โดยเฉพาะการทูตเศรษฐกิจเชิงรุก และแนวนโยบายสร้างเพื่อนใหม่ (Make Friends) ที่หลากหลายและครอบคลุมภูมิภาคต่างๆ ให้มากกว่านี้ ไม่จำกัดเพียงแค่ความร่วมมือในระดับภูมิภาคหรือระดับอนุภูมิภาคกับประเทศเพื่อนบ้านเท่านั้น แต่ควรขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศในกลุ่มโลกซีกใต้ (Global South) ให้มากขึ้น เพื่อสร้างโอกาสใน

การกระจาย diversify การส่งออกไปยังตลาดใหม่ๆ ผู้นำไทยสามารถเรียนรู้ประสบการณ์ของจีนด้านการต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศได้จากหนังสือเล่มนี้

ประเด็นสุดท้าย ข้อสังเกตจากหนังสือเล่มนี้ ในด้านการเมือง สีจิ้นผิงมีการรวมศูนย์อำนาจและการกระชับอำนาจมากขึ้น แม้จะถูวิจารย์ในแง่นี้ แต่สีจิ้นผิงและทีมผู้นำในพรรคคอมมิวนิสต์จีนก็พยายามสร้างความชอบธรรมผ่านผลงานที่เป็นรูปธรรม ทำให้ประชาชนจีนจำนวนมากยังคงให้การสนับสนุนผู้นำของตน

ตัวอย่างเช่น ความแน่วแน่ในการขจัดความยากจนในประเทศจีนได้สำเร็จ ช่วยให้ผู้ยากไร้ในชนบทจีน 98.99 ล้านคนมีรายได้หลุดพ้นจากเส้นแบ่งความยากจน และรัฐบาลจีนก็ไม่ได้หยุดภารกิจเพียงแค่นี้ ยังคงเดินหน้าดำเนินการแก้ปัญหาระยะต่อไป ด้วยการใช้นโยบาย “ฟื้นฟูชนบท” เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างความกระชุ่มกระชวยในชนบท และสร้างความกินดีอยู่ดีให้กับชาวจีนในชนบท เพื่อไม่ให้กลับไปยากจนอีก ทั้งหมดนี้สะท้อนความพยายามในการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง เพื่อการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน

หนังสือเล่มนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่า ผู้นำสามารถสร้างความชอบธรรมด้วยการสร้าง “ผลลัพธ์ที่ประชาชนจับต้องได้” ผลงานที่ทำเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง จะช่วยให้ผู้นำได้รับศรัทธาและการยอมรับจากประชาชนมากขึ้น

โดยสรุป หนังสือเล่มนี้ คือ ศาสตร์ในการบริหารประเทศที่ผู้นำรัฐบาลควรเรียนรู้ และปรับประยุกต์นำไปใช้ ในกรณีของจีน การมีเป้าหมายชาติที่ชัดเจน ประเทศจะไปทางไหน และการสื่อสารทำความเข้าใจกับประชาชนอย่างต่อเนื่อง สามารถระดมพลังทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ขออภัยว่า หนังสือเล่มนี้ไม่ใช่ตำราสำหรับลอกเลียนแบบ แต่เป็นกรณีศึกษาประสบการณ์ของผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และลงมือปฏิบัติจริง จนเห็นผลที่เป็นรูปธรรม ผู้นำรัฐบาลไทยสามารถเลือกเรียนรู้ในมุมที่เหมาะสมกับบริบทภายในของประเทศ หนังสือเล่มนี้เป็นอาหารสมองชั้นเลิศ ช่วยชี้แนวทางในการสร้างภาวะผู้นำ และเรียนรู้ว่า ศาสตร์ในการบริหารประเทศอย่างมีประสิทธิภาพควรเป็นอย่างไร

หมายเหตุ : หนังสือ “สีจิ้นผิง ยุทธศาสตร์การบริหารประเทศ” เล่มแรกเป็นการรวบรวมวาทะสำคัญของสีจิ้นผิง ในการกล่าวสุนทรพจน์ ปาฐกถา ถ้อยแถลง บทสัมภาษณ์ โอวาท จดหมายอวยพร และเอกสารอื่นๆ ในระหว่างวันที่ 15 พฤศจิกายน ค.ศ. 2012 ถึงวันที่ 13 มิถุนายน ค.ศ. 2014 และหนังสือเล่มที่สอง เป็นการรวบรวมข้อมูลฯ ในช่วงระหว่างวันที่ 18 สิงหาคม ค.ศ. 2014 ถึงวันที่ 29 กันยายน ค.ศ. 2017

บรรณานุกรม

Xi, J.P. (2014). *The Governance of China* [สีจิ้นผิง: ยุทธศาสตร์การบริหารประเทศ]. Matichon Press.

Xi, J.P. (2017). *The Governance of China Volume II* [สีจิ้นผิง: ยุทธศาสตร์การบริหารประเทศ เล่ม 2]. The Belt and Road Cooperation Research Center.

Curriculum Development for a Bachelor of Education Program (4-Year Program) in Teaching Chinese Language, School of Sinology, Mae Fah Luang University

**Thirayu Inplaeng¹; Paneeya Kradumporn; Yang Yang; Petpirun Dokkulap;
Qian Li; Nisareen Wangtakwadeen; Noppakao Saekhow²⁻⁷**

School of Sinology, Mae Fah Luang University, Chiang Rai 57100 Thailand

Email: thirayu.inp@mfu.ac.th

received 24 February 2025; revised 27 May 2025; accepted 19 June 2025

Abstract

This research aimed to achieve three objectives: (1) to examine the needs of stakeholders regarding the Bachelor of Education in Teaching Chinese Language at the School of Sinology, Mae Fah Luang University; (2) to create and refine the curriculum; and (3) to assess the quality of the curriculum. The research adopted a descriptive approach, collecting data from two groups. The first group comprised five experts in education and Chinese, nine full-time faculty members, 26 program graduates, and 186 current students who voluntarily participated. The second group consisted of three curriculum evaluators: one representative from the Teachers' Council of Thailand and two Chinese language teaching experts, selected via purposive sampling. Quantitative data were analyzed using mean, standard deviations, and the PNI_{modified} index, while qualitative data were analyzed through content analysis method. The results showed that:

1) Stakeholders identified significant gaps between the current state and the ideal state of the curriculum, highlighting a critical need to enhance content, skills, and student competencies.

2) The 138-credit Bachelor of Education program was revised following recommendations from three experts, focusing on five key components.

3) The curriculum evaluation concluded that the program met the necessary standards in terms of accuracy, relevance, feasibility, and cost-effectiveness.

Keywords: Bachelor degree; Teaching Chinese Language; Need Assessment

¹ Corresponding author

²⁻⁷ Lecturer in Teaching Chinese Language Program, School of Sinology, Mae Fah Luang University

การพัฒนาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาจีน สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ธिरายุ อินทร์แปลง¹, ปณิญา กระทุมพร, Yang Yang, เพชรพิรุณ ดอกกุหลาบ,
Qian Li, นีสรีน หวังตักวาทิน, นพเก้า แซ่เขา²⁻⁷

สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย 57100 ประเทศไทย
อีเมล thirayu.inp@mfu.ac.th

วันรับบทความ 24 กุมภาพันธ์ 2568 วันแก้ไขบทความ 27 พฤษภาคม 2568

วันตอบรับตีพิมพ์บทความ 19 มิถุนายน 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ (1) เพื่อสำรวจความต้องการจำเป็นของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียของหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาจีน สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง (2) เพื่อสร้างและพัฒนาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาจีน สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง (3) เพื่อประเมินคุณภาพหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาจีน สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยายทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่มประกอบไปด้วย กลุ่มที่ 1 ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่ให้ข้อมูลความต้องการจำเป็นของหลักสูตร คือ (1) ผู้ทรงคุณวุฒิทางครุศาสตร์และภาษาจีนจำนวน 5 คน (2) อาจารย์ประจำหลักสูตรจำนวน 9 คน (3) บัณฑิตของหลักสูตรจำนวน 26 คน และ (4) นักศึกษาปัจจุบันจำนวน 186 คน ซึ่งสนใจให้ข้อมูล กลุ่มที่ 2 ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพหลักสูตรจำนวน 3 คน คือ ผู้แทนจากคุรุสภา จำนวน 1 คน ผู้ทรงคุณวุฒิทางการสอนภาษาจีนจำนวน 2 คนได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์โดยอาศัยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1) ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียของหลักสูตรมีความเห็นต่อสภาพการบริหารหลักสูตรในสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่ควรเป็นแตกต่างกัน ส่วนใหญ่พบว่าสิ่งที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรคือเนื้อหาสาระทักษะและสมรรถนะของนักศึกษาควรได้รับการพัฒนาสูงสุด

2) หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาจีนสำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง เป็นหลักสูตรปริญญาตรีทางการศึกษาจำนวน 138 หน่วยกิต ถูกพัฒนาโดยใช้ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คนให้พัฒนาในองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบหลัก

3) ผลการประเมินหลักสูตรพบว่าในภาพรวมองค์ประกอบที่ถูกประเมินได้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความคุ้มค่า

คำสำคัญ หลักสูตรปริญญาตรี; การสอนภาษาจีน; การประเมินความต้องการจำเป็น

¹ ผู้ประพันธ์บรรณกิจ

²⁻⁷ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนภาษาจีน สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

Ministry of Higher Education Science Research and Innovation (2024) ได้กำหนดทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัยที่มุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตที่มีทักษะสูง เพื่อตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจของประเทศ การศึกษาในระดับอุดมศึกษาไม่ได้เพียงแค่สร้างบัณฑิตที่มีความรู้ในสาขาวิชาที่เรียนเท่านั้น แต่ยังมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะเสริมที่เกี่ยวข้องกับตลาดแรงงาน เช่น ทักษะการวางแผนชีวิต การเงิน และทักษะทางสังคมที่จำเป็นในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา นอกจากนี้กระทรวงอุดมศึกษามีทิศทางในการพัฒนาคนมีเป้าหมายสำคัญในการเพิ่มสมรรถนะและทักษะให้แก่คนไทยในทุกช่วงวัย ไม่ว่าจะเป็นเด็กและเยาวชน วัยทำงาน หรือผู้สูงอายุ โดยเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับโลกยุคใหม่ เช่น การคิดเชิงวิเคราะห์ การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ความคิดสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกัน อีกทั้งยังมุ่งพัฒนาทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการวิจัยเพื่อยกระดับความสามารถของกำลังคนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี โดยเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาคนคือการสร้างสังคมที่ทุกคนมีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต หรือที่เรียกว่า “Lifelong Learning”

สอดคล้องกับ Mae Fah Luang University (2022) ที่ได้กำหนดทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัยตามแผนพัฒนาฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2565-2569) ที่มุ่งเน้นการปรับปรุงระบบการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงของสังคมโลก โดยมหาวิทยาลัยให้ความสำคัญกับการเป็นศูนย์กลางความรู้และการสร้างนวัตกรรมที่เป็นที่พึงของสังคม โดยเฉพาะในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มหาวิทยาลัยต้องการเสริมสร้างความร่วมมือกับสถาบันต่างประเทศเพื่อพัฒนาหลักสูตรและงานวิจัยที่มีคุณภาพ ทั้งนี้การเป็นสถาบันการศึกษาระดับนานาชาติจะช่วยส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของมหาวิทยาลัยในเวทีโลก ในด้านการผลิตบัณฑิต มหาวิทยาลัยมีเป้าหมายที่จะสร้างบัณฑิตที่มีทักษะรอบด้านและความยืดหยุ่นในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล บัณฑิตต้องมีทักษะทางด้านเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นในบริบทที่หลากหลาย นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยยังมุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เพื่อให้บัณฑิตสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องในสายอาชีพของตน ส่วนการพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยได้วางแผนที่จะปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงาน โดยหลักสูตรใหม่จะต้องยืดหยุ่นและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม หลักสูตรต้องไม่เพียงแต่ให้ความรู้ แต่还必须สร้างทักษะที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตการทำงาน รวมถึงการพัฒนาให้นักศึกษาที่มีคุณลักษณะของผู้นำที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบต่อสังคม และความสามารถในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน หากพิจารณาในประเด็นของการพัฒนาคน มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงให้ความสำคัญการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทั้งในด้านการวิจัยและการสอน บุคลากรจะได้รับการส่งเสริมให้มีโอกาสพัฒนาทักษะใหม่ๆ สร้างงานวิจัยที่มีคุณภาพ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคม อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่

ด้วยเหตุดังกล่าวการพัฒนาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาจีน สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงมีความมุ่งหมายที่จะพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและ

ตลาดแรงงานในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่ภาษาจีนมีบทบาทสำคัญในระดับสากล การเพิ่มพูนทักษะและสมรรถนะทางด้านภาษาจีนของนักศึกษาไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานในระดับประเทศ แต่ยังมีมีความสำคัญในระดับนานาชาติอีกด้วยจึงดำเนินการสร้างพัฒนาหลักสูตรให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงจึงมีการจัดทำพัฒนาหลักสูตรและนำผลมาเรียบเรียง เป็นการวิจัยเพื่อได้มาซึ่งสารสนเทศและแนวทางการพัฒนาหลักสูตรในอนาคต

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อสำรวจความต้องการจำเป็นของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียของหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาจีน สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

2.2 เพื่อสร้างและพัฒนาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาจีน สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

2.3 เพื่อประเมินคุณภาพหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาจีน สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาจีน สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงอาศัยหลักการ แนวคิดของการประเมินความต้องการจำเป็น มาตรฐานการประเมินของ The Joint Committee on Standard for Educational Evaluation หรือ JCSEE และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีสาระสำคัญดังนี้

3.1 แนวคิดการประเมินความต้องการจำเป็นกับการพัฒนาหลักสูตร

จากการศึกษาแนวคิดการประเมินความต้องการจำเป็นของ Oliva (2001), Sararat (2011), และ Wongwanich (2007) พอสรุปได้ว่า การประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนเป็นไปอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและสังคม เป้าหมายหลักของการประเมินนี้คือการกำหนดสิ่งที่จำเป็นในการจัดการศึกษา ทั้งด้านความสามารถที่ผู้เรียนควรมี เนื้อหาวิชาที่เหมาะสม และวิธีการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ในด้านการพัฒนาหลักสูตร การประเมินความต้องการจำเป็นเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเพื่อทำความเข้าใจถึงความคาดหวังและความต้องการของผู้เรียน การประเมินนี้ยังเป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้พัฒนาหลักสูตรสามารถวางแผนและกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน รวมถึงสร้างหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของสังคมและผู้เรียน การประเมินความต้องการจำเป็นเริ่มจากการกำหนดว่า ผู้เรียนจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพใดบ้าง ซึ่งสามารถรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต การสำรวจ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้ผู้พัฒนาหลักสูตรสามารถจัดลำดับความสำคัญของสิ่งที่ต้องพัฒนาในหลักสูตรได้อย่างถูกต้อง หนึ่งในประโยชน์สำคัญของการประเมินความต้องการจำเป็นคือการช่วยลด

ความเสี่ยงในการใช้ทรัพยากรและวิธีการที่ไม่เหมาะสม การประเมินจะช่วยให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็นไปอย่างมีเหตุผล มีหลักฐานสนับสนุน และเป็นการตัดสินใจที่มีน้ำหนัก การประเมิน ความต้องการจำเป็นยังมีบทบาทสำคัญในการกำหนดคุณลักษณะของผู้เรียนที่ควรจะมีเมื่อสำเร็จการศึกษา เช่น คุณสมบัติด้านความรู้ ความสามารถ และทักษะที่ต้องการ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการกำหนดวัตถุประสงค์และเนื้อหาของหลักสูตร

นอกจากนี้พอสรุปขั้นตอนการประเมินความต้องการจำเป็นของ Oliva (2001) , Sararat (2011), และ Wongwanich (2007) ประกอบไปด้วยการวิเคราะห์ข้อมูล การรวบรวมความเห็นจากผู้มีส่วนได้เสีย การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ และการทดสอบความเหมาะสมของหลักสูตร เพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การประเมินความต้องการจำเป็นยังมีประโยชน์ในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน โดยช่วยให้ครูและผู้สอนเข้าใจถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของนักเรียน รวมถึงสามารถปรับวิธีการสอนเพื่อให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ดีที่สุด โดยสรุป การประเมินความต้องการจำเป็นเป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็นไปตามหลักการและเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรนั้นจะมีหลักฐานสนับสนุนจากการประเมินความต้องการที่แท้จริง ทำให้การพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้อย่างครบถ้วน

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยของ Nuansri et al. (2021) เพื่อให้ได้แนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลในมาใช้ในการวิจัยนี้ โดยงานวิจัยการประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ มีเป้าหมายเพื่อระบุและจัดลำดับความต้องการในการพัฒนาการศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงบรรยายและดัชนีความสำคัญ ($PNI_{modified}$) จากการประเมินพบว่าด้านที่มีความต้องการเร่งด่วนมากที่สุดคือด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ (0.46) และสิ่งอำนวยความสะดวก (0.39) ซึ่งแสดงถึงความจำเป็นในการปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับความคาดหวังของนักศึกษา ทั้งนี้ ผลการศึกษาได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของการสนับสนุนและพัฒนาทรัพยากรการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดี

3.2 มาตรฐานการประเมินหลักสูตรของ The Joint Committee on Standard for Educational Evaluation

มาตรฐานการประเมินหลักสูตร (Program Evaluation Standards) ฉบับที่ 3 ถูกพัฒนาในปี 2010 โดย Yarbrough, Shula, Hopson, and Caruthers (2010) ออกแบบมาเพื่อเพิ่มคุณภาพในการประเมินโปรแกรมทางการศึกษาและอื่น ๆ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมจากผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้เสียมากกว่า 400 คน มาตรฐานเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของการประเมินที่มีคุณภาพ โดยแบ่งออกเป็น 5 หมวดหมู่หลัก ซึ่งได้แก่ มาตรฐานด้านประโยชน์ใช้สอย (Utility Standards) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) มาตรฐานด้านความยุติธรรม (Propriety Standards) มาตรฐานด้านความถูกต้อง

(Accuracy Standards) และมาตรฐานด้านความรับผิดชอบในการประเมิน (Evaluation Accountability Standards) โดยสาระสำคัญมีดังนี้

3.2.1 มาตรฐานด้านประโยชน์ใช้สอย (Utility Standards) เป็นการประเมินในประเด็นประโยชน์และตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนได้เสีย โดยการประเมินควรดำเนินการโดยผู้ที่มีความน่าเชื่อถือและมีความเชี่ยวชาญ อีกทั้งการประเมินยังควรให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมด ข้อมูลที่ได้จากการประเมินต้องตอบสนองต่อความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง การประเมินควรคำนึงถึงผลกระทบและส่งเสริมการใช้งานผลการประเมินอย่างมีความรับผิดชอบเพื่อป้องกันผลกระทบเชิงลบ

3.2.2 มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) เป็นการประเมินประสิทธิภาพและใช้งานได้จริง กระบวนการบริหารหลักสูตรที่ปฏิบัติได้จริงในบริบทของวัฒนธรรม สังคมและการเมือง

3.2.3 มาตรฐานด้านความเป็นธรรม (Propriety Standards) เป็นการประเมินมีความยุติธรรมและโปร่งใส โดยเริ่มจากการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียเพื่อให้แน่ใจว่าทุกฝ่ายมีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับข้อผูกพันในการประเมิน มีความชัดเจนและเป็นธรรมในการตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนได้เสีย

3.2.4 มาตรฐานด้านความถูกต้อง (Accuracy Standards) เป็นการประเมินความน่าเชื่อถือและแม่นยำ โดยผลการประเมินต้องสอดคล้องกับหลักวิชาการ บริบททางสังคม วัฒนธรรม นโยบายของรัฐ ข้อมูลที่มีความเชื่อถือได้และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ การวิเคราะห์การประเมินควรมีคุณภาพสูงและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

3.2.5 มาตรฐานด้านความรับผิดชอบในการประเมิน (Evaluation Accountability Standards) เป็นการตรวจสอบกระบวนการประเมินอย่างครบถ้วน โดยการประเมินควรมีการบันทึกวัตถุประสงค์และกระบวนการที่ใช้ในขั้นตอนต่าง ๆ อย่างละเอียด มีการประเมินภายในเพื่อทบทวนความถูกต้องและความเหมาะสมของกระบวนการประเมิน

เพื่อความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยทำการศึกษาจากงานวิจัยเรื่องความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการประเมินหลักสูตรการอาชีวศึกษาระดับปริญญาตรี : การประยุกต์ใช้การประเมินพหุแนวคิด งานวิจัยนี้กำหนดจุดประสงค์เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการใช้รูปแบบการประเมินที่นำแนวคิดการประเมินหลายแนวทางมาผสมผสาน เช่น Utilization-focused evaluation, CIPP_{IEST} model, และ Discrepancy Evaluation ซึ่ง Wongsraka, Kanjanawasee, and Ratchusanthi (2021) ได้รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรจำนวน 9 คน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า รูปแบบการประเมินมีความเหมาะสมในระดับสูง โดยเฉพาะในด้านปัจจัยนำเข้าและผลกระทบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.89 นอกจากนี้ ความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้จริงยังอยู่ในระดับสูง โดยมีความเป็นไปได้มากที่สุดในด้านการเขียนรายงานผลการประเมินหลักสูตร จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การวิจัยนี้จึงได้กำหนดประเด็นการประเมินคุณภาพของหลักสูตรประกอบไปด้วย (1) ความถูกต้อง (2) ความเหมาะสม (3) ความเป็นไปได้ และ (4) ความคุ้มค่า

4. การดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) กำหนดขอบเขตการวิจัย กลุ่มเป้าหมาย และอาศัยเครื่องมือการวิจัย การดำเนินการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยดังรายละเอียดดังนี้

4.1 ขอบเขตการวิจัย

4.1.1 เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้กำหนดขอบเขตการประเมินความต้องการจำเป็นจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียประกอบไปด้วย (1) ความรู้และเนื้อหาที่ควรมีในหลักสูตร (2) ทักษะ ความสามารถและสมรรถนะที่หลักสูตรควรมี (3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่หลักสูตรพึงมี และ (4) สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมที่หลักสูตรพึงมี นอกจากนี้ขอบเขตการประเมินหลักสูตรอาศัยกรอบการประเมิน 4 ด้านคือ (1) ความถูกต้อง (2) ความเหมาะสม (3) ความเป็นไปได้ และ (4) ความคุ้มค่า

4.1.2 กลุ่มเป้าหมายของการวิจัย

การวิจัยนี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในหลักสูตรจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ดังนี้

1. กลุ่มที่ 1 ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่ให้ข้อมูลความต้องการจำเป็นของหลักสูตรประกอบไปด้วย (1) ผู้ทรงคุณวุฒิทางครุศาสตร์และภาษาจีนจำนวน 5 คน เป็นผู้ที่มีสอนในระดับอุดมศึกษาทางการสอนภาษาจีนหรือหลักสูตรการสอนภาษาจีน มีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาเอกและมีประสบการณ์สอนในระดับอุดมศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี (2) อาจารย์ประจำหลักสูตรจำนวน 9 คน (3) บัณฑิตของหลักสูตรจำนวน 26 คน และ (4) นักศึกษาปัจจุบันจำนวน 186 คน โดยรายการที่ 2 – 4 เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่สมัครใจให้ข้อมูล

2. กลุ่มที่ 2 ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพหลักสูตรจำนวน 3 คน ประกอบไปด้วยผู้แทนจากครุสภา จำนวน 1 คน ซึ่งต้องเป็นผู้ที่ทำงานสังกัดครุสภาที่รับผิดชอบเกี่ยวกับมาตรฐานการผลิตปริญญาทางการศึกษาที่มีประสบการณ์ทำงานไม่ต่ำกว่า 5 ปีและสำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโทและผู้ทรงคุณวุฒิทางการสอนภาษาจีนจำนวน 2 คน เป็นผู้ที่มีประสบการณ์สอนในสาขาวิชาการสอนภาษาจีนระดับอุดมศึกษาไม่ต่ำกว่า 5 ปีและมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาเอกได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

4.2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

4.2.1 แบบสำรวจความต้องการจำเป็นที่มีต่อหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) สาขาวิชาการสอน ภาษาจีน สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงจำนวน 4 ฉบับสำรวจผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย 4 กลุ่ม ซึ่งเป็นแบบสำรวจที่มีโครงสร้างเนื้อหาเหมือนกันโดยทำการสำรวจใน 4 ประเด็นหลักคือ (1) ความรู้และเนื้อหาที่ควรมีในหลักสูตร (2) ทักษะ ความสามารถและสมรรถนะที่หลักสูตรควรมี (3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่หลักสูตรพึงมี และ (4) สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมที่หลักสูตรพึงมี เป็นแบบสำรวจแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยให้ผู้เชี่ยวชาญทางการประเมินหลักสูตรจำนวน 3 คนตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของแบบสำรวจกับ

นิยามเชิงปฏิบัติการ หลังจากนั้นพัฒนาปรับปรุงแบบสำรวจตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

4.2.2 แบบประเมินคุณภาพหลักสูตรเป็นแบบประเมินแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับประกอบกับการให้ความความเห็นและข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยออกแบบประเมินตามองค์ประกอบของหลักสูตรประกอบไปด้วย (1) ข้อมูลทั่วไป (2) ข้อมูลเฉพาะของหลักสูตร (3) ระบบการจัดการศึกษา การดำเนินการ และโครงสร้างของหลักสูตร (4) การจัดกระบวนการเรียนรู้ (5) ความพร้อมและศักยภาพในการบริหารจัดการหลักสูตร ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการประเมินหลักสูตรจำนวน 3 คนตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของแบบสำรวจกับนิยามเชิงปฏิบัติการ หลังจากนั้นพัฒนาปรับปรุงแบบสำรวจตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

4.3.1 ออกแบบการสำรวจความต้องการจำเป็นที่มีต่อหลักสูตรโดยกำหนดผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการให้ข้อมูลและแบบสำรวจความต้องการจำเป็นที่มีต่อหลักสูตร

4.3.2 เก็บรวบรวมข้อมูลความต้องการจำเป็นที่มีต่อหลักสูตรกับกลุ่มผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในหลักสูตรที่ 4 กลุ่ม โดยอาศัยการสำรวจด้วยแบบสอบถามแบบอิเล็กทรอนิกส์ นำผลการสำรวจมาประมวลผลสิ่งที่คาดหวังในหลักสูตรกับสิ่งที่ดำเนินการตามสภาพจริงของหลักสูตรโดยอาศัยดัชนีความต้องการจำเป็น หรือ Modified Priority Needs Index ตามสูตรของ Wongwanich (2007) ประกอบกับประมวลผลด้วยสถิติบรรยายพื้นฐานประกอบไปด้วย ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การแปลผลอาศัยแปลผลจากค่าเฉลี่ยตามแบบวัดมาตราประมาณค่า 5 ระดับของ Srisuksa-ard (2011)

4.3.3 นำผลการสำรวจความต้องการจำเป็นที่มีต่อหลักสูตรมาใช้เป็นสารสนเทศในการออกแบบหลักสูตร ร่างหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2568 (หลักสูตร 4 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาจีนนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน ประกอบไปด้วยผู้แทนจากคุรุสภา จำนวน 1 คน ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการสอนภาษาจีนจำนวน 2 คน พิจารณาหลักสูตรฉบับร่าง

4.3.4 จัดประชุมวิพากษ์หลักสูตร โดยเป็นการประชุมเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่มโดยเป็นผู้กำหนดประเด็นการสนทนาและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการบันทึกวิดีโอแล้วถอดบทสนทนา ประมวลผลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาการสนทนากลุ่มที่มีความสัมพันธ์กันเรียบเรียงพรรณนาความเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ

4.3.5 นำหลักสูตรฉบับร่างมาพัฒนาปรับปรุงตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ นำหลักสูตรฉบับปรับปรุง เสนอกลับไปยังผู้ทรงคุณวุฒิชุดเดิมเพื่อประเมินคุณภาพหลักสูตร รวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติบรรยายประกอบไปด้วย ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน กำหนดเกณฑ์การประเมินหลักสูตรโดยอาศัยเกณฑ์การประกันคุณภาพภายในมาตรฐานระดับหลักสูตรของสำนักงานปลัดกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมที่รับรองมาตรฐานในระดับดีขึ้นไป ซึ่งคิดจากค่าเฉลี่ย 3.50 จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน (Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation, 2022) รวบรวมข้อเสนอแนะในการประเมินหลักสูตรโดยอาศัยการวิเคราะห์เนื้อหาที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กัน อธิบายสรุปด้วยการพรรณนา

5. ผลการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาจีนสำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงขอเสนอผลการวิจัยเรียงลำดับตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

5.1 ผลการสำรวจความต้องการจำเป็นของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียของหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาจีน สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง มีผลการวิจัยเป็นดังนี้

5.1.1 ผลการสำรวจความต้องการจำเป็นของผู้ทรงคุณวุฒิทางครุศาสตร์และภาษาจีน

ตารางที่ 1 ผลการสำรวจความต้องการจำเป็นของผู้ทรงคุณวุฒิทางครุศาสตร์และภาษาจีน

รายการ	สภาพที่เป็นอยู่ (I)			สภาพที่ควรเป็น (D)			PNI _{modified}	ลำดับ
	M	SD	แปลผล	M	SD	แปลผล		
ความรู้และเนื้อหา	4.474	0.687	มาก	4.382	0.697	มาก	0.020	4
ทักษะ	4.579	0.599	มากที่สุด	4.351	0.716	มาก	0.050	2
ความสามารถและ สมรรถนะ								
คุณลักษณะอันพึง ประสงค์	4.474	0.725	มาก	4.263	0.647	มาก	0.047	3
สิ่งอำนวยความสะดวก	4.553	0.686	มากที่สุด	4.168	0.647	มาก	0.085	1
สะดวกและกิจกรรม								

จากตารางแสดงให้เห็นว่าผู้ทรงคุณวุฒิทางครุศาสตร์และภาษาจีน 5 คนมีความเห็นต่อสภาพการบริหารหลักสูตร ในสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่ควรเป็นแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาพบว่าหลักสูตรควรพัฒนาในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมของหลักสูตรสูงสุด รองลงมาเรื่องทักษะความสามารถและสมรรถนะที่หลักสูตรควรมีเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ควรมี และเรื่องความรู้และเนื้อหาที่ควรมีในหลักสูตรตามลำดับ

5.1.2 ผลการสำรวจความต้องการจำเป็นของอาจารย์ประจำหลักสูตร

ตารางที่ 2 ผลการสำรวจความต้องการจำเป็นของอาจารย์ประจำหลักสูตร

รายการ	สภาพที่เป็นอยู่ (I)			สภาพที่ควรเป็น (D)			PNI _{modified}	ลำดับ
	M	SD	แปลผล	M	SD	แปลผล		
ความรู้และเนื้อหา	4.353	0.855	มาก	4.211	0.786	มาก	0.804	4
ทักษะ	4.421	0.857	มาก	4.167	0.607	มาก	0.806	3
ความสามารถและ สมรรถนะ								
คุณลักษณะอันพึง ประสงค์	4.421	0.733	มาก	4.263	0.607	มาก	0.834	1
สิ่งอำนวยความสะดวก	4.211	0.787	มาก	4.105	0.994	มาก	0.813	2
สะดวกและกิจกรรม								

จากตารางแสดงให้เห็นว่าอาจารย์ประจำหลักสูตรจำนวน 9 คนมีความเห็นต่อสภาพการบริหารหลักสูตรในสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่ควรเป็นแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาพบว่าหลักสูตรควรพัฒนาในเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของหลักสูตรสูงสุด รองลงมาเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมที่หลักสูตรควรมี เรื่องทักษะ ความสามารถและสมรรถนะที่ควรมีและเรื่องความรู้และเนื้อหาที่ควรมีในหลักสูตรตามลำดับ

5.1.3 ผลการสำรวจความต้องการจำเป็นของบัณฑิตของหลักสูตร

ตารางที่ 3 ผลการสำรวจความต้องการจำเป็นของบัณฑิตของหลักสูตร

รายการ	สภาพที่เป็นอยู่ (I)			สภาพที่ควรเป็น (D)			PNI _{modified}	ลำดับ
	M	SD	แปลผล	M	SD	แปลผล		
ความรู้และเนื้อหา	4.5075	0.5607	มากที่สุด	4.3968	0.6609	มาก	0.0245	2
ทักษะ	4.5152	0.5871	มากที่สุด	4.5075	0.5614	มากที่สุด	0.0017	4
ความสามารถและสมรรถนะ								
คุณลักษณะอันพึงประสงค์	4.7015	0.6822	มากที่สุด	4.4776	0.4928	มาก	0.0476	1
สิ่งอำนวยความสะดวกและ กิจกรรม	4.4478	0.7293	มาก	4.3433	0.6345	มาก	0.0235	3

จากตารางแสดงให้เห็นว่าบัณฑิตของหลักสูตรจำนวน 26 คนมีความเห็นต่อสภาพการบริหารหลักสูตรในสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่ควรเป็นแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาพบว่าหลักสูตรควรพัฒนาในเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของหลักสูตรสูงสุด รองลงมาเรื่องความรู้และเนื้อหาที่หลักสูตรควรมี เรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมที่ควรมีและเรื่องทักษะ ความสามารถและสมรรถนะที่ควรมีในหลักสูตรตามลำดับ

5.1.4 ผลการสำรวจความต้องการจำเป็นของนักศึกษาปัจจุบันของหลักสูตร

ตารางที่ 4 ผลการสำรวจความต้องการจำเป็นของนักศึกษาปัจจุบันของหลักสูตร

รายการ	สภาพที่เป็นอยู่ (I)			สภาพที่ควรเป็น (D)			PNI _{modified}	ลำดับ
	M	SD	แปลผล	M	SD	แปลผล		
ความรู้และเนื้อหา	4.4035	0.9221	มาก	4.1803	0.7036	มาก	0.0507	2
ทักษะ	4.4516	0.9078	มาก	4.2097	0.7169	มาก	0.0543	1
ความสามารถและสมรรถนะ								
คุณลักษณะอันพึงประสงค์	4.4194	0.6472	มาก	4.3226	0.6906	มาก	0.0219	3

รายการ	สภาพที่เป็นอยู่ (I)			สภาพที่ควรเป็น (D)			PNI _{modified}	ลำดับ
	M	SD	แปลผล	M	SD	แปลผล		
สิ่งอำนวยความสะดวกและ กิจกรรม	4.2742	0.8085	มาก	4.2581	0.7718	มาก	0.0038	4

จากตารางแสดงให้เห็นว่านักศึกษาปัจจุบันของหลักสูตรจำนวน 186 คนมีความเห็นต่อสภาพการบริหารหลักสูตรในสภาพที่เป็นอยู่กับสภาพที่ควรเป็นแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาพบว่าหลักสูตรควรพัฒนาในเรื่องทักษะ ความสามารถและสมรรถนะของหลักสูตรสูงสุด รองลงมาเรื่องความรู้ และเนื้อหาที่หลักสูตรควรมี เรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ควรมีและเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมที่ควรมีในหลักสูตรตามลำดับ

5.2 ผลการสร้างและพัฒนาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาจีน สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) สาขาวิชาการสอนภาษาจีน สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวงเป็นหลักสูตรปริญญาตรีทางการศึกษา มีหน่วยกิตตลอดทั้งหลักสูตรจำนวน 138 หน่วยกิต โครงสร้างหลักของหลักสูตรประกอบไปด้วย (1) รายวิชาหมวดศึกษาทั่วไปจำนวน 24 หน่วยกิต ประกอบไปด้วยกลุ่มวิชาบังคับจำนวน 18 หน่วยกิต และกลุ่มวิชาเลือกจำนวน 6 หน่วยกิต (2) รายวิชาเฉพาะ ประกอบไปด้วยรายวิชาวิชาชีพครูจำนวน 42 หน่วยกิต แบ่งออกเป็นรายวิชาภาคทฤษฎี 27 หน่วยกิต รายวิชาฝึกประสบการณ์วิชาชีพจำนวน 12 หน่วยกิต รายวิชาเอก 66 หน่วยกิตและรายวิชาบูรณาการ 15 หน่วยกิต และ (3) รายวิชาเลือกเสรีจำนวน 6 หน่วยกิต

หลักสูตรได้ถูกออกแบบอาศัยหลักการจัดการศึกษาที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ หรือ Outcome-based Education ที่กำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ 7 ประการคือ (1) ประยุกต์ใช้หลักการ แนวคิด ทฤษฎีภาษาและวัฒนธรรมจีนเพื่อการสื่อสาร (2) เชื่อมโยงมโนทัศน์ แนวคิด หลักการวิชาชีพครูเพื่อออกแบบ วางแผนการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาในชั้นเรียน (3) ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างคล่องแคล่ว (4) ปฏิบัติการสอนภาษาจีนอย่างมืออาชีพโดยใช้ศาสตร์การสอนและเทคโนโลยีสมัยใหม่ (5) ปฏิบัติตนและปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพด้านจรรยาบรรณของครูสภา (6) มีภาวะผู้นำการสอนภาษาจีนด้วยการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และ (7) สร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้ภาษาจีนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในทุกๆรายวิชาได้ออกแบบกลยุทธ์ในการจัดการเรียนการสอนที่อาศัยกลวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เช่น การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การเรียนแบบผสมผสาน (Blended Learning) การเรียนแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) การเรียนรู้ด้วยโครงงานเป็นฐาน (Project-based learning) มาใช้พัฒนาความรู้ทางภาษาจีน โดยหลักสูตรได้ผ่านการพัฒนาจากการประชุมวิพากษ์หลักสูตรดังนี้

ตารางที่ 5 ผลการยกร่างหลักสูตรจากการประชุมวิพากษ์หลักสูตร

หมวดที่ 1 ข้อมูลทั่วไป	
1.1) สถานการณ์ภายนอกหรือการพัฒนาที่จำเป็นต้องนำมาพิจารณาในการวางแผนพิจารณาหลักสูตร	
ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	การดำเนินการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร
หลักสูตรได้บรรยายและให้เหตุผล ร้อยเรียงประเด็นอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่าปัญหาประดิษฐ์ได้นำมาใช้ในภาพรวมหรือไม่	ได้ตรวจสอบแล้วพบว่าเป็นจุดเน้นของหลักสูตรที่จะใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นหลักประกอบการจัดการเรียนการสอน
1.2) การสรุปตารางผลกระทบต่อการสร้างและพัฒนาหลักสูตรและความเกี่ยวข้องกับพันธกิจสถาบัน	
ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	การดำเนินการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร
หลักสูตรได้อธิบายและรวบรวมสารสนเทศได้สอดคล้องกับพันธกิจสถาบันได้อย่างครบถ้วน อีกทั้งยังเห็นเป็นรูปธรรม	-
หมวดที่ 2 ข้อมูลจำเพาะของหลักสูตร	
2.1) ปรัชญาของหลักสูตร	
มีความครอบคลุม สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและครอบคลุมผลลัพธ์หลักของหลักสูตร	-
2.2) ความสำคัญของหลักสูตร	
ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	การดำเนินการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร
มีจุดเด่นที่มีการมุ่งเน้นผลิตบัณฑิตที่มีสมรรถนะภาษาจีนที่เหมาะสมสำหรับการเป็นครูผู้สอน อีกทั้งยังเป็นหลักสูตรที่มุ่งสร้างสมรรถนะการใช้ภาษาอังกฤษควบคู่กับภาษาจีน อาจเพิ่มเติมในประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืน	ได้เพิ่มประเด็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงการพัฒนาอย่างยั่งยืน
2.3) คุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ของหลักสูตร	
ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	การดำเนินการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร
ด้วยปรัชญาของหลักสูตรมีการระบุถึง “ภาวะผู้นำ” ศาสตร์การสอนและสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้ภาษาจีน หลักสูตรอาจพิจารณากำหนดเป็นหนึ่งในคุณลักษณะของบัณฑิตเพื่อให้มีความสอดคล้องต้องกัน	หลักสูตรได้นำไปเพิ่ม “ภาวะผู้นำการศึกษา” ในประเด็นมีทักษะใหม่แห่งอนาคตที่จำเป็นสำหรับการเป็นครู (Professionalism : P)
2.4) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	
ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	การดำเนินการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร
หลักสูตรมีความครอบคลุมในการผลิตบัณฑิตให้มีคุณภาพและครอบคลุมทักษะที่ครูพึงมีในการจัดการเรียนรู้ในยุคสมัยปัจจุบัน	-
2.5) ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับหลักสูตร (PLOs)	
ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	การดำเนินการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร
ใน PLO6 ควรใช้คำกริยาที่บ่งบอกพฤติกรรมตามทฤษฎีของบลูม และปรับ PLO7 ให้ใช้คำกริยาเช่นเดียวกัน	ปรับ PLO6 เป็น แสดงถึงภาวะผู้นำการสอนภาษาจีนด้วยการแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง

ตัวอย่างเช่น สามารถสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอน	ปรับ PLO7 เป็น สร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้ภาษาจีนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
หมวดที่ 3 ระบบการจัดการศึกษา การดำเนินการและโครงสร้างของหลักสูตร	
3.1) โครงสร้างหลักสูตร	
ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	การดำเนินการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร
โครงสร้างของหลักสูตร รายวิชามีความเหมาะสม อย่างไรก็ตามอาจพบทวนในประเด็นของจำนวนหน่วยกิต 147 หน่วยกิตซึ่งเกินไปกว่ามาตรฐานของ สป.อว.ที่กำหนดขั้นต่ำที่ 120 หน่วยกิต อาจกระทบกับการบริหารจัดการภาระงานของคณาจารย์ในหลักสูตร รวมไปถึงนักศึกษาที่มีจำนวนรายวิชาเรียนมาก อาจสร้างความเหนื่อยล้าแก่นักศึกษา	ได้ปรับจำนวนหน่วยกิตเหลือ 138 หน่วยกิต โดยบูรณาการรายวิชาที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กัน แล้วตัดรายวิชาออกจำนวน 4 รายวิชาประกอบไปด้วย 1) ตัดรายวิชา 2403321 ระบบคำและวจนปฏิบัติ ศาสตร์ในภาษาจีนเบื้องต้น Introduction to Chinese Morphology and Pragmatics นำไปบูรณาการกับรายวิชาภาษาจีนก้าวหน้า 3 กับรายวิชาภาษาจีนก้าวหน้า 4 2) ตัดรายวิชา 2403323 ภาษาจีนโบราณประยุกต์ Applied Classical Chinese นำไปบูรณาการกับรายวิชาวรรณคดีและปรัชญาจีน 3) ตัดรายวิชา 2403431 การสัมมนาเพื่อการพัฒนาวิชาชีพครูสอนภาษาจีน Seminar on Professional Development for Chinese Teachers นำไปเป็นส่วนหนึ่งของการเตรียมความพร้อมการสัมมนาวิชาชีพครู 4) ตัดรายวิชาเอกเลือก จำนวน 1 รายวิชา
3.2) แผนการศึกษา	
ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	การดำเนินการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร
แผนการศึกษามีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการในยุคปัจจุบัน สามารถนำปรัชญาของมหาวิทยาลัยมาประยุกต์ใช้ในรายวิชาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักศึกษาเรียงตามลำดับขั้นการเรียนรู้โดยเรียงจากง่ายไปยาก อย่างไรก็ตามหลักสูตรควรพิจารณาแผนการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปิดปิดภาคเรียนของสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	หลักสูตรมีความจำเป็นที่จะต้องให้นักศึกษาออกฝึกประสบการณ์ในภาคการศึกษาฤดูร้อน เนื่องจากที่ตั้งของมหาวิทยาลัยอยู่ไกลจากสถานศึกษาและนักศึกษามีจำนวนมาก
พิจารณาในประเด็นของการให้นักศึกษาออกไปฝึกประสบการณ์ทุกภาคการศึกษาฤดูร้อน ซึ่งนักศึกษาอาจเกิดความเหนื่อยล้า ควรหากลไกในการให้นักศึกษาศึกษาด้วยพร้อมกับฝึกประสบการณ์ระหว่างเรียน นอกจากนี้ควรระบุ ว่ามหาวิทยาลัยได้จัดให้นักศึกษาไปศึกษาระยะสั้นที่ประเทศจีนในช่วงใดของหลักสูตร	หลักสูตรได้ทำ MOU ร่วมกับมหาวิทยาลัยในประเทศจีน เพื่อจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 การศึกษาภาคต้น โดยรายวิชาที่จัดการเรียนการสอนนั้นได้ทำการประสานงานกับมหาวิทยาลัยโดยส่งรายละเอียดรายวิชา PLO CLO ให้รายวิชาได้สอดคล้องกัน ดังนั้น นักศึกษาสามารถเลือกที่จะศึกษาในประเทศหรือประเทศจีนได้

หมวดที่ 4 การจัดกระบวนการเรียนรู้

4.1) ตารางแสดงความเชื่อมโยงระหว่างผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร (Program Learning Outcomes: PLOs) กับผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา

ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	การดำเนินการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร
PLOs มีความสอดคล้องกับมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาและหลักสูตรได้แสดงกลยุทธ์ในการพัฒนาจัดการเรียนการสอนและประเมินผลการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของ สป.อว. อย่างไรก็ตาม PLOs ดังที่เสนอไปในข้างต้น และควรเพิ่มตารางในการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรายวิชาที่พ่วงกับมาตรฐานการเรียนรู้	1) หลักสูตรได้ปรับ PLO6 กับ PLO7 ตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอ 2) หลักสูตรได้เพิ่มตารางวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรายวิชาที่พ่วงกับประกาศนียบัตร เรื่อง รายละเอียดของมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู ตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 137 ตอนพิเศษ 109 ง ลงวันที่ 7 พ.ค. 2563

4.2) แผนที่แสดงการกระจายความรับผิดชอบมาตรฐานผลการเรียนรู้ของรายวิชา (Curriculum Mapping)

ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	การดำเนินการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร
1) รายวิชา 2403221 ภาษาจีนก้าวหน้า 3 PLO1 อาจพิจารณา I เป็น R 2) รายวิชา 2403322 การเขียนภาษาจีนเพื่อสร้างสรรค์ผลงาน มีความสัมพันธ์กับ PLO6 หรือไม่ 3) ในภาพรวมของหลักสูตรมีจุดคำที่รับผิดชอบ PLOs เป็นจำนวนมาก ซึ่งทำให้ CLOs จำนวนมาก แต่ละรายวิชาจำเป็นต้องวัดประเมินผล อาจส่งผลต่อเนื้อหาจำนวนมาก และการวัดประเมินผล การสั่งงาน เป็นต้น	พิจารณาแล้วปรับตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอ พิจารณาแล้ว มีความสัมพันธ์น้อยและวัดประเมินผลได้ยาก จึงตัดออกตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอ การจัดหลักสูตรนี้ไม่ได้ใช้สัญลักษณ์จุดขาวซึ่งเป็นสัญลักษณ์เดิมที่มีการสอนแต่ไม่ได้เน้นการวัดผล จึงมีแต่จุดดำ แต่อย่างไรก็ตามเป็นการระบุสิ่งที่วัดเป็นเพียงบางส่วนของ PLOs

4.3) ตารางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรายวิชาในหลักสูตรกับผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตร (Program Learning Outcomes, PLOs) จำแนกตามลำดับชั้นปี

ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	การดำเนินการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร
1) รายวิชา 2403311 การเขียนภาษาจีนเพื่อการสร้างสรรค์ผลงานตรง PLO7 อาจปรับจาก APP เป็น CRE 2) รายวิชา 2403041 การอ่านและการเขียนภาษาจีนจากสื่อตรง PLO7 อาจปรับเป็น CRE 3) ให้ตรวจสอบว่า YLOs แต่ละชั้นปีสามารถวัดประเมินผลได้อย่างเป็นรูปธรรมหรือไม่	หลักสูตรพิจารณาเห็นสอดคล้องกับที่ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอ หลักสูตรพิจารณาเห็นสอดคล้องกับที่ผู้ทรงคุณวุฒิเสนอ ได้ปรับ YLO ให้เป็นรูปธรรมและวัดประเมินผลได้อย่างชัดเจน ปรับ PLO7 ไปอยู่ YLO4

4.4) ผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาเมื่อเรียนจบในแต่ละชั้นปี มีดังนี้

ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	การดำเนินการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร
1) อาจพิจารณา YLOs เป็นข้อๆ ยกตัวอย่างเช่น YLO1 ใช้ภาษาจีนและภาษาอังกฤษในการสอนและการสื่อสารระดับต้น	หลักสูตรได้พิจารณาแล้วเขียนเป็นความเรียงเพื่อให้สะดวกและยืดหยุ่นในการวัดประเมินผล YLO รายปีได้ง่าย จึงคงเดิม

YLO2 ใช้ภาษาจีนและภาษาอังกฤษในการสอนและการสื่อสารระดับกลาง	
YLO3 ใช้ภาษาจีนและภาษาอังกฤษในการสอนและการสื่อสารระดับสูง	
YLO4 ใช้ภาษาจีนและภาษาอังกฤษในการสอนและการสื่อสารอย่างคล่องแคล่ว	

หมวดที่ 5 ความพร้อมและศักยภาพในการบริหารจัดการหลักสูตร

ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ	การดำเนินการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร
อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรจะต้องสำเร็จการศึกษาอย่างน้อยระดับปริญญาโททางการศึกษาและมีคุณสมบัติอื่นเป็นไปตามประกาศของ สป.อว.	ปรับอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรดังนี้ 1) อ.ดร.ปณิญา กระจกมพร 2) อ.ดร.ธิรายุ อินทร์แปลง (ผู้ถือใบประกอบวิชาชีพ) 3) อ.อภิญญา แดงทองดี (ผู้ถือใบประกอบวิชาชีพ) 4) อาจารย์นพเก้า แซ่เขา 5) อาจารย์เพชรพิรุณ ดอกกุหลาบ
1) ความต้องการของผู้ส่วนได้ส่วนเสียภายนอก ควรเพิ่มการพิจารณาสอบถามนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ประถมศึกษาที่นักศึกษาของสถาบันได้ทำการฝึกสอน เพื่อให้ได้ข้อมูลมาปรับหลักสูตร	1) เป็นข้อเสนอแนะที่ดี จะนำไปพัฒนาปรับปรุงในครั้งต่อไปในการประกันคุณภาพ
2) ควรปรับรายละเอียดรายวิชาเพื่อเน้นความสามารถในการสื่อสารให้กับผู้เรียน	2) หลักสูตรได้พิจารณาปรับปรุงคำอธิบายรายวิชาและ CLOs ของแต่ละรายวิชาให้มีจุดเน้นเพื่อการสื่อสารในรายวิชาเอก
3) คำอธิบายรายวิชาภาษาจีนกั๋วหน้า 1-4 ควรพิจารณาว่าคำศัพท์ให้ครอบคลุม HSK 5	ปรับตามที่ท่านผู้ทรงคุณวุฒิเสนอ
4) รายวิชา 2403331 การสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ เพิ่มการมุ่งเน้นการสอนคำศัพท์ ไวยากรณ์ อักษรจีน การออกเสียง เพื่อพัฒนาความสามารถทางด้านการถ่ายทอดความรู้ภาษาจีน การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนก่อนออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู	ปรับตามที่ท่านผู้ทรงคุณวุฒิเสนอ
5) เพิ่มกลุ่มอาชีพ เช่น ล่ามแปลภาษาจีน นักแปลหนังสือ	ปรับตามที่ท่านผู้ทรงคุณวุฒิเสนอ
6) ข้อ 9.4.2 หน้าที่ 6 ตรง “ต้องการการเรียนการสอนที่มุ่งประสบการณ์จริง” คืออะไร เสนอตัวอย่างให้เป็นรูปธรรม	ได้เสนอตัวอย่างให้เป็นรูปธรรม “ยกตัวอย่างเช่น การฝึกสอนกับนักเรียนในชั้นเรียนจริง การทดลองสอนบุคคลทั่วไป เป็นต้น”
7) ตารางแสดงกิจกรรมส่งเสริมความเป็นครูในกิจกรรมที่ 1-6 กิจกรรมไหนที่ส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนควรแสดงให้ละเอียด	ได้อธิบายเพิ่มเติมกิจกรรม กิจกรรมครูคิดไซเรน กิจกรรมลูกเสือเนตรนารี กิจกรรม Teaching Contest
8) หมวดที่ 3 คุณสมบัติผู้เข้ารับการศึกษา อาจเพิ่มข้อ 4 มีค่านิยม เจตคติที่ดี มีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับวิชาชีพครูตาม	ปรับตามที่ท่านผู้ทรงคุณวุฒิเสนอ

หลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการคัดเลือกนักศึกษา กำหนด	
9) คำอธิบายรายวิชา 2403322 รายวิชานี้อยู่ในระดับสูง แล้ว ไม่แน่ว่าจะมีการเน้นเรื่องเครื่องหมายวรรคตอน	ปรับตามที่ท่านผู้ทรงคุณวุฒิเสนอ
10) คำอธิบายรายวิชา 2403042 การสอบวัดระดับความรู้ ภาษาจีน อาจารย์ระบุจำนวนคำศัพท์ได้ด้วยเลย (2,500 คำ)	ปรับตามที่ท่านผู้ทรงคุณวุฒิเสนอ

5.3 ผลการประเมินคุณภาพหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (หลักสูตร 4 ปี) สาขาวิชาการสอน ภาษาจีน สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ตารางที่ 6 ผลการประเมินคุณภาพของหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาจีน

ที่	รายการ	ความถูกต้อง			ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้			ความคุ้มค่า		
		M	SD	แปล ผล	M	SD	แปล ผล	M	SD	แปล ผล	M	SD	แปล ผล
หมวดที่ 1 ข้อมูลทั่วไป													
1	รหัสและชื่อหลักสูตร ชื่อ ปริญญาและจำนวนหน่วย กิตที่เรียนตลอดหลักสูตร	4.06	0.44	ผ่าน	4.08	0.25	ผ่าน	4.71	0.56	ผ่าน	4.01	0.42	ผ่าน
2	ความร่วมมือกับสถาบันอื่น	4.93	0.27	ผ่าน	3.91	0.49	ผ่าน	4.84	0.30	ผ่าน	3.67	0.48	ผ่าน
3	การพัฒนาหลักสูตร สรุป สารสนเทศจากการ วิเคราะห์ข้อมูล	4.60	0.23	ผ่าน	4.74	0.50	ผ่าน	3.98	0.26	ผ่าน	4.89	0.46	ผ่าน
4	ความเกี่ยวข้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย และ ยุทธศาสตร์ ของสถาบัน	4.40	0.58	ผ่าน	4.04	0.42	ผ่าน	3.67	0.40	ผ่าน	4.82	0.29	ผ่าน
หมวดที่ 2 ข้อมูลเฉพาะของหลักสูตร													
5	ปรัชญา ความสำคัญ และ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	3.73	0.59	ผ่าน	3.92	0.51	ผ่าน	3.84	0.59	ผ่าน	3.89	0.48	ผ่าน
6	คุณลักษณะบัณฑิตที่พึง ประสงค์ของหลักสูตร	3.73	0.52	ผ่าน	4.31	0.40	ผ่าน	4.14	0.30	ผ่าน	4.49	0.29	ผ่าน
7	วัตถุประสงค์ของหลักสูตร	3.59	0.32	ผ่าน	3.71	0.41	ผ่าน	4.73	0.47	ผ่าน	4.73	0.33	ผ่าน
8	ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับ หลักสูตร	4.80	0.24	ผ่าน	4.70	0.37	ผ่าน	4.79	0.50	ผ่าน	4.33	0.50	ผ่าน
9	ความสอดคล้องของผลลัพธ์ การเรียนรู้ระดับหลักสูตร	4.40	0.47	ผ่าน	3.61	0.21	ผ่าน	3.51	0.30	ผ่าน	4.29	0.46	ผ่าน
10	ความเชื่อมโยงของผลลัพธ์ การเรียนรู้ระดับหลักสูตร	4.56	0.38	ผ่าน	4.98	0.24	ผ่าน	4.27	0.49	ผ่าน	3.86	0.54	ผ่าน
11	ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับ หลักสูตร จำแนกตาม	3.53	0.25	ผ่าน	4.66	0.21	ผ่าน	4.13	0.35	ผ่าน	3.64	0.46	ผ่าน

ที่	รายการ	ความถูกต้อง			ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้			ความคุ้มค่า		
		M	SD	แปล ผล	M	SD	แปล ผล	M	SD	แปล ผล	M	SD	แปล ผล
	ผลลัพธ์และระดับการเรียนรู้												
12	การวิเคราะห์ผลลัพธ์การเรียนรู้ในระดับหลักสูตรและแผนพัฒนาปรับปรุง	4.95	0.40	ผ่าน	3.80	0.45	ผ่าน	3.83	0.45	ผ่าน	4.85	0.43	ผ่าน

หมวดที่ 3 ระบบการจัดการศึกษา การดำเนินการ และโครงสร้างของหลักสูตร

13	ระบบการจัดการศึกษาและการดำเนินการหลักสูตร	4.75	0.21	ผ่าน	3.51	0.33	ผ่าน	3.68	0.45	ผ่าน	4.85	0.24	ผ่าน
14	คุณสมบัติของผู้เข้าศึกษาและกระบวนการรับนักศึกษา	3.82	0.56	ผ่าน	4.72	0.40	ผ่าน	4.01	0.41	ผ่าน	4.45	0.35	ผ่าน
15	โครงสร้างหลักสูตร	3.77	0.30	ผ่าน	4.56	0.56	ผ่าน	4.91	0.24	ผ่าน	4.01	0.31	ผ่าน
16	รายวิชาและหน่วยกิต	3.78	0.47	ผ่าน	4.59	0.30	ผ่าน	3.98	0.53	ผ่าน	4.02	0.30	ผ่าน
17	แผนการศึกษา	3.96	0.32	ผ่าน	4.66	0.36	ผ่าน	4.28	0.33	ผ่าน	4.59	0.59	ผ่าน
18	คำอธิบายรายวิชา	4.29	0.41	ผ่าน	3.61	0.50	ผ่าน	4.55	0.27	ผ่าน	4.85	0.36	ผ่าน

หมวดที่ 4 การจัดกระบวนการเรียนรู้

19	ความเชื่อมโยงระหว่างผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตรกับผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา	4.15	0.42	ผ่าน	4.04	0.29	ผ่าน	4.05	0.22	ผ่าน	4.83	0.56	ผ่าน
20	ความสัมพันธ์ระหว่างรายวิชาชีพครูกับประกาศนียบัตรวิชาชีพครู	3.94	0.27	ผ่าน	3.67	0.23	ผ่าน	4.96	0.44	ผ่าน	4.67	0.45	ผ่าน
21	แผนที่แสดงการกระจายความรับผิดชอบมาตรฐานผลการเรียนรู้ของรายวิชา	4.42	0.59	ผ่าน	4.79	0.32	ผ่าน	4.94	0.47	ผ่าน	4.46	0.52	ผ่าน
22	ความสัมพันธ์ระหว่างรายวิชาในหลักสูตรกับผลลัพธ์การเรียนรู้ของหลักสูตรจำแนกตามลำดับชั้นปี	3.71	0.51	ผ่าน	4.43	0.26	ผ่าน	3.88	0.21	ผ่าน	3.63	0.40	ผ่าน

ที่	รายการ	ความถูกต้อง			ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้			ความคุ้มค่า		
		M	SD	แปล ผล	M	SD	แปล ผล	M	SD	แปล ผล	M	SD	แปล ผล
23	ผลลัพธ์การเรียนรู้ของ นักศึกษาเมื่อสิ้นปี การศึกษา	3.94	0.58	ผ่าน	4.00	0.57	ผ่าน	4.25	0.40	ผ่าน	3.74	0.43	ผ่าน
24	ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ คาดหวังของหลักสูตรที่ นักศึกษาสามารถบรรลุได้ เมื่อเรียนจบในแต่ละชั้นปี	4.05	0.56	ผ่าน	3.60	0.52	ผ่าน	3.95	0.29	ผ่าน	4.85	0.40	ผ่าน

หมวดที่ 5 ความพร้อมและศักยภาพในการบริหารจัดการหลักสูตร

25	คุณวุฒิ คุณสมบัติ และ จำนวนอาจารย์	4.18	0.44	ผ่าน	3.97	0.45	ผ่าน	3.93	0.46	ผ่าน	4.41	0.28	ผ่าน
26	การบริหารและพัฒนา อาจารย์	4.68	0.57	ผ่าน	3.99	0.55	ผ่าน	3.56	0.27	ผ่าน	3.51	0.49	ผ่าน
27	ควา ม พ ร ้อม ต ำ น งบประมาณ	3.80	0.24	ผ่าน	4.59	0.52	ผ่าน	4.41	0.48	ผ่าน	3.65	0.31	ผ่าน
28	ความพร้อมด้านการบริหาร จัดการหลักสูตร	4.27	0.28	ผ่าน	4.46	0.27	ผ่าน	4.25	0.35	ผ่าน	4.50	0.21	ผ่าน
29	การบริหารความเสี่ยงใน ระหว่างการค้าเนินการ หลักสูตร	4.39	0.22	ผ่าน	4.83	0.56	ผ่าน	3.58	0.57	ผ่าน	3.51	0.46	ผ่าน
30	การสื่อสารและเผยแพร่ ข้อมูลของหลักสูตรให้ผู้มี ส่วนได้เสียในหลักสูตร	3.57	0.33	ผ่าน	4.21	0.42	ผ่าน	3.92	0.26	ผ่าน	3.74	0.27	ผ่าน

จากตารางแสดงให้เห็นว่าทุกองค์ประกอบที่ถูกประเมินได้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความคุ้มค่า หมวดที่ 1 ซึ่งรวมถึงรหัสและชื่อหลักสูตร ความร่วมมือกับ สถาบันอื่น และการพัฒนาหลักสูตร มีผลการประเมินระดับมากในทุกด้าน ส่วนหมวดที่ 3 ระบบการจัด การศึกษาและโครงสร้างหลักสูตร มีผลการประเมินที่ผ่านเกณฑ์โดยเฉพาะในด้านความเป็นไปได้นี้คะแนนระดับ มากที่สุดในหลายรายการ เช่น โครงสร้างหลักสูตรและแผนการศึกษา

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 จากผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียของหลักสูตรที่พบว่าส่วนใหญ่มี ความต้องการจำเป็นที่จะให้หลักสูตรพัฒนาในเนื้อหาและพัฒนาทักษะของนักศึกษาให้สอดคล้องกับงานและ สถานการณ์ในปัจจุบัน เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการพัฒนาหลักสูตรควรมุ่งเน้นการปรับปรุงหลักสูตรให้

สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้อง หลักสูตรที่เน้นพัฒนาทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะ (Competency-Based Education Theory) ของ Gervais (2016) เป็นเพราะการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจะต้องพัฒนาทักษะเฉพาะและสมรรถนะของผู้เรียนให้ตรงตามความต้องการของสังคมและตลาดแรงงาน และสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์ประจำหลักสูตร และนักศึกษาปัจจุบันของ Healey, Jenkins, and Lea (2014) แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างหลักสูตรที่สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงในภาควิชาชีพ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังแสดงถึงความสัมพันธ์กับทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Constructivist Learning Theory) ของ Fosnot (2013) ที่เน้นการให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ การที่นักศึกษาเน้นความสำคัญในด้านทักษะสมรรถนะและกิจกรรมเสริม เป็นการยืนยันว่าการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์นั้นมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความสามารถที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตรจริง เมื่อพิจารณาถึงผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Fang, Yuan, and Wang (2022) ที่เน้นว่าหลักสูตรภาษาจีนควรพัฒนาเพื่อเสริมทักษะการสอนและสมรรถนะที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมสมัยใหม่ นอกจากนี้ งานวิจัยของ Han (2019) ยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้กิจกรรมเสริมในการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนในสาขาภาษาจีน

อย่างไรก็ตามการวิจัยนี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียของหลักสูตรบางกลุ่มที่มีจำนวนกลุ่มตัวอย่างน้อย เช่น ผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์ผู้สอน เป็นข้อจำกัดของงานวิจัยนี้ซึ่งข้อมูลที่ได้อาจไม่สามารถสรุปอ้างอิงไปยังภาพรวมทั้งหมดของหลักสูตรได้ ผู้วิจัยจึงอาศัยหลักการสกัดข้อมูลที่น่าเชื่อถือและคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีบทบาทส่วนได้ส่วนเสียในระดับสูงที่ส่งผลกระทบสูงต่อการบริหารจัดการหลักสูตรเป็นหลักในการให้ข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเพิ่มเติมเข้าดังสอดคล้องกับหลักการพัฒนหลักสูตรในงานวิจัยของ Kong et al. (2017) ที่ทำการคัดเลือกผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีอิทธิพลหลักในการบริหารจัดการหลักสูตรวิศวกรรมศาสตร์เพื่อนำสารสนเทศมาพัฒนาหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.2 จากผลการประเมินหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาจีนในภาพรวมมีผลการประเมินผ่านเกณฑ์การประเมิน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยได้ออกแบบหลักสูตรตามทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development Theory) ของ Tyler (1949) ที่กล่าวถึงการออกแบบหลักสูตรเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและบริบททางสังคม สามารถเชื่อมโยงกับผลการวิจัยนี้ โดยการพัฒนาศาสตร์ที่เน้นให้เกิดทักษะเฉพาะที่ตอบสนองต่อ ความต้องการที่เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยและสังคม Tyler เสนอว่าหลักสูตรควรพัฒนาขึ้นบนพื้นฐานของจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการออกแบบและปรับปรุงหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมของ Ornstein and Hunkins (2018) ที่เน้นว่าการพัฒนาหลักสูตรควรเริ่มจากการวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนเพื่อออกแบบให้ตรงกับความสามารถและทักษะที่จำเป็นในอนาคต เมื่อพิจารณาในผลการประเมินที่พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันว่าควรพัฒนาทักษะและสมรรถนะเป็นลำดับต้น การเน้นทักษะและสมรรถนะในบริบทของการสอนภาษาจีนสะท้อนถึงความเชื่อมโยงกับแนวทางการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะ (Competency-Based Education Theory) ซึ่งทฤษฎีนี้เน้นการเรียนรู้โดยมุ่งเน้นผลลัพธ์ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง โดยเฉพาะในบริบทของการทำงาน

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hodson and Taylor (2018) ที่อธิบายว่าการใช้กิจกรรมเสริมในหลักสูตรมีความสำคัญในการเสริมสร้างสมรรถนะและทักษะเฉพาะทางที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้ สถานการณ์จริง

เมื่อพิจารณาในประเด็นของหมวดการจัดการศึกษาและหมวดกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมากซึ่งผ่านเกณฑ์การประเมิน อาจเป็นเพราะผู้วิจัยสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นสมรรถนะ (Competency-Based Education Theory) ของ Gervais (2016) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญในการพัฒนาทักษะและสมรรถนะเฉพาะที่ผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์การทำงานจริง โดยผลการประเมินในด้านผลลัพธ์การเรียนรู้แสดงให้เห็นว่านักศึกษามีความสามารถในการบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ตามเป้าหมายของหลักสูตร ซึ่งแสดงถึงการพัฒนาสมรรถนะในการใช้ภาษาจีนและทักษะการสอนภาษาจีนที่เหมาะสมสำหรับการประยุกต์ใช้ในบริบทการทำงานจริง การพัฒนาสมรรถนะในบริบทการเรียนการสอนนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Zhao (2020) ที่ศึกษาการออกแบบหลักสูตรการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในตลาดแรงงานและชีวิตประจำวัน

อีกทั้งเมื่อพิจารณาในประเด็นของความพร้อมและศักยภาพในการบริหารจัดการหลักสูตรที่มีผลการประเมินในภาพรวมผ่านเกณฑ์การประเมินอาจเป็นเพราะได้ออกแบบตามทฤษฎีการบริหารจัดการศึกษา (Educational Management Theory) ของ Bush (2011) ซึ่งเน้นการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษา การจัดสรรงบประมาณ และการบริหารความเสี่ยงเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นเช่นเดียวกันกับผลการวิจัย Chen, Zhang, and McNaughton (2023) ที่อธิบายถึงการจัดการทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง การที่หลักสูตรนี้ได้รับการประเมินในด้านการบริหารจัดการและการจัดกิจกรรมเสริมในระดับที่ดีแสดงให้เห็นถึงการนำทฤษฎีการบริหารจัดการศึกษามาประยุกต์ใช้ในการออกแบบและดำเนินการหลักสูตร

7. ข้อเสนอแนะของการวิจัย

7.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

7.1.1 การวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่พัฒนาหลักสูตรตามกรอบแนวคิดมาตรฐานของสำนักงานปลัดกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เหมาะแก่การนำไปใช้ในบริบทของการศึกษาระดับปริญญาขึ้นไป

7.1.2 การนำมาตรฐานการประเมินของ JCSEE มาใช้จะต้องอธิบายนิยาม ความหมายและต้องมีการสื่อสารระหว่างผู้วิจัยกับผู้ประเมินให้เข้าใจสอดคล้องต้องกัน

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

7.2.1 ควรเพิ่มแนวคิดอื่นๆ มาใช้ประกอบการประเมินเพื่อให้ข้อมูลครบถ้วนและสามารถนำไปใช้สรุปอ้างอิงไปยังหลักสูตรอื่น เช่น การประเมินเชิงระบบ การประเมินแบบ Realist evaluation เป็นต้น

7.2.2 การวิจัยควรให้ความสำคัญเพิ่มเติมในประเด็น การพัฒนาครูและอาจารย์ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ในการเรียนการสอน

บรรณานุกรม

- Bush, T. (2011). *Theories of educational leadership and management*. Sage.
- Chen, S., Zhang, L. J., & McNaughton, S. (2023). The structure and characteristics of Chinese university English teachers' identities: Toward a sustainable language pedagogy. *Sustainability*, 15(15), 12040. <https://doi.org/10.3390/su151512040>
- Fang, F., Yuan, L., Xu, H., & Wang, X. (2022). Global English and translanguaging in textbook design and curriculum development for universities in the Greater Bay Area of China. *Asian-Pacific Journal of Second and Foreign Language Education*, 7(1), 35.
- Fosnot, C. T. (2013). *Constructivism: Theory, perspectives, and practice* (2nd ed.). Teachers College Press.
- Gervais, J. (2016). The operational definition of competency-based education. *The Journal of Competency-Based Education*, 1(2), 98–106. <https://doi.org/10.1002/cbe2.1011>
- Han, C. (2019). Teaching Chinese as a second language – The way of the learner, by Jane Orton and Andrew Scrimgeour. *Chinese as a Second Language: The Journal of the Chinese Language Teachers Association, USA*, 54(2), 183–186.
- Healey, M., Jenkins, A., & Lea, J. (2014). *Developing research-based curricula in college-based higher education*. Higher Education Academy.
- Hodson, M. K., & Taylor, N. (2018). *Secondary curriculum transformed: Enabling all to achieve*. Routledge.
- Kong, Y., Douglas, K. A., Rodgers, K. J., Diefes-Dux, H., & Madhavan, K. (2017). A size and scale framework for guiding curriculum design and assessment. *Journal of Engineering Education*, 106(3), 431–453.
- Mae Fah Luang University. (2022). *Mae Fah Luang University development plan* (5th ed.) [Photocopied document]. Policy and Planning Division. (in Thai)
- Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation. (2022, March 31). Ministerial regulation: Higher education qualification standards B.E. 2565 (2022). *Royal Thai Government Gazette*, 139(20a), 28–31. (in Thai)
- Ministry of Higher Education, Science, Research and Innovation. (2024). *Annual operation plan B.E. 2567* [Photocopied document]. Policy, Strategy, and Planning Group. (in Thai)
- Nuansri, M., Phanthuworakul, K., Chariyaphan, N., Onyon, N., Buntham, S., Somsamran, S., & Suttivan, W. (2021). Needs assessment for improving the teaching management of Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage students. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 6(6), 34–51. (in Thai)

- Oliva, P. F. (2001). *Developing the curriculum* (5th ed.). Longman.
- Ornstein, A. C., & Hunkins, F. P. (2018). *Curriculum: Foundations, principles and issues*. Pearson Education Ltd.
- Sararat, A. (2011). Needs assessment for curriculum and instructional development. *Journal of Education, Khon Kaen University*, 34(1), 9–20. (in Thai)
- Srisuksa-ard, B. (2011). *Fundamentals of research* (9th ed.). Suviriyasarn. (in Thai)
- Tyler, R. W. (1949). Basic principles of curriculum and instruction. In *Curriculum studies reader E2* (pp. 60–68). Routledge.
- Wongwanich, S. (2007). *Needs assessment research* (2nd ed.). Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Wongsraka, A., Kanjanawasee, S., & Ratchusanthi, S. (2021). The appropriateness and feasibility of a bachelor's degree vocational education curriculum evaluation model: Application of a multi-conceptual approach. *Panyapiwat Journal*, 13(1), 189–200. (in Thai)
- Yarbrough, D. B., Shula, L. M., Hopson, R. K., & Caruthers, F. A. (2010). *The program evaluation standards: A guide for evaluators and evaluation users* (3rd ed.). Corwin Press.
- Zhao, K. (2020). Educating for wholeness, but beyond competences: Challenges to key-competences-based education in China. *ECNU Review of Education*, 3(3), 470–487.

An Analysis of the Status and Roles of Foot Binding Women in Chinese Families from the English Novel Translated into Thai “Snow Flower and the Secret Fan”

Sarinya Prommas¹; Supatsara Khanan²; Sakkarin Sawatdee³

Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University,

Songkhla 90110 Thailand

Email: Sakkarin.sa@psu.ac.th

received 4 February 2025; revised 8 May 2025; accepted 1 July 2025

Abstract

This research is a qualitative study that examines the status and roles of women subjected to foot binding, using the theoretical framework of binary opposition between the domestic and public spheres. It aims to analyze the status and roles of Foot binding women in the families of the female protagonists Baihe and Xuehua from the translated Thai version of the English novel *Snow Flower and the Secret Fan*. Data were collected and analyzed from books, articles, and relevant academic research.

The findings indicate that cultural values and ethical norms surrounding foot binding play a significant role in shaping the identities and societal expectations of the two protagonists. Their roles are categorized into three stages: (1) as daughters, they are expected to obey their parents and remain confined to household duties, without access to education or participation in public life; (2) as wives, they are obligated to serve their husbands' families and manage domestic responsibilities, with their status largely determined by their ability to bear sons; and (3) as mothers, they are responsible for maintaining the household and raising children, with particular emphasis placed on producing male heirs. This Study highlights that the ethical and cultural perspectives on foot binding are key variables in determining the restricted status and roles of women in traditional Chinese society, as reflected through the experiences of the two main characters.

Keywords: Foot Binding; status; roles; Chinese Family; Women

¹ Undergraduate student, Chinese Major, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University.

² Undergraduate student, Chinese Major, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University.

³ Lecturer, Chinese Major, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Corresponding Author.

การวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของสตรีรัดเท้าที่มีต่อครอบครัวชาวจีน จากนวนิยาย อังกฤษฉบับแปลไทย เรื่อง จดหมายลับไปเหอ (Snow Flower and the Secret Fan)

ศิริกัญญา พรหมมาศ⁴ สุภัตสราน ขนาน⁵ ศักรินทร์ สวัสดิ์⁶

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา 90110 ประเทศไทย

อีเมล Sakkarin.sa@psu.ac.th

วันรับบทความ 4 กุมภาพันธ์ 2568 วันแก้ไขบทความ 8 พฤษภาคม 2568

วันตอบรับตีพิมพ์บทความ 1 กรกฎาคม 2568

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) ด้วยกระบวนการทบทวนแนวคิดด้านสถานภาพและบทบาทกับทฤษฎีโครงสร้างคู่ตรงข้ามระหว่าง งานบ้าน (Domestic) กับ งานนอกบ้าน (Public) มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของสตรีรัดเท้าที่มีต่อครอบครัวของตัวละครเอกหญิง “ไปเหอ” และ “เสวฮวา” จากนวนิยายอังกฤษฉบับแปลไทยเรื่อง *จดหมายลับไปเหอ (Snow Flower and the Secret Fan)* ที่ได้รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ บทความ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผลการวิจัยพบว่า แนวคิดด้านจริยธรรมและค่านิยมในการรัดเท้าเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดสถานภาพและบทบาทของสองตัวละครเอกหญิง ซึ่งสามารถจำแนกตามบทบาทของตัวละครเอกหญิงได้ 3 ประการ ได้แก่ 1) สถานภาพและบทบาทของลูกสาว ที่ถูกสอนให้รักและเคารพผู้เป็นบิดามารดา มีหน้าที่เรียนรู้รู้แจ้งงานบ้านงานเรือน ไม่มีสิทธิ์ในการเล่าเรียน และข้องเกี่ยวกับงานนอกบ้าน 2) สถานภาพและบทบาทของภรรยา ที่ถูกคาดหวังให้รักและเคารพครอบครัวของสามี หน้าที่ที่ต้องปฏิบัติจะครอบคลุมงานภายในครัวเรือนทั้งหมด หากโชคดีได้ให้กำเนิดบุตรชาย ฐานะภายในบ้านสามีจะมีความมั่นคง และลดปัญหาเรื่องแม่สามีและลูกสะใภ้ 3) สถานภาพและบทบาทของแม่ ซึ่งสิ่งสำคัญคือ การดูแลงานภายในบ้าน และการเลี้ยงดูลูก การมีลูกชายไว้สืบสกุล ดังนั้นลูกชายจึงถูกให้ความสำคัญจากผู้เป็นแม่มากกว่าลูกสาวเป็นพิเศษ โดยผลการศึกษาในครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่ากรอบแนวคิดด้านจริยธรรมและค่านิยมในการรัดเท้าเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดสถานภาพและบทบาทของสองตัวละครเอกหญิง

คำสำคัญ การรัดเท้า; สถานภาพ; บทบาท; ครอบครัวชาวจีน; สตรี

⁴ นักศึกษาปริญญาตรี สาขาภาษาจีน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

⁵ นักศึกษาปริญญาตรี สาขาภาษาจีน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

⁶ อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาจีน สาขาภาษาต่างประเทศ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผู้ประพันธ์บรรณกิจ

1. บทนำ

ในสังคมศักดินาของจีนมักให้ความสำคัญกับผู้ชายเป็นลำดับที่หนึ่ง จนเกิดการจัดลำดับชนชั้นในสถาบันครอบครัวและสังคม รวมถึงการกำหนดหลักปฏิบัติของผู้หญิง “สามคล้อยตามสี่จรรยา” (三从四德)⁷ ที่เป็นหนึ่งในหลักศีลธรรมของขงจื๊อ ซึ่งเป็นทำให้สังคมเกิดบรรทัดฐานระหว่างเพศชายและเพศหญิง และทำให้ผู้หญิงตกอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชาย (Athitpat, 2018) จากหลักปฏิบัตินี้ได้ขยายอิทธิพลและฝังรากลึกลงในสถาบันครอบครัวและสังคมอย่างรวดเร็ว นำไปสู่การจำกัดบทบาท สิทธิและเสรีภาพของสตรีจีน ส่งผลให้จิตสำนึก การแสวงหาตัวตนและการเรียกร้องสถานภาพทางสังคมก็ถูกบั่นทอนลงไปด้วย เป็นเหตุทำให้ค่านิยมผิดเพี้ยนที่ผู้ชายมีต่อผู้หญิงอย่างการปฏิบัติตนตามหลักสามคล้อยตามสี่จรรยา เพื่อปรนนิบัติรับใช้ผู้ชาย ดังคำกล่าวที่ว่า ผู้หญิงแต่งกายงามเพื่อชายที่ตนรัก (女为悦己者容) หรือผู้หญิงไร้ความสามารถถือว่ามีคุณธรรม (女子无才便是德) รวมถึงค่านิยมความงามของสตรีจีนอย่างการมัดเท้าหรือรัดเท้า (缠足) ที่ได้รับความนิยมกันอย่างแพร่หลายในสมัยราชวงศ์ซ่ง (ค.ศ.960-1279) และกลายมาเป็นขนบธรรมเนียมที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงสมัยราชวงศ์ชิง (Hongpa, 2022)

แต่ภายหลังในช่วงศตวรรษที่ 20 ได้เข้าสู่ยุคหลังการปฏิวัติวัฒนธรรม กรอบแนวคิดและขนบธรรมเนียมดั้งเดิมเหล่านั้นค่อย ๆ เลือนหายไปตามการขึ้นนำของพรรคคอมมิวนิสต์ ผู้หญิงเริ่มมีบทบาทโอกาสและความเสมอภาคระหว่างเพศมากขึ้น ทำให้สังคมจีนยอมรับนโยบายที่เกี่ยวข้องกับสตรี และเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสถานภาพและเสรีภาพสตรีจีนในระบบครอบครัวได้ในระดับหนึ่ง โดยในช่วงการปฏิวัตินี้ปรากฏการณ์มีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีขึ้น มีการเรียกร้องสิทธิสตรีและการพัฒนาบทบาทของสตรี ทำให้สตรีจีนเกิดความกล้าในการต่อสู้กับระบบสังคมศักดินาแบบปิตาธิปไตย อย่างชีวจิน (秋瑾) หลิน จงซู (林宗素) เจิ้ง อี้วี่ชิว (郑毓秀) ช่ง อ้ายหลิง (宋蔼龄) ช่ง ชิงหลิง (宋庆龄) และช่ง เหม่ยหลิง (宋美龄) (Choonuansri, 2021) ซึ่งภายหลังรัฐบาลคอมมิวนิสต์จีนมีการออกประกาศสั่งห้ามธรรมเนียมการรัดเท้าอย่างเคร่งครัด ทำให้ค่านิยมความงามดังกล่าวได้สิ้นสุดลง (Zhao et al., 2017)

นวนิยายเรื่อง *จดหมายลับไปเหอ* (Snow Flower and the Secret Fan) ของนักเขียนชาวอเมริกัน เชื้อสายจีน ลิซ่า ซี (Lisa See) เป็นนวนิยายรางวัล Best Novel ในปี 2005 ฉบับแปลไทยโดย วิภาดา กิตติโกวิท ที่สะท้อนเรื่องราวชีวิตให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ของหญิงชาวจีนในยุคปลายศตวรรษที่ 19 มีการนำเสนอถึงสถานภาพและบทบาทของสตรีภายใต้กรอบอำนาจของบุรุษที่ถูกจำกัดจากจารีตทางสังคมที่ปรากฏแนวคิดและธรรมเนียมการรัดเท้าที่ถูกมองว่าเป็นความงามของสตรีแต่ต้องแลกกับความเจ็บปวดตลอดชีวิตได้รับการสืบทอดจากรุ่นแม่สู่รุ่นลูก กล่าวว่าการมีเท้าที่เล็กจะทำให้เป็นที่ยอมรับและได้รับเลือกเป็นคู่ครองจากผู้ชาย หากหญิงใดไม่มัดเท้าจะถูกขายไปเป็นคนรับใช้ไม่กี่สัปดาห์เด็ก ซึ่งตัวละครในเรื่องได้เล่าเรื่องผ่านการ

⁷ หลักปฏิบัติ “สามคล้อยตามสี่จรรยา” (三从四德) ประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ คือ หลักสามคล้อยตาม ได้กล่าวถึงการปฏิบัติตนตลอดชีพของผู้หญิง โดยมีใจความว่า “วัยเยาว์ให้เชื่อฟังพ่อ เมื่อแต่งงานออกเรือนแล้วให้เชื่อฟังสามี เมื่อสามีตายให้เชื่อฟังบุตรชาย (未嫁从父、既嫁从夫、夫死从子)” และหลักสี่จรรยา กล่าวถึงคุณลักษณะที่สตรีพึงมี 4 ประการ ได้แก่ คุณธรรมของสตรี (妇德) วาจาของสตรี (妇言) รูปลักษณ์ของสตรี (妇容) และการทำงานของสตรี (妇功) (Athitpat, 2018)

บันทึกด้วยอักษรหนึ่งชู (女书)⁸ ลงบนพัดในการสื่อสารกัน และตัวอักษรนี้มีเพียงสตรีด้วยกันเท่านั้นที่จะเข้าใจ (See, 2006) จากการทบทวนวรรณกรรม มีผู้ให้ความสนใจศึกษาวิเคราะห์ในหลายประเด็น เช่น การศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้าน และการเอาตัวรอดของสตรีภายใต้สังคมศักดินา (Wang, 2015) การวิเคราะห์การสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงในมุมมองของสตรีนิยม (Tian & Zhong, 2014, pp. 12-18) และการศึกษาภาพลักษณ์และความเจ็บปวดทางด้านสรีระของสตรีรัดเท้า (Pan, 2018) แต่การวิเคราะห์ในประเด็นด้านสถานภาพและบทบาทของสตรีรัดเท้าจากนวนิยายเรื่องนี้ ผู้วิจัยยังไม่พบบทความในการศึกษาประเด็นดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจและเล็งเห็นถึงความสำคัญในการวิเคราะห์ประเด็นข้างต้น เนื่องจากการสะท้อนทัศนคติต่อสถานภาพ บทบาทของสตรีรัดเท้าในแต่ละบริบทที่เกิดขึ้นในเรื่อง ทั้งนี้ยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงมิติความแตกต่างระหว่างเพศและการจำกัดสิทธิทางสังคมของผู้หญิงจีนในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์เพื่อนำเสนอแก่ผู้อ่านให้เข้าใจชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของสตรีรัดเท้าที่มีต่อครอบครัวชาวจีนของตัวละครเอกหญิง “ไปเหอ” และ “เสว่ฮวา” จากนวนิยายอังกฤษฉบับแปลไทยเรื่อง *จดหมายลับไปเหอ (Snow Flower and the Secret Fan)*

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

3.1. แนวคิดด้านสถานภาพและบทบาท

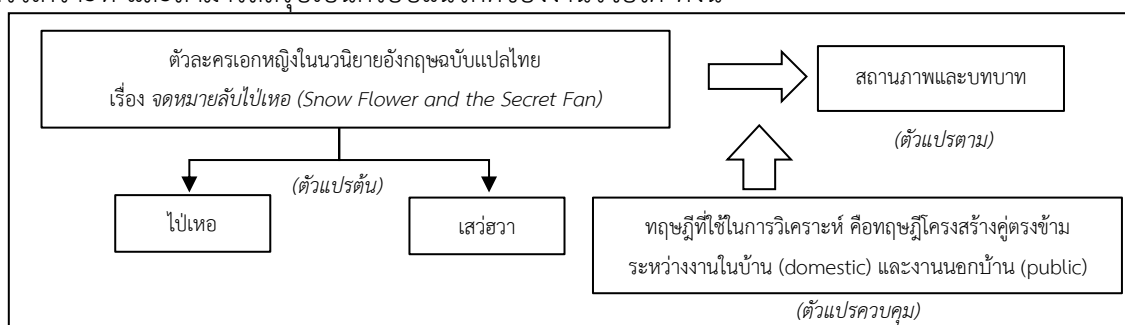
Suphab (2003) กล่าวว่า สถานภาพ (Status) หมายถึง ตำแหน่งที่ได้จากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม เป็นสิทธิและหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลมีอยู่เกี่ยวข้องกับผู้อื่นและสังคมส่วนรวม ทำให้บุคคลนั้นแตกต่างจากผู้อื่น สามารถแบ่งเป็น 2 ประการ ได้แก่ สถานภาพที่ติดตัวมา (Ascribed status) หรือ สถานภาพที่ได้มาโดยเจอนใจ ซึ่งสามารถแยกย่อยได้เป็น 2 ลักษณะ คือ สถานภาพที่สังคมกำหนด เช่น เด็กทำงานเบา ผู้ใหญ่ทำงานหนัก และลักษณะที่สอง คือ สถานภาพที่ติดตัวมาหรือธรรมชาติสร้างสรรค์ เช่น เกิดเป็นหญิง เป็นชาย ผิดคำ ผิดขาว วัยเด็ก วัยหนุ่มสาว เป็นต้น และในประการที่สอง กล่าวถึง สถานภาพที่ได้มาภายหลังหรือได้มาโดยความสามารถ (Achieved status) เป็นตำแหน่งที่ต้องดิ้นรนขวนขวายด้วยความสามารถและสติปัญญาของตนเอง เช่น การเป็นครู ตำรวจ ทหาร เป็นต้น โดยสุภัตตรา สุภาพ ได้อธิบายไว้ว่า บทบาท (Role) คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่น มีตำแหน่งเป็นครู บทบาท คือ สั่งสอน อบรม นักเรียน เป็นต้น

⁸ อักษรหนึ่งชู (女书) หมายถึง อักษรผู้หญิง ซึ่งเป็นรูปแบบอักษรหนึ่งเดียวในโลกที่มีถูกสร้างขึ้นและใช้โดยผู้หญิงเท่านั้นในช่วงศตวรรษที่ 19 มีต้นกำเนิดบริเวณอำเภอเจียงหยง มณฑลหูหนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน (Chen, 2018)

3.2. ทฤษฎีโครงสร้างคู่ตรงข้ามระหว่างงานในบ้าน (domestic) กับ งานนอกบ้าน (public)

Wongthet (2020) ได้ทำการแปลและเรียบเรียงทฤษฎีนี้จาก Women Culture and Society: A Theoretical Overview เขียนโดย Michelle Zimbalist Rosaldo นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน ที่พยายามเชื่อมโยงทฤษฎีนี้เพื่อชี้ให้เห็นถึงนัยยะของอำนาจ บทบาท และค่านิยมบางอย่างของผู้หญิง ซึ่งจะสะท้อนผ่านบทบาทที่เกี่ยวข้องกับครัวเรือนและสาธารณะ โดยสามารถอธิบายความตรงข้ามระหว่างเพศหญิงและเพศชายได้ทั้งหมด 6 ประการ ได้แก่ 1) ด้านบุคลิกภาพ 2) อำนาจ 3) สถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิดหรือความพยายามแสวงหา 4) ธรรมชาติและวัฒนธรรม 5) ผู้หญิงในฐานะของความผิดปกติ และ 6) ผู้หญิงในฐานะผู้ผลิต

ในการวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของสตรีรัตเท้าจากนวนิยายอังกฤษฉบับแปลไทย เรื่อง *จดหมายลับไปเหอ* (*Snow Flower and the Secret Fan*) ทางผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีโครงสร้างคู่ตรงข้ามระหว่างงานในบ้าน (domestic) กับ งานนอกบ้าน (public) ของ Michelle Zimbalist Rosaldo (Wongthet, 2020) แนวคิดด้านสถานภาพและบทบาทของ Suphab (2003) ตามกรอบแนวคิดของ Kaewnet & Khawperk (2018) ที่มีการประยุกต์ใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์และแนวคิดสถานภาพและบทบาทเข้าด้วยกัน โดยกำหนดตัวละครเอกในวรรณกรรมจีนฉบับแปลไทย เรื่อง *บุปผาในกุณฑีทอง* ฉบับยาขอบเป็นตัวแปรต้น เพื่อวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทสตรีที่มีต่อครอบครัว ผู้วิจัยจึงใช้รูปแบบการวิเคราะห์ในวิจัยฉบับข้างต้นเป็นตัวอย่างในการวิเคราะห์ และสามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดของงานวิจัยได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดแสดงความเชื่อมโยงระหว่างตัวแปร (ดัดแปลงจาก Kaewnet & Khawperk, 2018)

4. ทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้แบ่งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 2 ส่วน คือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านสถานภาพและบทบาทของสตรี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายเรื่อง *จดหมายลับไปเหอ* (*Snow Flower and the Secret Fan*) ซึ่งมีผู้ศึกษาไว้ดังนี้

ในการศึกษาสถานภาพและบทบาทของสตรีนั้น Kaewnet & Khawperk (2018) ได้วิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของสตรีที่มีต่อครอบครัวผ่านตัวละครเอกหญิงในวรรณกรรมจีนฉบับแปลไทยเรื่อง *บุปผาในกุณฑีทอง* 《金瓶梅》 โดยได้นำเอาแนวคิดด้านสถานภาพและบทบาท (ตัวแปรต้น) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ทฤษฎีมุขยนิยม และทฤษฎีสตรีนิยม (ตัวแปรตาม) มาใช้ในการวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอตัวละคร บรรยาย

ลักษณะของตัวละครจากบทสนทนาของตัวละคร รวมถึงสถานภาพและบทบาทของตัวละครที่ปรากฏในเรื่อง ขณะที่ Phothimaj & Khawperk (2020) ได้ศึกษาภาพสะท้อนการคลุมถุงชน สถานภาพและบทบาทสตรีในนิทานพื้นบ้านจีน เรื่อง *ม่านประเพณี* 《梁祝》 ฉบับโดโซ บุญช่วย ที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางเพศระหว่างผู้ชายและผู้หญิง รวมถึงความคิดและวัฒนธรรมแบบปิตาธิปไตย นอกจากนี้ Intharakand & Soontherotoke (2020) ได้ศึกษาบทบาทและสถานภาพของตัวละครในนวนิยายของพงศกร เรื่อง *บุหงาบาดิก* จากการวิเคราะห์เนื้อหาพบว่า นวนิยายเรื่องนี้ต้องการนำเสนอ “อคติ 4” หรือ “รัก โลภ โกรธ หลง” ทั้งยังมีการนำเสนอ “ผ้าบาดิก” หนึ่งในเอกลักษณ์สำคัญของอินโดนีเซียมาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเชื่อมโยงกับตัวละคร ซึ่งตัวละครเป็นหนึ่งในองค์ประกอบที่จะมากำหนดชนชั้น สถานภาพ และบทบาททางสังคมที่แตกต่างกันจนนำไปสู่การคลาไคลปมปริศนาของเรื่อง และ Prapagorn (2021) ได้ศึกษาภาพสะท้อนสถานภาพและบทบาทของสตรีจีนในสังคมศักดินาจากนวนิยายเรื่อง *ความฝันในหอแดง* อาทิ ด้านสถานภาพและบทบาทของตัวละครภายในตระกูลจีย่า การดำเนินชีวิตและการรักษาสถานภาพและบทบาทของตัวละคร และภูมิหลังและชาติกำเนิดของตัวละครสตรีที่ต้องการสร้างความมั่นคงทางสังคมให้แก่ตนเอง อีกทั้งยังสะท้อนภาพเปลือยนอกของสังคม ศักดินาในสมัยปลายราชวงศ์ชิง และภูมิหลังของครอบครัวตระกูลเฉาที่ได้รับความเดือดร้อนจากระบบสังคมศักดินา

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านสถานภาพและบทบาทของสตรี ผู้วิจัยเห็นว่า งานวิจัยทั้ง 5 ฉบับมีการหยิบยกเอาตัวละครเอก และตัวละครที่สำคัญของเรื่องมาเป็นตัวแปรต้นในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้มาซึ่งตัวแปรตาม นั่นคือ สถานภาพและบทบาทของตัวละครเหล่านั้นในแต่ละโครงสร้างสังคมว่ามีลักษณะ พฤติกรรม และความแตกต่างกันอย่างไร เช่น สถานภาพและบทบาทที่มีต่อครอบครัว หรือสถานภาพและบทบาทที่มีต่อสังคม เป็นต้น ซึ่งงานวิจัยทั้ง 5 ฉบับยังมีจุดที่แตกต่างกันโดยในงานวิจัยบางฉบับมีการนำเอาทฤษฎีมาประยุกต์เข้ากับแนวคิดด้านสถานภาพและบทบาท ซึ่งอาจทำให้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปลี่ยนแปลงหรือคลาดเคลื่อนไปตามทฤษฎี

สำหรับการศึกษานวนิยายเรื่อง *จดหมายลับไปเหอ* (Snow Flower and the Secret Fan) พบว่า Wang (2015) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นบ้าน และการเอาตัวรอดของสตรีจีนภายใต้สังคมศักดินาที่มุ่งศึกษา 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ วัฒนธรรมของสตรีจีนในอดีตที่มีการใช้ “ตัวอักษรหนึ่งวูซู (女书)” ซึ่งเป็นการใช้ภาษาลับของสตรี การมีความสัมพันธ์แบบ “เหล่าถ่ง⁹” ถึงแม้จะเป็นความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น แต่ความสัมพันธ์นี้ยังมีความขัดแย้งปรากฏให้เห็นอยู่ และการแต่งงานที่ไร้ซึ่งอิสระภาพ ขณะที่ Tian & Zhong (2015) ได้วิเคราะห์การสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงในมุมมองของสตรีนิยม โดยสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ของผู้หญิงยุคเก่าที่ผู้หญิงมีสถานภาพทางสังคมที่ต่ำต้อยมาก ไม่มีสิทธิออกความคิดเห็น และต้องใช้ชีวิตภายใต้วาทกรรมของผู้ชาย อีกทั้งยังถูกมองเป็นเครื่องตอบสนองทางเพศและเครื่องกำเนิดบุตรเพื่อสืบสกุล นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างปมปัญหาบางอย่างภายในจิตใจของบุตรสาว และการสร้างภาพลักษณ์ของผู้หญิงผ่านวัฒนธรรม “หนึ่งวูซู (女书)” นอกจากนี้ Pan (2018) ได้กล่าวถึงภาพลักษณ์และความเจ็บปวดทางด้านสรีระของสตรีที่

⁹ เหล่าถ่ง (老 同) คือ ความสัมพันธ์แบบเพื่อนระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิง หรือเรียกว่าพี่น้องร่วมสาบานกัน

ต้องรัดเท้า กระทั่งผู้ชายมองความเจ็บปวดเหล่านี้ของผู้หญิงเป็นความสวยงาม และเป็นความดึงดูดทางเพศ บางอย่าง ทั้งยังมีความเชื่อมโยงในด้านความสัมพันธ์ระหว่างแม่และบุตรสาว เนื่องจากการปลูกฝังชุดความคิดบางอย่างที่กระทำโดยผู้เป็นแม่ เช่น การรัดเท้าจะทำให้เติบโตเป็นผู้หญิงที่ดี หรือทำให้ได้แต่งงานไปยังตระกูลที่สูงส่ง ทว่าเมื่อเวลาผ่านไป บุตรสาวจึงเกิดความเข้าใจว่าความเจ็บปวดเหล่านี้ที่เคยเกิดขึ้นจากการรัดเท้าเป็นเพียงการตอบสนองความปรารถนาของผู้เป็นแม่เท่านั้น จนนำไปสู่ความขัดแย้งในความสัมพันธ์ระหว่างแม่และบุตรสาว

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายเรื่องนี้ ผู้วิจัยพบว่างานวิจัยทั้ง 3 ฉบับมีข้อสรุปร่วมกัน คือ ผู้หญิงจีนในอดีตที่ใช้ชีวิตอยู่ภายใต้สังคมแบบปิตาธิปไตย ต้องปฏิบัติตามกรอบแนวคิด และขนบธรรมเนียมอย่างเคร่งครัด ทำให้สภาพภาพและบทบาทของผู้หญิงจีนในอดีตนั้นต่ำต้อยมาก จนนำไปสู่การเรียนรู้กลวิธีในการเอาตัวรอด ซึ่งกระบวนการต่อสู้เหล่านี้มีนัยยะแอบแฝงอยู่มากมาย อีกหนึ่งข้อสรุปร่วมกันที่สำคัญ คือ การที่ผู้หญิงจีนในอดีตต้องใช้ชีวิตอยู่ภายใต้กรอบของสังคม เป็นผลให้เกิดความขัดแย้งภายในจิตใจ จนเกิดเป็นปัญหาในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวและสังคมรอบข้าง

5. วิธีดำเนินงานวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) ด้วยกระบวนการทบทวนแนวคิดด้านสภาพภาพและบทบาทกับทฤษฎีโครงสร้างคู่ตรงข้ามระหว่างงานในบ้าน (Domestic) กับงานนอกบ้าน (Public) ในการวิเคราะห์สภาพภาพ บทบาท และพฤติกรรมของสตรีที่มีต่อประเพณีรัดเท้าจากที่ปรากฏในนวนิยายอังกฤษฉบับแปลไทย เรื่อง *จดหมายลับไปเหอ* (Snow Flower and the Secret Fan) แปลโดย วิภาดา กิตติโกวิท และนำเสนอออกมาในรูปแบบของการเขียนเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ที่ได้จากการรวบรวมหนังสือ บทความ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพภาพและบทบาทของสตรีทั้งในไทยและต่างประเทศ เพื่อนำเสนอสภาพภาพและบทบาทของสตรีรัดเท้าที่อยู่ภายใต้การตีกรอบของสังคม ทั้งยังเป็นการสะท้อนทัศนคติต่อสภาพภาพ และบทบาทของสตรีรัดเท้า รวมถึงคุณค่าด้านบทเรียนชีวิตของผู้เขียนซึ่งเป็นนักเขียนชาวอเมริกันเชื้อสายจีนที่ต้องการนำเสนอแก่ผู้อ่านผ่านตัวละครเอกหญิงในเรื่อง

6. ผลการศึกษา

การวิเคราะห์สภาพภาพและบทบาทของสตรีรัดเท้า จากนวนิยายอังกฤษฉบับแปลไทย เรื่อง *“จดหมายลับไปเหอ”* (Snow Flower and the Secret Fan) ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้างต้น ทั้งนี้กระบวนการวิเคราะห์สภาพภาพและบทบาทของสตรีรัดเท้า ผู้วิจัยได้ใช้กลวิธีการหยิบยกตัวบทซึ่งได้สะท้อนผ่านการกระทำ การพูด หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ของตัวละครภายในนวนิยาย มาบรรยายเชิงพรรณนาวิเคราะห์ โดยใช้แนวคิดด้านสภาพภาพและบทบาทประยุกต์เข้ากับทฤษฎีโครงสร้างคู่ตรงข้ามระหว่าง

งานบ้าน (Domestic) กับ งานนอกบ้าน (Public) ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ จากเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสื่อให้เห็นถึงสถานภาพและบทบาทของสตรีรื้อดทำให้เข้าใจชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนี้

6.1 สถานภาพและบทบาทของสตรีรื้อดเท้าที่มีต่อครอบครัวของตัวละครเอกหญิง “ไปเหอ”

6.1.1 สถานภาพและบทบาทของลูกสาว

ตัวอย่างที่ 1 “แม้กาลเวลาผันผ่านมานานาน จนบัดนี้ฉันยังรู้สึกอึดอัดไร้สุขเมื่อหวนคิดถึงแม่กับสิ่งที่ฉันเข้าใจในวันนั้น เพราะวันนั้นฉันได้เห็นอย่างชัดเจนว่าตัวเองไร้ความหมายสำหรับแม่ ฉันเป็นลูกคนที่สาม เป็นลูกสาวคนที่สอง ที่ถูกถือว่าไร้ค่าไร้ราคาเสียเกินกว่าจะเสียเวลาให้จนกว่าฉันจะมีชีวิตรอดพ้นวัยนี้” (น. 30)

จากตัวบทนวนิยายข้างต้น ไปเหอ ผู้เป็นลูกสาวเกิดความรู้สึกดัดพ้อและมองว่าตนเองนั้นไร้ค่าเนื่องจากเกิดมาเป็นลูกสาวและไม่สามารถทำประโยชน์อันใดให้แก่ครอบครัวได้ จนกว่าจะมีชีวิตผ่านพ้นช่วงวัยเด็ก เพราะหากผ่านพ้นวัยนี้ไปจะเป็นช่วงที่ลูกสาวจะต้องเตรียมตัวสำหรับการออกเรือน หากได้แต่งงานออกเรือนไปยังตระกูลที่ดีหรือร่ำรวยจะเป็นเกียรติแก่วงศ์ตระกูลและครอบครัว ในทางกลับกัน หากไม่ได้แต่งงานออกเรือนลูกสาวจะถูกมองเป็นสิ่งที่ไร้ค่าของครอบครัว หรืออาจจะถูกขายไปเป็นภรรยาของผู้อื่นต่อไป

ตัวอย่างที่ 2 “นี่ก็ได้เวลาที่เหมยเยวกับไปเหอจะออกไปข้างนอกแล้วไม่ใช่หรือ?” อาสะไ้ถามปลุกแม่จากฝันกลางวัน “ให้พวกแกไปช่วยตัดหญ้าทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ได้”
“เขาไม่ต้องให้พวกแกช่วย”
“ก็ถูก” อาสะไ้ยอมรับ “แต่วันนี้อากาศดี”
“ไม่ได้” แม่พูดเสียงเข้ม “ฉันไม่ชอบให้เด็กผู้หญิงเที่ยวร่อนไปทั่วหมู่บ้าน ในเมื่อพวกแกควรจะเรียนรู้งานบ้านงานเรือนเท่านั้น” (น. 34)

จากบทสนทนาข้างต้น อาสะไ้เห็นสมควรว่าไปเหอสามารถออกไปข้างนอกเพื่อช่วยงานเล็ก ๆ น้อย ๆ แก่ตัดหญ้าเป็นพี่ชายได้ แต่ผู้เป็นแม่ไม่อนุญาตให้แกออกไป เนื่องจากมองว่ากิจวัตรหรืองานนอกบ้านนั้นไม่ใช่หน้าที่หรือบทบาทที่ลูกสาวพึงกระทำ แต่เห็นสมควรว่าแกควรที่จะอยู่เฉพาะภายในบ้านเพื่อเรียนรู้งานบ้านงานเรือนเท่านั้น จึงจะถูกต้องเหมาะสมตามบทบาทของลูกสาว

จากบทวิเคราะห์ข้างต้น สอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างคู่ตรงข้ามระหว่าง งานบ้าน (Domestic) กับ งานนอกบ้าน (Public) ในประการที่ 5 ที่กล่าวถึงผู้หญิงอยู่ในฐานะความผิดปกติ หากผู้หญิงปฏิบัติหรือกระทำการสิ่งใดที่ทวนกระแส จะถูกมองว่าผิดระเบียบแบบแผน เช่นเดียวกับไปเหอ เด็กผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นลูกสาวของครอบครัว เธอไม่สามารถออกไปช่วยงานนอกบ้านได้ เนื่องจากผู้เป็นแม่ไม่ยินยอม เพราะเห็นสมควรว่าลูกสาวควรอยู่ภายในบ้านเพื่อเรียนรู้งานบ้านเท่านั้น สิ่งเหล่านี้ล้วนมาจากบรรทัดฐานหรือกฎระเบียบแบบแผนทางสังคมในอดีตของจีนที่กำหนดให้ผู้หญิงทำงานกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ภายในบ้าน ดังนั้น เมื่อเชื่อมโยงกับทฤษฎีดังกล่าวจะพบว่า หากผู้หญิงคนใดกระทำการนอกแบบแผนของสังคมนั้น ๆ จะโดนผู้คนในสังคมมองว่า “ผิดปกติ” และ “ไม่ถูกต้อง”

ตัวอย่างที่ 3 “เด็กคนนี้น่ารักมาก แต่บัวทองสามนิ้วนั้นสำคัญต่อชีวิตยิ่งกว่าหน้าสวย ๆ เป็นไหน ๆ ใบหน้างาม เป็นของขวัญที่สวรรค์ประทาน แต่เท้าเล็กจะเปลี่ยนสถานะทางสังคมได้ เรื่องนี้เราทุกคนรู้ดีอะไรจะเกิดขึ้นต่อจากนี้ก็น้อยเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้เป็นพ่อแล้ว” (น. 47)

ตัวอย่างที่ 4 “เจ้าจะงามได้ก็ต่อเมื่อได้ผ่านความเจ็บปวด เจ้าจะสงบได้ก็ต่อเมื่อผ่านความทุกข์ทรมาน แม่ห่อแม่มัด แต่เจ้าเป็นผู้รับรางวัล” (น. 63)

จากบทสนทนาข้างต้นดังตัวอย่างที่ 3 เป็นการสนทนากันระหว่างคุณนายหวาง ผู้เป็นแม่สื่อกับครอบครัวของไปเหอ ซึ่งเป็นการเจรจาต่อรองเพื่อต้องการให้ครอบครัวของไปเหอยินยอมและปฏิบัติตามคำชี้แนะของตนเอง จากประโยคที่คุณนายหวางได้กล่าวไปนั้น เป็นเรื่องที่ทราบกันดีว่าอีกหนึ่งบทบาทที่สำคัญของเด็กผู้หญิงที่มีอายุตั้งแต่ 4-5 ปี ขึ้นไป คือ “การรัดเท้า” ให้ได้รูปทรงเป็นดอกบัวตูมสวยงาม กรอบความคิดและพันธนาการเหล่านี้แผ่อิทธิพลมาตั้งแต่ครอบครัวที่มีฐานะดีมาจนถึงสังคมชนชั้นรากหญ้า และถูกนำไปตีความแบบเหมารวมว่า หากหญิงคนใดที่ทำการรัดเท้า ประพฤติดี พุดจาดี แต่งตัวดี นั่นถือว่าเป็นหญิงที่มีคุณธรรมตามหลักสามคัล้อยตามสี่จรรยา (三从四德) ดังนั้นสิ่งที่คุณนายหวางต้องการจะสื่อผ่านการพูดดังกล่าว คือ ยิ่งเด็กคนนี้มีเท้ารูปทรงดอกบัวที่เล็กและสวยงามมากเท่าไร ยิ่งส่งผลดีต่อการยกระดับฐานะของเด็กและครอบครัวในอนาคตมากขึ้นเท่านั้น อันสอดคล้องกับสิ่งที่ผู้เป็นแม่ได้พูดกับลูกสาวในตัวอย่างที่ 4 แม้ว่าการรัดเท้าจะเจ็บปวดเพียงใด ทว่านี่จะเป็นผลดีแก่ตัวเด็กในอนาคต ซึ่งกรอบความคิดหรือชุดความเชื่อเหล่านี้เป็นผลให้เด็กสาวในยุคสมัยนั้นต้องทำการรัดเท้าอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

ตัวอย่างที่ 5 “การเรียนของฉันทนบหนอหญิงเป็นไปอย่างเข้มข้น แต่ฉันก็เข้าใจอะไรมาากแล้ว ฉันรู้ว่าน้อยครั้งมากที่ผู้ชายจะเข้าไปในห้องนั้น ที่นั่นเป็นที่สงวนสำหรับเราเท่านั้นเป็นที่ ๆ เราทำงานและคุยกัน ฉันรู้ว่าตัวเองจะต้องใช้ชีวิตเกือบทั้งชีวิตในห้องแบบนั้น ฉันยังรู้ถึงความแตกต่างระหว่างเน่ยกับว่าย” (น. 70)

จากตัวบทนวนิยายข้างต้น แสดงการเปรียบเทียบระหว่าง “เน่ย¹⁰ กับว่าย¹¹” ซึ่งชี้ให้เห็นถึงบทบาทของเด็กผู้หญิงที่มีหน้าที่เรียนรู้และทำกิจกรรมเฉพาะงานภายในบ้านเท่านั้น โดยสถานที่ดังกล่าวจะเป็นห้องเล็ก ๆ ที่มีเอาไว้รวมกลุ่มผู้หญิงภายในบ้านเพื่อทำงานเย็บปักถักร้อย หรือทำงานบ้านส่วนอื่น ๆ ในขณะที่งานนอกบ้าน เป็นธุระหรือกิจนอกบ้านอันเป็นหน้าที่ของผู้ชายเท่านั้น โดยผู้หญิงไม่มีสิทธิเข้าไปข้องเกี่ยวหรือวุ่นวายในส่วนนั้น

ตัวอย่างที่ 6 “ทุกเช้าตำเฒ่าเจฝีกเราสองคนให้ปักผ้าลายใหม่ ๆ ตอนสายแม่สอนฉันปั่นด้าย พอเริ่มบ้ายเราหัดทอผ้า เหม่ยเย็บกับอาสะไก็ทำแบบเดียวกัน เพียงแต่สลับลำดับในเรื่องที่เรียนเท่านั้น บ้ายแก่ ๆ เราจะเรียนหนีวู้ชู้ด้วยกัน โดยอาสะไก็จะสอนคำง่าย ๆ ให้เราด้วยความใจเย็นและมีอารมณ์ขัน” (น. 75)

จากตัวบทนวนิยายข้างต้น มีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับตัวบทจากตัวอย่างที่ 5 บทบาทของเด็กผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นลูกสาวของครอบครัว จะต้องเรียนรู้งานบ้าน และฝึกการเย็บปักถักร้อย เพื่อนำไป

¹⁰ เน่ย (内) มีความหมายว่า ภายใน ซึ่งหมายถึง งานในบ้าน

¹¹ ว่าย (外) มีความหมายว่า ภายนอก ซึ่งหมายถึง งานนอกบ้าน

ต่อยอดสำหรับการเย็บปักถักร้อยสินออกเรือน เมื่อถึงวัยครองเรือน ถัดมาคือ การเรียนหนังสือ หรือหนังสือสำหรับผู้หญิง (女书) เนื่องจากเด็กผู้หญิงไม่มีสิทธิ์เรียนหนังสือแบบเด็กผู้ชาย จึงต้องเรียนภาษาลับที่มีการคิดค้นขึ้นเพื่อสื่อสารกันระหว่างผู้หญิงด้วยกัน

จากบทวิเคราะห์ข้างต้น สอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างคู่ตรงข้ามระหว่าง งานในบ้าน (Domestic) กับ งานนอกบ้าน (Public) ในประการที่ 6 ที่กล่าวถึงผู้หญิงอยู่ในฐานะผู้ผลิต เนื่องจากโดยภาพรวมแล้วการจัดองค์กรทางเศรษฐกิจของผู้หญิงยังมีลักษณะที่เป็นงานของชุมชนน้อยกว่าผู้ชาย ผู้หญิงจึงมักจะทำงานตามลำพัง หรือทำกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ด้วยเหตุนี้ผลผลิตของแรงงานผู้หญิงจึงมักตกอยู่กับครอบครัวและบ้าน รวมถึงเป็นไปเพื่อสนับสนุนความมีหน้าตาของผู้ชายเท่านั้น ดังนั้นเมื่อเชื่อมโยงกับทฤษฎีดังกล่าวจะพบว่า การทำงานบ้านหรืองานเย็บปักถักร้อยของผู้หญิงนั้นจะดำเนินกิจกรรมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ และในพื้นที่จำกัด โดยผลผลิตที่จะได้รับตามมา ไม่ว่าจะเป็น รองเท้า เสื้อผ้า หรือชุดเครื่องนุ่งห่ม งานเย็บปักเหล่านี้ทั้งหมดจะกลายเป็นสินออกเรือนแก่เหล่าผู้หญิง ซึ่งจะเป็นตัวบ่งบอกถึงฐานะ และความมีหน้ามีตาแก่ครอบครัวของฝ่ายหญิงในวันแต่งงาน เพื่อให้ครอบครัวของสามีเห็นว่าตนเองนั้นมีความเพียบพร้อมและมีฝีมือในการทำงานเหล่านี้

6.1.2 สถานภาพและบทบาทของภรรยา

ตัวอย่างที่ 1 “ฉันกินอาหารไม่ได้ในระยะสิบวันสุดท้ายของพิธีแต่งงาน การที่เราต้องทำตามประเพณีนี้ ก็เพื่อให้เราโคกเข่ายิ่งขึ้นจากการที่ต้องจากครอบครัวของเรา ทำให้เราอ่อนน้อมยิ่งขึ้นเมื่อไปยังบ้านสามี และทำให้เราดูบริสุทธิ์ยิ่งขึ้นในสายตาสามี” (น. 190)

ตัวอย่างที่ 2 “เมื่อก้าวข้ามธรณีประตูไปหาพ่อแม่สามี ฉันก็คุกเข่าลงตรงหน้าและคำนับหน้าผากจรดพื้นสามครั้ง “ฉันจะเชื่อฟังพ่อและแม่” ฉันกล่าว “ฉันจะทำงานรับใช้พ่อแม่” (น. 202)

จากตัวบทและบทสนทนาข้างต้นดังตัวอย่างที่ 1 และ ตัวอย่างที่ 2 ไปเหตต้องปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมและประเพณีในการแต่งงานอย่างเคร่งครัด เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเป็นภรรยาและลูกสะใภ้ ภรรยาที่ดีจะต้องนอบน้อมและแสดงความเคารพต่อพ่อแม่ของสามี รวมถึงปฏิบัติและดูแลพ่อแม่สามีเสมือนพ่อแม่ของตนเองจึงจะถือว่าถูกต้องตามหลักของผู้หญิงที่ดี เพราะหลังจากแต่งงานแล้ว บุตรสาวเปรียบดังคนนอกครอบครัวกำเนิดไปโดยปริยาย และกลายเป็นสมบัติของครอบครัวสามีอย่างถาวร

ตัวอย่างที่ 3 “กลางคืนนั้นนอนกับสามี เราต้องการลูกชาย และเราทั้งคู่ต่างพยายามอย่างหนักเพื่อให้ได้มานอกจากเวลานั้น ฉันก็ไม่ค่อยได้เห็นหน้าสามี กลางวันเขาจะอยู่กับพ่อ ฉันก็ต้องอยู่กับแม่เขา เพราะบุคคลสำคัญที่สุดที่ฉันต้องสัมพันธ์ด้วยคือ แม่สามี” (น. 249)

จากตัวบทนวนิยายข้างต้น แสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของการเป็นภรรยา นั่นคือ การให้กำเนิดบุตรชาย ไปเหตและสามีจึงต้องพยายามอย่างหนักเพื่อให้ได้บุตรชายคนแรกมาสืบสกุล การให้กำเนิดบุตรชายไม่เพียงแต่เป็นเกียรติและประโยชน์แก่วงศ์ตระกูลเท่านั้น ทั้งยังเป็นการยกระดับฐานะของผู้เป็น

มารดาให้เป็นที่ยอมรับแก่คนในครอบครัวและสังคมอีกด้วย ดังนั้นนอกเหนือจากการเข้านอนกับสามี ไปเหอจะไม่ได้พบเจอผู้เป็นสามีบ่อย ๆ เนื่องจากเขาจะต้องออกไปทำงานผู้เป็นพ่อ และไปเหอเองต้องรับผิดชอบหน้าที่ในการอยู่บ้านกับแม่สามีเพื่อคอยดูแลงานภายในบ้าน

จากบทวิเคราะห์ข้างต้น สอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างคู่ตรงข้ามระหว่าง งานบ้าน (Domestic) กับ งานนอกบ้าน (Public) ในประการที่ 4 ที่กล่าวถึง ธรรมชาติและวัฒนธรรม เนื่องจากสถานภาพของผู้หญิงมักได้มาจากขั้นตอนในแต่ละช่วงเวลาของชีวิตและมาจากบทบาทหน้าที่ทางชีวภาพ ยิ่งกว่านั้นผู้หญิงยังต้องข้องเกี่ยวกับสิ่งที่ “สกปรก” และอันตรายจากชีวิตทางสังคม เช่น การให้กำเนิดเด็ก การไว้ทุกข์ ป้อนอาหารเด็ก ทำอาหาร เช็ดอุจจาระ และงานเก็บกวาด จากตัวทฤษฎีดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกับตัวบทวิเคราะห์ข้างต้นในประเด็นด้านการให้กำเนิดบุตรชาย ที่มีความเกี่ยวข้องในด้านธรรมชาติหรือด้านชีวภาพ เพราะ ธรรมชาติของผู้หญิงมักจะโน้มเอียงอยู่กับความเป็นธรรมชาติในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เพศ การตั้งครรภ์ การมีเลือดประจำเดือน รวมถึงจิตวิญญาณความเป็นแม่ ด้วยเหตุนี้ผู้หญิงจึงมักได้รับการขนานนามว่าเป็นตัวแทนของ “ธรรมชาติ”

ตัวอย่างที่ 4 “การใช้คำในจดหมายเราต้องรอบคอบ เมื่อเรานำส่งสาร ไร้อำนาจ ทำงานหนัก คิดถึงบ้าน และโคกเศร้าหม่นหมอง ในฐานะลูกสะใภ้ ถ้าเอาความจริงในชีวิตตนไปเปิดเผยต่อคนอื่นจะนำความอับอายมาสู่ครอบครัว กำเนิดและครอบครัวสามี” (น. 255-256)

จากตัวบทนวนิยายข้างต้น ไปเหอพยายามตระหนักและระมัดระวังสำหรับการใช้คำในการจดหมาย เนื่องด้วยฐานะภรรยาและลูกสะใภ้การรักษาเกียรติและชื่อเสียงของครอบครัวสามีเป็นสิ่งที่สำคัญมาเป็นลำดับที่หนึ่ง บางครั้งการเขียนจดหมายโดยใช้กลวิธีการเขียนแบบหนึ่งรู้ซู่ อาจสื่อความหมายจากเนื้อความออกมาผิดเพี้ยนหรือคลาดเคลื่อนได้ ดังนั้นการที่จะถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของตนเองในเรื่องต่างๆ ลงไปจึงเป็นสิ่งที่ต้องตระหนัก เพราะผู้หญิงไม่มีอำนาจอื่นใด แม้แต่การบอกเล่าความรู้สึกนึกคิดของตนเอง จึงสามารถทำได้เพียงอดทนอดกลั้น และยอมรับในโชคชะตาของตนเองต่อไป

ตัวอย่างที่ 5 “ตอนกลางวันเขาออกไปนา ไปสำรวจเกี่ยวกับกิจการต่าง ๆ ขณะที่ฉันทำงานบ้านฉันดูแลเขาเมื่อเขากินอาหารเช้า กลางวัน เย็น” (น. 276)

ตัวอย่างที่ 6 เมื่อฉันกลับบ้านและถามสามีเกี่ยวกับเรื่องของไทผิง เขาตอบว่า “เป็นเมียก็ห่วงแต่ลูก ๆ และทำให้ครอบครัวมีความสุขก็พอ ถ้าบ้านแม่เจ้าทำให้เจ้าวุ่นวายใจอย่างนี้ ต่อไปข้าจะไม่ให้เจ้ากลับไปอีกแล้ว” (น. 307)

จากตัวบทและบทสนทนาข้างต้นดังตัวอย่างที่ 5 และตัวอย่างที่ 6 ขณะที่ไปเหอกำลังถามไถ่สามีเกี่ยวกับความขัดแย้งทางการเมืองของกบฏไทผิง ผู้เป็นสามีจึงตอบกลับไปที่นี้ไม่ใช่บทบาทหรือหน้าที่ของการเป็นภรรยา เพราะสิ่งที่ภรรยาพึงต้องกระทำคือการอยู่บ้านดูแลลูก ดูแลงานภายในบ้าน ตลอดจนการทำอาหาร การทำงานบ้านงานเรือนกับแม่สามีเท่านั้น กิจธุระหรืองานที่นอกเหนือจากที่กล่าวไปข้างต้นนั้น ไม่ใช่บทบาทที่ผู้เป็นภรรยาจะต้องให้ความสนใจ หรือเข้ามาข้องเกี่ยว

6.1.3 สถานภาพและบทบาทของแม่

ตัวอย่างที่ 1 “ลูกชายเป็นฐานที่จะช่วยให้ผู้หญิงมีตัวตน ทำให้เป็นคนที่จะได้รับการยอมรับได้รับการคุ้มครอง และมีคุณค่าในเชิงเศรษฐกิจด้วย ลูกชายจะเป็นตัวเชื่อมระหว่างสามีกับบรรพบุรุษของเขานี้คือผลสำเร็จเดียวที่ผู้ชายไม่อาจบรรลุได้โดยปราศจากการช่วยเหลือของเมีย” (น. 267)

จากตัวบทนวนิยายข้างต้น ต้องการสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่าบทบาทหรือหน้าที่ที่สำคัญการเป็นแม่คือการมีบุตรชายไว้สืบสกุล สิ่งนี้เป็นเงื่อนไขต่อรองให้แก่เหล่าผู้หญิงที่แต่งงานเข้าไปในครอบครัวของสามีให้ได้รับการยอมรับจากคนในครอบครัว และสังคมรอบข้าง หากพวกเธอไม่สามารถให้กำเนิดบุตรชายได้ หรือให้กำเนิดบุตรสาวมาแทนก็จะถือเป็นความผิดร้ายแรง และผู้เป็นแม่จะไม่ได้รับอภิสิทธิ์อื่นใดในการใช้ชีวิต ดังนั้นบุตรชายจึงเป็นจุดเชื่อมโยงสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่าง สามี บรรพบุรุษ และผู้เป็นแม่

ตัวอย่างที่ 2 แม่สามีกล่าวว่า “คนเป็นแม่ต้องรอบคอบในการเลือกผู้ที่ตนจะคบ แม่ของลูกชายเจ้าไม่อาจจะคบค้ากับเมียของคนฆ่าสัตว์ หญิงกตัญญูเท่านั้นจึงจะเลี้ยงลูกกตัญญูได้เราหวังว่าเจ้าจะเชื่อฟัง” (น.270)

จากบทสนทนาข้างต้น หลู่ฟุเหียน ผู้เป็นแม่สามีได้กล่าวตักเตือนไปเหอไม่ให้ติดต่อกับและคบค้าสมาคมกับเสวฮวาผู้เป็นเหล่าเถียง เนื่องจากเสวฮวาได้แต่งงานออกเรือนไปกับคนฆ่าสัตว์ ซึ่งถือเป็นอาชีพที่โดนด้วยคำ ผู้คนไม่ยอมรับ และผิดศีลธรรม โดยหลู่ฟุเหียนได้อธิบายเป็นนัยว่า หากไปเหอเชื่อฟังและปฏิบัติตามสิ่งที่นางพูดจะถือว่าเป็นหญิงกตัญญู เพราะสามีที่แต่งงานเข้ามาจะต้องเคารพและปฏิบัติตามคำสั่งของพ่อแม่สามีอย่างเคร่งครัด อีกทั้งยังทำการพูดเปรียบเทียบให้ไปเหอตระหนักว่า หากนางกตัญญูต่อแม่สามีก็จะสามารถเลี้ยงลูกของตนเองให้เป็นบุตรที่กตัญญูได้ด้วย ซึ่งสิ่งนี้เป็นบทบาทสำคัญที่ผู้เป็นแม่พึงต้องปฏิบัติในการเลี้ยงลูกชายเพื่อสืบสกุลต่อไป

ตัวอย่างที่ 3 “หากการที่หญิงหม้ายกรีดหน้าตัวเองหรือฆ่าตัวตายเพื่อรักษาชื่อเสียงของครอบครัวสามีเป็นสิ่งที่ยอมรับกันแล้ว เหตุใดคนเป็นแม่จะไม่สามารถทำอะไรที่รุนแรงสุดขีดจากการสูญเสียลูกแล้ว? เราคือผู้ดูแลลูก ๆ เรารักพวกแก เราเฝ้าเฝียวยามือพวกแกเจ็บไข้ได้ป่วย ในกรณีของลูกชาย เราเตรียมพวกแกในการก้าวเข้าสู่อาณาจักรของผู้ชาย ในกรณีของลูกสาว เรามัดเท้าให้พวกแก สอนหนังสือลับของเราให้ ผูกพวกแกให้เป็นเมีย สะเก็ด และแม่ที่ดี เพื่อให้พวกแกเข้ากับห้องชั้นบนในบ้านใหม่ได้ แต่ไม่ควรให้มีหญิงคนใดอายุยืนกว่าลูก นั่นผิดกฎธรรมชาติ” (น.369)

จากตัวบทนวนิยายข้างต้น เป็นเหตุการณ์หลังจากที่เสวฮวาสูญเสียลูกสาวคนแรก แต่ไปเหอไม่เคยเข้าใจความโศกเศร้าที่เกิดขึ้นกับผู้เป็นเหล่าเถียงของตนเอง จนกระทั่งวันเวลาดำเนินผ่านไปอย่างเนิ่นนาน ทำให้ไปเหอมีประสบการณ์และเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับชีวิตมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะหัวใจของผู้เป็นแม่ นอกเหนือจากการให้กำเนิดบุตรขึ้นมาหนึ่งคน ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย บทบาทหรือสิ่งสำคัญยิ่งกว่าที่ผู้เป็นแม่พึงต้องกระทำคือ การดูแล อบรมและฝึกให้บุตรของตนเองมีความพร้อมไปสู่การเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต หากเป็นลูกชายก็ต้องเตรียมการในการศึกษาเล่าเรียนเพื่อเตรียมตัวเข้าสอบ สิ่งนี้จะเป็นการเอื้อประโยชน์สำหรับหน้าที่การงาน รวมถึงความเป็นหน้าเป็นตาให้แก่วงศ์ตระกูลของตนเอง ในส่วนของลูกสาวก็ต้องเรียนรู้และปฏิบัติ ตั้งแต่การเรียนหนังสือ งานบ้านงานเรือน งานเย็บปักถักร้อย ครอบคลุมทุกส่วนที่เป็นงาน

ภายในบ้านทั้งหมด ให้พวกแกมีความพร้อมในการก้าวเข้าสู่การเป็นภรรยา ลูกสะใภ้ และแม่อย่างสมบูรณ์โดยไม่บกพร่องในหน้าที่

6.2 สถานภาพและบทบาทของสตรีรัตเท่าที่มีต่อครอบครัวของตัวละครเอกหญิง “เสวฮวา”

6.2.1 สถานภาพและบทบาทของลูกสาว

ตัวอย่างที่ 1 “เราเป็นเด็กที่ยังอยู่ในวัยลูกสาว” เสวฮวาพูดขณะที่กวาดสายตาไปตามไหมปักหลากสี “จนกว่าจะออกเรือนเราต้องอยู่กันในห้องหญิงไปมาหาสู่กันทำงานเย็บปักด้วยกันคุยกันถ้าเราหาซื้อของกันอย่างรอบคอบก็จะมี ความทรงจำร่วมกันสำหรับวันข้างหน้า” (น. 106)

ตัวอย่างที่ 2 “แม่จะแก้มัดให้ฉันก็ตอนที่ฉันจะให้นั้นเดินเพื่อให้กระดูกหักเท่านั้น และให้ฉันใช้กระโถนบนห้องไม่ให้ลงไปข้างล่างเลย ฉันได้แต่นั่งตรงหน้าต่างตลอดเวลา มองออกไปจากหน้าต่างติดลูกกรงของเราฉันมองนกบินผ่านไป ตามเมฆพเนจรไป ศึกษาดวงจันทร์เมื่อมันใหญ่ขึ้น ดูนั่นตอนที่เล็กลง ช่วงมีอะไรมาเกิดขึ้นนอกหน้าต่างนั้นฉัน ก็อบจะลืมสิ่งที่เกิดขึ้นในห้อง (น. 112)

จากบทสนทนาข้างต้นดังตัวอย่างที่ 1 และ ตัวอย่างที่ 2 ต้องการสื่อให้ผู้อ่านเห็นว่า สำหรับเด็กผู้หญิงที่มีสถานภาพเป็นลูกสาวของครอบครัว การรัดเท่านั้นถือเป็นการจำกัดสิทธิและบทบาทเป็นอย่างมาก เด็กผู้หญิงที่ต้องรัดเท่าจะไม่สามารเดินไปไหนได้ และผู้เป็นแม่จะแก้มัดให้ก็ต่อเมื่อต้องการเดินเพื่อไป กระดูกหักเท่านั้น พวกแกต้องอยู่ภายในห้องหญิง ทำได้เพียงนั่งมองหน้าต่าง ฝ้าดูนกบินที่ผ่าน ก้อนเมฆค่อย ๆ เลื่อนหาย ไม่มีสิทธิ์ออกไปข้างนอกหรือแม้แต่ลงไปข้างล่างจนกว่าจะออกเรือนมีสามี

6.2.2 สถานภาพและบทบาทของภรรยา

ตัวอย่างที่ 1 “เมื่อไปเหอกับฉันออกเรือนไป แต่ละปี เราจะไปเซ่นไหว้ในศาลเจ้าเพื่อขอลูกชายทุกครั้ง และเรา มักจะไปที่ร้านอุปกรณ์เย็บปักถักร้อยเสมอ” (น. 109)

ตัวอย่างที่ 2 ลูกสาวฉันตายตอนคลอด ทุกคนในบ้านตำหนิฉันแม่สามีบอกว่า “เราแต่งเจ้าเข้ามาทำไมถ้าไม่ ออกลูกชาย?” สามีนฉันพูดว่า “เจ้ายังเด็ก เจ้ามีลูกอีกคราวหน้าเจ้าต้องให้ลูกชายข้า” (น. 293)

จากตัวบทนวนิยายข้างต้นดังตัวอย่างที่ 1 และตัวอย่างที่ 2 ทั้งไปเหอกและเสวฮวามีความต้องการ บุตรชายเป็นอย่างมาก สิ่งนี้สื่อให้เห็นว่าโดยทั่วไปคนจีนจะรักและให้ความสำคัญกับบุตรชายมากกว่าบุตรสาว เนื่องจากมองว่าบุตรชายคือผู้สืบสกุล ช่วยให้สกุลที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษไม่หายไป ทั้งยังมองว่าบุตรชายนั้นมีความอดทนและสามารถเป็นที่พึ่งพิงในยามแก่เฒ่าได้ เป็นเหตุให้พ่อแม่คนจีนรักบุตรชายมากกว่าบุตรสาวเป็นพิเศษ เพราะบุตรสาวแต่งงานไปก็ใช้คนอื่น และต้องไปดูแลครอบครัวของสามีอย่างถาวร ซึ่งคนจีนโบราณจะ ถือว่าเป็นบุคคลนอกครอบครัวโดยทันที หรือที่เรียกคนจีนเรียกว่า “การแต่งออก”

ตัวอย่างที่ 3 “ก็ถ้าเขาจะตบตีฉัน ฉันจะทำอะไรได้? ฉันสู้เขาไม่ไหวอยู่แล้ว” เสวฮวานั่งอยู่ตรงข้ามฉัน ฝ่าที่เธอ ปักวางอยู่บนตัก ยับเยินราวกับผิวเต้าหู้ (น. 362)

ตัวอย่างที่ 4 เมื่อลืมนัดขึ้นเข้ามาตอนเช้า “ฉันไม่เคยมีความสุขยกเว้นความรู้สึกที่มีต่อลูก” เธอสารภาพสวดฉัน “ฉันชอบร้องเพลงไปด้วยขณะซักผ้าหรือเก็บพื้น แต่สามีจะโกรธเมื่อได้ยินเมื่อไม่พอใจเขาก็ไม่ยอมให้ฉันออกจากบ้าน แม้แต่ก้าวเดียววันแต่เพื่อทำงานบ้าน ถ้าเขาสบายใจตอนเย็นก็จะยอมให้ฉันออกไปนั่งตากลมในลานที่เขาเชือดหมู” (น. 287)

จากบทสนทนาดังตัวอย่างที่ 3 และตัวอย่างที่ 4 ต้องการสื่อให้เห็นว่าหากสามีตีหรือทำร้ายร่างกายผู้เป็นภรรยาไม่อาจขัดขึ้นได้ เมื่อเสวยาร้องเพลงหรือทำกิจกรรมอื่นใดที่นอกเหนือจากการทำงานบ้าน ผู้เป็นสามีจะโกรธมากเมื่อได้ยินหรือเห็นการกระทำเช่นนั้น ข้ารัยยังไม่อนุญาตให้เธอออกจากบ้านแม้แต่ก้าวเดียววันแต่เพื่อทำงานบ้าน หากผู้เป็นสามีสบายใจหรือมีความสุขจึงจะได้รับอนุญาตให้สามารถออกไปข้างนอกได้ทั้งหมดที่กล่าวไปข้างต้น แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าบุรุษมีอำนาจ สิทธิและเสรีภาพเหนือสตรี จนนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดด้านจริยธรรม “สามค้อยตามสี่รรยา” โดยมีใจความว่า “ในวัยลูกสาว เชื้อฟ่งพ่อ ออกเรือนไปเป็นเมีย เชื้อฟ่งสามี สามิตาย เชื้อฟ่งลูก” โดยบุรุษเป็นผู้นำ สตรีเป็นผู้ตาม สตรีจึงที่ถูกต้องต้องเดินตามแบบหลักคตินี้ ไม่เช่นนั้นจะเป็นปัญหาและถือว่ามีความผิดปกติ

ตัวอย่างที่ 5 “มีแต่เมื่อฉันกับสามีขึ้นเตียงเท่านั้น การดูตำหนิจึงจะยุติลง ฉันจะไม่ต้องฟังพ่อสามีบ่นว่าน้ำซาวไป แม้สามีว่าฉันใจอ่อนไป พวกน้องสาวสามีเรียกหาเสื้อผ้าสะอาด หรือสามีเชื่อว่าอย่าทำให้เขาขายหน้าในหมู่บ้าน หรือการร้องขอโน่นขอนี่ของลูกชาย” (น. 287)

จากบทสนทนาดังตัวอย่างที่ 5 มีความสอดคล้องกับตัวอย่างที่ 4 โดยแสดงให้เห็นว่าเสวยารได้รับแรงกดดันจากบุคคลในครอบครัวเป็นอย่างมาก เธอต้องดูแลสมาชิกทุกคนในครอบครัวของสามี หากกระทำการอันใดที่ไม่ได้ตั้งใจจะมีทั้งการดูตำหนิจากสามี และคำตำหนิจากคนในครอบครัวของสามี มีเพียงแค่ช่วงเวลาที่มีสามีร่วมหลับนอนกับเธอเท่านั้น คำพูดดูตำหนิหรือเสียงตำหนิเหล่านั้นจะหายไปทันที

6.2.3 สถานภาพและบทบาทของแม่

ตัวอย่างที่ 1 จนวันที่ข้าวเราหมดกระสอบ แม่ของคนฆ่าสัตว์ก็บอกว่า “ลูกชายหัวปีของเสวยารไม่ควรได้รับอาหาร มันมีค่าเกินกว่าที่จะให้คนอ่อนแออย่างนั้นกิน” เสวยารควรจะพูดอะไรบ้างเพื่อช่วยแก ถึงอย่างไรแกก็เป็นลูกชายคนแรก ทว่าสายตาของเสวยารมองเห็นแต่ลูกชายคนรอง (น. 349)

ตัวอย่างที่ 2 “ลูกชายคนโตของเสวยารยังมีสถานะต่ำกว่าตัวเธอ ไม่มีใครรักแก ดูแถมเหมือนคนเคี้ยวคว้าง แกลุภาพ นิสัยอ่อนโยนประณีต อาจจะต้องด้วยเหตุนี้กระมังที่เธอทำใจแข็งไม่สนใจแกเพื่อให้แกแข็งแกร่งขึ้น” (น.356)

จากตัวบทนวนิยายข้างต้นดังตัวอย่างที่ 1 และตัวอย่างที่ 2 เนื่องจากเสวยารผู้เป็นแม่ รวมถึงทุกคนในครอบครัวมักให้ความสำคัญกับลูกชายคนรองมากกว่าลูกชายคนโต เพราะลูกชายคนโตไม่เพียงแต่มีหน้าตา รูปร่างและลักษณะนิสัยกล้าหาญ ชอบเรียนรู้ เหมือนกับสามีของเธอ ทั้งยังสามารถออกไปล่าสัตว์กับพวกผู้ชายได้ ซึ่งแตกต่างกับลูกชายคนโตยิ่งนัก เสวยารจึงไม่ได้ให้ความสนใจหรือแทบจะละเลยต่อลูกชายคนโตของเธอ

เพียงแค่เขาหอม ไม่กล้าแสดงออก ทั้งยังเป็นคนที่นิสัยอ่อนโยนไม่โผงผาง แต่การที่เสวฮวาระทำเช่นนี้เพียงเพราะแค่อยากกระตุ้นให้ลูกชายแข็งแกร่งขึ้นหรือไม่ก็เป็นการแสดงออกว่ารักลูกไม่เท่ากัน

ตัวอย่างที่ 3 “ฉันกับไปเหอนั่งวางแผนเกี่ยวกับอนาคตของลูกสาวเราและคุยถึงการมัดเท้าที่จะให้ได้เท้าบัวทองที่สมบูรณ์แบบ เราทำการเย็บผ้า ซื่อสมุนไพร เย็บปกรองเท้าคู่เล็กเพื่อวางบนแท่นบูชาเจ้าแม่กวนอิม ทำเม็ดบัวลอยเช่นไหว้เจ้าแม่เท้าเล็ก แล้วให้ลูกสาวเรากินเกี้ยวไส้ถั่วแดงเพื่อให้เท้าแก่อ่อนลง” (น. 379)

จากตัวบทนวนิยายข้างต้น ทั้งไปเหอและเสวฮวาได้วางแผนเกี่ยวกับอนาคตให้กับลูกสาวในเรื่องของการรัดเท้าให้ได้รูปทรงเป็นดอกบัวตูมสวยงาม มีการเตรียมล่วงหน้าโดยการเย็บผ้าสมุนไพร เย็บปกรองเท้าคู่เล็กเพื่อวางบนแท่นบูชาเจ้าแม่กวนอิม ทำเม็ดบัวลอยเช่นไหว้เจ้าแม่เท้าเล็ก ทำเกี้ยวไส้ถั่วแดงให้ลูกสาวกินเพื่อให้เท้าอ่อนลงได้ง่าย การรัดเท้าจึงถือเป็นวัฒนธรรมที่ส่งต่อกันมาอย่างยาวนาน เหมือนที่แม่ของไปเหอและเสวฮวาทำให้พวกเธอตอนเป็นเด็กผู้หญิงในขณะที่มีสถานภาพเป็นลูกสาวของครอบครัว

จากบทวิเคราะห์ข้างต้น มีความสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างคู่ตรงข้ามระหว่าง งานในบ้าน (Domestic) กับ งานนอกบ้าน (Public) ในประการที่ 3 ที่กล่าวถึง สถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิดหรือความพยายามแสวงหา เนื่องจากประสบการณ์วัยเด็กของผู้หญิง เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตลอดชีวิต ผู้หญิงต้องพบกับกระบวนการอบรมเลี้ยงดู และวัฒนธรรมส่วนใหญ่ยังเชื่อว่าการเติบโตเป็นเด็กสาวสามารถเป็นไปได้โดยการเลียนแบบผู้เป็นแม่ของตนเอง เช่นเดียวกับตัวบทข้างต้น ขณะที่ไปเหอกับเสวฮวายังคงมีสถานภาพเป็นลูกสาวของครอบครัว ทั้งสองคนต้องทำการรัดเท้าเสมือนกับผู้เป็นแม่ของตนเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนผ่านการอบรมสั่งสอน และการปลูกฝังชุดความคิดที่ว่า “หญิงคนใดที่มีเท้าเล็กสวยงามนั้นจึงจะถือว่าถูกต้องสมบูรณ์แบบ” ทุกอย่างล้วนถ่ายทอดผ่านรุ่นสู่รุ่น จนกระทั่งไปเหอกับเสวฮวามีสถานภาพเป็นแม่แล้ว สิ่งเหล่านี้ยังคงอยู่ และกระทำต่อให้กับลูกสาวของตนเองต่อไป ดังนั้นสถานภาพของผู้หญิงจึงได้รับการสรุปว่าเป็นสถานภาพที่ได้มาโดยกำเนิด

7. สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาสถานภาพและบทบาทของสตรีรัดเท้าที่มีต่อครอบครัว จากนวนิยายอังกฤษฉบับแปลไทย เรื่อง จดหมายลับไปเหอ (*Snow Flower and the Secret Fan*) เพื่อวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของตัวละครเอกหญิง “ไปเหอ” และ “เสวฮวา” ที่มีต่อครอบครัวในบทบาทของลูกสาว ภรรยา และแม่ พบว่ากรอบแนวคิดด้านจริยธรรมและค่านิยมในการรัดเท้าเป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดสถานภาพและบทบาทของสองตัวละครเอกหญิงทั้งสอง

จากแนวคิดด้านสถานภาพและบทบาทของ Suphab (2003) จะเห็นได้ว่าตัวละครหญิง ไปเหอ” และ “เสวฮวา” ได้ถูกครอบครัวอบรมปลูกฝังให้เคารพเชื่อฟังบิดา และทำในสิ่งที่สตรีพึงกระทำซึ่งเป็นไปตามหลักปฏิบัติสามคัล้อยตามสี่จรรยา (三从四德) โดยเริ่มจากการทำสิ่งที่เป็นสิ่งที่สามารถยกระดับสถานภาพของสตรีในครอบครัวอย่างการรัดเท้า ตลอดจนการตีกรอบภาระหน้าที่ในบทบาทของลูกสาวภายในครอบครัว

อย่างการเรียนรู้งานบ้านงานเรือน งานเย็บปักถักร้อยตลอดช่วงระยะเวลาวัยเยาว์ โดยสอดคล้องกับ งานวิจัยของ Phothimaj & Khawperk (2020) ที่กล่าวว่า ผู้แต่เนิ่นด้วยยุคสมัยนั้นผู้หญิงไม่มีสิทธิ์ได้รับการศึกษา เพราะถือว่าเป็นเรื่องไร้สาระ เนื่องจากผู้หญิงจะต้องแต่งงานกับบุคคลที่พ่อแม่เลือกให้ หรือการแต่งงานแบบคลุมถุงชน และเมื่อแต่งงานออกเรือน หญิงสาวจะถือเป็นทรัพย์สินของสามี ซึ่งจะถูกคาดหวังจากครอบครัวและญาติของสามี ซึ่งใน**บทบาทของภรรยา**ต้องคอยปรนนิบัติรับใช้สามี คอยดูแลงานบ้าน ทั้งต้องพยายามมีลูกชายเพื่อสืบสกุลให้ได้โดยเร็วเพื่อให้ตำแหน่งภายในครอบครัวและสถานภาพในครอบครัวของสามีมั่นคงขึ้น หากให้กำเนิดเป็นลูกสาว จะถูกด่าทอจากแม่สามีหรือการเยาะเย้ยจากภรยาน้อยที่สามีแต่งเข้ามาเพื่อให้กำเนิดลูกชาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tian & Zhong (2015) ที่ว่า ผู้หญิงจีนในยุคเก่ามีสถานภาพทางสังคมที่ต่ำต้อยมาก ไม่มีสิทธิ์ออกความคิดเห็น และต้องใช้ชีวิตภายใต้ว่าทกรรมของผู้ชาย ทั้งยังถูกจัดเป็นเครื่องตอบสนองทางเพศเพื่อมีลูกชายมาสืบสกุลให้แก่ครอบครัวของสามีเท่านั้น และใน**บทบาทของแม่** การมีลูกชายไว้สืบสกุลถือเป็นหน้าที่สำคัญของภรรยา แต่การดูแลลูกชายอย่างดีถือเป็นอีกสิ่งสำคัญของแม่ ดังนั้นลูกชายจึงถูกยกย่องเชิดชูมากกว่าลูกสาวเป็นพิเศษ (重男轻女) โดยผู้เป็นแม่จะเตรียมทุกอย่างไว้เปรียบพร้อมไม่ว่าจะเป็นการเป็นอยู่ การศึกษาเล่าเรียน และการส่งเสริมให้ลูกชายไปสอบเป็นข้าราชการ เพื่อเป็นหน้าเป็นตาแก่ครอบครัว กลับกันหากเป็นลูกสาวผู้เป็นแม่จะสอนให้เรียนรู้งานบ้านงานเรือนทุกอย่าง เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการออกเรือน นอกจากนี้ลูกสาวยังต้องทำการรัดเท้าเพื่อสืบทอดเจตนาภรณ์ต่อจากผู้เป็นแม่อย่างไม้อางขัดขึ้นได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pan (2018) ในด้านภาพลักษณ์และความเจ็บปวดทางด้านสรีระของสตรีรัดเท้า ที่ว่า การรัดเท้าเป็นความเจ็บปวดและความตึงตึงทางเพศบางอย่าง โดยผู้เป็นแม่ได้มีการปลูกฝังชุดความคิดบางอย่างให้แก่ลูกสาว อย่างการรัดเท้าจะทำให้เติบโตเป็นผู้หญิงที่ดี ช่วยให้สามารถได้แต่งงานกับตระกูลที่ดีได้ แม้ว่าสิ่งเหล่านี้จะเป็นความหวังดีที่มาจากผู้เป็นแม่ แต่การกระทำเช่นนั้นกลับเป็นการสร้างความขัดแย้งในความสัมพันธ์ระหว่างแม่และลูกสาว เนื่องจากสิ่งนี้เป็นเพียงแค่การตอบสนองความต้องการของผู้เป็นแม่เท่านั้น อีกทั้งยังสร้างความเจ็บปวดและปมในใจให้แก่ตัวเด็กไปตลอดชีวิต ทั้งยังสอดคล้องกับ Wu, Yadi & Thi Hang (2024) ที่ว่า เมื่อเป็นลูกสาว ไม่เชื่อฟังบิดามารดา เมื่อเป็นภรรยา ไม่ดูแลปกป้องครอบครัว เมื่อเป็นแม่ ไม่ดูแลลูกให้ดี จะถูกมองว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี ไม่ประพฤติตนตามขนบธรรมเนียมที่ถูกขีดไว้ ซึ่งเป็นภาพแทนสตรียอกอุดมคติของสังคมจีน

นอกจากนี้จาก**ทฤษฎีโครงสร้างคู่ตรงข้ามระหว่างงานในบ้าน (domestic) กับ งานนอกบ้าน (public)** ของ Rosaldo (Wongthet, 2020) จะเห็นได้ว่า “ไปเหอ” และ “เสวฮวา” ถูกปลูกฝังให้ปฏิบัติตามหลักสามคล้อยตามสี่ภรรยา (三从四德) และถูกจำกัดการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมภายนอก ซึ่งเป็นสิ่งที่นวนิยายเรื่องนี้เน้นย้ำ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการขีดเส้นแบ่งขอบเขตระหว่างผู้หญิงและผู้ชายตามระบอบสังคมศักดินาแบบปิตาธิปไตยที่ต้องการให้อำนาจและหน้าตาแก่ผู้ชาย โดยใช้ผู้หญิงเป็นบันไดในการแสวงหาสิ่งที่ตนต้องการ เช่น การมอบหมายหน้าที่การดูแลครอบครัวให้แก่ผู้หญิง การบังคับลูกสาวให้เข้าไปอยู่ในห้องสำหรับเรียนรู้งานเย็บปักถักร้อย การแบ่งแยกสังคมระหว่างเด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชาย ซึ่งจากงานวิจัยของ Bian (2023) พบว่า การแบ่งแยกงานในบ้านและงานนอกบ้าน (女主内, 男主外) เป็นการแบ่งระดับชั้นทางเพศที่ต้องการ

บ่งบอกว่าเป็นสิ่งผู้หญิงที่ไม่ควรเข้าไปภายใต้ค่านิยมแฝงทางเพศ ที่ยกให้ผู้ชายอยู่เหนือผู้หญิงในการกำหนดและให้ค่าแก่สตรี ทั้งนี้จากงานวิจัยของ Qing (2018) พบว่า ค่านิยมการแบ่งงานในลักษณะนี้ยังคงพบได้ทั่วไปในสังคมจีนปัจจุบัน แม้ว่าผู้หญิงจะสามารถทำงานหาเงินได้มากกว่าผู้ชายก็ตาม

การวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของสตรีรัตเท้าที่มีต่อครอบครัว จากนวนิยายอังกฤษฉบับแปลไทย เรื่อง *จดหมายลับไปเหอ (Snow Flower and the Secret Fan)* ทำให้เห็นมุมมองของการแบ่งชนชั้นระหว่างผู้ชายและผู้หญิง การจำกัดบทบาททางครอบครัวและสังคม การยึดถือและสืบทอดหลักปฏิบัติ “สามคล้อยตามสี่จรรยา (三从四德)” ความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ และการกีดกันสิทธิของสตรีจีนภายใต้ระบอบสังคมปิตาธิปไตยผ่านสถานภาพและบทบาทของตัวละคร “ไปเหอ” และ “เสว่ฮวา” รวมถึงแรงกดดันและความมุ่งมั่นในการพัฒนาชีวิตตนเองให้ดีขึ้นบนการดำเนินชีวิตตามหลักปฏิบัติดังกล่าว แม้ว่าจะต้องแลกมาด้วยความทรมาณทางร่างกายและจิตใจของตนเอง

8. ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของสตรีรัตเท้าที่มีต่อครอบครัว จากนวนิยายอังกฤษฉบับแปลไทย เรื่อง *จดหมายลับไปเหอ (Snow Flower and the Secret Fan)* ผู้วิจัยเล็งเห็นว่ายังมีประเด็นอื่นที่สมควรศึกษาต่อไป อาทิ การเปรียบเทียบสถานภาพและบทบาทของตัวละครเอกหญิงกับตัวละครเอกชาย หรือการศึกษาเกี่ยวกับสังคมปิตาธิปไตย การใช้อำนาจชายเป็นใหญ่เหนือสิทธิสตรีที่ปรากฏอยู่ในนวนิยายเล่มนี้

บรรณานุกรม

- Athitpat, N. (2018). *The paradox of freedom in the dream of the red chamber and Mo Yan's Novels* [Doctoral dissertation], Chulalongkorn University. (in Thai)
- Bian, H. (2023). The orientation and significance of Confucian gender culture for women. *Open Access Library Journal*, 10, e393. doi: <http://dx.doi.org/10.4236/oalib.1110393>. (in Chinese)
- Chen X. (2018). *Nüshu: From tears to sunshine*. <https://courier.unesco.org/en/articles/nushu-tears-sunshine>. (in Chinese)
- Choonuansri, A. (2021). *The roles of Chinese Communist Party on the freedom and status of women in the Chinese family system before the cultural revolution (1921-1966)*. [Master's Thesis], Thammasat University. (in Thai)
- Hongpa. (2022). The foot binding in Chinese women: Beauty or oppression. *Arsomsiam-Sinology History and Culture*, 235(1), 1-4. (in Thai)

- Intharakand, S., & Soontherotoke, S. (2020). Role and status of characters in Bungabatik Novel. *Humanities Journal (Graduate School), Ramkhamhaeng University*, 9(2), 1-15. (in Thai)
- Kaewnet, R., & Khawperk, S. (2018). Analysis of the status and role of women in families through the female characters in Chinese literature, *The Plum in the Golden Vase* (金瓶梅) Thai edition by Jacob. *HOSO Journal of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Rajabhat University*, 2(2), 131-159. (in Thai)
- Pan, M. (2018). The image of women with foot binding in novels by Chinese American writers: A case study of *Snow Flower and the Secret Fan*. *Journal of PLA University of Foreign Languages*, 2018(6), 132-138. (in Chinese)
- Phothimaj, K., & Khawperk, S. (2020). A study of the reflection of the arranged marriage, status, and role of women through Chinese folklore “The Butterfly Lovers” (梁祝) in the Translated Version of Decho Boonchuchuai. *HUSO Journal of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Rajabhat University*, 4(2), 27-48. (in Thai)
- Prapagorn, P. (2021). *The Dream of the Red Chamber*: The status reflection and the role of Chinese women in feudal society. *ARU Research Journal*, 8(1), 98-110. (in Thai)
- Qing, S.S. (2018). Intergenerational Transmission of Attitudes toward Gender Role in China. *Chinese Journal of Population Science*, (6), 80-128. (in Chinese)
- See, L. (2006). *Snow Flower and the Secret Fan* (Kittikowit, W., Trans.). Aroon Printing. (in Thai)
- Suphab, S. (2003). *Sociology*. (23rd ed.). Thaiwattanapanich. (in Thai)
- Tian, M.J., & Zhong, H.P. (2014). The construction of female images from the perspective of feminism: An analysis of *Snow Flower and the Secret Fan* by Lisa See. *Journal of Liuzhou Teachers College*, (5), 12-15. (in Chinese)
- Wang, Y.P. (2014). The survival predicament of women in feudal society from the perspective of folk culture in the *Snow Flower and the Secret Fan*. *Journal of Hubei University for Nationalities (Philosophy and Social Sciences)*, 32(4), 19-20. (in Chinese)
- Wongthet, P. (2020). *Gender and Culture*. (4th ed.). Ruenkaew Printing. (in Thai)
- Wu, X.Y., Yadi, S., & Thi Hang, T. (2024). Representations of Chinese women in the feudal system in the translated novel “The hundred celebrated Chinese women”. *Chinese Language and Culture Journal*, 11(2), 539-361. (in Thai)
- Zhao, Y.S., Guo, L., Hao, D.H., Li, B.L., & Zeng, W. (2017). A study of the foot-binding phenomenon of Qing Dynasty females in Shandong Province. *Acta Anthropologica Sinica*, 36(3), 344-358. (in Chinese)

Semiotics and Belief: Decoding Signs in the Animation *White Snake*

Kanyathida Larppuree¹; Mukthita Sao-wapak²; Nititaya Soontornthamni³

Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Songkla 90110 Thailand

Email: nititaya.s@gmail.com

received 9 April 2025; revised 26 July 2025; accepted 5 August 2025

Abstract

This qualitative research aims to examine the semiotic meanings of religious and philosophical beliefs depicted in the Chinese animation *White Snake*. Using the theory of semiology, the study analyzes data collected from two main characters, Xiao Bai (小白) and A Xuan (阿轩).

The study found that the semiotic meanings of beliefs can be categorized into two aspects: (1) verbal signs, which convey beliefs associated with Confucianism, Taoism, and Buddhism; and (2) non-verbal signs, including scenes, objects, and animals, which represent four key themes: ancient Chinese astrology and cosmology; mystical powers of objects and animals (e.g., jade hairpins, Hu (Chinese talismans), and Taoist mounts); beliefs rooted in Taoism and Confucianism; and the concept of immortality. The study shows that Buddhist beliefs are communicated solely through verbal signs, while Confucian and Taoist beliefs are expressed through both verbal and non-verbal elements. Furthermore, the research highlights that animations based on Chinese folktales often integrate Buddhist beliefs (Mahayana Buddhism), and that symbolic animals in Chinese belief systems extend beyond dragons, encompassing a diverse range of creatures.

Keywords: semiotics meaning; belief; White Snake

¹ Undergraduate student, Chinese major

² Undergraduate student, Chinese major

³ Lecturer, Corresponding Author

สัญญะวิทยากับความเชื่อ : ถอดรหัสสัญญะในแอนิเมชัน เรื่อง อิทธิฤทธิ์นางพญานาคีขาว (White Snake)

กัญญาดิตา ลาภวารี⁴, มุกธิตา เสาวภักดิ์⁵, นิติยา สุนทรธรรมนิติ⁶

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา 90110 ประเทศไทย
อีเมล nititaya.s@gmail.com

วันรับบทความ 9 เมษายน 2568 วันแก้ไขบทความ 26 กรกฎาคม 2568 วันตอบรับตีพิมพ์บทความ 5 สิงหาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายเชิงสัญญะด้านความเชื่อเกี่ยวกับลัทธิและศาสนาที่ปรากฏในแอนิเมชันจีนเรื่องอิทธิฤทธิ์นางพญานาคีขาว โดยคณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ความหมายเชิงสัญญะ ภายใต้ทฤษฎีสัญญะวิทยา (Semiology) ผ่าน 2 ตัวละครหลักคือ เสี่ยวไป่ (小白) และอาเชวียน (阿軒)

ผลการศึกษาพบว่า ความหมายเชิงสัญญะด้านความเชื่อแบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) สัญญะที่สื่อผ่านวัจนภาษา ซึ่งพบสัญญะที่เกี่ยวกับความเชื่อลัทธิขงจื๊อ ลัทธิเต๋า และศาสนาพุทธ 2) สัญญะที่สื่อผ่านอวัจนภาษา ได้แก่ ฉากประกอบ วัตถุ สัตว์ พบสัญญะ 4 ประเด็น ได้แก่ (1) ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์และดาราศาสตร์จีนโบราณ (2) ความเชื่อเรื่องพลังและอำนาจลึกลับของวัตถุและสัตว์ เช่น ปืนหยก ฮู้ สัตว์พาหนะของนักพรต (3) ความเชื่อของลัทธิเต๋าและลัทธิขงจื๊อ และ (4) ความเชื่อเรื่องชีวิตที่เป็นอมตะ กล่าวได้ว่าประเด็นความเชื่อที่เกี่ยวกับศาสนาพุทธมีการสื่อสารผ่านวัจนภาษาเท่านั้น ในขณะที่ความเชื่อที่เกี่ยวกับลัทธิเต๋าและลัทธิขงจื๊อมีการสื่อสารผ่านทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา นอกจากนี้คณะผู้วิจัยพบข้อค้นพบว่าแอนิเมชันที่สร้างจากนิทานพื้นบ้านของจีนมีความเชื่อมโยงกับความเชื่อทางพุทธศาสนา (พุทธนิยามหายาน) และสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของจีนไม่ได้มีเพียงมังกรเท่านั้น แต่มีความเชื่อที่สื่อผ่านสัตว์หลากหลายชนิด

คำสำคัญ ความหมายเชิงสัญญะ; ความเชื่อ; นางพญานาคีขาว

⁴ นักศึกษาปริญญาตรี เอกภาษาจีน

⁵ นักศึกษาปริญญาตรี เอกภาษาจีน

⁶ อาจารย์ประจำสาขาภาษาต่างประเทศ ผู้ประพันธ์บรรณกิจ

1. บทนำ

“ความเชื่อ” คือ การยอมรับถึงการมีอยู่จริงของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งการมีอยู่จริงของ “ความเชื่อ” มักเกิดจากประสบการณ์ตรง โดยไม่ต้องอนุมาน (The Royal Institute of Thailand, 1997) โดยความเชื่อของมนุษย์เป็นรากฐานหนึ่งของวัฒนธรรมที่สามารถแสดงถึงสภาพสังคมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม ความเชื่อเป็นสิ่งที่มีการส่งต่อ มีการถ่ายทอด และเผยแพร่ให้บุคคลอื่น ๆ รับรู้ถึงความเชื่อที่มีอยู่ในสังคมหนึ่ง ๆ ในปัจจุบันมีการถ่ายทอดความเชื่อผ่านสื่อในรูปแบบต่าง ๆ เช่น พอดแคสต์ ละครโทรทัศน์ ซีรีส์ ภาพยนตร์ และแอนิเมชัน

ทั้งนี้ จากช่องทางสื่อที่หลากหลาย แอนิเมชันเป็นช่องทางหนึ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความคิด ความเชื่อ ประเพณี วิถีชีวิต หรือตำนานของพื้นที่หนึ่ง ๆ โดยเป็นการสะท้อนผ่านองค์ประกอบที่ปรากฏอยู่ภายในเนื้อเรื่อง ซึ่งแอนิเมชันเรื่องอิทธิฤทธิ์นางพญานาคีขาว (White Snake) เป็นแอนิเมชันสัญชาติจีนที่สร้างโดยอ้างอิงจากตำนานนางพญางูขาว 《白蛇传》 นิทานพื้นบ้านเก่าแก่ของจีนที่ถ่ายทอดสู่นานาชาติ ซึ่งเป็นแอนิเมชันที่แฝงไว้ด้วยสัญลักษณ์เกี่ยวกับความเชื่อของจีน แอนิเมชันเรื่องนี้เป็นแอนิเมชันสัญชาติจีนที่ GKIDS บริษัทแอนิเมชันสัญชาติอเมริกันนำไปฉายสู่สายตาผู้ชมในระดับนานาชาติ ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นการบุกตลาดโลกวงการภาพยนตร์ของแอนิเมชันจีน (The Standard Culture, 2019) โดยการนำแนวคิดเรื่องความเชื่อที่มีมาตั้งแต่โบราณของจีนมาสร้างเป็นแอนิเมชัน เป็นการส่งออกวัฒนธรรมรูปแบบหนึ่งที่ทำให้ผู้คนรู้จักประเทศจีนมากยิ่งขึ้น (Tian & Zhang, 2021) ในปีค.ศ. 2023 เมื่อเน็ตฟลิกซ์ (Netflix) ช่องทางการสตรีมมิ่งที่มีการใช้งานอย่างแพร่หลายทั่วโลก ฉายแอนิเมชันอิทธิฤทธิ์นางพญานาคีขาว (White Snake) แอนิเมชันเรื่องนี้ได้รับการจัดอันดับเป็นภาพยนตร์อันดับ 1 ที่มีคนดูมากที่สุดในประเทศไทย (Santi, 2023)

งานวิจัยในปัจจุบันมีการศึกษาเกี่ยวกับตำนานนางพญางูขาวผ่านประเด็นที่หลากหลาย เช่น เปรียบเทียบนวนิยายเรื่องนาคีของไทยกับตำนานเรื่องนางพญางูขาวของจีน (Li et al., 2020) การเปรียบเทียบภาพตัวแทนของผู้หญิงในภาพยนตร์จีนเรื่องนางพญางูขาวกับภาพยนตร์ไทยเรื่องแม่เบี้ย (Peng & Singlumpong, 2018) งานวิจัยข้างต้นเป็นการศึกษาผ่านมุมมองเชิงเปรียบเทียบและศึกษาอิทธิพลที่ปรากฏผ่านตำนาน คณะผู้วิจัยจึงเห็นว่าการศึกษาความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏในแอนิเมชันที่สร้างจากนิทานพื้นบ้านเก่าแก่ของจีนซึ่งแฝงไว้ด้วยความเชื่อ เป็นประเด็นและมุมมองที่แตกต่างจากงานวิจัยดังกล่าว ซึ่งจะทำให้เห็นถึงความเชื่อของจีนที่เผยแพร่สู่สายตาชาวโลกได้ โดยการวิเคราะห์และศึกษาภายใต้คำถามการวิจัยว่าแอนิเมชันที่สร้างจากนิทานพื้นบ้านของจีนสะท้อนสัญลักษณ์ด้านความเชื่ออย่างไรบ้าง และนอกจากมังกรซึ่งเป็นสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของชาวจีน อย่างที่คนโดยส่วนใหญ่ต่างทราบกันดีแล้วนั้น ยังมีสัตว์ชนิดใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของจีน และสัตว์ต่าง ๆ มีสัญลักษณ์อย่างไร

ด้วยเหตุนี้คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความหมายเชิงสัญลักษณ์ด้านความเชื่อที่ปรากฏในแอนิเมชันอิทธิฤทธิ์นางพญานาคีขาวผ่านทฤษฎีสัญวิทยา เพื่อทราบความหมายเชิงสัญลักษณ์ด้านความเชื่อเกี่ยวกับลัทธิและศาสนา เพื่อให้เข้าใจความเชื่อของชาวจีนที่สอดแทรกผ่านแอนิเมชันได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

ศึกษาความหมายเชิงสัญลักษณ์ด้านความเชื่อที่เกี่ยวกับลัทธิและศาสนาที่ปรากฏในแอนิเมชันจีนเรื่องอิทธิฤทธิ์นางพญานาคีขาว (White Snake) ผ่านทฤษฎีสัญวิทยา

3. ขอบเขตการศึกษา

คณะผู้วิจัยกำหนดศึกษาความหมายเชิงสัญลักษณ์ด้านความเชื่อเกี่ยวกับลัทธิและศาสนาจากแอนิเมชันจีนเรื่องอิทธิฤทธิ์นางพญานาคีขาว (White Snake) ซึ่งเผยแพร่ผ่านสตรีมมิงเน็ตฟลิกซ์ (Netflix) โดยเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นแอนิเมชันที่มีการสอดแทรกความเชื่อของชาวจีนไว้

คณะผู้วิจัยกำหนดศึกษาผ่านตัวละครหลักจำนวน 2 ตัวละคร คือ เสี่ยวไป๋ (小白) และอาเซวียน (阿軒)⁷ รวมถึงตัวละครที่มีปฏิสัมพันธ์กับทั้ง 2 ตัวละครหลัก เนื่องจากเสี่ยวไป๋และอาเซวียนเป็นตัวละครหลักที่สื่อสัญลักษณ์ด้านความเชื่อเกี่ยวกับลัทธิและศาสนามากที่สุด โดยความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ประกอบด้วยวจนภาษาและอวจนภาษา วจนภาษา ได้แก่ คำพูดภาษาจีน และคำแปลภาษาไทยที่ปรากฏให้ผู้รับชมอ่านประกอบ และอวจนภาษา ได้แก่ ฉากประกอบ วัตถุ สัตว์ที่ปรากฏ เพื่อให้สามารถทราบความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏผ่านแอนิเมชันอย่างครอบคลุม

4. วิธีการศึกษา

บทความวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

- 1) ทบทวนวรรณกรรมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ ทฤษฎีสัญวิทยา การศึกษาเรื่องความเชื่อ
- 2) รวบรวมข้อมูลจากการรับชมแอนิเมชันเรื่องอิทธิฤทธิ์นางพญานาคีขาว โดยใช้แบบบันทึกข้อมูลเป็นเครื่องมือวิจัย ทั้งนี้ข้อมูลที่รวบรวมประกอบด้วย ตัวละคร ฉากประกอบ เวลา คำพูดภาษาจีน และคำแปลภาษาไทยที่เกี่ยวกับประเด็นเรื่องความเชื่อ
- 3) รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูล เช่น งานวิจัย บทความวิจัย วารสาร และแหล่งข่าว เพื่อเป็นข้อมูลอ้างอิงประกอบการวิเคราะห์ผลที่มีความน่าเชื่อถือ
- 4) วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลความหมายเชิงสัญลักษณ์ด้านความเชื่อ โดยใช้ทฤษฎีสัญวิทยา และนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive analytics)

⁷ คณะผู้วิจัยถ่ายทอดเสียงภาษาจีนเป็นภาษาไทยโดยอิงเกณฑ์การถ่ายทอดเสียงภาษาจีนแมนดาริน ด้วยอักขรวิธีไทยของคณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทย ในเอกสารภาษาจีน สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2543 (Office of the Prime Minister, 2000)

5. แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรม คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง 2 ประเด็น รายละเอียดดังนี้

1) ทฤษฎีสัญวิทยา สัญศาสตร์ (semiotics) คือ ศาสตร์ที่ว่าด้วยความหมาย เป็นการศึกษาว่าสิ่งแทนความมีความหมายแฝงว่าอย่างไร เป็นการศึกษากระบวนการที่ทำให้เข้าใจความหมายที่แอบแฝงของสิ่งใด ๆ เป็นกระบวนการที่ให้ความหมายแก่สิ่งใด ๆ โดยสัญญาณอาจเป็นได้ทั้งคำ วัตถุ รูปภาพ เสียง และช่วงเวลา โดยความหมายของสัญญาณย่อมไม่ผูกติดกับสัญญาณ แต่ความหมายของสัญญาณขึ้นอยู่กับบริบท (Phatthanophat, 2008) ทั้งนี้ สัญวิทยา (Semiology) หรือสัญศาสตร์ (Semiotics) เป็นศาสตร์ที่เพิ่งได้รับการพัฒนาอย่างจริงจังในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 โดยมีนักวิชาการหลายท่าน เช่น ชาร์ล เพียร์ส (C. Peirce) ปี 1839-1914 นักปรัชญาสังคมชาวอเมริกัน และเฟร์ดินันด์ เดอซัวร์ (F. de Saussure) ปี 1857-1913 นักภาษาศาสตร์ชาวสวิส โดยแนวคิดของชาร์ล เพียร์ส (C. Peirce) ให้ความสนใจในความสัมพันธ์ระหว่างตัวสัญญาณกับวัตถุจริง ซึ่งมีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นตัวหมาย (Signifier) และตัวหมายถึง (Signified) โดยจัดประเภทของสัญญาณ (Sign) เป็น 3 แบบ คือ ไอคอน (Icon) สัญญาณที่มีรูปคล้ายวัตถุ อินเด็กซ์ (Index) สัญญาณที่เป็นเหตุเป็นผลโดยตรงกับวัตถุที่มีอยู่จริง และซิมโบว์ (Symbol) สัญญาณที่เกิดจากการตกลงกันของกลุ่มผู้ใช้สัญญาณ (Vasinsunthon, 2013) จึงกล่าวได้ว่าสัญวิทยาสามารถนำมาใช้ในการศึกษาสัญญาณ ซึ่งสัญญาณอาจเป็นคำ วัตถุ รูปภาพ เสียง และเวลา ซึ่งคณะผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีมาใช้ในการวิเคราะห์ความหมายเชิงสัญญาณด้านความเชื่อผ่านวัตถุ รูปภาพ เสียงที่ปรากฏในแอนิเมชัน โดยแบ่งเป็นสัญญาณเป็นสองกลุ่มคือ วัจนภาษาและอวัจนภาษา

2) ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือในสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่ามีอยู่จริง ซึ่งอาจมีตัวตนหรือไม่มีตัวตน อาจมีหลักฐานเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้ หรืออาจไม่มีหลักฐานที่จะพิสูจน์ได้ หากแต่ขึ้นอยู่กับ การไตร่ตรองและการอนุมาน ส่วนความเชื่อว่ามีสิ่งต่าง ๆ มีอยู่จริงนั้นมักเกิดจากประสบการณ์ตรง ไม่ต้องอนุมาน (Thavisuk, 1977; Tantawanit, 1980; The Royal Institute of Thailand, 1997) กล่าวได้ว่า ความเชื่อ หมายถึง การที่บุคคลพึงพอใจที่จะยอมรับนับถือในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งสิ่งนั้นอาจมีอยู่จริงหรือไม่มีอยู่จริง อาจมีหลักฐานในการพิสูจน์ หรืออาจไม่มีหลักฐานในฐานในการพิสูจน์ ขึ้นอยู่กับการไตร่ตรองและการคาดคะเนข้อมูลของแต่ละบุคคล ซึ่งคณะผู้วิจัยนำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์ความเชื่อเกี่ยวกับลัทธิและศาสนาในงานวิจัยฉบับนี้

3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการทบทวนวรรณ คณะผู้วิจัยพบว่าม้งงานวิจัยที่ศึกษาความเชื่อจากสื่อ เช่น ละครโทรทัศน์ วรรณกรรม ดังนี้ **(1) งานวิจัยที่ศึกษาจากละครโทรทัศน์** Korsampan (2021) ศึกษาความคิดความเชื่อของจีนที่ปรากฏในละครโทรทัศน์เรื่อง สามชาติสามภพปาตอสิบลีพบว่า เนื้อเรื่องในละคร ปรากฏความคิดความเชื่อของจีน ได้แก่ ปรัชญาขงจื๊อ ซึ่งเห็นได้จากความสัมพันธ์ของตัวละครในเรื่อง ปรัชญาเต๋า ซึ่งสะท้อนผ่านตัวละครที่บำเพ็ญเพียรเป็นเซียนฟ้า การปรากฏของเทพและเซียนในความเชื่อของเต๋า คำสอนในพระพุทธศาสนาว่าด้วยเรื่องของกฎแห่งกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์ของจีนซึ่งสะท้อนผ่านร่างจำแลงของตัวละคร และสัญลักษณ์ประกอบฉาก รวมถึงนกต่าเผิง สัตว์ในความเชื่อของพุทธศาสนา **(2) งานวิจัยที่**

ศึกษาจากรรณกรรม Chaomuang (2021) ศึกษาเกี่ยวกับชาวจีนกับความเชื่อในเรื่องโลกหลังความตายพบว่า ลักษณะของโลกหลังความตายมีความแตกต่างกันไปตามศาสนา อิทธิพลทางความคิด และความเชื่อที่มีอยู่ตามชนชาตินั้น ๆ ซึ่งลัทธิและศาสนาถือเป็นรากฐานสำคัญ และมีอิทธิพลในสังคมจีน โดยในลัทธิขงจื๊อเชื่อว่าเมื่อตายไปแล้ว วิญญาณจะยังคงวนเวียนอยู่ในโลกนี้หรืออาจไปอยู่ในโลกวิญญาณ วิญญาณใดมีความดีมากก็อาจได้ไปแดนสวรรค์ ศาสนาเต๋าเชื่อว่าโลกหลังความตายคือการดำเนินชีวิตให้กลมกลืนกับธรรมชาติ หรือการกลับคืนสู่เต๋า ศาสนาพุทธเชื่อเกี่ยวกับโลกหลังความตายว่าหากทำดีจะได้ไปสวรรค์ หากทำชั่วจะตกนรก ซึ่งพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความตายของชาวจีนเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับความเชื่อในเรื่องโลกหลังความตาย และเนื่องด้วยค่านิยมเรื่องความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ทำให้พิธีที่เกี่ยวกับความตายถือเป็นงานสำคัญหนึ่งของชีวิต ในขณะที่ Khumsat et al. (2022) ซึ่งศึกษาภาพสะท้อนความเชื่อในสังคมไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องเมื่อคุณตาคุณยายยังเด็กพบว่า ความเชื่อในสังคมไทยแบ่งเป็น 7 ด้าน คือ ความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษ ความเชื่อในสิ่งที่ไม่มองเห็น ความเชื่อเรื่องการเกิดและการตาย ความเชื่อเรื่องพระพุทธศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับครุฑเรือนและวิถีชีวิต ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ นอกจากนี้วรรณกรรมเรื่องนี้ได้สะท้อนสภาพสังคมไทยทั้งในด้านแนวคิด ศาสนา ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมที่ชาวไทยยึดถือปฏิบัติ แฝงไปด้วยเกร็ดความรู้ ข้อเท็จจริงและภูมิปัญญาไทย

กล่าวได้ว่า ชาวจีนใช้แนวคิดที่หลากหลายในการใช้ชีวิต ทั้งแนวคิดเต๋า แนวคิดขงจื๊อ และความเชื่อในศาสนาพุทธ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมประเด็นความเชื่อผ่านละครโทรทัศน์และวรรณกรรม ได้สะท้อนให้เห็นว่าสื่อดังกล่าวสามารถสะท้อนแนวคิด ศาสนา ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมได้ แต่อย่างไรก็ตามคณะผู้วิจัยยังไม่สามารถตอบคำถามวิจัยได้ว่าแอนิเมชันที่สร้างจากนิทานพื้นบ้านของจีนสะท้อนสัญลักษณ์ด้านความเชื่ออย่างไรบ้างและนอกจากมังกรซึ่งเป็นสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของชาวจีน ยังมีสัตว์ชนิดใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของจีน และสัตว์ต่าง ๆ มีสัญลักษณ์อย่างไร คณะผู้วิจัยจึงนำแนวคิดและมุมมองข้างต้นมาเป็นฐานในการวิเคราะห์ความหมายเชิงสัญลักษณ์ด้านความเชื่อที่ปรากฏในแอนิเมชันอิทธิฤทธิ์นางพญานาคีขาว

6. ผลการศึกษา

จากการศึกษาความหมายเชิงสัญลักษณ์ด้านความเชื่อเกี่ยวกับลัทธิและศาสนาที่ปรากฏในแอนิเมชันจีนเรื่องอิทธิฤทธิ์นางพญานาคีขาว (White Snake) ผ่านทฤษฎีสัญวิทยา คณะผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาโดยแบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่ สัญลักษณ์ที่สื่อผ่านวัจนภาษา และสัญลักษณ์ที่สื่อผ่านอวัจนภาษา ดังนี้

1) สัญลักษณ์ที่สื่อผ่านวัจนภาษา

จากการวิเคราะห์ผล คณะผู้วิจัยพบว่าสัญลักษณ์ที่สื่อผ่านวัจนภาษาเป็นสัญลักษณ์ที่เกี่ยวกับความเชื่อของลัทธิขงจื๊อ ลัทธิเต๋า และศาสนาพุทธ ดังนี้

1.1 สัญญาที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของลัทธิขงจื๊อ

จากบทพูดของตัวละครอาเซวียน แสดงให้เห็นความเชื่อของลัทธิขงจื๊อ 3 ประเด็น ได้แก่ (1) ความขยันหมั่นเพียร (2) การใฝ่รู้ใฝ่เรียน (3) ความมีเมตตาและเอื้ออาทรต่อผู้อื่น ซึ่งเป็นคำสอนของลัทธิขงจื๊อ ดังตัวอย่างที่ 1

ตัวอย่างที่ 1

อาเซวียน : “สักวันข้าอาจได้เป็นหมอยา จะได้ไม่ต้องล่างูอีก...ข้าถึงได้ศึกษาทุกอย่างไง การแพทย์ โหราศาสตร์ ฝีมือขั้นเจี่ย ธาตุทั้งห้า วิชยาแปดทิศ พอรู้อย่างละนิดอย่างละหน่อย”

阿軒：“也许有朝一日当个郎中，就不用捕蛇了……所以我就什么都学学，医卜星象，奇门遁甲，五行八卦什么都会。”

(อิทธิฤทธิ์นางพญานาคีขาว, เวลา 12:40-13:47)

จากตัวอย่างข้างต้น อาเซวียนกล่าวถึงความต้องการที่จะเป็นหมอยา และตั้งใจศึกษาหาความรู้จากศาสตร์หลากหลายแขนง แสดงให้เห็นว่าอาเซวียนเป็นคนที่มีความเมตตาและเอื้ออาทรต่อผู้อื่น มีความทุ่มเท และมีความขยันหมั่นเพียรต่อการศึกษา ซึ่งตรงกับความเชื่อของลัทธิขงจื๊อที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างมาก เชื่อว่าตลอดช่วงชีวิตของมนุษย์สามารถศึกษาเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้อยู่ตลอด

นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังพบอีกว่าตัวละครอาเซวียนได้สอนให้เหล่าลูกศิษย์ยึดมั่นในหลักคุณธรรม การมีเมตตาต่อกัน การยอมรับในความแตกต่าง ไม่นำเอามาตรฐานเดียวมาตัดสินผู้คนจากทั้งสองฝ่าย เพื่อให้ทุกคนในสังคมสามารถเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และพบเจอแต่ความสุข ซึ่ง Ren et al. (2007) กล่าวว่าขงจื๊อเป็นบุคคลที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาเป็นอย่างมาก ดังนั้นตัวอย่างข้างต้นจึงแสดงให้เห็นสัญญาความเชื่อของลัทธิขงจื๊อที่ปรากฏในแอนิเมชัน

1.2 สัญญาที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของลัทธิเต๋า

สัญญาที่เกี่ยวกับความเชื่อของลัทธิเต๋าแสดงให้เห็นผ่านตัวละครเสี่ยวไปและอาเซวียน โดยประเด็นความเชื่อของลัทธิเต๋าที่ปรากฏ ได้แก่ การบำเพ็ญเพียรเป็นดั่งการหลุดพ้นจากห่วงและกิเลส การปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับธรรมชาติ และการเชื่อในพลังของจักรวาล รายละเอียด ดังนี้

(1) จากบทพูดของตัวละครเสี่ยวไป แสดงให้เห็นความเชื่อของลัทธิเต๋า คือ การบำเพ็ญเพียรเป็นดั่งการหลุดพ้นจากห่วงและกิเลส ดังตัวอย่างที่ 2

ตัวอย่างที่ 2

เสี่ยวไป : “ลมปราณของข้าจนจะแตกอีกครา บำเพ็ญเพียรมา 500 ปี จนเข้าใกล้หนทางเซียนแค่เอื้อม แต่ทุกครั้งกลับไม่สามารถบรรลุได้”

小白：“我又几乎走火入魔了。修炼了 500 年，眼看就要修成正果得到飞仙，但每次都不能突破。”

(อิทธิฤทธิ์นางพญานาคีขาว, เวลา 2:54-3:08)

จากบทพูดข้างต้น ซึ่งได้กล่าวถึงการบำเพ็ญเพียรและการบรรลุ แสดงให้เห็นถึงความเชื่อของลัทธิเต๋าที่ปรากฏ กล่าวคือ การบำเพ็ญเพียรเป็นเซียนคือการบำเพ็ญตนเพื่อให้มีชีวิตที่ยืนยาวหรือเป็นอมตะ ไม่แก่ชรา หนทางเซียนคือการแตกฉานในการปฏิบัติตนตามหลักลัทธิเต๋า และการหลุดพ้นจากห้วงและกิเลสทั้งปวง ซึ่งการที่เสี่ยวไปไม่สามารถบรรลุหนทางเซียนได้แสดงให้เห็นว่าเสี่ยวไปยังคงมีบ่วงติดพัน มีกิเลส หรือมีเรื่องราวที่ค้างคาใจอยู่ โดยแนวคิดนี้เป็นแนวคิดของลัทธิเต๋า

(2) จากบทพูดของตัวละครเสี่ยวไป แสดงให้เห็นถึงความเชื่อของลัทธิเต๋า คือ การปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับธรรมชาติ ดังตัวอย่างที่ 3

ตัวอย่างที่ 3

เสี่ยวไป : “ไม่ว่าจักรวาลจะล้าลึกเพียงใด สรรพสิ่งล้วนมีจุดกำเนิดเดียวกัน วิบากกรรมเท่านั้นที่พิสูจน์ว่าผู้นั้นไม่เคยละทิ้งหนทางธรรม ภูตผีปีศาจต่างเสี้ยวขวัญ อสุรกายวิญญาณร้ายล้วนล้มหาย จงปราบอสุรกายให้สิ้นทั้งวิญญาณและกายา”

小白：“天地玄宗，万炁本根。广修亿劫，证吾神通。鬼妖丧胆，精怪亡形。诛妖除魔，灭形灭神。”

(อิทธิฤทธิ์นางพญานาคีขาว, เวลา 45:04-45:19)

จากบทพูดข้างต้น ความว่า “สรรพสิ่งล้วนมีจุดกำเนิดเดียวกัน” สะท้อนให้เห็นหลักความเชื่อของลัทธิเต๋า ที่มุ่งหมายให้มนุษย์ใช้ชีวิตอย่างกลมกลืนและสอดคล้องไปกับธรรมชาติ แต่หากผู้ใดฝ่าฝืนก็ต้องได้รับการลงโทษอย่างรุนแรง ซึ่งการที่เสี่ยวไปและอาเชวียนมีความรักต่อกันเป็นการขัดต่อหลักความเชื่อในเรื่องการสอดคล้องตามธรรมชาติของลัทธิเต๋า จึงทำให้เสี่ยวไปเกิดอาการสับสน หวาดกลัวและคับแค้นใจในขณะที่กำลังอ่านป๋ายมนตร์สุวรรณอาภา ซึ่งเป็นป๋ายมนตร์แห่งลัทธิเต๋า

ทั้งนี้ ลัทธิเต๋ายึดมั่นในการปฏิบัติตนให้สอดคล้องไปตามแนวทางของธรรมชาติ การปล่อยวาง ละกิเลส ปล่อยให้สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นไปตามทิศทางที่ควรจะเป็น เพื่อหลีกเลี่ยงความทุกข์และเป็นการเข้าถึงความสงบหรือสมดุลกับธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ อีกทั้งเต๋ายังเชื่อว่าสรรพสิ่งใด ๆ ในโลกล้วนมีหนทางเป็นของตนเอง เชื่อว่ามนุษย์ ธรรมชาติและจักรวาลเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเชื่อในพลังงานของสิ่งทั้งหลายใน (Ren et al., 2007) ดังนั้นตัวอย่างข้างต้นจึงแสดงให้เห็นสัญญาณความเชื่อของลัทธิเต๋าในแอนิเมชัน

(3) จากบทพูดของตัวละครอาเชวียน แสดงให้เห็นถึงการเชื่อในพลังของจักรวาลของลัทธิเต๋าจากการกล่าวถึงสัตว์เทพและศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับลัทธิเต๋า ดังตัวอย่างที่ 4

ตัวอย่างที่ 4

อาเชวียน : “ด้านบนมีหงส์แดง ในเรือนมีเต๋าดำ เรือนคือฉกัณณ์วงใน ประตูคือวงนอก ประตูทั้งแปด ประตูเกิด ประตูเกิดอยู่ทางนี้”

阿軒：“朱雀在顶，玄武入宫，宫为内卦，门为外卦，八门！生门！这边是生门。”

(อิทธิฤทธิ์นางพญานาคีขาว, เวลา 43:39-43:54)

จากบทพูดข้างต้น คณะผู้วิจัยพบว่าตัวละครกล่าวถึงสัตว์เทพและศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับลัทธิเต๋า ได้แก่ “หงส์แดง” และ “เต๋าดำ” ซึ่งเป็นสองในสี่ของสัตว์เทพประจำทิศสี่ทิศของจีน ที่ถูกนำมาใช้ในพิธีกรรมและ

ความเชื่อของลัทธิเต๋า ส่วน “ประตู่ทั้งแปด” และ “ประตู่เกิด” เกี่ยวข้องกับวิชาฉี่หมินตุนเจี๋ยที่เป็นศาสตร์ในการดูตำแหน่งทิศทางและความเป็นมงคลหรืออัปมงคล (Wu et al., 2019) ดังนั้นการกล่าวถึงสัตว์และศาสตร์ดังกล่าว ได้แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในพลังของจักรวาลตามแบบลัทธิเต๋า

1.3 สันยัญะที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของศาสนาพุทธ

จากบทพูดของตัวละครเสี่ยวชิง แสดงให้เห็นความเชื่อของศาสนาพุทธ 2 ประเด็น ได้แก่ (1) ความเชื่อเรื่องโลกหลังความตาย และ (2) ความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ดังตัวอย่างที่ 5 และตัวอย่างที่ 6

ตัวอย่างที่ 5

เสี่ยวชิง : “เมื่อแก่นวิญญาณของเจ้าถูกทำลายสิ้น วิญญาณของเจ้าจะกระจัดกระจาย

เจ้าจะไม่มีวันได้กลับมาเกิดอีก”

小青 : “当你元气散架，你魂飞魄散，再无来世。”

(อิทธิฤทธิ์นางพญานาคีขาว, เวลา 1:11:12-1:11:18)

ตัวอย่างที่ 6

เสี่ยวชิง : “วิญญาณเขายังอยู่ แต่เขาคงไปเกิดใหม่ที่ไหนสักแห่งบนโลก...ไม่ว่าเขาจะไปเกิดใหม่ที่ใด ท่านพี่ไม่รู้หรอกว่า เขาตีฆาตกรรมความจำไปกี่ครั้ง ต่อให้ท่านพี่หาเขาเจอ ข้าเกรงว่าเขาจะไม่ใช่คนเดิมในความทรงจำของท่าน”

小青 : “他魂魄有在，一定是投胎转世，到世界那某处……无论转世为何方之人，他早不知喝过多少回孟婆汤。就算找到他，只怕也不是你记得的那个人了。”

(อิทธิฤทธิ์นางพญานาคีขาว, เวลา 1:29:34-1:29:55)

จากบทพูดในตัวอย่างที่ 5 และ ตัวอย่างที่ 6 เป็นการพูดคุยระหว่างเสี่ยวชิงกับอาเชวียนและเสี่ยวไป ตามลำดับ จากตัวอย่างความที่ว่า “ไม่มีวันได้กลับมาเกิดอีก” และ “เขาคงไปเกิดใหม่ที่ไหนสักแห่งบนโลก” เป็นการกล่าวถึงการเกิดใหม่ในโลกหน้า แสดงให้เห็นความเชื่อเรื่องของโลกลหลังความตายและการเวียนว่ายตายเกิด อันเป็นแนวคิดตามหลักศาสนาพุทธที่เชื่อว่าการที่ตายแล้วเกิดใหม่และได้กลับมาเจอกับคนใดคนหนึ่งอีกครั้ง หมายความว่าอาจเคยสร้างบุญหรือก่อกรรมร่วมกันมาก่อน แสดงให้เห็นว่าความเชื่อของจีนที่สะท้อนในแอนิเมชันเรื่องนี้ไม่ได้มีเพียงความเชื่อตามลัทธิดั้งเดิมของจีนเท่านั้น แต่มีการปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับศาสนาพุทธด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้ Fang (2018) อธิบายว่าศาสนาพุทธมีต้นกำเนิดมาจากประเทศอินเดียซึ่งได้เริ่มเผยแพร่เข้าไปในจีนสมัยราชวงศ์ฮั่น ภายหลังได้มีการผสมผสานเข้ากับลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋าและความเชื่อดั้งเดิมของจีน กลายเป็นศาสนาพุทธนิกายมหายานดังในปัจจุบัน และศาสนาพุทธยังสอนให้เชื่อในเรื่องของการสำนึกบุญคุณโทษ การมีอยู่ของกฎแห่งกรรม โลกหลังความตาย การเวียนว่ายตายเกิดและการเข้าสู่นิพพาน อย่างไรก็ตามจากการวิเคราะห์ คณะผู้วิจัยเห็นว่าแม้ว่าภายหลังศาสนาพุทธจะมีการกลืนกลายเป็นศาสนาพุทธแบบจีน แต่ความเชื่อที่ปรากฏยังคงแสดงให้เห็นถึงความเชื่อของตามแบบศาสนาพุทธดั้งเดิมอย่างชัดเจน

2) สัญญาที่สื่อผ่านอวัจนภาษา

จากการวิเคราะห์ฉากประกอบ วัตถุ และสัตว์ คณะผู้วิจัยพบว่าสัญญาด้านความเชื่อเกี่ยวกับลัทธิและศาสนาที่สื่อผ่านอวัจนภาษาแสดงความเชื่อของจีนที่หลากหลาย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงสัญญาด้านความเชื่อที่สื่อผ่านอวัจนภาษา

ลักษณะของสัญญา		ความหมายของสัญญา
1. ฉากประกอบ	ดาวนักษัตร 28 กลุ่ม	ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์และดาราศาสตร์จีนโบราณ
2. วัตถุ	ปิ่นหยก	ความเคารพ ความรัก ความโกรธ ความยึดติด
	ฮู้ (护)	การขับไล่ กำราบปีศาจและสิ่งชั่วร้าย
	ป้ายมนตร์สุวรรณอาภาแห่งลัทธิเต๋า	ความขลัง และมีพลังแรงกล้า
3. สัตว์	งู	1) ความน่าสยดสยอง 2) การมีชีวิตที่ยืนยาว เป็นอมตะ
	สุนัข	1) ความเป็นมิตร ซื่อสัตย์ 2) ความอ่อนแอ ต่ำต้อย 3) ความกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ
	สัตว์พาหนะของนักพรตเต๋า	1) อำนาจลึกลับ 2) การคุกคาม ช่มเหิงและรังแกผู้ที่อ่อนแอกว่า
	ปีศาจจิ้งจอก	1) ความเย้ายวน ความเจ้าเล่ห์ ความโลภ 2) ความเฉลียวฉลาดและการมีพลังอำนาจลึกลับ

จากข้อมูลที่ปรากฏในตารางข้างต้นพบว่า สัญญาที่ปรากฏผ่านอวัจนภาษา ได้แก่ ฉากประกอบ วัตถุ และสัตว์ ไม่เพียงแต่สื่อถึงความเคารพ ความรัก ความโกรธ ความเป็นมิตรเท่านั้น แต่ได้แสดงให้เห็นความเชื่อที่หลากหลาย ได้แก่ (1) ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์และดาราศาสตร์จีนโบราณ การดูฤกษ์ยามและทิศทางมงคลผ่านกลุ่มดาว คือ ดาวนักษัตร 28 กลุ่ม (2) ความเชื่อเรื่องพลังและอำนาจลึกลับของวัตถุและสัตว์ ซึ่งปรากฏให้เห็นผ่านปิ่นหยก ฮู้ สัตว์พาหนะของนักพรตเต๋า และปีศาจจิ้งจอก (3) ความเชื่อของลัทธิเต๋าและลัทธิขงจื้อ ได้แก่ เรื่องพิธีกรรมซึ่งแสดงให้เห็นผ่านป้ายมนตร์สุวรรณอาภา ความซื่อสัตย์ ความเชื่อในความกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติซึ่งแสดงให้เห็นผ่านสุนัข (4) ความเชื่อเรื่องชีวิตที่เป็นอมตะผ่านงูที่สื่อถึงการเริ่มต้นชีวิตใหม่ โดยสัญญาต่าง ๆ มีรายละเอียด ดังนี้

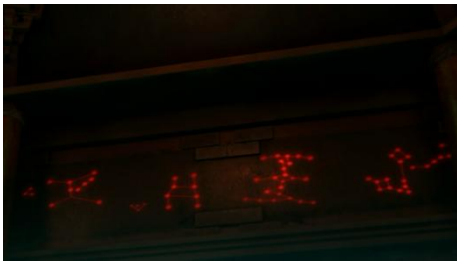
2.1 สัญญาที่ปรากฏผ่านฉากประกอบ

สัญญาที่ปรากฏผ่านฉากประกอบ แสดงให้เห็นด้านความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์และดาราศาสตร์จีนโบราณ การดูฤกษ์ยามและทิศทางมงคลผ่านกลุ่มดาว ได้แก่ ดาวนักษัตร 28 กลุ่ม ซึ่งสื่อถึงกลุ่มดาวที่มีความสำคัญทางโหราศาสตร์และดาราศาสตร์จีนโบราณ กลุ่มดาวนักษัตรทั้ง 28 กลุ่มที่ปรากฏทั้งฉากห้องลับที่เต็มไปด้วยโครงกระดูก และฉากที่เสี้ยวไปและอาเชวียนต่างถูกขังไว้ในค่ายกลทลายวิญญาณ ทุกฉากที่ปรากฏ

สัญญาณดาวนักษัตร 28 กลุ่มเป็นฉากที่ตัวละครหลักอาเซวียนใช้กลุ่มดาวเป็นสื่อในการดูทิศทางที่เป็นมงคลและหาทางเอาชีวิตรอดจากอันตราย การปรากฏของสัญญาณนี้ นอกจากแสดงให้เห็นความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์และดาราศาสตร์จีนโบราณ การดูฤกษ์ยามและทิศทางมงคลผ่านกลุ่มดาว ยังแสดงให้เห็นว่าตัวละครหลักอาเซวียนเป็นตัวละครที่มีความรอบรู้ในเรื่องของกลุ่มดาวนักษัตรทั้ง 28 กลุ่มอีกด้วย

ทั้งนี้กลุ่มดาวนักษัตรทั้ง 28 กลุ่ม เป็นกลุ่มดาวที่มีความสำคัญในทางโหราศาสตร์และดาราศาสตร์จีนโบราณ โดยแบ่งกลุ่มดาวออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 7 ดวง ภายใต้การดูแลของสัตว์เทพทั้ง 4 ทิศของจีน ซึ่งมีความสอดคล้องกับลัทธิเต๋าในแง่ของพลังงานทั้งหลายในจักรวาล (Li, 2003) ดังตัวอย่าง ดังนี้

ภาพที่ 1 กลุ่มดาว 28 กลุ่มภายในห้องลัทธิเต๋า

ภาพที่ 2 กลุ่มดาว 28 กลุ่มภายในค่ายกลหลายวิญญาณ

(ที่มา : Netflix, 2023)

2.2 สัญญาณที่ปรากฏผ่านวัตถุ

สัญญาณที่แสดงให้เห็นด้านความเชื่อผ่านวัตถุ 3 ชนิด ได้แก่ ปิ่นหยก ฐู และแท่นมนตร์สุวรรณอาภาแห่งลัทธิเต๋า สะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องพลังและอำนาจลึกลับของปิ่นหยก ฐู และความเชื่อเรื่องพิธีกรรมของลัทธิเต๋า รายละเอียดดังนี้

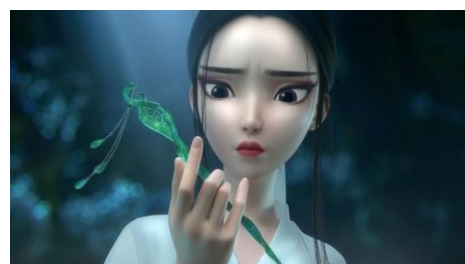
(1) ปิ่นหยก

ปิ่นหยก สื่อถึงความเคารพ ความรัก ความโกรธ ความยึดติด โดยปิ่นหยกที่ปรากฏในแอนิเมชัน อิทธิฤทธิ์นางพญานาคีขาว เป็นทั้งเครื่องประดับและเวทย์อาวุธที่เสี่ยวไปได้รับมาจากอาจารย์ก่อนที่ภารกิจลอบสังหารจะล้มเหลวและสูญเสียความทรงจำ ซึ่งภายหลังเสี่ยวไปได้รู้ความจริงจากเจ้าแค้นร้านหยกเลอค่าว่าการที่ตนสูญเสียความทรงจำเป็นเพราะพลังเวทย์ที่สะท้อนกลับอย่างรุนแรงจากการใช้ปิ่นหยก อีกทั้งปิ่นหยกยังสามารถดูดซับพลังชีวิต กักขังวิญญาณและเก็บเศษเสี้ยวความทรงจำ ซึ่งคณะผู้วิจัยพบว่าสัญญาณที่ปรากฏผ่านการใช้ปิ่นหยกสามารถแสดงให้เห็นถึงความเคารพ ความรัก ความโกรธและความยึดติด ไม่ปล่อยวางของเสี่ยวไปได้อย่างชัดเจน ดังภาพที่ 3 และภาพที่ 4

ภาพที่ 3 ปิ่นหยก

ภาพที่ 4 เสี่ยวไปกับปิ่นหยก

(ที่มา : Netflix, 2023)

(2) อู๋

อู๋ สื่อถึงสิ่งที่ใช้ขับไล่ กำราบปีศาจและสิ่งชั่วร้าย โดยมักปรากฏในฉากที่มีการปะทะกันระหว่างตัวละครหลักกับนักพรตเต๋าและราชครู รวมถึงฉากที่ตัวละครหลักมีภัยมาเยือน ผู้ที่ใช้อู๋ คือ นักพรตเต๋าและราชครู ส่วนผู้ที่ถูกอู๋กำราบ คือ เสี่ยวไปและอาเซวียน สัญลักษณ์ของอู๋เปรียบเสมือนวัตถุที่ใช้ขับไล่ และใช้กำราบปีศาจและสิ่งชั่วร้าย ดังภาพที่ 5 และภาพที่ 6

ภาพที่ 5 นักพรตเต๋ากำราบอาเซวียนด้วยอู๋

ภาพที่ 6 อาเซวียนถูกควบคุมด้วยอู๋

(ที่มา : Netflix, 2023)

(3) ป้ายมนตร์สุวรรณอาภาแห่งลัทธิเต๋า

ป้ายมนตร์สุวรรณอาภาแห่งลัทธิเต๋า (Taoist Golden Light Mantra) สื่อถึงสิ่งที่ขลังและมีพลังแรงกล้า ปรากฏในฉากที่เสี่ยวไปและอาเซวียนติดอยู่ในห้องลับ ในขณะที่อาเซวียนกำลังหาประตูทางออก เสี่ยวไปได้อ่านมนตร์นี้แล้วเกิดความรู้สึกสับสนและคับแค้นใจ จากการวิเคราะห์คณะผู้วิจัยพบว่าป้ายมนตร์สุวรรณอาภาสามารถสื่อให้เห็นถึงวัตถุที่มีความขลังและมีพลังแรงกล้า ทั้งนี้มนตร์สุวรรณอาภาเป็นมนตร์คาถาที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมของลัทธิเต๋า เชื่อกันว่ามนตร์คาถานี้สามารถขับไล่สิ่งชั่วร้าย และจะนำพาแต่สิ่งดี ๆ มาสู่ผู้ที่กล่าวมนตร์ ดังภาพตัวอย่าง

ภาพที่ 7 เสี่ยวไปอ่านป้ายมนตร์สุวรรณอาภา

ภาพที่ 8 ป้ายมนตร์สุวรรณอาภา

(ที่มา : Netflix, 2023)

2.3 สัญลักษณ์ที่ปรากฏผ่านสัตว์

สัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นด้านความเชื่อ สื่อผ่านสัตว์ 4 ชนิด ได้แก่ ภู สุนัข สัตว์พาหนะของนักพรตเต๋า ส่วนหัวเป็นนกกระเรียนสามหัว ลำตัวเป็นเสือ และปีศาจจิ้งจอก แสดงให้เห็นความเชื่อเรื่องชีวิตที่เป็นอมตะ ความเชื่อของลัทธิเต๋า เรื่องความกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และความเชื่อเรื่องพลังและอำนาจลึกลับของสัตว์

(1) งู

งู สื่อถึงความไม่เป็นมิตร การเริ่มต้นชีวิตใหม่ ความเป็นอมตะ กล่าวคือ จากตัวอย่างที่ 9 เป็นการปรากฏของงู ที่ทำให้เกิดความรู้สึกประหลาดและสยดสยอง ทั้งลักษณะภายนอก การเคลื่อนไหว และนิสัยบางประการที่ตัวละครจากเผ่างูแสดงออกมา เป็นการนำเสนอภาพความน่ากลัวและไม่เป็นมิตร (Chen, 2019) และจากตัวอย่างที่ 10 สัญลักษณ์ที่ปรากฏแสดงให้เห็นถึงการมีชีวิตที่ยืนยาว ความเป็นอมตะ และหมายถึงการเริ่มต้นชีวิตใหม่ เพราะทุกครั้งที่งูลอกคราบ เปรียบเสมือนการได้เติบโตขึ้น หรือได้เริ่มต้นชีวิตครั้งใหม่

ภาพที่ 9 งูที่มีความน่ากลัว

ภาพที่ 10 เสี้ยวไปในร่างงูยักษ์

(ที่มา : Netflix, 2023)

(2) สุนัข

สุนัข สื่อถึงความซื่อสัตย์ ความอ่อนแอ ความกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยสุนัขในเรื่องชื่อว่า “ตูโตว (肚兜)” ตูโตวเป็นสุนัขเพศผู้ที่แม้จะเป็นมิตรกับผู้อื่นแต่มีนิสัยขี้ลาด อย่างไรก็ตามไม่ว่าจะเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นตูโตวก็ยังซื่อสัตย์และภักดีกับเจ้านายอย่างอาเซวียนอยู่เสมอ ซึ่งคณะผู้วิจัยพบว่า สุนัขภายในเรื่องเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความอ่อนแอและความต่ำต้อย เห็นได้จากการที่ตูโตวมักจะโดนรังแกจากอาเซวียนและคนอื่น ๆ อีกทั้งตอนที่อาเซวียนถูกเปลี่ยนให้กลายเป็นปีศาจสุนัข อาเซวียนก็โดนปีศาจตนอื่นดูถูกว่าเป็นปีศาจที่อ่อนแอและต่ำต้อยเช่นกัน อย่างไรก็ตาม การปรากฏของสุนัขตูโตวภายในแอนิเมชันเรื่องนี้ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างมนุษย์และสัตว์เลี้ยงช่างกาย และยังสะท้อนให้เห็นถึงความกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติด้วยเช่นกัน ดังภาพที่ 11 และภาพที่ 12

ภาพที่ 11 สุนัขตูโตวกับอาเซวียน

ภาพที่ 12 อาเซวียนกลายเป็นปีศาจสุนัข

(ที่มา : Netflix, 2023)

(3) สัตว์พาหนะของนักพรตเต๋า

สัตว์พาหนะของนักพรตเต๋า ส่วนหัวเป็นนกระเรียนสามหัว ลำตัวเป็นเสือ มีรูปร่างสูงใหญ่ มีปีกแบบนก ส่วนหัวเป็นนกระเรียนมงกุฎแดง 3 หัว มีลำตัว กรงเล็บและหางอย่างเสือ สื่อถึงอำนาจลึกลับ การคุกคาม และการข่มเหง เนื่องจากการรวมตัวกันของสัตว์ทั้ง 2 ชนิดนี้ สื่อให้เห็นถึงอำนาจลึกลับที่มาจากสัตว์ทั้ง 2 ชนิด

กล่าวคือ เสือเป็นสัตว์ที่แสดงถึงพลังกำลัง ความแข็งแกร่งและอำนาจ ในขณะที่นักรบเรียนนั้นแสดงถึงความสง่างาม ความจงรักภักดีและการมีชีวิตที่เป็นอมตะ เมื่อเกิดการรวมตัวกันของสัตว์ทั้ง 2 ชนิด ทั้งยังเป็นสัตว์ที่อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของนักพรตเต๋า จึงสามารถสื่อความหมายของสัตว์ชนิดนี้ได้ว่า เป็นอำนาจลึกลับที่พร้อมที่จะทำลายทุกสิ่งตามที่ถูกเป็นนายสั่งการ อีกทั้งยังแสดงถึงการคุกคาม การข่มเหงและการรังแกผู้ที่อ่อนแอกว่าอีกด้วย ดังภาพที่ 13 และภาพที่ 14

ภาพที่ 13 รูปร่างสัตว์พาหนะของนักพรตเต๋า ภาพที่ 14 สัตว์พาหนะประจันหน้ากับเสี้ยวไปและเสี้ยวชิง

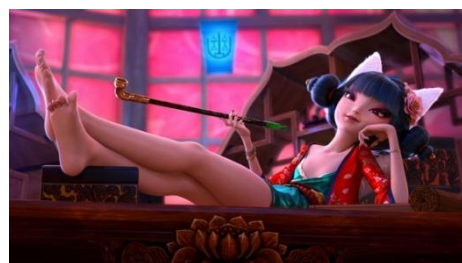

(ที่มา : Netflix, 2023)

(4) ปิศาจจิ้งจอก

ปิศาจจิ้งจอก สื่อถึงความเย้ายวน ความเฉลียวฉลาด อำนาจลึกลับและความโลภ ซึ่งปิศาจจิ้งจอกปรากฏให้เห็นผ่านรูปลักษณ์ของหญิงสาวรูปร่างเล็กผู้เป็นเจ้าแค้นของร้านหยกเลอค่า จากการวิเคราะห์พบว่า ตัวละครปิศาจจิ้งจอกเป็นตัวละครที่สื่อถึงความเย้ายวน ความโลภ ความเจ้าเล่ห์ มักมีเล่ห์กล และวิธีการในการโน้มน้าวจิตใจของผู้อื่น ในขณะเดียวกันก็สามารถสื่อถึงการมีสติปัญญา ความเฉลียวฉลาด และการมีพลังอำนาจลึกลับของตัวละครปิศาจจิ้งจอก ทั้งนี้ในตอนท้ายของแอนิเมชันได้มีฉากที่เผยให้เห็นว่าตัวละครปิศาจจิ้งจอกได้นำเอาแก่นวิญญานไปแลกเปลี่ยนกับบางสิ่งที่ซ่อนอยู่ใต้แม่น้ำ แสดงให้เห็นถึงความโลภและการมีพลังอำนาจลึกลับบางอย่างที่ปิศาจจิ้งจอกได้เก็บงำเอาไว้

ภาพที่ 15 ปิศาจจิ้งจอกยั่วยวนอาเซวียน ภาพที่ 16 ปิศาจจิ้งจอกในร่างเจ้าแค้นร้านหยกเลอค่า

(ที่มา : Netflix, 2023)

7. สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาความหมายเชิงสัญลักษณ์ด้านความเชื่อที่ปรากฏในแอนิเมชันอิทธิฤทธิ์นางพญานาคีขาวผ่านสองตัวละครหลัก ได้แก่ เสี้ยวไปและอาเซวียน รวมถึงตัวละครที่มีปฏิสัมพันธ์กับทั้งสองตัวละครหลัก โดยการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายในด้านความเชื่อภายใต้

แนวคิดสัญวิทยา ผลการวิจัยพบว่าแอนิเมชันอิทธิฤทธิ์นางพญานาคีขาว ใช้สัญลักษณ์เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับลัทธิและศาสนาผ่านวัจนภาษาและอวัจนภาษา ดังนี้ 1) **สัญลักษณ์สื่อผ่านวัจนภาษา** แสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่มีความเกี่ยวข้องกับลัทธิและศาสนาผ่านบทพูด ได้แก่ ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับลัทธิขงจื๊อ คือ ความขยันหมั่นเพียร การใฝ่รู้ใฝ่เรียน การมีเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่งในโลก ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับลัทธิเต๋า ได้แก่ การบำเพ็ญเพียรเป็นดั่งการหลุดพ้นจากห่วงและกิเลส การปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับธรรมชาติเนื่องด้วยมนุษย์ ธรรมชาติและจักรวาลเป็นหนึ่งเดียวกัน และการเชื่อในพลังของจักรวาล และความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องโลกหลังความตาย ความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดและกฎแห่งกรรม 2) **สัญลักษณ์สื่อผ่านอวัจนภาษา** แสดงให้เห็นความเชื่อผ่านฉากประกอบ วัตถุ สัตว์ ได้แก่ ดาวนักษัตร 28 กลุ่ม ปันหยก อู๋ ป้ายมนตร์สุวรรณอาภาแห่งลัทธิเต๋า งู สุนัข สัตว์พาหนะของนักพรตเต๋า ปิศาจจิ้งจอก ซึ่งคณะผู้วิจัยพบความหมายเชิงสัญลักษณ์ด้านความเชื่อ 4 ด้าน ได้แก่ (1) ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์และดาราศาสตร์จีนโบราณ การดูฤกษ์ยามและทิศทางมงคลผ่านกลุ่มดาว คือ ดาวนักษัตร 28 กลุ่ม ซึ่งเป็นกลุ่มดาวที่มีความสำคัญในทางโหราศาสตร์และดาราศาสตร์จีนโบราณ ใช้ในการคำนวณทิศทางและดูฤกษ์ยามมงคล (2) ความเชื่อเรื่องพลังและอำนาจลึกลับของวัตถุและสัตว์ ซึ่งปรากฏให้เห็นผ่านปันหยก เครื่องประดับที่เป็นเวทย์อาวุธดูดซับพลังชีวิตโดยปันหยกสื่อถึงความเคารพ ความรัก ความโกรธ และความยึดติดไม่ปล่อยวางของเสียวไป อู๋ ยันต์ของเงินที่ใช้ขับไล่สิ่งชั่วร้าย สัตว์พาหนะของนักพรตเต๋า ซึ่งรูปร่างส่วนหัวเป็นนกระเรียนสามหัว ลำตัวเป็นเสือ แสดงให้เห็นอำนาจลึกลับผ่านสัตว์สองชนิด และสื่อถึงอำนาจลึกลับที่พร้อมที่จะทำลายทุกสิ่ง อีกทั้งยังแสดงถึงการข่มเหงและการรังแกผู้ที่อ่อนแอกว่า และปิศาจจิ้งจอกที่มีพลังอำนาจลึกลับ และสื่อถึงความเย้ายวน ความเจ้าเล่ห์ ความโลภ (3) ความเชื่อของลัทธิเต๋าและลัทธิขงจื๊อ ได้แก่ พิธีกรรมของลัทธิเต๋า ซึ่งแสดงให้เห็นผ่านป้ายมนตร์สุวรรณอาภาที่สื่อถึงของที่มีความขลัง มีพลังที่แรงกล้า และความเชื่อในความกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งแสดงให้เห็นผ่านสุนัข โดยนอกจากสุนัขจะแสดงให้เห็นถึงความเชื่อตามลัทธิเต๋าแล้ว ยังแฝงสัญลักษณ์เรื่องความซื่อสัตย์ ซึ่งเป็นแนวคิดของลัทธิขงจื๊ออีกด้วย และ (4) ความเชื่อเรื่องชีวิตที่เป็นอมตะผ่านงู สัตว์เลื้อยคลานที่ลึกลับ ซึ่งสื่อถึงความน่าสยดสยอง และสื่อถึงการมีชีวิตยืนยาว จากผลการศึกษา กล่าวได้ว่าประเด็นความเชื่อที่เกี่ยวกับศาสนาพุทธจะมีการสื่อสารผ่านวัจนภาษาเท่านั้น

จากการอภิปรายผล คณะผู้วิจัยพบว่าผลการศึกษาสอดคล้องกับ Korsampan (2021) ซึ่งศึกษาความคิดความเชื่อของจีนที่ปรากฏในละครโทรทัศน์เรื่องสามชาติสามภพปาต้อสิบลี และพบความคิดความเชื่อของจีนเรื่องลัทธิขงจื๊อ ลัทธิเต๋า และคำสอนในพุทธศาสนา แต่พบผลการศึกษาที่ไม่สอดคล้องในประเด็นความเชื่อที่พบ กล่าวคือบทความฉบับนี้พบความเชื่อในประเด็นที่แตกต่าง เช่น เรื่องโหราศาสตร์และดาราศาสตร์จีนโบราณ ความเชื่อเรื่องชีวิตที่เป็นอมตะ และความเชื่อเรื่องพลังและอำนาจลึกลับของวัตถุและสัตว์อีกด้วย นอกจากนี้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผล ผลการศึกษาสามารถตอบข้อคำถามการวิจัยได้ว่าแอนิเมชันที่สร้างจากนิทานพื้นบ้านของจีนไม่ได้สะท้อนแค่เพียงความเชื่อของจีนแต่เพียงเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของศาสนาพุทธนิกายมหายานในจีนอีกด้วย และนอกจากมังกร ซึ่งเป็นสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของชาวจีนอย่างที่เราคุ้นเคยกันดีแล้วนั้น ยังมีความเชื่อที่สื่อให้เห็นผ่านงู เสือ นกกระเรียน และสุนัขจิ้งจอก อันเป็นสัตว์ที่แฝงสัญลักษณ์ความเชื่อของจีนเอาไว้ด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้วิเคราะห์ความหมายเชิงสัญลักษณ์จากแอนิเมชันอิทธิฤทธิ์นางพญานาคีขาว เป็นการศึกษาสัญลักษณ์ที่ปรากฏผ่านวัจนภาษาและอวัจนภาษาในประเด็นด้านความเชื่อผ่านฉากประกอบ วัตถุ สัตว์เท่านั้น หากศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม หรือศึกษาผ่านพฤติกรรมของตัวละคร เช่น การเสียสละ ความรัก ความรู้สึก จะทำให้เห็นสัญลักษณ์ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้เห็นความเชื่อเรื่องอื่น ๆ อย่างรอบด้านมากขึ้น

บรรณานุกรม

- Chaomuang, C. (2021). *Chinese beliefs about the afterlife* [Unpublished Bachelor's thesis]. Silpakorn University. (in Thai)
- Chen, C. (2019, January 16). *Interview with the director of White Snake: Origins: Using CG to showcase Eastern charm*. The Paper. https://m.thepaper.cn/kuaibao_detail.jsp?contid=2856672&from=kuaibao (in Chinese)
- Fang, L. (2018). *Chinese Buddhism and Traditional Chinese Culture*. Book Time. (in Thai)
- Khumsat, T., et al. (2022). Reflections of Thai Beliefs in the Novel “Mue Khun Ta Khun Yai Young Dek”. *Journal of Liberal Arts, Maejo University*, 10(2), 221-238. (in Thai)
- Korsampan, S. (2021). *Chinese beliefs in the television series Eternal Love* (三生三世十里桃花) [Unpublished Bachelor's thesis]. Silpakorn University. (in Thai)
- Li, S. (2003). *Taoism dictionary*. Juliu Books Co., Ltd. (in Chinese)
- Li, Z., et al. (2020). Comparative analysis between Thai novel Nakee and Chinese legend White Snake. *Ganesha Journal*, 16(1), 47-53. (in Thai)
- Netflix. (2023). (in Chinese)
- Peng, M., & Singlumpong, O. (2018). The comparison of female representation between Chinese movie “The Sorcerer and the White Snake” and Thai movie “Mae Bia”. *Journal of the Association of Private Higher Education Institutions of Thailand Under the Patronage of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn*, 24(2), 109-118. (in Thai)
- Phatthanophat, T. (2008). Semiotics and visual representation. *Chulalongkorn University Faculty of Architecture Journal*, (1), 35-50. (in Thai)
- Office of the Prime Minister. (2000). *Transliteration guidelines for Mandarin Chinese using Thai script 2000*. Thammasat Printing House. (in Thai)

- Ren, Q., et al. (2007). *Common knowledge about Chinese culture*. Beijing Jiaxinda Art Printing Co., Ltd. (in Chinese)
- Santi, W. S. (2023). *Review: White Snake (2019)*. <https://www.gotoknow.org/posts/713164#> (in Thai)
- Tantawanit, T. (1980). *Folk beliefs*. Department of Thai and Eastern Languages, Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University Bang Saen. (in Thai)
- Thavisuk, B. (1977). *Folk beliefs*. Bangkok: Ramkhamhaeng University. (in Thai)
- The Royal Institute of Thailand. (1997). *Dictionary of philosophical terms, English-Thai* (2nd ed.). The Royal Institute of Thailand. (in Thai)
- The Standard Culture. (2019). *White Snake: A Chinese animation set to enter the U.S. market*. <https://thestandard.co/first-chinese-animated-film-white-snake-for-us/> (in Thai)
- Tian, X., & Zhang, Y. (2021, September 29). *The presentation and innovation of traditional Chinese cultural elements in White Snake: Origins*. China Film. <http://中国电影报.com/Html/2021-09-29/7313.html> (in Chinese)
- Vasinsunthon, J. N. (2013). *Semiology and signification*. <https://johnnopadon.blogspot.com/2015/10/semiology-and-signification.html>? (in Thai)
- Wu, M., et al. (2019). Constructing a maritime SAR area prediction model by Qi Men Dun Jia. *Green Science & Technology Journal*, 9(1), 161-170. [https://wcse.nttu.edu. tw/var/file/23/1023/img/1969/165842290.pdf](https://wcse.nttu.edu.tw/var/file/23/1023/img/1969/165842290.pdf) (in Chinese)

The Application of the Production-Oriented Approach in Vocabulary Teaching for Elementary Comprehensive Chinese Courses in Thailand

Mongkhon Chaiarram¹

School of Liberal Arts, University of Phayao, Phayao 56000 Thailand

Email: mongkhon.ch@up.ac.th

received 26 June 2025; revised 31 July 2025; accepted 6 August 2025

Abstract

Guided by the theory of the Production-Oriented Approach, this study focuses on the Chinese major students at University of Phayao in Thailand, designing and applying a teaching approach to the vocabulary section of Lesson 13 in *Developing Chinese: Elementary Comprehensive II*. The research employs literature review, survey analysis, and statistical methods to explore the practical value of the Production-Oriented Approach in Chinese language teaching in Thailand. Teaching performance was evaluated through comparative analysis of test scores and questionnaire surveys, with data processed using SPSSPRO statistical software. The results indicate that, compared to traditional vocabulary teaching methods, the Production-Oriented Approach demonstrates significant advantages and leads to more effective teaching outcomes. Based on these findings, this study provides specific suggestions for vocabulary instruction in elementary-level comprehensive courses, focusing on teaching design, teacher capacity building, textbook selection, and teaching assessment. These recommendations aim to offer new insights for future research on international Chinese teaching in Thailand.

Keywords: Production-Oriented Approach; Elementary Comprehensive Course; Vocabulary Teaching; Teaching Application

¹ Chinese lecturer

产出导向法在泰国初级汉语综合课词汇教学中的应用研究 ——以泰国碧瑶大学为例

赵丰²

泰国 碧瑶府 碧瑶大学人文学院 邮编 56000 邮箱: mongkhon.ch@up.ac.th

收稿日期 2025.6.26 修回日期 2025.7.31 接收日期 2025.8.6

摘要

本文在产出导向法的理论指导下,以泰国碧瑶大学汉语专业学生为研究对象,对《发展汉语初级综合 II》第 13 课的词汇部分展开教学设计及应用。本文主要采取文献研究法、调查分析法、统计分析法,挖掘产出导向法在泰国中文教学中的应用价值,并在教学设计的基础上,通过教学测验成绩对比分析、调查问卷等方式,借助于 SPSSPRO 统计软件,对搜集到的数据进行了整理和分析。结果表明,与传统词汇教学模式相比,产出导向法在词汇教学中有着明显的优势,取得的教学效果更好。根据以上结论,本文从教学环节、教师的能力、教材的选取以及教学评价等方面提出了一些初级综合课词汇教学建议,为今后泰国的国际中文教学研究提供参考。

关键词: 产出导向法、初级综合课、词汇教学、教学应用

1. 引言

国际中文教学界一直以来都在探索汉语词汇的教学方法。汉语词汇教学的效率与质量,成为国际中文教学领域关注的焦点之一。但就目前来说仍存在重视汉语词汇的输入,忽视词汇的输出这一现象。产出导向法(Production-Oriented Approach,下文简称 POA)是中国北京外国语大学的文秋芳教授及其研究团队经过多年的教学实践,提炼出来的一种新的语言教学理论。Wen(2015)提出 POA 旨在解决外语学习中的“学用分离”问题,通过驱动、促成和评价等环节,有效引导学生将输入性学习转化为产出性运用,提升语言综合能力。英语教学和国际中文教学在本质上都属于第二语言教学,所以近年来 POA 被众多学者引入到国际中文教学中,但仍处于起步阶段,与之相关的教学模式和应用仍然不算多,但相关的研究都显示出 POA 与其他教学法相比,有其独特之处。

汉语教学近年来在泰国发展迅速,但在词汇教学方面仍面临诸多挑战。Klinema & Usaha(2019)指出,泰国初级汉语学习者在词汇记忆与运用上存在较大困难,传统教

² 赵丰,男,泰国人,泰国碧瑶大学汉语系教师。

学方法注重词汇的机械讲解与记忆，学生在实际语言交际中难以灵活运用，导致“高分低能”现象较为普遍。此外，课堂教学多以教师为中心，学生参与度有限，学习积极性和主动性未得到充分激发，难以满足学生在日常生活与学习中的汉语交流需求。鉴于 POA 在理论上的优势以及泰国汉语词汇教学的现实困境，将 POA 应用于泰国初级汉语综合课词汇教学具有重要的实践意义与研究价值。本研究旨在探讨 POA 在此特定教学情境中的可行性与有效性，以期优化泰国汉语词汇教学提供实证依据和方法参考，从而提升泰国学生的汉语词汇学习效果与语言综合运用能力，推动国际中文教学在泰国的进一步发展。

2. 研究目的

本研究聚焦于 POA 在泰国初级汉语综合课词汇教学中的应用，主要研究目的包括：

1) 检验学习效果：运用量化手段对比分析产出导向法与传统教学法下，学生词汇运用准确性和流利度等方面的学习成效，明确 POA 对提升学生词汇学习成果的作用。

2) 探究学习体验：采用问卷调查等方法，剖析泰国学生在 POA 各教学环节中的主观感受和认知过程，为优化词汇教学提供依据。

3) 提出教学建议：基于学习效果和体验的研究结果，结合泰国汉语教学实际，从教学实践的各个维度提出切实可行的教学建议，为泰国本土中文教师提供系统、实用的教学指导方案，助力提升汉语词汇教学质量与效率。

3. 研究综述

3.1 产出导向法与国际中文教学

2008 年，北京外国语大学文秋芳教授首次尝试提出“输出驱动”为教学理念的新课程体系，并在 2015 年将其命名为产出导向法（POA）。Wen（2015）第一次完整地阐述了 POA 的教学理念、假设和流程。教学理念包括学习中心说、学用一体说、全人教育说；教学假设包括输出驱动、输入促成和选择学习；教学流程分为驱动、促成和评价三个阶段。

关于 POA 的理论体系与教材编写的研究已经逐渐成熟，在中国英语教学的研究成果也日渐丰富。现有的研究成果为本文的撰写提供了非常丰富的理论支撑。Wen（2018）提出对外汉语教学与外语教学同属于第二语言教学，因此从逻辑上来说，这两种教学应该有共享理论。与英语课堂教学研究相比较，POA 应用在国际中文教学中的研究相对较少，但随着国际中文教育事业在近年来的蓬勃发展，研究论文数量呈上升趋势。

在实证教学研究领域, Xu & Wu (2016) 从语言输入、输出及评价反馈三个方面研究了对外汉语写作教学的新模式, 得出在 POA 的应用指导下教学效果好于传统写作课教学。Gui & Ji (2018) 借鉴 POA 对汉语综合课教材进行处理, 通过相关的教学实验对汉语综合课教材进行重新编写, 最后得出 POA 可应用于汉语课堂教学。Zhu & Bai (2019) 对 POA 教学实施后产出目标的达成性进行了考察, 通过对调查对象产出文本的分析, 并结合访谈, 验证了 POA 适用于国际中文教学。

在国际中文教学设计及不同课型的应用方面, Bian (2020) 将 POA 作为理论指导, 对匈牙利初级汉语综合课课堂开展教学行动研究, 表明汉语学习者产出实践增多, 产出质量得到提升, 学生在课堂的获得感与满足感有所增强。Wang (2021) 结合 POA 相关教学理念, 对中级汉语综合课课文进行教学设计, 并进行评价和总结, 验证了 POA 应用于汉语中级综合课的可行性。Song (2018) 在 POA 的指导下, 开展汉语口语课教学设计, 并对学生的口语水平进行相关测试, 并通过问卷反馈进行分析总结, 得出 POA 对汉语口语课的教学有指导和借鉴意义。Song (2020) 在 POA 的指导下, 进行议论文写作教学, 并开展写作教学实践, 检验教学效果, 解决汉语写作课上出现的问题。

3.2 汉语综合课词汇教学研究现状

Zhao (2012) 说过: “我们要使学汉语的人能够充分掌握汉语, 就必须注重词汇教学和语法教学, 这是汉语教学的基本原则”。Li (2006) 认为初级阶段的对外汉语教学应当淡化语法讲解, 加强词汇学习。由此可见, 词汇教学在汉语教学的初级阶段有着非常重要的作用。Li (1998) 提出汉语综合课的词汇教学应遵从以下原则: 一是词汇教学应该同语境相关联、二是词汇教学要同语法教学结合起来、三是词汇教学要以培养学习者的语段篇章能力为主要目标。Liu (2000) 提出词汇教学的原则包括认真掌握每一个词语的具体意义和用法; 词的教学应该与句子教学相结合; 利用词的聚合和组合关系在系统中学习词; 加强词汇的重现与复习等。Ding (2007) 提出, 教师在词汇教学过程中, 要适当地采用多种教学方式, 尽可能达到最好的教学效果, 如物品展示、图片展示、标注释义、情景设计等、以及使用词汇意义如同义、近义、反义进行对比解释等方法。Zhang (2008) 针对初级阶段的汉语学习者, 提出了词汇直接教学和间接教学两种教学方法。

随着时间的推移, 学者们越来越重视汉语词汇教学的系统性研究, 同时越来越多的教学模式逐渐被引入到汉语词汇教学过程中。汉语词汇教学模式呈现出多元化发展趋势。Wang & Liu (2020) 将多模态话语分析理论应用在汉语词汇教学中, 得出幻灯片是词汇教学中使用最多的模态符号, 在教学中起到了主导作用。Zhang & Zeng (2021) 结合了词源分析法, 阐述了词源分析法在词汇教学中的必要性, 以及对汉语词汇教学的价值和意义。

词汇教学作为汉语教学的一个重要的部分，离不开第二语言习得理论的支撑。Sun & Zhou (2022) 将二语习得中的认知转喻能力理论应用在了对外汉语词汇教学实践中，主张培养和运用转喻能力能够有效地激发学生的学习兴趣，学生的汉语水平提高显著。Chen (2022) 则结合元语言的相关理论，提出在汉语词汇教学中可以采用释义用词优化、释义模式优化、辅助释义手段优化的策略，提高汉语词汇教学的效率。

以上关于初级阶段汉语综合课词汇教学的研究，大多数局限于词汇教学的理论或教学策略，真正的关注词汇教学实践的研究，或者结合汉语课堂词汇教学的案例分析还相对较少。虽然词汇教学模式呈现出了多元化趋势，但还未出现一个相对稳定的教学模式和方法。

至于 POA 在泰国汉语词汇教学中的应用研究，本文在中国知网中以“产出导向法”和“泰国”作为关键词进行搜索，共计 13 篇研究，其中 12 篇为硕士毕业论文，内容涉及 POA 在泰国的汉语综合课或口语课中的教学设计研究。在现有的研究成果中，还尚未见到 POA 在泰国大学初级汉语综合课词汇教学中的应用。加强 POA 在国际中文教学词汇方面的教学研究，特别是从国别化角度、汉语水平等级等方面拓展 POA 的研究领域，可以为国际中文教学国别化研究摸索出更多的有效教学模式。因此，本文希望将 POA 应用在泰国初级汉语综合课词汇教学中，从实践教学中验证 POA 的可行性，找出针对泰国初级阶段汉语学习者词汇学习的方法及教学策略，为泰国的国际中文教学提出有意义的参考与借鉴。

4. 研究内容和方法

4.1 研究内容

本文将以 POA 为理论基础，采用课堂定量分析的研究方式，对《发展汉语》初级综合 II 教材中的第 13 课《中国来信改变了我的生活》进行分析，并以该课文中的词汇为基础材料，通过教学目标、产出任务和教学流程等几个方面对课文进行基于 POA 的教学设计。然后重点分析 POA 教学设计的评估以及教学效果的调查分析，通过教学测验、调查问卷等方式，对基于 POA 的教学流程及教学效果进行分析总结，得出反馈情况。最后提出相关的教学建议。

4.2 研究方法

(1) 文献研究法。通过阅读有关 POA 和初级汉语综合课词汇教学研究的文献，了解 POA 的教学理念、假设以及流程，同时阅读有关汉语综合课词汇教学方面的文献，为论文提供理论支撑。再对搜集到的研究文献加以总结，阐明 POA 的研究现状。

(2) 调查分析法。本文通过问卷调查的形式，了解以 POA 为教学理论的词汇教学结束后，学生的感受等，总结学生对 POA 教学理论指导下词汇学习的真实感受与反馈。通过分析，进一步验证 POA 对泰国初级阶段汉语综合课的教学是否适用，并提出相关建议。

(3) 统计分析法。本文在教学阶段，将学生分成了两组，一组学生在 POA 的指导下学习，另一组学生在传统课堂教学下学习。课程结束后，研究对两组学生的词汇掌握情况进行测试，通过对学习者词汇成绩相关数据的对比统计分析，有效地检验 POA 在泰国初级阶段汉语综合课词汇教学中的教学效果。

5. 基于 POA 的词汇教学设计

5.1 教学背景分析

本文将以《发展汉语》初级综合教材作为研究教材，因为《发展汉语》是中国国内中文教学的教材，也是泰国中文教学使用率较高的教材，且是泰国碧瑶大学目前正在使用的中文教材，其编排和内容都比较适合初级阶段中文学习者的学习。本文所研究的教材是《发展汉语》初级综合 II。该教材与初级综合 I 相衔接，适合已经掌握汉语最基本的句型，掌握 1000 到 1200 个常用词，能就与个人与日常生活密切相关的话题进行汉语交际的学习者使用。本文选取了教材中的第 13 课《中国来信改变了我的生活》作为教学内容。

5.2 教学对象

本文研究的对象是泰国北部高校——碧瑶大学文学院汉语专业二年级的学生，共计 50 人。这些学生已经完成《发展汉语》初级综合 I 和《发展汉语》初级综合 II 中 1-12 课的学习，目前掌握词汇约 1500 个，具有初级听说读写能力，在日常生活中可以进行简单的对话。由此可见，教学对象的语言水平符合教材规定的要求。本次教学设计采取的是线下课堂教学，学习者将根据产出导向法的教学要求，进行分组完成课堂活动。

5.3 教学内容

研究根据《国际中文教育中文水平等级标准》，对课文中的词汇进行分类统计。

表 1：课文词汇等级分布

级别	词汇	总计	百分比 (%)
1 级	有用	1	4.76
2 级	以外、差不多、封、请求、哭	5	23.81
3 级	父亲、除了、由于、连忙、学好、并且	6	28.57

级别	词汇	总计	百分比 (%)
4 级	泪水、历史、答案	3	14. 29
5 级	来信、回信、猜	3	14. 29
6 级	愉快	1	4. 76
7-9 级	帖子、背面	2	9. 52
总计		21	100

根据表 1 所示,《国际中文教育中文水平等级标准》中一级词汇 1 个,占比 4. 76%;二级词汇 5 个,占比 23. 81%;三级词汇 6 个,占比 28. 57%;四级词汇 3 个,占比 14. 29%;五级词汇 3 个,占比 14. 29%;六级词汇 1 个,占比 4. 76%;高等级别词汇即 7-9 级词汇 2 个,占比 9. 52%。其中一至三级词汇共计 12 个,占比 57. 14%,超过一半,词汇难度适合于初级阶段汉语综合课的词汇教学。

5. 4 教学目标

汉语综合课的教学目标是培养学习者综合语言运用的能力;而词汇教学是综合课的重要组成部分,教学目标是培养学习者正确运用汉语词汇的能力 (Li, 2011)。因此,本文所提及的初级汉语综合课词汇教学目标是希望学生在 POA 的指导下,达到学用一体的教学目标,最终掌握并能够运用所学的词汇。为了明确教学目标,完成课堂教学任务,结合课文的教学主题,此次的教学目标包括三个方面:语言知识目标、交际任务目标和文化知识目标。语言知识目标指的是学习者掌握词汇的意义和用法,并能准确地应用于产出任务;交际任务目标指的是学习者能参与到教师所设定的交际话题中,完成交际任务;文化知识目标指的是学习者通过词汇和课文的学习,了解相应的汉字文化知识。

表 2:《中国来信改变了我的生活》教学目标

教学目标	内容	具体目标
语言知识目标	词汇 21 个: 来信、父亲、除了、以外、有用、差不多、由于、请求、帖子、回信、封、连忙、哭、猜、愉快、学好、答案、背面、泪水、并且、历史	掌握词汇的意义和用法,准确应用于产出任务
	语法点: 除了……以外, 还/也/都……” “不是……就是……” 名词或量词重叠	
交际任务目标	很久没有见面的朋友, 见面时会说什么? “我” 和写信的姑娘, 如果见面, 会说什么? 如何谈论自己学习汉语的经历? 如何谈论自己学习汉语之后的变化?	参与交际话题, 完成交际任务

教学目标	内容	具体目标
	你觉得你的朋友可能在睡觉，可能在网上，该怎么说？ 你的朋友问你吃什么，你不想吃面条，该怎么说？ 你觉得你们班的同学都很努力，你该怎么说？ 	
文化知识目标	了解简单的汉字文化，比如汉字的类型等。	了解汉字文化知识

5.5 产出任务

产出任务应根据教学目标来设计。在教学过程中，教师要考虑到产出任务的难度及是否具有驱动作用。产出任务的设计的好坏决定了 POA 的教学理念能否真正地运用到教学实践中。在本次教学中，产出任务设定为小组情景表达，即每个小组在学习完词汇和课文后，能分别完成教师布置的情景表达任务，即一起学汉语的同学，久未见面后重逢时的交谈情景。该任务的设计，既确保了符合泰国初级阶段汉语学习者的汉语水平，又使任务具备交际价值。由于学习者是第一次在 POA 的指导下学习汉语，产出任务既有挑战性又具备可操作性，学习者在教师的指导和帮助下逐步提升学习水平，最终达到交际任务的顺利产出。

5.6 教学流程

本次的教学流程按照 POA 的驱动、促成和评价三个无限循环链进行，在授课的过程中调整完成教学内容。在驱动和促成环节前，教师需要根据学习者的水平和学习特性分析其完成产出任务时会遇到的难点，并分析原因找到需要重点促成的部分，最后提出对应的教学措施。以下是本研究基于 POA 的具体教学设计。

（一）驱动环节

驱动环节是 POA 教学的起始阶段，教师会先向学生呈现交际情景，激发学习者的兴趣，让他们尝试完成产出任务，自己感受其中的难点，并说出来，教师分析后进行有针对性的教学，并说明教学目标。具体如下图所示：

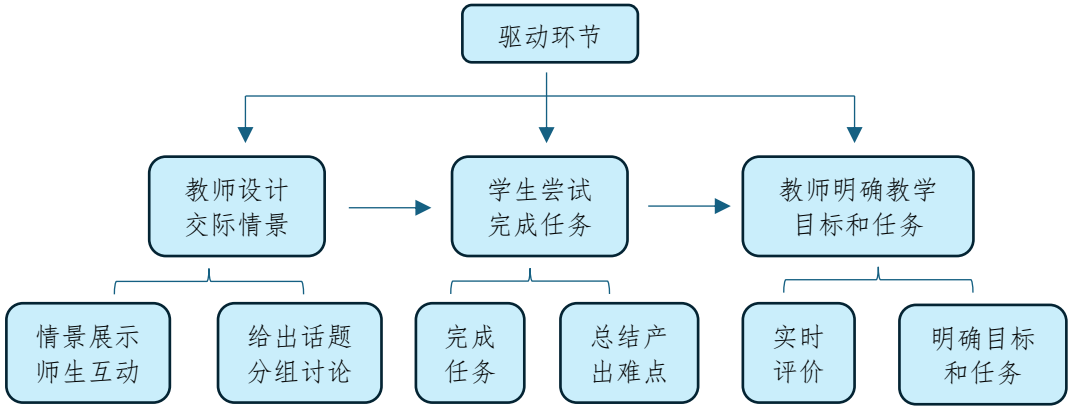

图 1：驱动环节具体流程，作者自制（Source: Author, 2024）

在教学设计中，驱动环节由三个部分组成。

一是根据教学主题，教师设计交际情景，并呈现出来。教师可以通过视频展现学习汉语的故事，以及很久没有见面的朋友，再次见面时打招呼和交谈的情景。教师在情景展示的基础上，引出话题和学生进行互动。

- a) 你是什么时候开始学习汉语的？
- b) 你和中国朋友怎么联系？（微信、邮件还是其他的社交软件）
- c) 你认识的第一个汉字是什么？你觉得汉字怎么样？

学生看完视频后，进行模仿和讨论，并将这些语言尝试运用到教学互动中。在互动的过程中发现自己表达时不足的地方，因而激发接下来的学习动力。互动结束后，教师可以立刻给出三个话题分组讨论，并和其他同学分享讨论结果。

- 话题一：你当时为什么会选择学习汉语？
- 话题二：你第一次和中国朋友在社交软件联系时，是什么心情？
- 话题三：学习汉语到现在，你觉得汉字难吗？为什么？

二是在互动和讨论结束之后，学生尝试完成产出任务。教师给出既定的词汇和语言点，及交际情景，要求学生分组，尝试完成交际任务。目的就是让学生在表达的过程中主动意识到自己的产出难点。教师需要给出时间，让学生准备，并在任务结束后，请学生说出表达时存在的困难，教师可以做记录分析学生的产出难点，为接下来的促成环节做好准备。

在本课教学中，产出任务的设计必须贴合教学主题，比如“你和聊了很久的网友终于要见面了，进行交际表达。”或者“你和网友突然失去了联系，多年后终于又联系上了，进行交际表达。”教师应要求学生结合课文词汇和句型，以免出现乱输出的情况。这一环节的设计，不仅可以让课堂的气氛变得更加活跃，重点就是让学生在表达时发现不足。

三是教师明确教学目标和教学任务。学生完成产出任务后，教师可以通过实时的评价，或学生之间的相互评价，让学生可以清楚地认识到学习中存在的问题和发现其他学生的优点。教师实时的评价可以加强学生的学习动力和对自己正确的认知，从而提高学习词汇的积极性。而后，教师通过对本课的教学目标和教学产出任务作出详细说明。

驱动环节不仅可以提高学生的学习积极性，还能让他们对学习目标和产出任务有更清楚的认知，从而促进对词汇的掌握和应用。在结合课文词汇和内容的基础上，教师可以通过完成任务的形式为学生的表达提供建议，同时按照教学计划，有针对性地进行词汇教学，可以更为有效地实现词汇教学的学用一体。

（二）促成环节

促成环节是教学环节中的重点和难点，也是 POA 教学的核心环节，包含了两个部分，输入和输出。输入指的是对语言材料进行加工，输出则是学生完成相关的活动。学习词汇的目的不仅仅只是理解语言材料或是完成练习和作业，而是学用一体，要学以致用。因此，在促成环节中，教学活动都是围绕着词汇教学进行的，都以产出任务为教学导向。

在整个教学促成环节中，结合 POA 的教学理念，每个促成环节的部分又形成了若干个小循环，即每一教学部分的促成环节都包含了驱动、促成和评价，如图 2 所示。每个教学部分的驱动环节和上文提到的驱动环节设计的内容大致相同。由于产出任务的完成对学生来说存在困难，就需要针对驱动环节中提出的困难，教师要从内容促成、语言促成和结构促成三个方面，贯穿于教学流程的每一个教学部分，循序渐进地完成促成环节。同时教师还需要选择合适的输入性材料，并通过设计合适的促成方式，帮助学生完成产出任务。

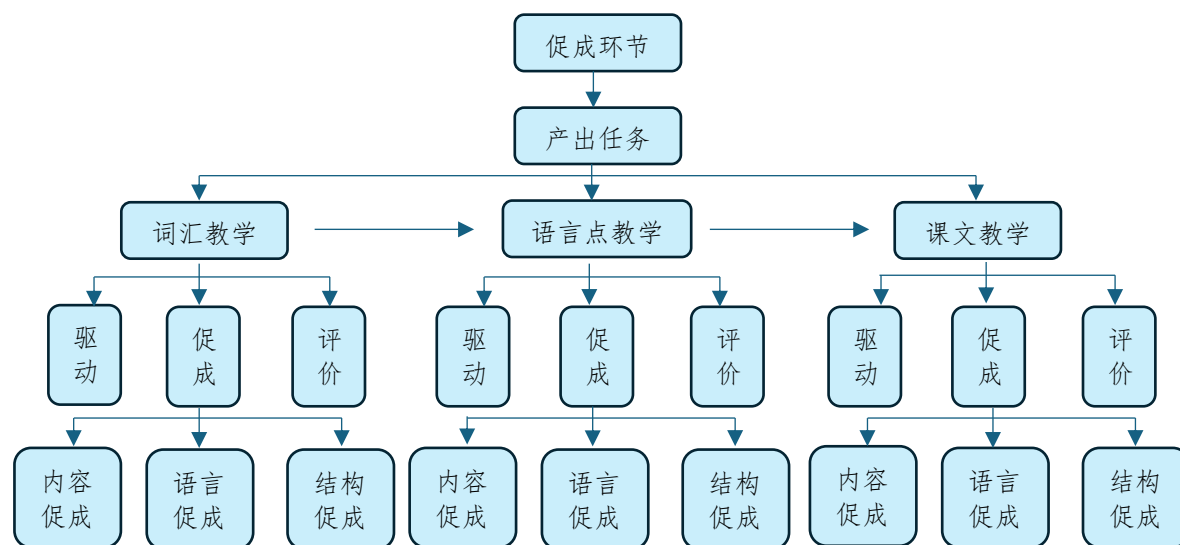

图 2：促成环节具体流程，作者自制（Source: Author, 2024）

根据图 2 所列出的教学流程，在不断的小循环的基础上，循序渐进地促成学生对所教授内容的掌握。例如，在词汇教学过程中，在内容促成部分，教师需要先把词汇进行一定的整理和归纳，便于学生理解。在语言促成部分，教师除了需要设计一些能够让学生易于接受的知识练习以外，还应该适当地增加一些趣味性的产出性练习。在结构促成部分，教师可以给出具体情景下，通过重复操练，巩固对词汇的掌握能力。在促成环节中，教师的“手脚架”作用就体现出来了，不仅要根据产出任务指导学生学习词汇，特别是在输入阶段，需要有选择性的选取适合学生的学习材料，以促成学生掌握运用词汇为目标，指导学生有效地完成既定的产出任务。表 3 是课文教学促成环节的设计。

表 3：教学促成环节教学设计

促成环节	促成形式	具体要求	词汇类型及句式	例子
	内容促成	目标内容	聊天时候的词汇	词汇：有用、差不多、由于、连忙、愉快、学好、并且等
		促成方式	提问和练习促成	例：你觉得学习汉语有用吗？ 怎样才能学好汉语？
	语言促成	目标内容	与写信、发帖有关的词汇	词汇：来信、回信、封、帖子、请求、答案、背面等
		促成方式	教师讲练结合、语言练习促成	例：上网发帖请求帮助
	结构促成	目标内容	表达并列、选择关系时使用的词汇和句型结构	例：除了……以外，都……； 除了……以外，还……； 不是……而是……
		促成方式	教师讲解并总结句型结构，学生模仿练习	不是星期一，而是星期二 不是不想去，而是不能去

首先是内容促成。教师可以将教材中的写信改为网上聊天，符合现在年轻人的社交习惯。教师可以先展示聊天对话框，让学生置身于社交场景中。在聊天对话框中，一个是汉语的母语者 A，一个是正在学习汉语的泰国学生 B。任务是 B 想学习汉语，向网友 A 咨询学习汉语的问题。关键词为：有用、差不多、学好、由于、连忙、愉快、并且等。这一内容的设定为学生产出任务的完成做好准备。教师还可以通过提问、描述等手段进行内容的输入，让学生更快地进入到场景中。需要注意的是，在内容促成部分，教师必须要起到引导的作用，适时地为学生提供帮助和合理的建议，及时对学生的产出和活动进行评价。

其次是语言促成部分。该部分主要是词汇和语言点教学。词汇教学是教学重点。词汇教学主要采取的以练带讲、讲练结合的方式。在 POA 的指导下，教师选取教材中的词汇作为学生的学习目标，从而实现词汇教学的学以致用。在词汇教学时也要采取 POA 的驱动、促成和评价三个教学环节。结合课文来看，教师要先给出产出任务的具体情景，展示需要使用的词汇，如来信、回信、封、发帖等。教师要求学生尝试用汉语解释词汇的意义，并组词造句。以上就是该阶段的驱动环节。然后教师展示所学词汇的拼音、意义和相关例句，并讲解词汇的用法，比较难的词汇时，可以辅助泰语进行解释。讲解完成后，教师可以要求学生再一次自己造句，教师随时纠错。学习完成后，教师给出词汇练习，比如看图说词汇，翻译等。在词汇的促成阶段，同时穿插评价。教师可以和其他学生一起，对回答问题的学生的表达进行纠错和评价，并可以进行得分计算，选出得分较高的几组，予以表扬。

词汇教学阶段的驱动、促成和评价，不仅加深了学生对所学内容的理解，也重点突出了教学的词汇内容。教师还可以根据学习者的表现选择出重点词汇进行针对性讲解和练习，让学生对词汇有更清晰的认知。词汇教学阶段的流程如图 3 所示。

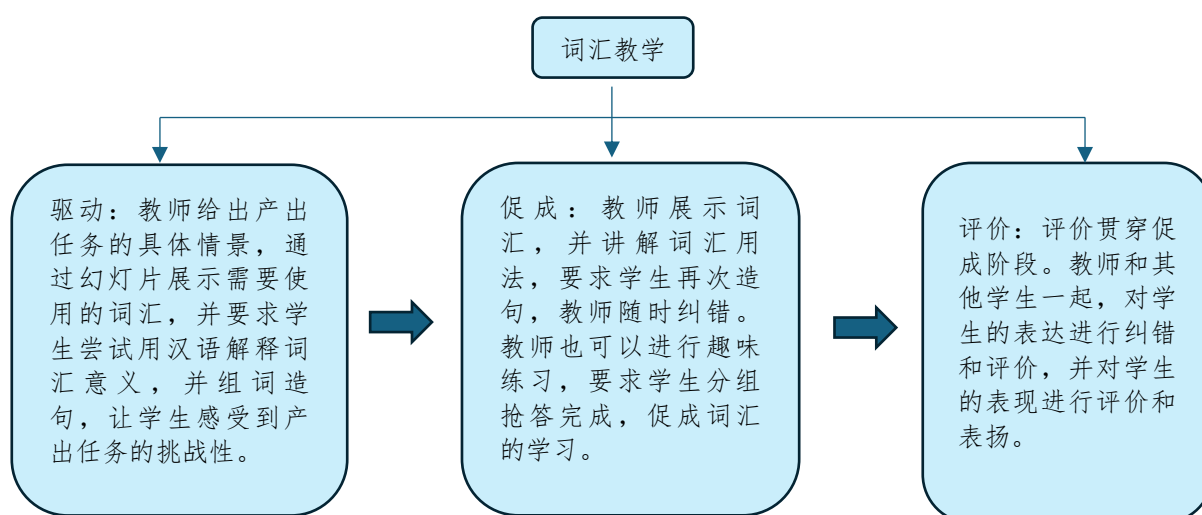

图 3: 词汇教学流程，作者自制 (Source: Author, 2024)

6. 研究结果

6.1 教学成绩测试结果分析

上文已经提到，本研究的教学对象是泰国碧瑶大学汉语专业二年级的学生，教学课程是综合汉语四，共有两个教学班，每班均为 50 人。其中教学一班为实验班，采用的是 POA 教学模式，教学二班为对照班，采用的传统教学模式。在教学前，本文对研究对象进行了测试分班，确保每个班学生的汉语水平是一致的。教师在教学完成一周后，对两个班的学生进行了词汇测试。词汇测试考察的内容涵盖了本课词汇的语音、

意义、句型的结构和应用，以及词汇的拓展等练习，共计六大题，总分为 60 分，考试时间为 90 分钟。本次教学成绩测试共发放并收集了 100 份词汇测试试卷，每个教学班均为 50 份试卷。试卷收集完成后，教师分别对两个班学生的试卷按照评分标准进行批改，并对学生的成绩进行了对比分析。

首先，本文先对教学一班和二班测试的分数进行了统计，分别计算出了教学一班和教学二班每一题的平均分和总成绩的平均成绩，如表 4 所示。

表 4：教学一班和教学二班每一题评分得分情况

	第一题 10 分	第二题 10 分	第三题 8 分	第四题 10 分	第五题 12 分	第六题 10 分	总分 60 分
教学一班各题平均分	7.38	9.16	6.88	7.50	8.08	7.40	46.40
教学二班各题平均分	7.22	7.46	6.48	7.16	7.36	6.72	42.40
差异	+0.16	+1.70	+0.40	+0.34	+0.72	+0.68	+4.00

具体来说，测试第一题为“听写”，考察学生的汉字和拼音书写的能力，满分为 10 分；第二题为“根据句子，选择合适的词语填空”，考察学生对词汇意义的理解，满分为 10 分；第三题为“选词填空”，考察学生对近义词的理解，满分为 8 分；第四题和第五题为“写句子”和“完成对话”，考察学生对词汇的运用能力和理解能力，满分分别为 10 分和 12 分；第六题为“词汇拓展训练”，要求学生根据汉字的意义，展开联想，满分为 10 分。本次教学测试对比了教学一班和教学二班的学生的考试成绩，以此来帮助教师掌握教学的质量，并得出两个班教学成果的差异，判定基于 POA 的汉语词汇教学成果，以及产出的成果是否存在差异性，从而验证 POA 在泰国初级汉语综合课词汇教学中的有效性。

通过对学生成绩的整理，根据表 4，教学一班的每一题的平均成绩均高于教学二班每一题的平均成绩，且教学一班的总分平均分也高于教学二班。其中，第二题选词填空差异最大，两班平均分相差 1.70 分；差异最小的是第一题，题为听写汉字，并写出拼音。两班的平均分相差 4.00 分。根据两班成绩对比来看，学生在词汇的听写即汉字和拼音的书写部分，差异不大，只有 0.16 分，但学生的平均得分总体来看并不算高。这是由于本次教学实验的时间并不长，基于 POA 的教学方法并没有对泰国学生传统的听写模式产生太大的影响。但在词汇的意义和应用方面，基于 POA 的教学还是显现出了极大的优势，特别是第二题词汇意义的部分和第五题完成对话部分，教学一班的成绩明显高于教学二班，这表明 POA 的教学环节对学生词汇的学习和掌握有着明显的促进作用，且最终的得分情况也证明了 POA 的教学优势。

本研究借助 SPSS 软件，对两个教学班的成绩进行了进一步分析，具体情况如图 4 和图 5 所示。两个图标中的红色实心点是每位同学的最终得分，黑色线条为平均得分。图 4 中的红点明显处于图标中的得分高位，且比较集中；而图 5 中的红点比较分散，有高有低。当然也有特殊情况，教学一班的最低分为 22 分，教学二班的最低分为 26 分。本文对情况进行了了解，得知教学一班这位同学在考试期间感染了流感，影响了发挥。当然不能否认，最低分就是最低分，考场上没有借口和理由。但总的来说，教学一班对课文词汇的掌握和使用情况还是明显好于教学二班，POA 对学生的词汇学习起到了促进作用。

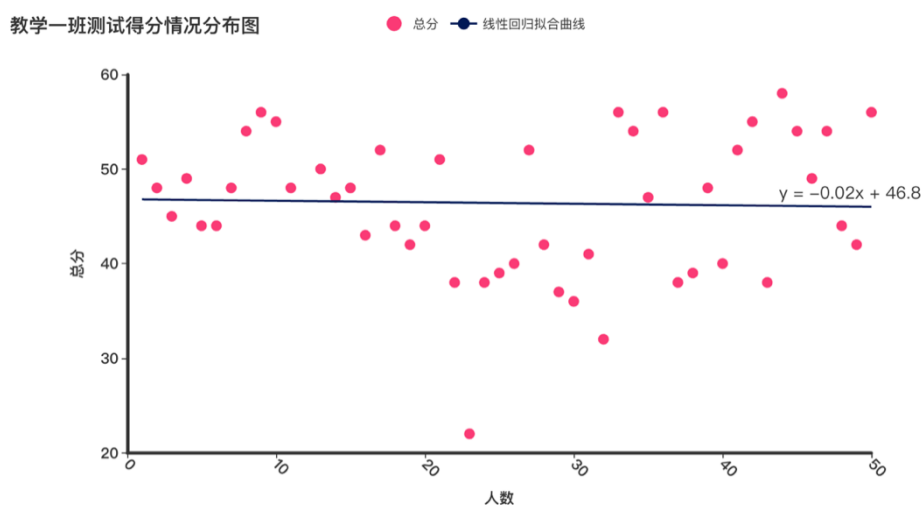

图 4：教学一班测试得分情况分布图（来源：作者通过 SPSS 软件制作）

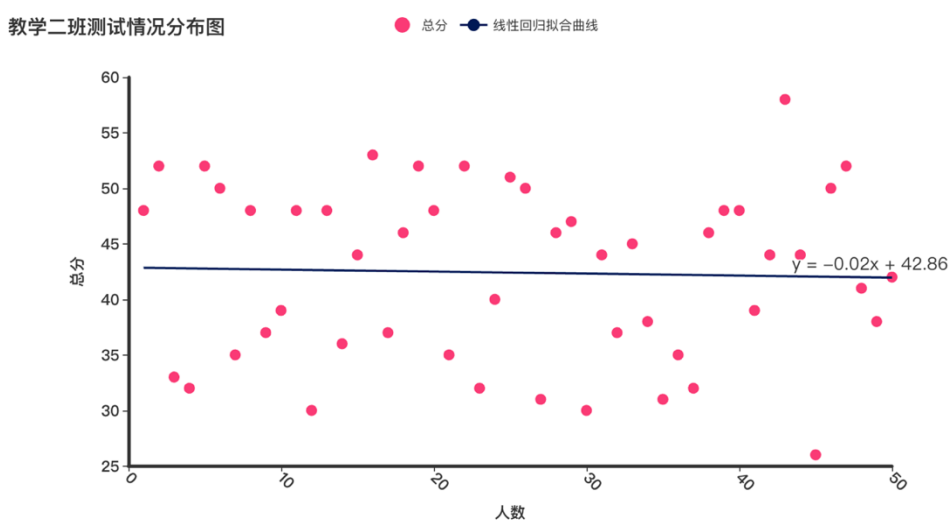

图 5：教学二班测试得分情况分布图（来源：作者通过 SPSS 软件制作）

为了更进一步的验证 POA 的教学优势，以及在 POA 指导下，泰国学生的词汇学习效果的学习优势，本文还对教学测试的数据进行了更深层次的分析，即进行参数检验找出两个班教学成绩之间的差异性，通过 SPSS 软件的分析对两个教学班测试成绩数据的

分布进行正态性校验。

表 5：教学一班总体描述结果

变量名	样本量	中位数	平均值	标准差	偏度	峰度	S-W 检验	K-S 检验
总分	50	47.5	46.4	7.621	-0.587	0.658	0.962 (0.105)	0.083 (0.852)

表 6：教学二班总体描述结果

变量名	样本量	中位数	平均值	标准差	偏度	峰度	S-W 检验	K-S 检验
总分	50	44	42.4	7.788	-0.213	-1.009	0.956 (0.058**)	0.124 (0.394)

表 5 和表 6 描述了两个教学班测试总分的具体统计和正态性校验数据结果。本次教学实验测试的两个教学班的样本数量均为 50，因此采取的是 S-W 检验。根据检验的相关要求，最终检验的数据若呈现显著性，即 $P < 0.05$ ，则说明数据不能满足正态分布，若 P 大于 0.05，则说明检验数据满足正态分布。在表 5 和 6 中，教学一班教学测试总分的显著性 p 值结果为 0.105，教学二班教学测试总分的显著性 p 值为 0.058。两班教学测试成绩总分的显著性 p 值都大于 0.05。结果表明两个教学班教学测试的总分成绩数据满足正态分布。

由于教学一班和教学二班的教学测试成绩成正态分布，接下来就可以对两个教学班的成绩进行参数检验分析，来找出两个班成绩数据之间的差异。这一阶段主要采取的是独立样本 T 检验。检验结果如表 7 所示。

表 7：教学一班和教学二班测试得分配对样本 T 检验结果

配对变量	平均值±标准差			t	df	P	Cohen's d
	配对 1	配对 2	配对差值（配对 1-配对 2）				
教学一班总分配对 教学二班总分	46.4±7.621	42.4±7.788	4±-0.167	2.435	49	0.019**	0.344

注：***、**、*分别代表 1%、5%、10%的显著性水平

表 7 显示教学一班和二班教学测试得分配对样本 T 检验的结果，主要包括平均值、标准偏差、 t 值、显著性 P 值等。其中， P 值反映了两班教学成绩是否存在差异，若 P 值小于 0.05，则说明配对样本存在差异。通过分析，配对样本检验的 P 值为 0.019，说明水平上呈现显著性，因此可以判定教学一班和教学二班教学测试得分之间存在显著性差异，即基于 POA 的教学效果好于传统教学模式的教学效果。Cohen's d 值表示的差异效应量，当值小于 0.2 时，表示两者差异幅度非常小；当值位于 0.2 到 0.5 之间时，表示两者差异幅度一般；当值位于 0.5 到 0.8 之间时，表示两者差异幅度较大；当值大

于 0.8 则表示两者差异幅度非常大。根据分析, Cohen's d 值为 0.344, 表示两者的差异幅度一般。这是由于教学测试是在教学完成一周之后进行的, 学生有一定时间能够做好相应的准备。但这也能够证明, 即时给学生时间准备考试, 基于 POA 的教学效果仍要好于传统教学模式。

综上所述, 通过对两个教学班教学测试成绩的分析, 教师在讲解课文词汇时, 基于传统教学模式和 POA 的教学效果是不一样的。教学一班在 POA 的指导下, 学生的词汇掌握和应用情况高于传统教学方法模式下的学习效果, 这一结果表明 POA 在泰国初级汉语综合课词汇教学中的应用是具有实际价值的。学生在 POA 的教学环节中能够积极主动地去思考学习的意义, 在认识到自身学习不足的同时, 增强了学习动力, 词汇的掌握和应用以及表达更加自如, 教师的教学效果也更加明显, 符合 POA “学用一体”的教学理念。

6.2 调查问卷分析

6.2.1 调查对象和调查目的

为了进一步了解 POA 在泰国初级汉语综合课词汇教学的应用效果, 以及学生对该教学实验的评价, 本研究通过调查问卷的形式, 了解学生的学习情况以及他们对 POA 的反馈意见。通过对问卷数据的收集和分析, 本文希望不仅能验证 POA 在泰国初级汉语综合课词汇教学中的可行性, 更希望能找出 POA 在教学中存在的问题, 为今后的教学提供新的思路。

本次教学实验的对象是碧瑶大学汉语专业二年级汉语综合课教学一班的学生, 因此调查问卷的对象即为上述学生, 共计 50 人。问卷分为两个部分, 第一部分是学生的基本信息, 包括个人性别、年龄、学习汉语的时间; 第二部分共有 18 道题, 主要调查学生对产出导向法教学实验的总体评价。问卷设计采用的是李克特五点量表, 每一题设有“非常不同意”“不同意”“一般”“同意”“非常同意”五个选项。本次调查通过问卷星网站进行, 共计发放 50 份问卷, 全部回收且有效, 有效率为 100%。

6.2.2 调查问卷数据分析

由于调查对象的汉语水平仍处于学习的初级阶段, 因此本次问卷使用的是汉语和泰语两种语言。调查对象共计 50 人, 其中男生 10 人, 占 20%; 女生 40 人, 占 80%。年龄主要集中在 19-21 岁。其中 32 人学习了 2-3 年的汉语, 占比 64%; 11 人学习了 3 至 4 年的汉语, 占比 22%; 6 人学习了 1-2 年的汉语, 占比 12%; 只有 1 人学习了 4 年以上时长的汉语, 仅占比 2%。由此可见, 大多数学生在泰国仍处于汉语学习的初级阶段。

调查问卷的第二部分是学生对 POA 教学课堂的评价情况, 共计 18 个小题。其中 1-5 题调查的是泰国学生对综合课学习以及词汇学习的认识; 6-18 题调查的是泰国学生对产出导向法在课堂应用中的评价。本研究借助于 SPSS 对该部分的调查结果信度进行

了分析，检测样本回答结果是否可靠，即调查对象有没有对调查问卷内的内容真实作答。信度分析仅针对定量数据，采取的是克隆巴赫信度系数，即 Cronbach α 系数值，如若系数值在 0.8 以上，说明调查量表的信度非常好。问卷的信度检测如表 8 所示。

表 8：调查问卷 Cronbach 信度分析

项数	样本	Cronbach α 系数
18	50	0.961

据表 8 的数据显示，调查问卷内的量表题信度系数值为 0.961，高于 0.8，表明调查问卷量表检测数据的信度质量很高，可用于研究的进一步分析。每一题的情况如下表所示。

表 9：调查问卷 1-18 题各选项所占比例表（数量+百分比）

序号	题目	非常不同意	不同意	一般	同意	非常同意
1	我喜欢学习汉语综合课。			10 (20%)	15 (30%)	25 (50%)
2	我喜欢学习汉语词汇。			9 (18%)	20 (40%)	21 (42%)
3	我认为学习汉语词汇很重要。			4 (8%)	17 (34%)	29 (58%)
4	我每天用很多时间学习汉语词汇。		4 (8%)	9 (18%)	30 (60%)	7 (14%)
5	我掌握学习汉语词汇的方法。	2 (4%)	14 (28%)	23 (46%)	11 (22%)	
6	我对课堂教学的产出任务很感兴趣。		1 (2%)	4 (8%)	31 (62%)	14 (28%)
7	我觉得产出任务和生活有关系。			4 (8%)	28 (56%)	13 (26%)
8	我觉得老师的输入材料对我有帮助。			7 (14%)	28 (56%)	15 (30%)
9	我觉得课堂产出任务我能完成。	2 (4%)	10 (20%)	21 (42%)	16 (32%)	1 (2%)
10	我觉得课堂教学很有趣。			5 (10%)	28 (56%)	17 (34%)
11	我觉得同学的评价对我有帮助。		2 (4%)	7 (14%)	23 (46%)	18 (36%)
12	老师同学评价可以让我发现自己汉语的不足。			8 (16%)	11 (22%)	31 (62%)
13	老师能够及时对我的表达进行评价。		1 (2%)	7 (14%)	23 (46%)	19 (38%)
14	老师的教学提高了我的学习热情。		2 (4%)	5 (10%)	16 (32%)	27 (54%)
15	老师的教学方法对我的词汇学习有帮助。			5 (10%)	20 (40%)	25 (50%)
16	词汇学习能帮助我顺利完成任务。		3 (6%)	3 (6%)	25 (50%)	19 (38%)
17	小组作业对我的学习有帮助。		3 (6%)	5 (10%)	28 (56%)	14 (28%)
18	我希望老师继续使用这种教学法。			7 (14%)	26 (52%)	17 (34%)

结果显示,对于“我喜欢学习汉语综合课”这一题,50%的学生表示非常同意,30%的学生表示同意。这样就可以理解为80%的学生都喜欢学习汉语综合课,只有表示20%的学生表示一般。同样,82%的学生表示自己喜欢学习汉语词汇,且有超过90%的学生认为学习汉语词汇很重要。大多数的学生喜欢汉语综合课,喜欢学习词汇,且认为词汇学习很重要,这些前提为课堂教学的进行打下了坚实的基础。74%的学生表示自己会花很多时间学习汉语词汇,但也有8%的学生表示自己很少学习汉语词汇。然而,32%的学生表示自己并没有很好地掌握学习汉语词汇的方法,46%的学生对“我掌握学习汉语词汇的方法”这一题选择了“一般”选项。由此可见,喜欢汉语是学习汉语的前提,然后是否掌握学习的方法又是另外一回事。教师的“脚手架”作用在综合课词汇教学中就显得尤为重要。

在了解学生对综合课教学和词汇教学的态度之后,接下来本文要分析学生对POA教学的评价。总体来说,根据表9显示,学生对POA在课堂教学中应用的评价是积极的、正面的。90%的学生对教师在课堂中给出的产出任务很感兴趣,表明POA能够激发学生的学习兴趣。交际任务和日常生活相关联是非常重要的,只有符合当代生活的交际习惯,才能引起学习者的学习热情。92%的学生表示产出任务和生活有关系。在教学的驱动环节,教师给出了两段教学视频,让学生了解产出任务。86%的学生表示输入材料对他们的表达和学习有帮助。但是毕竟是新课、新词汇,不管是出于自身汉语能力方面的考虑,还是出于对交际情景表达的难度的顾虑,24%学生明确表示自己很难完成产出任务,42%的学生表示不确定,只有34%的学生觉得自己能完成产出任务。这样的分布情况,表明了促成环节教学的重要性。学生能够在语言输出前,对自身的水平和语言的难度做了充分的了解和准备,这都为接下来的学习提供了良好的条件。

在课堂教学促成环节中,90%的学生表示教师的教学很有趣。这说明POA的促成环节并不是教师一味输入,而是通过多种促成手段让课堂充满了趣味性。在评价环节,82%的学生认为学生之间互相评价对学习有帮助;84%的学生认为教师的评价和生生互评可以发现自身学习汉语的不足之处;同样有84%的学生认为教师能够及时地做出评价。评价环节可以说是产出导向法教学环节中必不可少的一部分,通过教师评价和生生互评环节,可以有效地做到以评督学、以评促学,帮助学生发现错误、巩固所学到的新知识和新词汇。

总的来说,POA在泰国初级汉语综合词汇教学中取得了良好效果。86%的学生认为这一教学法提高了他们的学习热情。90%的学生认为POA对词汇学习有很大的帮助。88%的学生认为词汇学习能够帮助他们顺利地完成任务。最终的产出任务是通过小组情景表演来实现的。84%的学生认为小组情景表演的形式对学习起到了很大的促进作用。最终86%的学生希望教师在以后的课堂教学中继续使用POA。

以上就是关于 POA 教学效果调查问卷的数据分析。通过整个教学环节和流程,研究发现学生们的参与性和配合性都非常高。学生们的问卷数据结果是对基于 POA 教学实验的极大肯定。通过教学,学生不仅锻炼了自身的语言学习能力和词汇应用能力,还能够发现自身或者其他同学的不足之处,这就是学用一体说的最好体现。

7. 教学建议

本研究在 POA 教学结束后,进行了教学反思,提出几点相关的教学建议,希望能对 POA 在泰国的国际中文教学实践提供更多的可行性路径。

一是对教学方面的建议。在教学的过程中,产出任务的设计一定要符合教学对象的学习水平。产出任务要具备针对性、多样性、真实性等特征,这样才能保证产出任务的可操作性。在促成环节中,教师使用的输入材料以及课堂活动,也要考虑到学习者的学习水平。研究认为在产出任务的设计时,可以通过多个难易程度不同的小产出任务来完成,这样可以照顾到学习水平较低的学生和语言水平较高的学生。有部分学生表示教师的教学节奏过快,再加上平时的学习任务过重没有时间做好充分准备,所以在课堂上的感觉会比较累。为了达成促成活动的有效性,教师可以将部分活动安排在课下进行,借助于现代网络技术平台,比如 ZOOM、Microsoft Teams、微信等,将课前的预习环节,以及课后的练习环节通过这些平台让学生在课下学习,这样可以节省课堂上的时间,还能让学生在促成活动中有时间去消化教学的内容,同时还能给不同水平的学生足够的空间和时间去学习。

在词汇教学的过程中,研究发现驱动环节中的情景表演任务的设定一定要引起学生情感上的共鸣,也就是说教师设定的交际情景尽量应该是学生以后可能会在真实生活中遇到的场景。只有这样,学生才能明白词汇学习的重要性,才能有进一步的意愿和动力,从而提高词汇产出的准确率。除此之外,情景的设置一定要和教学目标和教学内容相结合。

二是对教师的建议。目前关于 POA 的研究大多数局限在教学方面,对国际中文教师应具备什么样的能力的研究几乎没有。汉语教师是 POA 的教学实施者,那么汉语教师在实施 POA 时如何提高教学的质量以及自身的能力发展也是值得研究的。身处教学一线的泰国汉语教师,大多还是依赖传统的语言教学模式,缺少勇气去尝试新的教学方法。当然,接受一种新兴的教学理念需要过程,也需要开拓者和实践者,只有这样才能对自身的教学方式不断地创新和改进。

教师在教学的过程中,不断地精进和提高自身的教学素养是非常重要的。作为国际中文教师,不仅要接受和尝试新的教学方式,还应该要与时俱进,提高自身的数字教学能力,利用图片、视频等现代化数字教学手段辅助驱动环节和促成环节的教学。

就本次教学实践而言，本研究认为汉语教师应该要对 POA 的教学理论进行更加深入的了解和学习，这样才能更加精准地设计好产出导向法的每一个教学环节。

三是对教材的建议。一般情况下，一种新的教学方式的出现会随之出版与之相适应的配套教材。在国际中文教学领域，目前仅有外语教育与研究出版社出版的“新时代汉语口语”系列出版《新时代汉语口语：初级·上》和《新时代汉语口语：初级·下》两册新书。POA 在国际中文教学中的应用成果已经非常丰富，因此出版在 POA 理论指导下的系列国际中文教学教材迫在眉睫。这样教师就不再需要做研究时挑选相应的教材进行改编，也能避免原本教材中的词汇重点难点不明显，词汇练习的方式过于传统单一等一系列的问题。教师的教学压力减轻了，教学的效率也会随之提升。

最后是对教学评价的建议。评价环节是 POA 教学中重要的一环。学生不再只是学习的主体、产出任务的主体，更是评价的主体。师生共同加入到评价环节中，要评价的标准就必须明确。教师通过问题驱动，引导学生自评或生生互评，从而引起学生对词汇学习内容的思考，强化词汇学习的记忆。教师在整个评价过程中应该要随时监控，提出明确、清晰的评价标准，保证学生在互相评价时能有重点。同时，研究还认为 POA 指导下的课堂教学评价环节，不应该仅仅局限在教师对学生学习水平的评价或学生之间的互相评价，还应该体现在学生对课堂教学的评价以及对教师的评价。通过这样的评价方式，来帮助教师改进教学方法，提高课堂教学的效果。创新评价方式，让学生真正地走进课堂，融入课堂，理解评价环节的真正意义和目的，促进师生共同进步。

8. 结语

本文首先对 POA 的教学和应用现状作了简单的梳理，为 POA 在泰国初级汉语综合课词汇教学的应用提供了理论基础。在教学过程中，本研究严格按照 POA 的教学环节——驱动、促成和评价，开展了教学实验。教学结束之后，研究通过教学测试比较、调查问卷等方式验证 POA 在泰国初级汉语综合课词汇教学的有效性和适用性。

研究结果表明，POA 指导下的泰国初级汉语词汇教学与传统教学模式相比，在教学目标的设定、教学流程的执行、教学内容的展示、教学效果的测验、学生课堂表现以及课后产出等方面都具有明显的优势。学生在 POA 的指导下，汉语词汇学习的积极性和主动性都得到了提升，汉语词汇的掌握程度也高于传统词汇教学模式下的掌握情况，在测验和练习环节基本做到了汉语词汇学习的学以致用。

本研究受到一些客观条件的限制，在教学过程中也存在一些问题。如教学对象的样本范围较窄、教学设计的时间把控不足；论文的行文措辞方面也存在一定的不足之

处等。针对泰国学生的特点，如何让 POA 驱动阶段效果的最大化，促成阶段的吸收最大化等值得今后作进一步的研究，也是笔者接下来研究的重点方向。

作为国际中文教师，应该抱着开放、积极的心态去接受并实践任何一种有利于国际中文教育的教学模式。当然，展望与挑战并存，在教学应用实践中肯定会出现各种各样的问题，值得每一位国际中文教育工作者去发现、研究，并付诸实践。笔者也将继续探索 POA 在国际中文教学其他教学领域的应用，以及其他有利于泰国中文教育的教学模式，在前人研究的基础上，使 POA 这一理论体系更加完善和成熟，并得到创新发展。希望本次教学实践能为国际中文教学和泰国的中文教学提供借鉴。

References

- Bian, X. (2020). *Action research on the teaching of Hungarian primary Chinese comprehensive course based on the Production-oriented Approach* [Unpublished master's thesis]. Beijing Foreign Studies University. (in Chinese)
- Center for Language Education and Cooperation. (2021). *International Chinese Education Chinese Proficiency Standards (GF0025-2021)*. Beijing Language and Culture University Press. (in Chinese)
- Chen, X. L. (2022). Optimization of metalanguage in professional Chinese vocabulary teaching for preparatory students coming to China. *Language and Translation*, 2022(04), 69–74.
- Ding, Y. (2007). On vocabulary teaching at the elementary stage of Chinese language learning. *Journal of Language Studies*, 2007(S1), 159–161. (in Chinese)
- Gui, J., & Ji, W. (2018). Adapting teaching materials for POA use. *Chinese Teaching in the World*, 32(04), 546–554. (in Chinese)
- Klineam, W., & Usaha, W. (2019). The difficulties in teaching and learning Chinese vocabulary in Thailand. *Journal of Language Teaching and Research*, 10(6), 1243–1252.
- Li, Q. (2011). *Theories and methods of teaching Chinese comprehensive courses*. Beijing University Press. (in Chinese)
- Li, X. Q. (2006). *Research on teaching Chinese comprehensive courses as a foreign language*. The Commercial Press. (in Chinese)
- Li, Z. (1998). On vocabulary teaching in comprehensive courses at the elementary level. *Chinese Teaching in the World*, 1998(03), 72–75. (in Chinese)
- Liu, X. (2000). *Introduction to Chinese as a foreign language education*. Beijing Language and Culture University Press. (in Chinese)

- Song, M. K. (2020). *A study on the application of Production-Oriented Approach in the argumentative writing teaching of TCFL* [Unpublished master's thesis]. Shandong Normal University. (in Chinese)
- Song, Y. M. (2018). *The application of the Production-Oriented Approach in oral Chinese teaching* [Unpublished master's thesis]. Beijing Foreign Studies University. (in Chinese)
- Sun, Y., & Zhou, J. J. (2022). A study on the effectiveness of the cognitive metonymy ability in teaching Chinese vocabulary to speakers of other languages. *TCSOL Studies*, 2022(03), 30–38. (in Chinese)
- Wang, S., & Liu, J. Y. (2020). The application of multimodal discourse analysis in international Chinese vocabulary teaching. *Chinese Language Learning*, 2020(06), 85–96. (in Chinese)
- Wang, T. T. (2021). *Teaching design of intermediate Chinese comprehensive courses based on the Production-Oriented Approach* [Unpublished master's thesis]. Heilongjiang University. (in Chinese)
- Wen, Q. F. (2015). Developing a theoretical system of Production-Oriented Approach in language teaching. *Foreign Language Teaching and Research*, 47(04), 547–558. (in Chinese)
- Wen, Q. F. (2018). The Production-Oriented Approach in teaching Chinese as a second language. *Chinese Teaching in the World*, 32(03), 387–400. (in Chinese)
- Xu, X. Y., & Wu, Y. Y. (2016). Exploring a new mode of teaching Chinese writing from the perspective of Production-Oriented Approach. *TCSOL Studies*, 2016(04), 50–60. (in Chinese)
- Zhang, R. M. (2008). Methods of vocabulary teaching for TCSL. *Journal of Dali University*, 7(11), 28–31. (in Chinese)
- Zhao, J. M. (2012). *Collected papers on international Chinese education*. Beijing Language and Culture University Press. (in Chinese)
- Zhu, Y., & Bai, X. (2019). Evaluating the attainment of productive objectives through the use of POA teaching materials. *Chinese Teaching in the World*, 33(01), 95–103. (in Chinese)

Strategic Diplomacy in Thailand-China Relations: Analyzing the Belt and Road Initiative's Impact on Bilateral Ties

Jirachart Panavechkijkul

School of International Relations and Public Affairs,
Shanghai International Studies University, Shanghai 201620 P.R. China
Email: Jirachart.p@hotmail.com

received 23 June 2025; revised 25 August 2025; accepted 18 September 2025

Abstract

The Belt and Road Initiative (BRI) is a Chinese initiative aimed at promoting economic, trade, and infrastructure connectivity among various countries worldwide. Thailand is one of the countries affected by this initiative. Therefore, this research aims to analyze Thailand's strategic diplomatic responses to the BRI, assesses its economic, political, and security impacts on Thailand–China bilateral relations, and proposes policy recommendations to maximize national benefits. The qualitative research collected data from academic documents, research papers, articles, conference summaries, and various media sources

The study found that under the Belt and Road Initiative (BRI), Thailand has adopted a strategic diplomacy framework to safeguard its national interests, consisting of four main approaches: (1) geopolitical balancing, by maintaining strong relations with China while cooperating with other major powers; (2) economic diplomacy, through promoting trade, investment, and large-scale infrastructure, using economic cooperation as a bargaining tool; (3) innovation diplomacy, via public–private partnerships (PPP) and support for technology and innovation to enhance project value; and (4) cultural and social diplomacy, to foster mutual understanding and trust among peoples. The BRI impacts Thailand's economy, politics, and security. Policy recommendations include ensuring investment transparency with accountable mechanisms and public participation, implementing strict environmental measures and promoting clean technology, diversifying economic risks through broader trade cooperation, and maintaining balanced international relations to prevent geopolitical conflicts.

Keywords: Belt and Road Initiative; Impact; policy

การทูตเชิงกลยุทธ์ในความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีน: การวิเคราะห์ผลกระทบของโครงการ หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางต่อความสัมพันธ์ทวิภาคี

จิราชาติ พนาเวชกิจกุล

คณะกรรมการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยนานาชาติศึกษาเชียงใหม่

นครเชียงใหม่ 201620 สาธารณรัฐประชาชนจีน

อีเมล Jirachart.p@hotmail.com

วันรับบทความ 23 มิถุนายน 2568 วันแก้ไขบทความ 25 สิงหาคม 2568 วันตอบรับตีพิมพ์บทความ 18 กันยายน 2568

บทคัดย่อ

โครงการ Belt and Road Initiative (BRI) หรือ "หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง" เป็นโครงการริเริ่มของจีนที่มีเป้าหมายในการส่งเสริมการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ การค้า และโครงสร้างพื้นฐานระหว่างประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งประเทศไทยนั้นเป็นหนึ่งในประเทศที่ได้รับผลกระทบจากโครงการดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวทาง และกระบวนการดำเนินการทูตเชิงกลยุทธ์ของประเทศไทยการตอบสนองต่อโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางของประเทศจีน และประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางต่อความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างประเทศไทยและประเทศจีน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง และด้านความมั่นคง สุดท้ายเพื่อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านการทูตที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยภายใต้ความร่วมมือในกรอบของโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางเพื่อให้ประเทศไทยได้รับผลประโยชน์สูงสุด โดยงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย บทความ สรุปลผลการประชุมสัมมนา รวมถึงสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ

จากผลการศึกษาพบว่า โครงการการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง ประเทศไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์การทูตเชิงกลยุทธ์ โดยประกอบด้วย 4 แนวทางหลัก ได้แก่ (1) การสร้างสมดุลทางภูมิรัฐศาสตร์ ด้วยการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับจีนควบคู่ไปกับการร่วมมือกับมหาอำนาจอื่น (2) การทูตเชิงเศรษฐกิจ ผ่านการส่งเสริมการค้า การลงทุน และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ รวมทั้งการใช้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือเจรจาต่อรอง (3) การทูตเชิงวัฒนธรรม โดยสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน และสนับสนุนเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของโครงการ และ (4) การทูตเชิงวัฒนธรรมและสังคม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจระหว่างประชาชน ซึ่งโครงการการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางส่งผลกระทบต่อประเทศไทยทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ โดยในงานวิจัยนี้ได้มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อรองรับโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง โดยเน้นไปที่การสร้างความโปร่งใสในการลงทุนผ่านกลไกที่สามารถตรวจสอบได้ที่สุดคล้อยกับมาตรฐานสากลและการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม และยังคงคำนึงถึงการกำหนดมาตรการด้านสิ่งแวดล้อมที่เข้มงวดและส่งเสริมเทคโนโลยีสะอาด การกระจายความเสี่ยงทางเศรษฐกิจด้วยการขยาย

ความร่วมมือทางการค้ากับหลากหลายประเทศ และการสร้างความร่วมมือทางการเมืองระหว่างประเทศ โดยรักษาสอดคล้องความสัมพันธ์กับมหาอำนาจเพื่อป้องกันความขัดแย้งเชิงภูมิรัฐศาสตร์

คำสำคัญ โครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง; ผลกระทบ; นโยบาย

1. บทนำ

ในยุคสมัยปัจจุบันทศวรรษที่ 21 ปฏิเสธไม่ได้ว่าประเทศจีนนั้นเป็นหนึ่งในประเทศมหาอำนาจของโลกในหลาย ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ หรือด้านเทคโนโลยี ซึ่งประเทศจีนได้กลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในระดับโลก โดยในปีค.ศ. 2017 ขนาดผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของจีนอยู่ในอันดับที่ 2 รองจากสหรัฐอเมริกา มีการคาดการณ์ว่าประเทศจีนจะสามารถแซงหน้าสหรัฐอเมริกาได้ในปีค.ศ. 2030 และจะกลายเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจที่สำคัญในระดับโลก (Wattana, 2021) ซึ่งสำนักงานสถิติแห่งชาติจีนได้รายงานว่าคุณภาพผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศในปีค.ศ. 2022 เติบโตขึ้นร้อยละ 3 ซึ่งสูงกว่าที่นักวิเคราะห์คาดการณ์ไว้ในเบื้องต้นที่ร้อยละ 2.7 นอกจากนี้มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศยังทำสถิติสูงสุดที่ 121 ล้านล้านหยวน หรือประมาณ 591 ล้านล้านบาทอีกด้วย สำนักงานสถิติแห่งชาติจีน (NBS) แถลงว่าในปีค.ศ. 2023 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศของจีนอยู่ที่ 134.9 ล้านล้านหยวนขยายตัวร้อยละ 5 ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งหลายฝ่ายคาดการณ์ว่า จีนยังคงจะกำหนดเป้าหมายเศรษฐกิจปีค.ศ. 2025 อยู่ที่ประมาณร้อยละ 5 เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ตลาด และสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ (Thaibizchina, 2025)

หนึ่งในโครงการที่มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศจีนคือ "Belt and Road Initiative" หรือ BRI ซึ่งถูกนำเสนอโดยประธานาธิบดี สี จิ้นผิง ในปีค.ศ. 2013 โครงการนี้เป็นนโยบายและแผนการลงทุนระยะยาวของจีน โดยมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศต่าง ๆ ตามเส้นทางสายไหม (Silk Road) ทั้งเส้นทางเดิมและเส้นทางใหม่ เพื่อเชื่อมโยงภูมิภาคเอเชีย ยุโรป และแอฟริกาเข้าด้วยกัน ยุทธศาสตร์นี้ยังช่วยให้จีนเปลี่ยนแปลงจากประเทศที่มุ่งเน้นการส่งออกสินค้าไปสู่การเป็นประเทศที่ส่งออกเงินทุน โดยจีนจะทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงทั้งภายในภูมิภาคและระหว่างภูมิภาค ทำให้การไหลเวียนของการค้า การลงทุน และเทคโนโลยีมีความสะดวกและคล่องตัวมากยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกัน นโยบายภายในประเทศยังมุ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง

ข้อมูลจากสำนักงานศุลกากรจีน (General Administration of Customs of the People's Republic of China: GACC) ชี้ว่า ในปีค.ศ. 2024 การค้าระหว่างประเทศของจีนอยู่ที่ 43.85 ล้านล้านหยวน ซึ่งถือว่าเป็นสถิติสูงสุด และเมื่อเปรียบเทียบกับสถิติมูลค่าการส่งออกปีก่อนหน้าในช่วงเวลาเดียวกัน พบว่าเติบโตขึ้นถึงร้อยละ 5 โดยมูลค่าการส่งออกมีอยู่ที่ 25.45 ล้านล้านหยวนเพิ่มสูงขึ้นร้อยละ 7.1 และมีมูลค่าการนำเข้าอยู่ที่ 18.39 ล้านล้านหยวน ซึ่งเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.3 (Zhong, 2025) โดยคู่ค้ารายใหญ่ของประเทศนั้นคือประเทศในกลุ่มอาเซียน โดยมูลค่าการค้าระหว่างประเทศจีนและประเทศในกลุ่มอาเซียนนั้นอยู่

ที่ 9.82 แสกล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งเป็นร้อยละ 15.9 ของมูลค่าการค้าระหว่างประเทศทั้งหมดของจีน ในกลุ่มประเทศอาเซียนคู่ค้า 5 อันดับแรกของจีน ได้แก่ เวียดนาม มาเลเซีย อินโดนีเซีย ไทย และสิงคโปร์ (GACC, 2025)

จากข้อความข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่าโครงการ BRI นั้นมีผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจกับประเทศไทย ซึ่งสังเกตได้จากมูลค่าการค้าระหว่างประเทศจีนและประเทศไทย ด้วยเหตุนี้ทางผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาผลกระทบของโครงการเส้นทางสายไหมต่อความสัมพันธ์ทวิภาคี โดยงานวิจัยครั้งนี้จะช่วยให้อ่านเข้าใจมิติทางการเมืองและการพัฒนาในระดับภูมิภาคได้มากยิ่งขึ้น

1.1 วัตถุประสงค์งานวิจัย

1.1.1 งานวิจัยครั้งนี้จัดทำเพื่อวิเคราะห์แนวทาง และกระบวนการการดำเนินการทูตเชิงกลยุทธ์ของประเทศไทยการตอบสนองต่อโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative: BRI) ของประเทศจีน

1.1.2 งานวิจัยครั้งนี้จัดทำเพื่อประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางต่อความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างประเทศไทยและประเทศจีน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง และด้านความมั่นคง

1.1.3 งานวิจัยครั้งนี้จัดทำเพื่อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านการทูตที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยภายใต้ความร่วมมือในกรอบของโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง

1.2 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.2.1 ได้ทราบถึงแนวทาง และกลยุทธ์การดำเนินการทูตของประเทศไทยต่อประเทศจีนภายใต้บริบทของโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง ซึ่งสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการวิจัยและการเรียนการสอนด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในอนาคต

1.2.2 ได้ทราบถึงผลกระทบของโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางต่อความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างประเทศไทยและประเทศจีน ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคง ซึ่งจะช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ประกอบการตัดสินใจ

1.2.3 นำแนะเชิงนโยบายที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์การทูตของประเทศไทยซึ่งส่งเสริมความร่วมมือประเทศไทยและประเทศจีน

2. แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การทูตเชิงกลยุทธ์ (Strategic Diplomacy)

การทูต (Diplomacy) หมายถึง การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยวิธีการเจรจา ซึ่งจะกระทำโดยเอกอัครราชทูตหรือผู้แทนการทูตเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีวิธีเจรจาหลายวิธี ได้แก่ 1. การเจรจาทางการทูตตามปกติ (Traditional Diplomacy) 2. การเจรจาการทูตด้วยวิธีการประชุม (Conference Diplomacy) 3. การเจรจาทางการทูตส่วนบุคคล (Personal Diplomacy) 4. การเจรจาทางการทูตแบบสุดยอด (Summit Diplomacy) และ 5. การเจรจาทางการทูตโดยทางองค์กรนิติบัญญัติหรือรัฐสภา (Parliamentary

Diplomacy) (Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of Thailand, 2020) ซึ่ง Sudjanya (2023) ยังกล่าวอีกว่าการทูตคือ การนำเสนอ การกำหนด และการดำเนินนโยบายต่างประเทศของรัฐผ่านตัวแทนที่ชอบธรรมด้วยวิธีการสันติ เช่น การเจรจา การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการเยี่ยมเยียน โดยไม่มีความหมายตายตัวและมีได้จำกัดเฉพาะด้านการเมืองเท่านั้น ปัจจุบันการทูตถูกประยุกต์ใช้ในหลากหลายบริบท เช่น การทูตสาธารณะ การทูตภาคประชาสังคม การทูตวัฒนธรรม และการทูตเพื่อประชาชน

โดยการทูตเชิงกลยุทธ์คือ กระบวนการกำหนดนโยบาย และการดำเนินการทางการทูตอย่างมีระบบ เพื่อบรรลุเป้าหมาย และผลประโยชน์ของรัฐอย่างมีประสิทธิภาพ โดยพิจารณาจากบริบทแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองระหว่างประเทศที่ซับซ้อน มักเกี่ยวข้องกับการประสานงานระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรระหว่างประเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในประเด็นสำคัญ เช่น การค้า เทคโนโลยี สภาพแวดล้อม และความมั่นคง (Barston, 2019; Murray, 2018)

2.2 ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้กรอบการวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจความซับซ้อนของระบบโลก ทฤษฎีสำคัญสามทฤษฎี ได้แก่ สัจนิยม (Realism) เสรีนิยม (Liberalism) และสร้างสรรค์นิยม (Constructivism) ให้มุมมองที่แตกต่างกันเกี่ยวกับวิธีที่รัฐและผู้มีบทบาทอื่น ๆ มีปฏิสัมพันธ์และมีส่วนในการกำหนดการเมืองระหว่างประเทศ (Bee, 2023)

Klaitabtim (2019) กล่าวในบทความว่าสัจนิยม (Realism) เป็นทฤษฎีกระแสหลักที่อธิบายว่า มนุษย์โดยธรรมชาติมีความเห็นแก่ตัว ซึ่งเปรียบเทียบบักรัฐก็เช่นเดียวกับมนุษย์ คือมีความเห็นแก่ตัว การเมืองเป็นธรรมชาติของมนุษย์ โดยมนุษย์เป็นสัตว์การเมืองที่แสวงหาอำนาจและความอยู่รอด ดังนั้นผู้นำจึงต้องดำเนินนโยบายเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองโดยการประเมินสมรรถนะของชาติและสภาวะแวดล้อมเพื่อเลือกนโยบายที่เหมาะสมที่สุด สัจนิยมอธิบายว่าระบบระหว่างประเทศมีลักษณะอนาธิปไตย (Anarchy) สภาพความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจึงเต็มไปด้วยความขัดแย้งโดยปราศจากรัฐบาลโลกในการควบคุม ดังนั้นรัฐต่าง ๆ จึงมีปฏิสัมพันธ์บนพื้นฐานของความหวาดระแวง โดยรัฐแต่ละรัฐจะต้องดูแลช่วยเหลือตนเอง โดยทฤษฎีสัจนิยมให้ความสำคัญอย่างสูงกับอำนาจ ผลประโยชน์ ความมั่นคง และความอยู่รอดของชาติ จากโครงสร้างระหว่างประเทศที่ไร้อำนาจกลางในการควบคุมพฤติกรรมของรัฐ สันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศจะเกิดขึ้นได้โดยอาศัยการคานอำนาจและการใช้อำนาจอย่างชาญฉลาด แม้ว่าจำเป็นต้องละเลยจริยธรรม ศีลธรรม และกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศ

ลัทธิเสรีนิยม (Liberalism) เป็นแนวคิดทางสังคมศาสตร์ในทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศซึ่งพัฒนาขึ้นในช่วงปีค.ศ. 1970 แนวคิดทางการเมืองนี้ถือว่ารัฐไม่อยู่ภายใต้อำนาจภายนอกของรัฐอื่น ๆ และไม่อยู่ภายใต้อำนาจภายในอื่น ๆ เช่น กองทัพ ลัทธิเสรีนิยมเสนอว่ากฎหมายระหว่างประเทศ องค์กรระหว่างประเทศ และองค์กรเอกชน (nongovernmental organizations) เป็นปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทในเวทีโลก เทียบเท่ากับรัฐ และปฏิเสธทฤษฎีสัจนิยมที่มองว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นเกมศูนย์ผล (zero-sum game) ด้วยการพัฒนาของเทคโนโลยีการสื่อสารและการขนส่งในช่วงท้ายของศตวรรษที่ 20 ทำให้เกิดความพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้นระหว่างรัฐอธิปไตย ซึ่งยิ่งเพิ่มความสำคัญของการเข้าใจองค์ประกอบของลัทธิเสรีนิยม

เพื่อให้ให้นักการทูตและผู้ประกอบวิชาชีพด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศประสบความสำเร็จในหน้าที่และมีประสิทธิภาพ พวกเขาจำเป็นต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับหลักการพื้นฐานของลัทธิเสรีนิยม (Norwich University, 2025)

สรสรสร้างนิยม (Constructivism) ในวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มุ่งเน้นการเรียนรู้เกี่ยวกับการอธิบายพฤติกรรมของตัวแสดง (Actors) ที่มีต่อผลประโยชน์แห่งชาติ ตัวแสดงจะแสดงบทบาทอย่างไรเมื่อผลประโยชน์ของชาติถูกคุกคาม รวมไปถึงการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวแสดงต่อสิ่งอื่น กล่าวคือ การอธิบายลักษณะของความคิด (Ideas) อัตลักษณ์ (Identity) และบรรทัดฐาน (Norms) ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction) เข้ามาช่วยในการวิเคราะห์ การขยายขอบเขตการศึกษาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เช่น แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับทฤษฎีสรสรสร้างนิยม ในแง่ของการวิเคราะห์การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและระหว่างประเทศ เอกลักษณ์ของตัวตนขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมและความคาดหวังร่วมกัน สิ่งเหล่านี้ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ด้วยตัวของมันเอง แต่เกิดจากโครงสร้างทางสังคมและการสังเกตการณ์บนพฤติกรรมบรรทัดฐานของรัฐ (Rakson, 2020)

2.3 แถบเศรษฐกิจ เส้นทางสายไหม (One Belt, One Road: OBOR)

แถบเศรษฐกิจเส้นทางสายไหม (One Belt, One Road: OBOR) หรือที่รู้จักกันในชื่อเส้นทางสายไหม (Silk Road) เป็นเครือข่ายการค้าที่มีประวัติศาสตร์ยาวนาน ซึ่งเชื่อมโยงชุมชนต่าง ๆ ผ่านการเดินทางของกองคาราวานพ่อค้าที่ออกจากบ้านเกิดไปยังต่างประเทศ เส้นทางสายไหมมีความยาวกว่า 4,000 ไมล์ โดยเริ่มต้นจากเมืองฉางอัน (Chang'an) ในประเทศจีน ข้ามทะเลทรายของเอเชียกลางไปสิ้นสุดที่เมืองแอนติออก (Antioch) ในตุรกี นอกจากนี้ เส้นทางสายไหมยังรวมถึงเส้นทางทางทะเล (Maritime Silk Road) ที่มีความสำคัญไม่แพ้กัน ซึ่งเชื่อมโยงแผ่นดินจีนกับท่าเรือต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงภาคใต้ของไทย ในสมัยโบราณ ก่อนที่จะข้ามมหาสมุทรอินเดียและทะเลแดงไปยังกรุงโรม ซึ่งเป็นศูนย์กลางของโลกในช่วงเวลานั้น แม้ว่าเส้นทางสายไหมจะมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการค้า แต่ทั้งเส้นทางบกและทะเลยังมีบทบาทสำคัญในด้านภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม ทำให้ถือเป็นเส้นทางเชื่อมต่อที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลกโบราณเลยทีเดียว (Money Buffalo, 2022)

2.4 โครงการ Belt and Road Initiative (BRI)

European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) กล่าวว่า โครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative หรือ BRI) ของจีน เป็นกลยุทธ์ที่ถูกริเริ่มโดยสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเชื่อมโยงภูมิภาคเอเชียกับแอฟริกาและยุโรปผ่านเครือข่ายการค้าทั้งทางบกและทางทะเล เป้าหมายหลักคือการส่งเสริมการบูรณาการในภูมิภาค เพิ่มปริมาณการค้า และกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ โครงการนี้ได้รับแรงบันดาลใจจากแนวคิดเส้นทางสายไหมที่เกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์ฮั่นเมื่อประมาณ 2,000 ปีก่อน ซึ่งเป็นเครือข่ายการค้าที่ยาวนานที่เชื่อมจีนกับทะเลเมดิเตอร์เรเนียนผ่านเส้นทางยูเรเชีย (EBRD, 2013) ซึ่งโครงการนี้เป็นนโยบายและแผนการลงทุนระยะยาวของจีน ซึ่งเป้าหมายของโครงการคือการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศต่าง ๆ ตามเส้นทางสายไหม (Silk Road)

เดิม รวมถึงการสร้างเส้นทางใหม่ เพื่อเชื่อมโยงภูมิภาคเอเชีย ยุโรป และแอฟริกาเข้าด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพ จีนได้ลงนามในข้อตกลงความร่วมมือโครงการเส้นทางสายไหมใหม่ (BRI) มากกว่า 200 ฉบับ กับ 152 ประเทศ และ 32 องค์การระหว่างประเทศ โดยมีมูลค่ารวมเกิน 1 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ ตั้งแต่เริ่มต้นในปี 2013 โครงการนี้ไม่เพียงแต่มีผลกระทบทางเศรษฐกิจ แต่ยังส่งผลต่อภูมิรัฐศาสตร์โลกอย่างชัดเจน โดยขยายไปยังหลายภูมิภาค รวมถึงแอฟริกา อเมริกากลาง และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และได้เปลี่ยนแปลงจากการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานไปสู่การควบคุมพลังงานและการสร้างฐานทัพสำคัญ จีนมุ่งมั่นที่จะขยายอิทธิพลทางการทูต ทหาร และการเมืองผ่านโครงการนี้ (Natchapat Amornkul, 2023)

โครงการ BRI มีค่าใช้จ่ายสูงและมีขอบเขตทางภูมิศาสตร์ที่กว้างขวาง ครอบคลุมพื้นที่ทั่วโลก ทำให้โครงการนี้เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับหลายประเทศมากขึ้น นอกจากนี้ยังถูกมองว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงเครือข่ายพันธมิตรระดับโลก โดยเฉพาะเครือข่ายพันธมิตรที่นำโดยสหรัฐอเมริกาซึ่งมีมาอย่างยาวนานตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ส่งผลให้พันธมิตรดั้งเดิมเริ่มมีความใกล้ชิดกับจีนมากขึ้น (Casanova, 2020)

2.5 วัตถุประสงค์หลักของโครงการ BRI

Natchapat Amornkul (2023) กล่าวว่าวัตถุประสงค์หลักของ BRI ได้แก่

1. การสร้างความเชื่อมโยงทางนโยบาย (policy coordination) เพื่อให้ประเทศที่เข้าร่วมโครงการสามารถปรับปรุงและประสานนโยบายต่าง ๆ ให้มีความสอดคล้องและมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาในระดับนานาชาติ ช่วยลดความขัดแย้งระหว่างประเทศ โดยส่งเสริมความเข้าใจที่เหมาะสมและการพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้ยังช่วยเสริมสร้างความเสถียรภาพในระบบนโยบาย โดยการปรับปรุงการดำเนินงานของระบบต่าง ๆ เพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การสร้างความเชื่อมโยงด้านโครงสร้างพื้นฐาน (facilities connectivity) เป็นการเชื่อมโยงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยมุ่งเน้นการเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ท่าเรือ สนามบิน ถนน และระบบขนส่งสาธารณะ ซึ่งจะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการลงทุนและการพัฒนาเศรษฐกิจ

3. การลดอุปสรรคทางการค้า (unimpeded trade) คือการลดอุปสรรคทางการค้าเป็นการส่งเสริมการเจรจาทางการค้าระหว่างประเทศ ทำให้การนำเข้าและส่งออกสินค้าสะดวกและรวดเร็วขึ้น โดยการลดกฎระเบียบที่ซับซ้อนและอุปสรรคอื่น ๆ ซึ่งช่วยให้การทำธุรกิจระหว่างประเทศเป็นไปอย่างราบรื่น ลูกค้าและผู้ประกอบการจึงสามารถเข้าถึงตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. การเสริมสร้างความร่วมมือทางการเงิน (financial integration) เป็นการสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในด้านการเงินและการลงทุน เพื่อเสริมสร้างความเป็นเอกภาพในการดำเนินธุรกิจทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ช่วยลดความเสี่ยงทางการเงินและเพิ่มศักยภาพในการดำเนินการด้านการเงินและการลงทุนของประเทศ นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสในการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยทำให้การเข้าถึงทุนและทรัพยากรทางการเงินเป็นไปได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น และเสริมสร้างความเชื่อมโยงระหว่างตลาดการเงินของประเทศต่าง ๆ ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

5. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (people to people bonds) กิจกรรมและนโยบายที่มุ่งส่งเสริมความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประชาชนจากประเทศต่าง ๆ มีส่วนสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่เข้มแข็งขึ้น ซึ่งนำไปสู่การร่วมมือในหลายด้าน เช่น การศึกษา วัฒนธรรม การท่องเที่ยว และการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อสนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในระยะยาวอย่างยั่งยืน

2.6 ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศจีน

ประเทศไทยและประเทศจีนนั้นได้มีความสัมพันธ์กันมาเป็นเวลานาน ซึ่งจากข้อมูลจาก Royal Thai Embassy, Beijing (2020) กล่าวว่าประเทศไทยและประเทศจีนได้เริ่มต้นความสัมพันธ์ทางการทูตเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 1975 ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศมีความแน่นแฟ้น โดยมีการแลกเปลี่ยนการเยือนในทุกระดับอย่างสม่ำเสมอ และมีการขยายความร่วมมือในหลายด้านอย่างลึกซึ้ง

1. ด้านการเมือง

ประเทศไทยและประเทศจีนมีความสัมพันธ์เชิงหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่แน่นแฟ้น โดยยึดหลักการเคารพซึ่งกันและกันและไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน ทั้งสองประเทศได้ยกระดับความสัมพันธ์เป็น “หุ้นส่วนความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์อย่างรอบด้าน” ในปีค.ศ. 2012 เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือที่ครอบคลุมและแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ไทยและจีนยังมีความเชื่อมโยงทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมที่ลึกซึ้ง และไม่มีปัญหาขัดแย้งทางประวัติศาสตร์หรือพรมแดน ทั้งยังมีความร่วมมือในกรอบอาเซียน - จีน และความร่วมมือแม่โขง - ล้านช้าง รวมถึงการพัฒนายุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ หรือ Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy (ACMECS) ด้วย

2. ด้านเศรษฐกิจ

ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจระหว่างไทยและจีนมีความสำคัญและเข้มข้นขึ้นตั้งแต่การบังคับใช้ความตกลงการค้าเสรีระหว่างอาเซียนกับประเทศจีนในปีค.ศ. 2010 และการยกระดับในปีค.ศ. 2019 รวมถึงการเปิดเส้นทาง R3A, R8, R9 และ R12 ที่เชื่อมไทยกับจีนผ่านลาวและเวียดนาม นอกจากนี้ยังมีการก่อสร้างเส้นทางรถไฟความเร็วสูงเชื่อมไทย ลาว และจีน ความร่วมมือ 3 ฝ่ายในการพัฒนาเส้นทางรถไฟและเมืองอัจฉริยะในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ของประเทศไทย รวมถึงการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมด้านการค้าและการลงทุน และการประชุมหารือเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างสองประเทศ โดยมีการประชุมสำคัญหลายครั้งในช่วงปีค.ศ. 2018 ถึงปีค.ศ. 2019

3. ด้านวัฒนธรรม

ประเทศไทยและประเทศจีนมีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นมายาวนานกว่า 700 ปี ซึ่งส่งผลให้วัฒนธรรมจีนผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมไทย และมีประชากรเชื้อสายจีนจำนวนมากในไทย ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยและคนจีนใกล้ชิดเหมือนญาติสนิท นอกจากนี้ รัฐบาลจีนได้เปิดศูนย์วัฒนธรรมจีนในกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายนปีค.ศ. 2012 เป็นศูนย์วัฒนธรรมแห่งแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ขณะเดียวกัน สถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ของไทยในจีนก็จัดกิจกรรมเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมไทยอย่างสม่ำเสมอ โดยร่วมมือกับหน่วยงานราชการและภาคเอกชนในจีน

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทความเรื่องผลกระทบทางเศรษฐกิจ ความยากจน และสิ่งแวดล้อม จากโครงการ Belt and Road Initiative กล่าวว่าโครงการ Belt and Road Initiative จะมีประโยชน์อย่างมาก ประการแรกคือ การคาดว่าจะรายได้ทั่วโลกจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.7 ภายในปีค.ศ. 2030 เมื่อเปรียบเทียบกับฐานข้อมูลเดิม ซึ่งเท่ากับเกือบครึ่งล้านล้านดอลลาร์ในมูลค่าของปีค.ศ. 2014 และอัตราแลกเปลี่ยนตลาด โดยโครงการนี้จะสร้างผลประโยชน์ถึงร้อยละ 82 ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออก ประการที่สองคือ โครงการ Belt and Road Initiative อาจช่วยยกระดับประชากรประมาณ 7.6 ล้านคนให้พ้นจากความยากจน และ 32 ล้านคนจากความยากจนระดับปานกลางในระดับโลก แต่โครงการนี้จะส่งผลให้เกิดการเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในระดับการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ทั่วโลก (Maliszewska & Mensbrugge, 2019)

Boonchai Charassangsomboon (2019) กล่าวว่าผลการวิจัยชี้ว่า BRI มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากกรอบความร่วมมือพหุภาคีอื่น ๆ โดยเน้นการเชื่อมโยงทางกายภาพเป็นหลัก ซึ่งช่วยให้จีนขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจไปยังเอเชีย แอฟริกา และยุโรป ประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคมีโอกาสได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วม BRI โดยเฉพาะประเทศไทยที่ตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์สำคัญของอาเซียนและกลุ่ม CLMV (กัมพูชา สปป. ลาว เมียนมา และเวียดนาม) ซึ่งความพยายามในการเชื่อมโยงโครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกของไทยกับเส้นทาง BRI ของจีน โดยมีการเตือนถึงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการเข้าร่วม BRI ซึ่งอาจทำให้เกิดการแข่งขันที่รุนแรงและส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการไทย ดังนั้น ประเทศไทยควรเตรียมความพร้อมในการสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้ประกอบการไทย รวมถึงการเปิดเสรีภาคการเงินอย่างมียุทธศาสตร์ การกำหนดกฎเกณฑ์การกำกับดูแลที่เหมาะสม และการส่งเสริมให้บุคลากรไทยเข้าใจยุทธศาสตร์การลงทุนของจีน เพื่อให้การเข้าร่วม BRI เป็นประโยชน์สูงสุดต่อประเทศ

National Defence Studies Institute (2019) กล่าวว่าความเชื่อมโยงระหว่างโครงการ BRI ของจีน และ EEC ของไทยในภาพรวมถือเป็นความพยายามในการสร้างความมั่นคงร่วมกัน ซึ่งจะเป็นปัจจัยสนับสนุนความมั่นคงระหว่างประเทศและเสถียรภาพในภูมิภาค โดยประเทศไทยมีตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ที่เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงระหว่างจีนกับอาเซียน และสามารถเชื่อมต่อไปยังภูมิภาคอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพความเชื่อมโยงในประเทศไทยสามารถแบ่งออกเป็น 5 มิติ

1. ด้านลักษณะทางภูมิศาสตร์ ซึ่งประเทศไทยเป็นจุดศูนย์กลางในการเชื่อมต่อกับกลุ่มเศรษฐกิจในทวีปเอเชีย ตั้งแต่เหนือจรดใต้และตะวันออกไปตะวันตก ทำให้ประเทศไทยมีความสำคัญเป็นจุดยุทธศาสตร์ในการลงทุนของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพื่อเชื่อมโยงเอเชียกับโลก

2. นโยบายระหว่างไทยและจีนมุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าโดยไทยใช้ Thailand 4.0 และจีนใช้ Made in China 2025 ทั้งสองประเทศมีความร่วมมือทางเศรษฐกิจผ่านแผนพัฒนาระยะ 5 ปี (2017-2021) และแผนปฏิบัติการความร่วมมือที่ 3 นอกจากนี้จีนยังขยายความเชื่อมโยงนโยบายสู่อาเซียนผ่านโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion: GMS) และกรอบความร่วมมือแม่โขง - ล้านช้าง (Mekong – Lancang Cooperation: MLC) โดยมีแผนแม่บทว่าด้วยความเชื่อมโยงระหว่างกันในอาเซียน (Master plan on ASEAN connectivity 2025 - MPAC) และ ACMECS

Master Plan (2019-2023) เพื่อส่งเสริมการค้า การลงทุน และนวัตกรรมดิจิทัล การผลักดันโครงการ EEC จะช่วยขับเคลื่อนโครงการ BRI ในอาเซียนและส่งเสริมความเชื่อมโยงระดับภูมิภาคอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านการพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ไทยและจีนมีการเชื่อมโยงโครงข่ายรถไฟและรถไฟความเร็วสูง ท่าเรือ รวมถึงอุตสาหกรรมการบิน ซึ่งพัฒนาตามเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง ได้แก่ แนวพื้นที่เศรษฐกิจเหนือ - ใต้ (North – South Economic Corridor: NSEC) แนวพื้นที่เศรษฐกิจสายตะวันออก - ตะวันตก (East-West Economic Corridor: EWEC) และแนวพื้นที่เศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor: SEC) โดยจีนได้ให้การสนับสนุนด้านการเงินผ่านธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานเอเซีย ดังนั้น การพัฒนาพื้นที่ EEC นี้จะกลายเป็นโครงการแม่แบบในการสร้างฐานในการเชื่อมโยงไทยกับประเทศเพื่อนบ้านและภูมิภาคใกล้เคียง ทั้งทางบก น้ำ และอากาศ ในรูปแบบการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ (Multimodal Transport) เพื่อให้ภูมิภาคเอเซียมีความเชื่อมโยงที่ดียิ่งขึ้น

4. ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืน ประเทศไทยและประเทศจีนมีความตั้งใจในการขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจ โดยการจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวชายแดนและพัฒนาพื้นที่เพื่อส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมทันสมัย ซึ่งจะช่วยในการแลกเปลี่ยนความรู้ สนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สร้างผู้ประกอบการใหม่ และเสริมสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่น รวมถึงการใช้ประโยชน์จากช่องทางการค้าใหม่ ทำให้อนาคตทางเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศสอดคล้องกับพลวัตทางเศรษฐกิจโลกในศตวรรษที่ 21 อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

5. ด้านการแลกเปลี่ยนระหว่างประชาชน ประเทศไทยและประเทศจีนมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและเอื้อประโยชน์ต่อกัน ซึ่งส่งผลดีในด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยมีการแลกเปลี่ยนบุคลากรและเทคโนโลยี รวมถึงการศึกษา ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนและส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น การเดินทางระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศจึงสร้างโอกาสในการพัฒนาประเทศอย่างรอบด้านผ่านการสื่อสารและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ระเบียบวิธีการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวิธีการดำเนินงานวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1. ดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย บทความ สรุปผลการประชุมสัมมนา รวมถึงสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ 2. นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาทำการเปรียบเทียบและจัดกลุ่ม เพื่อให้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ 3. วิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวม และข้อมูลที่ทำการคัดแยกและเปรียบเทียบมาทำการวิเคราะห์เพื่อตอบตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้

3.2 ขอบเขตงานวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งสืบค้นข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย หรือบทความทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์และตีความ ทั้งนี้ข้อมูลที่ผู้ทำการศึกษานั้นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโครงการ Belt and Road Initiative รวมถึงความสัมพันธ์ และนโยบายด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทยและประเทศจีนในปัจจุบัน จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์และเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

4. ผลการวิจัย

โครงการ Belt and Road Initiative (BRI) หรือ "หนึ่งแถบ หนึ่งเส้นทาง" เป็นโครงการริเริ่มของจีนที่มีเป้าหมายในการส่งเสริมการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ การค้า และโครงสร้างพื้นฐานระหว่างประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งโครงการนี้ได้ก่อให้เกิดผลกระทบที่สำคัญต่อความสัมพันธ์ทวิภาคีระหว่างจีนกับประเทศพันธมิตรในหลายมิติ ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การทูตของไทยต่อจีนในยุคของโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative)

ภายใต้บริบทของโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative) ซึ่งเป็นโครงการที่ประเทศจีนได้ประกาศเมื่อปีค.ศ. 2013 ความร่วมมือด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจ และการลงทุนขนาดใหญ่กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดความสัมพันธ์ทวิภาคีของสองประเทศ ดังนั้นการทูตของไทยจึงต้องมีการปรับตัว และใช้ยุทธศาสตร์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Diplomacy) เพื่อรักษาผลประโยชน์สูงสุดให้แก่ประเทศ ดังนี้

1.1 การสร้างสมดุลทางภูมิรัฐศาสตร์

ไทยมีบทบาทสำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยไทยมีบทบาทที่แข่งขันในอาเซียนมาโดยตลอดนับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งอาเซียน และได้ร่วมมือกับประเทศสมาชิกอาเซียนในการขับเคลื่อนความร่วมมือในกรอบอาเซียนในสาขาต่าง ๆ ให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม และเป็นประโยชน์ต่อประชาชน (Division of ASEAN Strategy and Cooperation, Department of ASEAN Affairs, 2022) และประเทศไทยยังมีพันธมิตรทั้งในภูมิภาค และนอกภูมิภาค เช่น อาเซียน สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสหภาพยุโรป ซึ่งการเข้าร่วมโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางของประเทศไทยทำให้ไทยต้องบริหารความสัมพันธ์กับจีนอย่างระมัดระวังเพื่อไม่ให้เกิดความพึงพิงทางเศรษฐกิจและการเมืองมากเกินไป

ยุทธศาสตร์เชิงภูมิรัฐศาสตร์ของไทยเน้นการสร้างดุลแห่งอำนาจ (Balance of Power) นั่นคือ สถานการณ์ที่ไม่มีรัฐใดหรือกลุ่มรัฐใดสามารถครอบงำและมีอำนาจเหนือรัฐอื่น ๆ ได้อย่างเต็มที่ (Amornkul, 2025) โดยการคงความสัมพันธ์อันดีกับจีนควบคู่ไปกับการรักษาความร่วมมือกับมหาอำนาจอื่น ทั้งนี้เพื่อให้ไทยสามารถใช้การทูตต่อรองในเรื่องข้อกำหนดโครงการลงทุน และเสริมสร้างความมั่นคงในภูมิภาค เช่น การเข้าร่วมโครงการเศรษฐกิจในอาเซียน และการลงทุนระหว่างประเทศเพื่อกระจายความเสี่ยง

1.2 การทูตเชิงเศรษฐกิจ (Economic Diplomacy)

การทูตเชิงเศรษฐกิจ (Economic Diplomacy) ถือเป็นเครื่องมือหลักของประเทศไทยที่ใช้ในการตอบสนองต่อโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง เนื่องจากโครงการนี้มีการมุ่งเน้นในการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นรถไฟความเร็วสูง กรุงเทพฯ-หนองคาย ท่าเรือแหลมฉบัง และเขตเศรษฐกิจพิเศษอีอีซี (Eastern Economic Corridor: EEC) โดยสาเหตุที่ประเทศไทยเลือกใช้การทูตเชิงเศรษฐกิจนี้เพื่อ

1. ส่งเสริมการค้า และการลงทุนทั้งสองฝ่าย ซึ่งเป็นการดึงดูดการลงทุนจากจีนเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและอุตสาหกรรมบริการ
2. สร้างอิทธิพลเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งใช้การลงทุน และโครงการร่วมเป็นเครื่องมือเจรจาต่อรอง และสร้างเงื่อนไขที่เป็นประโยชน์ต่อไทย และสุดท้าย
3. เพื่อลดการพึ่งพา และการสร้างดุลแห่งอำนาจ

โดยใช้การประสานงานกับองค์กรระหว่างประเทศ และพันธมิตรทางเศรษฐกิจเพื่อกระจายแหล่งการลงทุน

1.3 การทูตเชิงนวัตกรรม (Innovative Diplomacy)

การทูตเชิงนวัตกรรมจะช่วยให้การร่วมมือกับระหว่างประเทศไทยและประเทศจีนนั้นมีความโปร่งใส และตอบสนองต่อผลประโยชน์ของประเทศอย่างยั่งยืน ไม่ว่าจะเป็นการสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน (Public-Private Partnership: PPP) ที่หมายถึงการร่วมลงทุนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อจัดทำโครงการโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะที่เป็นหน้าที่ของรัฐ โดยรัฐมอบหมายหน้าที่ให้ภาคเอกชนดำเนินการจัดทำโครงการดังกล่าวผ่านสัญญาร่วมลงทุน (State Enterprise Policy Office, 2024) เพื่อบริหารโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางอย่างมีประสิทธิภาพ และการพัฒนานโยบายสนับสนุนเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของโครงการ และสร้างโอกาสทางธุรกิจให้กับภาคเอกชนไทย

1.4 การทูตเชิงวัฒนธรรมและสังคม (Cultural and Social Diplomacy)

นอกจากการสร้างสมดุลทางภูมิรัฐศาสตร์ การทูตเชิงเศรษฐกิจ และการทูตเชิงนวัตกรรม ไทยยังเน้นการสร้างความเข้าใจ และความไว้วางใจกันของทั้งสองประเทศผ่านการทูตเชิงวัฒนธรรมและสังคม (Cultural and Social Diplomacy) ซึ่งการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมสามารถเกิดขึ้นได้จากการจัดงานนิทรรศการ ศิลปะ และเทศกาลวัฒนธรรมร่วมกับจีน และสนับสนุนความร่วมมือด้านการศึกษาและการวิจัยระหว่างสถาบันการศึกษาของไทยและจีน นอกจากนี้การส่งเสริมการท่องเที่ยวและกิจกรรมเชิงสังคมยังช่วยในการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างความสัมพันธ์ในระดับประชาชน

2. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

โครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative) ของจีนมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจไทย โดยเฉพาะด้านการลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน การค้า และการท่องเที่ยว ซึ่งผลกระทบหลัก ๆ สามารถแบ่งได้เป็น

2.1 การลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน

ซึ่งการลงทุนของประเทศไทยในโครงสร้างพื้นฐานไทยเป็นหนึ่งในกลยุทธ์สำคัญของโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง ซึ่งมีผลกระทบโดยตรงต่อเศรษฐกิจและการเชื่อมโยงระหว่างประเทศ เช่น โครงการรถไฟความเร็วสูง กรุงเทพฯ-หนองคาย ซึ่งเชื่อมโยงไทยกับจีนตอนใต้โดยตรง ส่งเสริมการเคลื่อนย้ายสินค้าและแรงงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพโลจิสติกส์ และสนับสนุนการค้าข้ามพรมแดน นอกจากนี้ยังมีเขตเศรษฐกิจพิเศษ

ภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ที่ได้รับการสนับสนุนด้านเงินทุน และเทคโนโลยีจากจีน เพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมและโครงสร้างพื้นฐานที่ทันสมัย โดยการลงทุนในโครงการเหล่านี้จะช่วยกระตุ้นการจ้างงาน การลงทุนของภาคเอกชน และการพัฒนาเทคโนโลยี

2.2 การขยายตลาดการค้า และการท่องเที่ยว

โครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางจะเปิดโอกาสที่ประเทศไทยจะสามารถขยายตลาดในการค้า และโอกาสในการดึงดูดนักท่องเที่ยวจากประเทศจีน โดยโครงการโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงไทยและจีน จะช่วยให้การส่งออกสินค้าจากประเทศไทยไปสู่ประเทศจีนที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น โดยเฉพาะสินค้าการเกษตร และอาหารแปรรูปที่ต้องการความสดใหม่ และนอกจากนี้การเชื่อมต่อระบบขนส่ง และโครงการร่วมด้านวัฒนธรรมจะช่วยเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวจีนที่เดินทางมาประเทศไทย ส่งผลดีต่อภาคบริการและเศรษฐกิจท้องถิ่น

2.3 ความเสี่ยงด้านหนี้สาธารณะและการพึ่งพิงเศรษฐกิจ

แม้ว่าโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางจะมีเป้าหมายในการส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน แต่หลายประเทศกลับประสบปัญหาหนี้สินที่เพิ่มสูงขึ้นจากการกู้ยืมเงินเพื่อลงทุนในโครงการต่าง ๆ ซึ่งอาจนำไปสู่ความตึงเครียดในความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับประเทศคู่ค้า โดยเฉพาะในกรณีที่ประเทศเหล่านั้นไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด ปัญหานี้ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของจีนและกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายเกี่ยวกับความยั่งยืนทางเศรษฐกิจของโครงการดังกล่าว

3. ผลกระทบทางการเมืองและความมั่นคง

นอกจากผลกระทบทางเศรษฐกิจแล้ว โครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางยังมีผลต่อความสัมพันธ์ทางการเมืองและความมั่นคง ระหว่างประเทศไทยและประเทศจีนอย่างมีนัยสำคัญ การวิเคราะห์เชิงลึกแสดงให้เห็นว่าการทูตเชิงกลยุทธ์ของไทยต้องเผชิญทั้งโอกาส และความท้าทายในมิติการเมืองและความมั่นคง

3.1 ความสัมพันธ์ทางทหารและความร่วมมือด้านความมั่นคง

โครงการโครงสร้างพื้นฐานบางโครงการของโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง เช่น ท่าเรือและระบบคมนาคมเชื่อมโยงไทย-จีน อาจเสริมศักยภาพด้านโลจิสติกส์ และการตอบสนองต่อภัยคุกคามทางความมั่นคง นอกจากนี้ประเทศไทยและจีนมีการฝึกซ้อมร่วมและการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวกรอง (ThaiPost, 2019) เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของภูมิภาค การดำเนินการเหล่านี้ช่วยให้ไทยสามารถใช้ความร่วมมือทางการทหาร และความมั่นคงเป็นเครื่องมือการทูตเชิงยุทธศาสตร์ในการสร้างความน่าเชื่อถือ และการต่อรองกับคู่ค้าระดับภูมิภาค

3.2 ความกังวลเรื่องอิทธิพลทางการเมืองของจีนในไทย

ซึ่งการลงทุนขนาดใหญ่ในโครงสร้างพื้นฐานของประเทศจีนอาจสร้างแรงกดดันต่อรัฐบาลไทย ในการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ และโครงสร้างพื้นฐาน โดยการพึ่งพาประเทศจีนมากเกินไปอาจลดความคล่องตัวของไทยในการเจรจากับประเทศมหาอำนาจอื่น เช่น สหรัฐอเมริกา

3.3 แรงกดดันจากมหาอำนาจอื่น

ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับจีนอันเนื่องจากโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง อาจสร้างแรงกดดันจากมหาอำนาจอื่น เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น หรือสหภาพยุโรป ซึ่งเป็นประเทศที่ประเทศไทยมีความสัมพันธ์อันดีมาก่อน เพื่อป้องกันผลกระทบดังกล่าวประเทศไทยจำเป็นต้องใช้ยุทธศาสตร์การทูตแบบสมดุล (Balanced Diplomacy) ซึ่งเป็นแนวทางนโยบายต่างประเทศที่มุ่งให้ประเทศรักษาความสัมพันธ์ที่เป็นกลางกับมหาอำนาจสำคัญทั่วโลก และหลีกเลี่ยงการเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในความขัดแย้งหรือการสร้างสรรค์ที่มีอำนาจ เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์แห่งชาติ (Latham, 2023; Woo, 2019) และรักษาความสัมพันธ์อันดีกับทุกฝ่าย นอกจากนี้ประเทศไทยยังใช้การทูตแบบพหุภาคี (Multilateral Diplomacy) เช่น การเข้าร่วมเวทีอาเซียน และความร่วมมือภูมิภาค เพื่อสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่หลากหลาย

5. อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์การทูตของประเทศไทยต่อประเทศจีนภายใต้บริบทของโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีการผสมผสานระหว่างการทูตเชิงภูมิรัฐศาสตร์ การทูตเชิงเศรษฐกิจ และการทูตเชิงวัฒนธรรม ซึ่งสามารถเปรียบเทียบกับยุทธศาสตร์ของประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคอาเซียนได้ดังนี้

ประเทศมาเลเซีย

ความสัมพันธ์ระหว่างมาเลเซียและจีนภายใต้บริบททางการเมืองเรื่องชาติพันธุ์ได้ส่งผลต่อแนวคิดของผู้นำและนโยบายการพัฒนาประเทศตลอดจนความสัมพันธ์กับจีน หากมองจากลักษณะภายในประเทศของมาเลเซียจะพบว่าประเด็นของชาติพันธุ์ที่มีชาวมลายูเป็นเจ้าของประเทศได้กลายเป็นหนึ่งองค์ประกอบสำคัญของการเมืองมาเลเซียทั้งยังส่งผลต่อโครงสร้างเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม อีกทั้งความเข้มข้นของนโยบายด้านชาติพันธุ์ที่รัฐบาลอัมโนนำมาใช้ในแต่ละช่วงเวลาก็แปรเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมทางการเมืองและเศรษฐกิจ หากยังคงสื่อให้เห็นถึงความชอบธรรมในการครองอำนาจของอัมโนผ่านการพัฒนาประเทศและการสร้างความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ประเด็นเรื่องชาติพันธุ์ที่เต็มไปด้วยความแตกแยกและหวาดระแวงระหว่างชาวจีนและชาวมลายูกลายเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญต่อการกำหนดทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างมาเลเซียและจีน (Tantikulan, 2021) ซึ่งประเทศมาเลเซียจึงได้นำการทูตเชิงเศรษฐกิจและการทูตเชิงวัฒนธรรมในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยโครงการ Malaysian East Coast Rail Link (ECRL) ของมาเลเซียก็เป็นหนึ่งในโครงการรัฐบาลที่ได้ขับเคลื่อน โดยโครงการนี้เป็นส่วนต่อขยายความร่วมมือกับประเทศจีนตามโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง เชื่อมต่อทางรถไฟจากจีนตอนใต้สู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านบ่อเต็นในลาว ไทยมาเลเซีย และสิ้นสุดที่ สิงคโปร์ โดยเป้าหมายของโครงการ ECRL คือใช้การคมนาคมทางรถไฟเชื่อมต่อเศรษฐกิจและสังคมจากฝั่งตะวันตกที่เจริญแล้วไปสู่ฝั่งตะวันออกที่ยังไม่เจริญของมาเลเซีย เพื่อยกระดับรายได้ครัวเรือนและ GDP ทางภาคตะวันออกให้สูงขึ้น และลดความเหลื่อมล้ำระหว่างภาคตะวันตก (Pornprapan, 2025)

ประเทศเวียดนาม

จากบทความของ Le Hong Hiep (2018) กล่าวว่าเวียดนามได้สนับสนุนโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (BRI) และธนาคารเพื่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานเอเชีย (Asian Infrastructure Investment Bank: AIIB) ที่จีนเป็นผู้นำ แต่ก็ยังระมัดระวังต่อผลกระทบทางเศรษฐกิจ การเมือง และยุทธศาสตร์ของโครงการนี้ ความไม่ไว้วางใจระหว่างสองประเทศยังคงมีอยู่ และความรู้สึกต่อต้านจีนในเวียดนามกำลังเพิ่มขึ้นจากความตึงเครียดล่าสุดเกี่ยวกับข้อพิพาทในทะเลจีนใต้ โดยเฉพาะหลังเหตุการณ์แท่นขุดเจาะน้ำมันปีค.ศ. 2014 เวียดนามได้แสดงการสนับสนุนอย่างเป็นทางการต่อโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง แต่ก็เน้นย้ำว่าความร่วมมือภายใต้โครงการต้องรับประกันความยั่งยืน มีประสิทธิภาพและครอบคลุม เปิดกว้าง ให้เกียรติซึ่งกันและกัน และเป็นไปตามกฎบัตรสหประชาชาติและกฎหมายระหว่างประเทศ เวียดนามยังสนับสนุนโครงการความร่วมมือภาครัฐและภาคเอกชน (PPP) ซึ่งจะยังคงเป็นช่องทางสำคัญในการตอบสนองความต้องการโครงสร้างพื้นฐานของเวียดนาม เพราะช่วยลดภาระด้านการเงินและข้อผูกพันระหว่างประเทศของรัฐ

เนื่องจากเวียดนามดำเนินนโยบายอย่างระมัดระวัง การบังคับใช้โครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางในประเทศจึงมีแนวโน้มที่จะชะลอตัว ปัจจุบันยังไม่มีโครงการโครงสร้างพื้นฐานใหม่ใดที่เวียดนามระบุอย่างเป็นทางการว่าได้รับทุนสนับสนุนจากหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง แม้ว่ารถไฟสาย Cat Linh-Ha Dong ในกรุงฮานอย จะถูกจัดให้อยู่ภายใต้โครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางทั้งสองฝ่ายก็ตาม ในช่วงหลายปีข้างหน้าความสำเร็จในการดำเนินโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง ในเวียดนามจะขึ้นอยู่กับ การปรับมุมมองของรัฐบาลฮานอยต่อโครงการนี้อย่างต่อเนื่อง เวียดนามอาจพิจารณาใช้โครงการนำร่อง 1-2 โครงการเพื่อประเมินทั้งข้อดีและข้อจำกัดของสินเชื่อหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางอย่างรอบคอบ อย่างไรก็ตามเนื่องจากระดับหนี้สาธารณะที่เพิ่มสูงขึ้น รัฐบาลเวียดนามอาจงดเว้นการยื่นขอกู้ยืมโดยตรงระหว่างรัฐบาล แต่จะสนับสนุนให้นักลงทุนภาคเอกชนภายในประเทศเข้าถึงสินเชื่อหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง โดยเฉพาะจาก Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB) เพื่อก่อสร้างโครงการภายใต้รูปแบบ Build-Operate-Transfer (BOT) ซึ่งแนวทางนี้ช่วยลดผลกระทบทางการเมืองและยุทธศาสตร์ของสินเชื่อหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางต่อเวียดนามอย่างมีนัยสำคัญ

ประเทศอินโดนีเซีย

อินโดนีเซียยังคงดำเนินความร่วมมือภายใต้กรอบโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามยังไม่มีโครงการโครงสร้างพื้นฐานที่ตกลงร่วมกันอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมระหว่างอินโดนีเซียและจีน เนื่องจากมีความแตกต่างด้านมุมมองเกี่ยวกับโครงการโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง โดยจีนถือว่าทุกโครงการโครงสร้างพื้นฐานและความร่วมมือทางเศรษฐกิจเป็นส่วนหนึ่งของโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง ในขณะที่อินโดนีเซียจะเน้นเฉพาะโครงการที่เริ่มต้นตั้งแต่ยุคการนำของสีจิ้นผิง และโจโก ดังนั้นความมุ่งมั่นทางการเมืองระหว่างสองประเทศต่อความร่วมมือโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางจึงยังคงเดินหน้า อย่างไรก็ตามโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางกำลังเผชิญกับความท้าทายหลายประการต่อท่าที และมุมมองของอินโดนีเซีย โดยมีข้อกังวลและความคิดเห็นเชิงลบภายในประเทศเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ เช่น ความเสี่ยงของกับดักหนี้สิน การสูญเสียอำนาจอธิปไตย และการอนุญาตให้แรงงานจีนเข้ามาปฏิบัติงานในอินโดนีเซีย โครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางอีกโครงการหนึ่ง เช่น รถไฟความเร็วสูงจาการ์ตา-บันดุง ก็ได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์เช่นกันเกี่ยวกับการ

ขาดการศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม ความร่วมมือโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางระหว่างอินโดนีเซียและจีนต้องเผชิญกับพลวัตทางการเมืองภายในประเทศหลายด้าน อย่างไรก็ตาม รัฐบาลของประธานาธิบดีโจโกวิพยายามบริหารจัดการโครงการนี้ในลักษณะได้ประโยชน์ร่วมกัน โดยเปิดโอกาสให้ภาคธุรกิจมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน รัฐบาลอินโดนีเซียพยายามแยกมิติทางการเมืองออกจากความร่วมมือโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางของจีน เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาความตึงเครียดหรือความขัดแย้งทางการเมือง ขณะเดียวกันโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางในอินโดนีเซียยังคงไม่สามารถหลีกเลี่ยงคำวิพากษ์วิจารณ์และแรงต้านทางการเมืองจากกลุ่มต่าง ๆ ได้ หากทั้งสองรัฐบาลสามารถดำเนินความร่วมมือนี้ภายใต้แนวทาง การใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเป็นตัวเจรจาต่อรองระหว่างประเทศ โครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางก็มีแนวโน้มที่จะสามารถดำรงอยู่และพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป (Suoneto, 2022)

จากการเปรียบเทียบยุทธศาสตร์การทูตของประเทศไทยต่อประเทศจีนภายใต้บริบทของโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคอาเซียนพบว่าพม่ามียุทธศาสตร์การทูตของประเทศไทยมีความคล้ายคลึงกับประเทศอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างสมดุลทางภูมิรัฐศาสตร์ และการทูตเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งจะแตกต่างกับประเทศอินโดนีเซียที่ใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเป็นตัวเจรจาต่อรองระหว่างประเทศเป็นหลัก

6. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เพื่อรองรับผลกระทบจากโครงการหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative) ประเทศไทยควรมีนโยบายเพื่อตอบสนองโครงการดังกล่าวเพื่อให้โครงการนี้สามารถสร้างประโยชน์อย่างยั่งยืนในระยะยาว งานวิจัยครั้งนี้ได้มีการเสนอแนะนโยบายดังนี้

1. การเสริมสร้างความโปร่งใสในการลงทุน

จัดตั้งกลไกตรวจสอบและประเมินโครงการที่อาจจะแต่งตั้งขึ้นมาเพื่อรองรับกับโครงการ BRI เพื่อให้แน่ใจว่าโครงการดำเนินไปอย่างโปร่งใสและสอดคล้องกับกฎหมายและมาตรฐานสากล โดยอาจจะใช้เทคโนโลยี เช่น Blockchain เพื่อบันทึกและตรวจสอบกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง การเบิกจ่ายงบประมาณ และการดำเนินงานของโครงการ หรือเพิ่มการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและชุมชนท้องถิ่นในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ เปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และนักวิชาการมีส่วนร่วมในการวางแผนและประเมินผลโครงการ

2. การพัฒนาทักษะแรงงานในประเทศ

รัฐบาลอาจพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมสำหรับแรงงานในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับ BRI เช่น โลจิสติกส์ การก่อสร้าง และการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐาน โดยการสร้างความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศและภาคเอกชน รวมถึงการร่วมมือกับบริษัทจีนและบริษัทต่างประเทศ เพื่อให้บริษัทเหล่านี้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมหรือจัดโปรแกรมแลกเปลี่ยนทักษะ นอกจากนี้ยังอาจมีการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา (R&D) ในภาคอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพ เพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจ พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณสำหรับทุนการศึกษาและทุนวิจัยในสาขาที่เกี่ยวข้อง ด้วยแนวทางเหล่านี้ ประเทศไทยจะสามารถเตรียมแรงงานให้มีความพร้อมในการมีส่วนร่วมในโครงการ Belt and Road Initiative ได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3. การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน

กำหนดมาตรการและเกณฑ์ที่เข้มงวดเพื่อบรรเทาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากโครงการก่อสร้างต่าง ๆ สนับสนุนการใช้พลังงานสะอาดและเทคโนโลยีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในโครงการที่กำลังจะเกิดขึ้น โดยอิงตามเกณฑ์ขององค์กรระหว่างประเทศ เช่น มาตรฐานของธนาคารโลก (World Bank) หรือ IFC (International Finance Corporation) ส่งเสริมการลงทุนในเทคโนโลยีสีเขียว เช่น ระบบขนส่งสาธารณะพลังงานไฟฟ้า และกระตุ้นให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ลดการผลิตของเสีย และสนับสนุนการนำวัสดุกลับมาใช้ใหม่ ด้วยการดำเนินนโยบายเหล่านี้ ประเทศไทยสามารถสนับสนุนโครงการ BRI ให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสร้างความยั่งยืนในระยะยาว

4. การกระจายความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ

ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศอื่น ๆ เพื่อกระจายความเสี่ยงจากการพึ่งพาการลงทุนจากจีนเพียงฝ่ายเดียว โดยมีการพัฒนาภาคเศรษฐกิจภายในประเทศ เช่น เกษตรกรรมและการท่องเที่ยว เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งจากภายใน นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ผ่านการจัดตั้งกองทุนหรือมาตรการช่วยเหลือ เพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ และขยายความร่วมมือทางการค้ากับประเทศอื่น ๆ นอกเหนือจากจีน เช่น อินเดีย ญี่ปุ่น และสหภาพยุโรป แนวทางเหล่านี้จะช่วยเพิ่มความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสร้างความสมดุลในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว

5. การสร้างความร่วมมือทางการเมืองระหว่างประเทศ

ทำได้โดยการรักษาสมดุลความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งเชิงภูมิรัฐศาสตร์สร้างความไว้วางใจผ่านข้อตกลงทางการเมืองที่ชัดเจน เช่น สนธิสัญญาความมั่นคงหรือการค้า และใช้บทบาทของไทยในฐานะศูนย์กลางของอาเซียนในการส่งเสริมความร่วมมือระดับภูมิภาค หรือจัดตั้งการเจรจาทวิภาคีกับประเทศคู่ค้า และพันธมิตรเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและส่งเสริมความร่วมมือในประเด็นสำคัญ เช่น ความมั่นคง พลังงาน และการพัฒนาเศรษฐกิจ

บรรณานุกรม

Amornkul, N. (2023). *Belt and Road Initiative*.

http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=Belt_and_Road_Initiative. (in Thai)

Amornkul, N. (2025). *Balance of Power*. [https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ดุลแห่งอำนาจ_\(Balance_of_Power\)](https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ดุลแห่งอำนาจ_(Balance_of_Power)). (in Thai)

Barston, R. P. (2019). *Modern diplomacy*. Routledge.

Bee, A. (2023). *Key Theories of International Relations*.

<https://medium.com/@archiebee/beyond-statecraft-key-theories-of-international-relations-91911597170b>

Casanova, L. (2020). *The Era of Chinese Multinationals: Competing for global dominance*. Academic Press.

- Charassangsomboon, B. (2019). Financial cooperation under the Belt and Road Initiative: Implications on Thailand's economic security. *The National Defence College of Thailand Journal*, 61(1), 28-44. (in Thai)
- Division of ASEAN Strategy and Cooperation, Department of ASEAN Affairs. (2022). The Role of Thailand in ASEAN.
https://image.mfa.go.th/mfa/0/OcXc7u4THG/migrate_directory/other-20180829-175021-530335.pdf (in Thai)
- European Bank for Reconstruction and Development (EBRD). (2013). *Belt and Road Initiative (BRI)*. <https://www.ebrd.com/what-we-do/belt-and-road/overview.html>
- General Administration of Customs of the People's Republic of China. (2025, January 13). *The total value of imports and exports categorized by main countries (regions) in December 2024*.
<http://www.customs.gov.cn/customs/302249/zfxxgk/2799825/302274/302275/6312779/index.html>
- Hiep, L.H. (2018). The Belt and Road Initiative in Vietnam: challenges and prospects. *International Institute for Asian Studies*, 18(1), 18.
- Klaitabtim, J. (2019). Realism in the United State Foreign Policy under Donald Trump Presidency. *Kasetsart University Political Science Review Journal*, 6(2), 5-7. (in Thai)
- Latham, A. (2023). *Israel-Hamas war puts China's strategy of 'balanced diplomacy' in the Middle East at risk*. <https://theconversation.com/israel-hamas-war-puts-chinas-strategy-of-balanced-diplomacy-in-the-middle-east-at-risk-216246>
- Malisuwan, S. (2022). The Relationship between Thai Government and Chinese Government. *Journal of MCU Loei Review*, 3(3), 7-19. (in Thai)
- Maliszewska, M. & Mensbrughe, D. V. D. (2019). The Belt and Road Initiative: Economic, Poverty and Environmental Impacts. *Policy Research Working Paper 8814*. World Bank.
- Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of Thailand. (2020). *Cultural Diplomacy*.
<https://www.dla.go.th/work/kpinow/8emag/pdf/020.pdf>. (in Thai)
- Money Buffalo. (2022, 12 June). *Silk Road, the trade route that brought prosperity to China*
<https://www.moneybuffalo.in.th/history/introduction-silk-road>
- Murray, S. (2018). *The theory and practice of diplomacy*. New York: Routledge.
- National Defence Studies Institute. (2019). *The Belt and Road Initiative (BRI) and the Eastern Economic Corridor (EEC) project: Joint security between China and Thailand*. Bangkok: Strategic Studies Center. (in Thai)

- Norwich University. (2025). *7 Components of Liberalism*.
<https://online.norwich.edu/online/about/resource-library/7-components-liberalism>
- Pornprapan, C. (2025). Malaysian East Coast Rail Link (ECRL): A strategic railway linking development from the West to the East. <https://thaipublica.org/2025/04/malaysian-east-coast-rail-link-ecrl/> (in Thai)
- Sudjanya, Ch. (2023). Diplomatic processes and cultural diversity. *Wipitpatanasilpa Journal of Arts, Graduate School*, 3(2), 47-65. (in Thai)
- Rakson, K. (2020). The study of international political economy under the concept of constructivism. *Journal of Business Administration and Social Sciences Ramkhamhaeng University*, 3(1), 27-36. (in Thai)
- Royal Thai Embassy, Beijing. (2020). *The relationship between Thailand and China*.
<https://thaiembbeij.org/th/republic-of-china/thai-relations-china/>. (in Thai)
- State Enterprise Policy Office. (2024). Public – Private Partnership: PPP.
https://ict.anamai.moph.go.th/web-upload/43x528df2e7798e617aba7f8918a3ad9627/tinymce/Digital%20Literacy/2563/1_2563/2_5_1_2563.pdf. (in Thai)
- Suoneto, N. (2022). The Political and Economic Dynamics of Indonesia-China BRI Cooperation. *Kyoto Review of Southeast Asia*. <https://kyotoreview.org/issue-32/the-political-and-economic-dynamics-of-indonesia-china-bri-cooperation/>
- Tantikulan, Ch. (2021). Belt and Road Initiatives: view from the Malaysian economic and political relations with China. *Srinakharinwirot Research and Development Journal of Humanities and Social Sciences*, 16(31), 1-13. (in Thai)
- Thaibizchina. (2025, January 20). *Summary of China's Economic Statistics for the Year 2024*.
Thaibizchina.com. <https://thaibizchina.com/china-economic-business/summary-china-economic-statistics-2024/>. (in Thai)
- ThaiPost. (2019). *Thailand and China cooperate through exchange visits, joint training, and collaboration in military intelligence*. <https://www.thaipost.net/main/detail/50455>. (in Thai)
- Wattana, Thai. (2021, July 24). *From a country that once faced economic challenges in Asia to becoming a global powerful economic country: China's long journey of development towards the China Dream*. <https://researchcafe.tsri.or.th/world-economic-power/>. (in Thai)
- Woo, J.M. (2019). A Critical Review of Balanced Diplomacy as a Leadership of Administrative Leader. *International Journal of Systems Engineering*, 3(1), 1-8.
- Zhong, N. (2025, 14 January). *Nation's foreign trade hits new high*.
<https://www.chinadaily.com.cn/a/202501/14/WS6785997ca310f1265a1da8dc.html>

An Investigation into Thai University Students' Recognition Ability of Chinese Character Forms

Tossawat Jeen-ngarm¹

School of Arts, Northwest University, Shaanxi 710127 P.R.China

Email: Jeenngarm.32465@gmail.com

received 22 August 2025; revised 6 October 2025; accepted 9 October 2025

Abstract

A systematic investigation of 67 Thai university students, via a paper-based writing test, revealed significant difficulties in their recognition of Chinese character forms. Participants demonstrated marked deficiencies in distinguishing subtle stroke variations, identifying component variants, and comprehending complex structural configurations. We argue that these challenges stem primarily from a curriculum that overemphasizes the historical origin and evolution of Chinese characters, while neglecting systematic instruction in the principles of character configuration. To address these issues, this study advocates for a pedagogical shift towards fostering learners' metalinguistic awareness of strokes and components and establishing an integrated instructional framework that progresses systematically from strokes to components and then to overall structure. Embedding the application of Chinese character configuration theory is expected to significantly enhance students' character recognition and writing performance.

Keywords: Chinese character forms; Thai students; Recognition ability; teaching strategies

¹ Master's degree candidate at the School of Arts, Northwest University, majoring in Teaching Chinese to Speakers of Other Languages.

泰国大学生汉字字形辨识能力调查

周鹏²

中国 陕西 西北大学 文学院 邮编 710127

邮箱: jeenngarm.32465@gmail.com

收稿日期 2025.8.22 修回日期 2025.10.6 接收日期 2025.10.9

摘要

本文以 67 名泰国大学生为考察对象,采用纸质书写测试的方式对其汉字字形辨识能力进行系统考察。结果显示,泰国大学生在汉字书写过程中普遍存在字形辨识困难,尤其在笔形区分、部件变形与结构掌握等方面表现不足,但正是因当前所开设的汉字课程,仅教授汉字形体的起源、演变,缺乏汉字构形系统与规律的教学嵌入,故应建立汉字书写笔画意识、部件意识,构建“笔画—部件—结构”的一体化教学体系,结合汉字构形理论的应用,注重汉字字形系统的知识讲授,以提高辨识与书写能力。

关键词: 汉字字形、泰国大学生、辨识能力、教学策略

1. 引言

现代汉字作为一种二维空间架构的方块文字,其形体由笔画、部件与结构三个层级组合而成。自隶变楷化以来,汉字构件的组合模式趋于稳定,但是在长期的字体演化过程中,构件的组合发生了很大的改变。Wang (2021) 曾经指出:“在楷体字中还可以看到一种现象,那就是构件变体的产生。构件由于书写的原因,产生了省减笔画或构件、改换构件放置的方向、改变某些笔形或两个以上构件粘连的现象,称作形体变异。”这种形体变异现象对于以拼音文字为背景的学习者而言尤为困难。假如他们缺乏汉字构形知识与系统训练,往往难以准确地识别笔形或部件的变体及笔画的组合方式,进而影响汉字字形的整体辨识与书写能力。

简言之,现代汉字形体变异增加了汉字系统的复杂性,而辨识能力正是学习者应对这种复杂性而发展出的关键技能。因此,本文以泰国大学生为调查对象,通过书写测试的方式,系统考察其在汉字字形辨识方面的能力现状,重点分析学生在笔画辨认、部件识别等方面的掌握能力。此外,本文立足先贤研究的基础上,汲取汉字构形理论之丰厚营养,提出具有针对性的教学建议,为从事泰国汉字教学的教师抛砖引玉,提升泰国学生的字形辨识能力,从而真正做到规范、端正地书写汉字。

² 周鹏,男,西北大学文学院硕士研究生,汉语国际教育专业。

2. 文献回顾

汉字是形、音、义的统一体，但三者之间的关系并不同步。在汉语作为二语的习得过程中，字形往往是首要的难点与基础（Zhu, 2002）。从汉字构形理论而言，现代汉字的字形是一个由笔画、部件、结构三个层次构成的严密系统（Zhou, 2007; Li, 2006; Kong et al., 2006），这一系统是字形辨识与加工的客观基础。因此，对汉字字形的辨识，本质上是对笔画特征、部件与结构布局的精确感知与解析。

20 世纪末以来，各家学者对汉字形体辨认进行了大量的研究。早期研究围绕汉字结构加工是“自下而上”的特征分析还是“自上而下”的整体加工展开³。笔画是汉字的最小结构单位，笔画数的多少，将会影响汉字结构的识别（Peng & Wang, 1997; Wang et al., 2003）。至于部件与结构是否影响汉字识别的因素，目前各家学者的观点尚未达成统一。Li（1964）通过书写测验发现，儿童对汉字结构的认知具有显著特征，主要体现在对对称结构的识别，以及包含重复部件的汉字（如“班”）。Li. et al（2005）通过汉字结构对汉字识别加工影响的探讨，发现汉字结构对汉字识别的基本加工单元没有影响，而笔画数才是影响汉字识别的重要因素。

纵观历代学者对汉字字形识别与加工的研究，尽管学者们对汉字识别加工机制的看法尚未达成统一认识，但是这些研究均表明汉字的笔画、部件及结构，是影响人们对汉字字形识别的基本单元。而对于非汉字文化圈的学习者，尤其是母语为拼音文字的泰国大学生而言，汉字字形辨识是其汉语习得过程中最主要的难点之一。

目前，针对泰国汉语学习者的汉字习得研究，主要集中在书写偏误的类型描述上，结合 Jin（2019）、Li（2024）、Li（2024）、Chen（2024）、Ma（2012）、Xue（2024）、Wu（2015）、Zhuang（2020）等研究，这些研究系统地揭示了泰国学生在笔画、部件与整字三个层面的偏误表现，这些从国别的角度探究汉语二语者书写偏误，更进一步说明，造成汉字书写偏误的起因除了汉字系统本身、教学实践、理论深度外，还包括母语负迁移、教师本身、课程设置、教学策略及社区环境五个方面。但是，这些研究仅是对学生汉字书写结果的描述，没有关注影响书写过程的因素，更没有说明汉字字形即笔画、部件与结构在书写与辨识的作用。

书写与识别，是汉字教学中争论不休的课题。Wang（2021）指出汉字书写的重要性和必要性，认为“汉字的实现必须书写，书写是认读的前提”。此观点与 Shi（2018）是一致的。其认为汉字教学中的笔画、笔顺与部件是有规律可循的，当属汉字教学的重点内容。Jiang（2007）与 Yan（2013）曾经对“认写分流，多认少写”“认写同步”的教学方法进行实验研究。Jiang（2007）的实验结果是：“认写分流，多认少写”这种

³ “自下而上”和“自上而下”是认知心理学中的术语，前者依赖感官直接输入的信息加工，后者则根据脑海中已经贮存的信息进行加工。

教学法的效果显著优于“认写同步”，而 Yan (2013) 的研究发现接受“认写同步”的教学组成绩显著优于“多认少写”的教学组。这两种不同的结果说明，不同的教学方法无优胜劣汰之分，而更重要的是对教学对象的考量。

综上所述，现有研究在揭示泰国学生汉字书写偏误的同时，却普遍忽视了对偏误背后字形辨识认知过程的深入考察；而教学法的争论，也凸显了缺乏基于特定学习者认知实证的依据。鉴于此，本文旨在通过对泰国大学生汉字字形辨识能力的系统考察，从其“书写结果”反观其内在的“辨识过程”，以期揭示学习者在笔画、部件与结构等三个层面的辨识状况，弥补汉字教学研究、书写偏误研究之不足，为解决汉字难写、难记、难认的问题提供参考，为国际中文教师设计具有针对性的教学方案提供依据。

3. 研究方法

3.1 调查与访谈对象

本文以泰国斯巴顿大学春武里校区 67 名本科生为调查对象，其中为一年级 42 人和二年级 25 人。在 67 名泰国大学生中，他们学习汉语的时间长短不一，主要集中在 1-3 年（占比 53.7%），其次是 1 年以下（占比 22.4%），而 4-5 年（10.4%）和 6 年以上（占比 13.4%）则占少数。

此外，本文还选取了 1 位泰国斯巴顿大学汉语教师为访谈对象，其有 6 年教龄之久，所教授课程为综合课、阅读课、汉语基础、中国文化课、汉字发展专题。

3.2 研究问题

本文以泰国大学生的汉字字形辨识能力问题为出发点，在现有文献资料基础上提出以下三个具有针对性的研究问题：

第一、泰国初级汉语学习者在书写形近字时是否能辨识到笔形、部件的形变？

第二、建立“笔画观”对泰国初级学习者的汉字辨识与书写能力有哪些影响？

第三、汉字课程的教学内容如何影响学生的汉字书写能力？如何优化教学体系以提高学生的汉字学习效果？

3.3 测试设计

3.3.1 书写测试

本文采用纸质书写测试的方式对其汉字字形辨识能力进行系统考察。测试内容包括“形近字”和“短文抄写”两个部分，具体如下：

第一部分是形近字，重点考察学生对笔形细微差别及笔画组合规则的辨识能力。形近字材料采自《语言文字规范手册》（GF0013-2009）中的《现代常用独体字表》，如：

“牛、午”“先、失”“干、千、于”“大、丈”“贝、见”“矛、子、予”等具有明显形似特征的字。

第二部分是短文抄写。主要考察学生在实际书写过程中对汉字整体构形及空间结构的感知与把握。实验材料取自李香平《汉字教学中的文字学》（2007）的第四章现代汉字的形体中汉字小笑话（九）“愿为母狗”短文。

统计分析时，综合一年级和二年级的测试结果，关注不同年级学生对汉字字形辨识的共性。

3.3.2 访谈设计

本文通过访谈大纲的设计，面向泰国斯巴顿大学春武里校区的一名本土教师进行访谈，访谈内容主要围绕泰国汉语教师汉字教学困境与课程设置问题，其目的在于从教师视角直接获取一线教学反馈，从而为分析汉字书写教学中的具体问题并寻求优化路径提供关键实证。

3.4 研究意义

本文通过泰国大学生汉字字形辨识能力的考察，结合汉字构形理论与认知心理学，对泰国大学生的汉字字形辨识能力进行系统，具有以下研究意义：

在理论意义方面，以往研究更多关注的是泰国学生书写的“结果”，而相对忽视了辨识的“过程”。辨识是书写、认读和理解的前提。本文通过设计书写测试（如形近字判断、部件形变的书写），旨在揭示泰国学生在字形辨识上是从“整体轮廓”感知，还是已经发展到了“部件分析”阶段，从而其能力发展建立一个清晰的认知模型。

在实践意义方面，通过形近字和短文抄写的书写测试，既能揭示学习者在局部层面的笔画、部件辨识状况，也能反映其在整体层面的结构意识与空间认知，较为全面地呈现泰国学生的汉字字形辨识水平，从而帮助教师预判教学难点，设计更具有针对性的教学策略，提升教学效率。

4. 调查结果

4.1 汉字字形的正确书写

书写是辨识的外在表现，书写正误直接反映了学生对汉字字形辨识的成败。通过对67名本科生的书写测试。结果显示，学生书写测试成绩平均得分都只有约30%-38%的水平（见表1），尽管泰国大学生在汉字整体书写水平有显著提升，也说明其在识别和掌握汉字整体结构方面逐渐形成了一定能力，但是在笔画细节与形近字辨识方面的进步有限，这表明泰国大学生无论是一年级还是二年级，其在汉字书写过程中均普遍存在字形辨识困难，尤其在笔形区分、部件变形与结构掌握等方面表现不足。

表 1：泰国大学生对汉字字形辨识测试成绩

年级		形近字得分（10）	短文得分（10）	总分（20）
一年级 (N=42)	平均值	3.07	3.02	6.10
	标准偏差	1.89	1.50	3.04
二年级 (N=25)	平均值	3.56	3.70	7.52
	标准偏差	1.22	1.60	2.65
总计 (N=67)	平均值	3.30	3.40	6.62
	标准偏差	1.70	1.60	3.00

以上测试成绩，即反映了泰国大学生对汉字字形辨识的失败，又提示当前教学可能更强调了整体的抄写与记忆，而在笔画精确度和构形规律的训练上仍存在不足。无论是一年级还是二年级，他们的平均得分仍处于中低水平，即便是二年级学生在笔画组合、部件形变和结构辨识等方面依然存在不足，这提示了教师在教学中需要在汉字构形系统方面进行更有针对性的训练与教学，以进一步提升学生的整体汉字书写与辨识能力。

4.2 书写偏误类型

本文通过形近字、短文抄写的测试，包含了笔形、部件与结构三个层次的书写。测试结果发现，泰国大学生的书写偏误主要集中在笔画与部件两个方面，如表 2 所示。

表 2：泰国大学生汉字书写偏误类型

偏误类型	字例	偏误描述
笔画偏误		1. 笔画书写中的错误。将“点（点）”和“弯钩”混在一起。
		2. 笔画增减。“愿”中的“小”中间误增“一”笔。
		3. 笔画组合方式的错误。“捺”与“横”变为相接。
部件偏误		1. 部件位置的偏移
		2 部件的变换，将“扌”写成“扌”。

4.2.1 笔画书写偏误

通过书写测试，泰国学生在区分笔形细微差别与笔画的组合方式上普遍存在困难，体现出其在笔画层面辨识与结构认知方面的能力。本文所提出的笔画书写偏误可以细分为笔形与笔画组合方式的偏误。

（一）笔形偏误

笔画是汉字最小的书写单位，汉字发展到小篆阶段时，就开始形成相当稳定的笔画，但是小篆笔画的线条性颇强。因此可以说，笔画是现代汉字特有的书写单位。经过收集后，发现泰国学生在笔形书写上的偏误主要反映在“折笔”和“弯笔”这两个笔形。

1. 折笔

“折”笔在汉字书写中占着重要地位，因为折笔的书写不仅能减少学生对汉字笔画的误解，而且还能起到别字作用。如果学生对折笔没有足够的掌握，那么在书写过程中就会把汉字的笔形看作图画线条。例如，“起”中的“己”，大部分学生把本来三笔“己”却连成一笔，如下图：

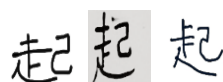

图1 泰国学生写出的“起”字

2. 弯笔

弯笔在汉字教材上很少提及，因为过去研究认为，弯笔的特征不是很明显，而更接近于“横”笔（张旺熹，2019）。但是，在实际书写中，弯笔对汉字形体分辨有着十分重要的作用。例如在形近字中，“先”能与“失”区分开来，主要在于末笔“弯”，而学生在写这个时容易把弯笔写错，以致写出来的字出现偏误。同样的例子有“见”与“贝”。见下图：

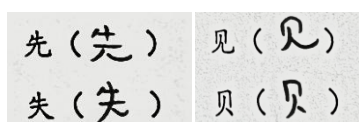

图2 泰国学生“弯”笔书写偏误

（二）笔画组合方式的偏误

区分汉字字形的另一种主要因素，即笔画的组合方式。在现代汉字中主要有三种组合方式，即相接、相交和相离。通过不同的组合方式，构成不同的汉字。而泰国学生在笔画组合方式的偏误主要体现在相接上。例如：学生把“个”中的撇和捺写得出头，导致“人”变为“入”；“丈”中横与捺挨得太近；“世”中横笔头尾出头。

图3 泰国学生写的“个”“丈”“世”

4.2.2 部件书写偏误

部件是现代汉字教学中不可或缺的内容。就汉字的教学来说,不通过部件,就无法进行讲解(Wang, 1997)。汉字是具有立体组合特征的方块字,具有一定的组合规律,因此长期使用拼音文字的学习者,最初接触汉字都觉得汉字难写、难认,导致不可避免的畏难情绪出现,他们写出来的汉字也显得不美观,导致部件书写偏误出现。

从短文抄写来看,学生在整体结构把握与部件形变的辨别上表现不足,常出现部件替换或结构失衡等问题。这表明泰国学生在汉字书写中不仅在局部笔画辨识上存在障碍,更在整体字形的构形意识与书写实践中暴露出明显不足。

(一) 部件增减。学生在写汉字时往往不注意汉字的整体,导致写出来的汉字遗漏了某一部分或者增加了其他成分。如:在调查中发现学生写“答”字时不仅遗漏了“竹”,而且增加了无法识别的“部件”。

(二) 部件变换。学生在没有仔细观查汉字形体时往往把汉字的部件变换成另一部件,造成了部件变换的偏误。如:“明”中的“日”变成“口”。

(三) 结构失衡。汉字的书写方式并非以线型排列,而是呈立体结构的方块特征,需要借助米字格和田字格。结构失衡既是学生缺乏结构意识,也是他们无法辨识字形空间的摆布位置,尤其是左右结构。如:、等。

4.3 访谈结果

泰国斯巴顿大学春武里校区所开设的“汉字发展专题”课程,其教学目标在于系统培养学生对汉字的理解与认知能力。通过访谈记录,得知授课教师在教学内容的设计上主要围绕汉字的起源、形体演变、六书等内容,力求学生对汉字系统有一个基本的认知。然而,结合本文的测试成绩来看,大多数学生在实际书写汉字时仍普遍存在若干错误,主要表现为笔画书写不规范,部件结构存在增减、整字结构失衡以及整体书写美观度不足等方面。

究其原因,这种书写偏误可能与课程教学的设置密切相关。在实际教学中,过多讲授汉字的起源与演变可能会加深学生对汉字的神秘感,使其难以将汉字学习与实际书写能力训练结合起来。例如,一些学生在学习汉字演变时,可能对甲骨文、金文等古文字产生兴趣,对汉字字形的发展脉络有初步的理解,但这些内容对现代汉字的书写与辨识并无直接帮助,甚至会造成认知干扰。因此,汉字课程应减少这部分内容的比重,将教学重点放在现代汉字形体的掌握上,以提高教学的针对性和有效性。Detrittantikon (2021)曾经探讨泰国学习者在书写汉字时遇到的问题以及有效的教学策略,指出在汉字教学中注重教学方法的层次性,即笔画、笔顺、部首以及偏旁四个层次。类似的观点也见于Pan (2021)的文献研究。

现代汉字形体由笔画、部件以及结构三个层次构成。只有保持教学内容上的层次性，才能真正地遵循“由易到难、由简到繁”的教学原则。通过笔画、部件与结构的渐进式呈现，学生在从母语书写经验过渡到汉字学习的过程中，能够逐步感受汉字形体的独特美感与构形逻辑，并在此过程中建构起对汉字结构的整体感知体系。

就笔者所掌握的文献而言，以往研究在指出针对汉字教学的对应策略时，仍然单一选取现代汉字形体中的某一种书写单元为内容，如 Shen. et al (2023) 的研究只针对笔画书写这一策略，探讨了笔画书写技能在汉字教学中的作用，Yang (2021) 和 Gao (2022) 从泰国学生构形意识出发，以部件单位为主导，设计针对泰国学生的教学方案，解决泰国学生识别与书写汉字的问题。这种独立教学难以体现汉字教学体系的层次性，仍无法解决汉字难写、难记、难认的“老难题”，更是促使汉语学习者对汉字学习的掌握呈现一盘散沙的主要原因。

结合 Li (2006)、Zhou (2007)、Kong (2006)、Zhang (2019) 等学者的观点，其均强调现代汉字教学应以汉字形体为核心，教学内容应围绕笔画、部件和结构三个层次展开：笔画层次，汉字的基本构成单位是笔画，学生首先需要掌握笔画的基本形态及书写规则，如横、竖、撇、捺、点、折等，同时还需熟悉笔画的书写顺序；部件层次，部件是汉字的中间层级，教学应侧重高频部件的认读、书写及组合方式，帮助学生建立部件与整字之间的对应关系，提高汉字的构字能力；结构层次，汉字的结构类型多样，包括左右结构、上下结构、半包围结构、全包围结构等。教师应通过分类讲解，使学生掌握不同结构类型汉字的书写规律，从而提高汉字的整体认知和书写能力。

综上所述，斯巴顿大学春武里校区当前的汉字课程内容虽注重汉字认知的培养，但仍存在课程安排不够系统、书写训练不足等问题。教学的重点在传授知识而不是培养能力 (Wan, 2009)。因此现代汉字教学应以笔画、部件和结构为核心知识，减少汉字起源与演变的讲解比例，使学生更高效地掌握现代汉字形体，提升其汉字辨识能力。这样，不仅有助于减少学生的书写偏误，还能增强其对汉字的认知和应用能力，为汉字教学的有效性提供保障。

5. 讨论

相较于语法、词汇、语音的教学，汉字教学更处在滞后的状态。一般而言，为解决“如何说”“如何读”的问题，汉语教师便在基础阶段开始讲解汉语语音系统，即声母、韵母与声调。学生掌握这些语音要素后，基本上就可以认读汉语词语。而很少有人系统地讲授“如何写”这一内容，使汉字字形识记与书写仍然是教学难点。因为汉字是表意文字，形体复杂、数量多，有特定的构形规律和特点，不可能不经过专门的学习就能学会汉字 (Li, 2006)。作为无汉字背景的泰国学生，他们习惯使用字母文字，而汉字的方

块结构和笔画组合对于他们而言既陌生又缺乏直观的读音提示。因此，教师在开展汉字教学过程中应更加重视汉字构形规律的系统讲解与训练，强化学生的部件识别和结构分析能力，以逐步提升其字形辨识与书写水平。

5.1 建立笔画意识，准确把握笔画组合规则

建立笔画意识，关注笔画长短与正误，是汉字书写与辨识的基础。汉字作为具有立体结构的方块字，它的构成方式并非线型布置，则通过不同的笔画依照一定的规则组合的。因此，在基础意识培养上，我们要建立汉字书写的笔画意识，关注笔形的长短，准确把握相接、相交、相离的笔画组合方式。例如：“吉”字长横与短横需要明确区分；“干”与“千”的横与撇的区分；“先”与“失”的竖弯钩和捺的区分；“入”与“人”的笔画组合规则。

由此可见，笔画意识对于汉字辨识与书写具有至关重要作用。通过建立笔画意识，不仅有助于提高辨识与书写的正确率，还有助于字形美观与布局合理，为树立学生结构意识奠定基础。

5.2 引导学生意识到笔画、部件的变异性

如前文所述，自隶变楷化以来，汉字构件的组合模式趋于稳定，但是在长期的字体演化过程中，构件的组合发生了很大的改变。汉字字形中的笔画与部件，因位置不同而产生的变异特征，如“手”处在左边位置时变为“扌”；“水”变为“氵”；“横笔”置于左边时变为“提笔”等。这种形体变异现象需要具备辨识基础能力。对于无汉字背景的泰国学生而言，汉字如同一幅幅复杂的图画，缺乏规律性，因此书写和记忆均具有较大难度。除了建立笔画意识外，教师还需要引导他们意识到笔画、部件的变异，不断地观察不同的笔画和部件在不同的位置的形变，以增强对汉字的整体记忆，提高辨识能力。比如，引导学生观察以下汉字的变形：

表 3：汉字笔形的变异性

汉字书写中的变形	未变形	变形后	书写时注意事项
横改为提	地	地	左右结构的字中，如果左边的部件最后一笔是横，为了与右边的部件协调、统一，结构紧凑，末笔的横需要改为提。如：地
竖改为撇	判	判	如果左边的部件是“半、羊、辛”时，末笔的竖要改成撇，如：判
撇改为竖	能	能	“月”放在其他字时，为了保证整字重心平稳，起笔的撇要改成竖。如：能

捺改为点	因	因	左右、包围、半包围结构的字中，如果在左边的部件、里边的部件有捺笔要改为反捺或点笔。如：因
避免重捺	秦	秦	在上下、半包围结构中，两个部件都出现捺笔时，为了突出全文字的重心，使字形富于变化，只保留一个捺，第二个捺笔应改为点笔或反捺。如：秦
竖弯钩改为竖提	改	改	左右结构中，左边的部件末笔是竖弯钩的，为了使左右紧凑，竖弯钩要改为竖提。如：改
竖钩改为撇	掰	掰	左右或左中右结构中，“手”处在左边或中腰位置时，竖钩要改为撇。如：掰

5.3 妥善处理汉字教学中“认”与“写”

汉字辨识能力相对薄弱的主要原因，在于未能妥善处理汉字教学中“认”与“写”。过去学者们对“先语后文”“语文并进”“认写分流”“随文识字”等教学模式的争论，既是未能处理好汉字与汉语关系的结果，也是未能分清“认”与“写”的区别。汉字是形、音、义的结合体，但在实践教学中足以证明，汉字的形音义三要素难以统一结合。正因为如此，汉字教学中应当关注“认”与“写”的层次关系，而并非“顾此失彼”。

一般而言，“认”主要涉及视觉识别、意义理解和符号背后的音义之间的对应，是汉字输入过程的重要体现；而“写”则更侧重于动作技能的输出，包括笔画运笔、部件排列及整体结构把控，体现了汉字形体的产出能力。因此，汉字教学既需引导学生准确地认读汉字，又要不断强化其汉字字形书写训练，二者相辅相成，共同促进汉字能力的全面发展。例如，教师在指导学生学习“日”的写法时，可以引导他们“认”这个字在其他字形里的构意功能，学习“晚上”“早晨”“昏暗”等词。

5.4 构建体系化的汉字教学体系

如何充分体现汉字教学体现中的体系化，便需要搞清汉字的本体是什么。汉字是形音义的结合体，但三者的关系并非同步。汉字的本体是字形，汉字教学必须从字形出发（Zhu, 2002）。在汉字教学中，由于其复杂的结构和表意特征常为初级水平学生学习过程中的主要障碍。而大部分教师尤其是新手教师在教学过程中急于求成，揠苗助长，误以为汉字的学习可以一蹴而就，简单地教授横平竖直、一撇一捺，基本就可以掌握汉字，实则不以为然。

首先，笔画教学是基础。笔画是汉字的最小书写单位，是构成部件与整体字形的根基。教师应系统梳理常见或构形功能强的基本笔画（如横、竖、撇、捺、点等），通过笔形书写、起止位置、书写顺序及运笔规律。其次，部件教学是关键。部件是由若干笔画构成，具有一定意义或功能的字形组成部分。通过教授常见部件，如

“讠”“讠”“亻”“木”等，学生可以在学习新字时迅速识别和理解字义，降低认知负荷。最后，结构教学是升华。结构教学主要关注汉字整体内部各部分之间的排列关系，如左右结构、上下结构、包围结构等。学生的汉字书写能否符合中国人的书写审美，取决于他们是否能掌握汉字形体的结构空间的书写方式。教师应引导学生认识不同结构形式的特点，掌握结构对整体书写美感、字形布局平衡的影响。同时，通过结构分析训练，学生可以更清晰地理解汉字的构造方式（如：“旧”和“旦”），提升识字与书写的准确性和规范性。

综上所述，汉字教学是有系统的、有层次的教学体系，诚如 Li (2006) 所言：“汉字是表意文字，形体复杂、数量多，有特定的构形规律和特点，不可能不经过专门的学习就能学会汉字。”如此看来，构建有系统、有层次、有规律的汉字教学是当今国际中文教学中的当务之急。

6. 结语

本文通过对 67 名泰国大学生实施纸质书写测试，系统考察了其汉字字形辨识能力。结果显示，泰国大学生在汉字书写中普遍存在笔形混淆、部件误置与结构失衡等偏误，究其原因，在于其缺乏笔画意识与部件意识，致使在书写过程中尤其是形近字，无法识别笔形的细微差别。进一步的访谈表明，现行的汉字课程侧重于汉字的起源与形体演变知识传授，而缺乏对字形构成规则的系统教授，这直接导致了学生在辨识过程中难以把握笔形与结构的细微差别。研究表明，由于现代汉字形体中的笔形、部件的变异现象，汉字教学的关键不仅在于传授汉字起源、形体演变等知识，而更在于通过系统的汉字教学设计，即构建集笔画、部件与结构为一体的层次化教学体系。建立笔画意识与部件意识，培养学生对汉字构形规律的理解，从而全面提升对字形辨识与书写能力。只有充分发挥汉字系统中的构形系统，才能真正解决汉字难写、难记、难认的“老难题”。

参考文献

- Chen, Y. (2024). *A study on Chinese character writing errors of Thai international students* [Unpublished master's thesis]. Guizhou Minzu university. (in Chinese)
- Dejtrakulwongse, P. (2023). The relation of Chinese characters and Chinese words. *RMUTK Journal of Liberal Arts*, 5(01), 14–19. (in Thai)
- Detrittantikon, J. (2021). Strategies for teaching Chinese characters to Thai learners. *School of Liberal Arts, Eastern Asia University*, 2, 27–38. (in Thai)
- Dong, X. (2020). Modern analysis of Chinese characters based on teaching Chinese as a foreign language. *Chinese Character Culture*, 11, 77–78. (in Chinese)

- Gao, X. (2022). *Research on the influence of Chinese character configuration consciousness on Thai learners' recognition and writing of Chinese characters* [Unpublished master's thesis]. Northwest Normal University. (in Chinese)
- Hu, Y. (2010). An analysis of errors and causes in Chinese character writing by international students. *Language Planning*, 10, 17–18. (in Chinese)
- Jiang, X. (2007). An experimental study on the teaching method of “separating recognition and writing, more recognition and less writing” in Chinese characters. *Chinese Teaching in the World*, 2, 91–97. (in Chinese)
- Jin, X. (2019). *The Error analysis of the Chinese character of Thai Middle School Students—A case study of Roi Et Strisuksa School* [Unpublished master's thesis]. Anyang Normal University. (in Chinese)
- Kong, X., Shi, J., & Sun, Y. (2006). *A general theory of Chinese character studies*. Peking University Press. (in Chinese)
- Li, L., Liu, H., & Liu, X. (2005). Effects of characters construction on basic processing unit of Chinese characters recognition. *Psychological Exploration*, 25(1), 23-27. (in Chinese)
- Li, X. (2006). *Philology in Chinese character teaching*. Language and Literature Press. (in Chinese)
- Li, Y. (2024). *Research on writing errors of Chinese characters among primary Chinese language learners in Thailand—Take the Mahasarakham University demonstration school(elementary)as an example* [Unpublished master's thesis]. Zhejiang University of Science and Technology. (in Chinese)
- Li, Z. (1964). A preliminary study on the configuration perception of Chinese characters in children around six years old. *Acta Psychological Sinica*, (2), 178–184. (in Chinese)
- Li, Z. (2024). *Teaching design and practice of Chinese character writing for junior high school students at Satri Si Suriyothai School in Thailand* [Unpublished master's thesis]. Zhejiang University of Science and Technology. (in Chinese)
- Ma, L. (2012). *The comparative study of Chinese and Thai scripts and the teaching of Chinese characters to Thai learners* [Unpublished master's thesis]. Zhengzhou University. (in Chinese)
- Pan, L., Lin, W. Z., Jitsing, A., & Jia, M. H. (2021). Research on the principles and teaching strategies of the Chinese characters for Thai students. *Silpakorn University Journal*, 41(6), 31–39. (in Thai)

- Peng, D., & Wang, C. (1997). The basic units of Chinese character processing: Evidence from stroke number effect and component number effect. *Acta Psychological Sinica*, 29(1), 8–16. (in Chinese)
- Shen, Z., Zhu, L., Thanarotyungrueng, K., & Rakkiattiyod, K. (2023). The development of basin Chinese strokes writing skills through practice. *Journal of Humanities and Social Sciences Review*, 25(2), 26–34. (in Thai)
- Shi, Z. (2018). Reflections on some issues in teaching Chinese characters to foreigners. *International Chinese Language Education (Chinese English Edition)*, 3, 3–19. (in Chinese)
- Wan, Y. (2009). An Overall Design for Chinese Character Teaching. *Language Teaching and Linguistic Studies*, 5, 59-65. (in Chinese)
- Wang, H., Zhang, J., & Zhang, H. (2003) The effects of character and stroke frequency on stroke cognition in Chinese characters. *Acta Psychological Sinica*, 35(1), 17-22. (in Chinese)
- Wang, N. (1997). The morphological rationale of Chinese characters and modern decomposition. *Language Planning*, 3, 4–9. (in Chinese)
- Wang, N. (2021). *Introduction to Chinese character morphology*. The Commercial Press. (in Chinese)
- Wei, L. (2021). *Handbook of language and script norms*. The Commercial Press International Ltd. (in Chinese)
- Wu, J. (2015). *A study on the current situation and teaching strategies of Chinese character teaching in Thailand* [Unpublished master's thesis]. Shaanxi Normal University. (in Chinese)
- Xue, C. (2024). An analysis of Chinese character teaching for beginner-level Thai learners. *Chinese Character Culture*, 8, 89–91. (in Chinese)
- Yan, Y. (2013). An experimental study on the effects of different teaching methods on the acquisition of Chinese character form, sound, and meaning. *Language Teaching and Linguistic Studies*, 3, 16–23. (in Chinese)
- Yang, Y. (2021). *A study on the application of Chinese character morphology in teaching beginner Thai learners: A case study of Rattanaabundit Nongkhai* [Unpublished master's thesis]. Yunnan University. (in Chinese)
- Zhai, N. (2024). Reform and practice of Chinese character teaching models in the era of digital writing. *Journal of Yunnan Normal University (Teaching Chinese as a Foreign Language and Research Edition)*, 22(4), 19–28. (in Chinese)

- Zhang, W. (2019). *Chinese characters and Chinese character teaching in teaching Chinese as a second language*. The Commercial Press. (in Chinese)
- Zhao, Y., Zhang, X., Fu, B., et al. (2022). Evaluation and recognition of handwritten Chinese characters based on similarities. *Applied Sciences*, 12, 8521. (in Chinese)
- Zhou, J. (2007). *Theory and methods of Chinese character teaching*. Peking University Press. (in Chinese)
- Zhu, Z. (2002). Chinese character morphology and the teaching of Chinese characters to foreigners. *Language Teaching and Linguistic Studies*, 4, 35–41. (in Chinese)
- Zhuang, Y. (2020). *Research on the Teaching of Chinese Character in Higher Education Institutions and the Application in Communities in Chiang Rai, Thailand* [Unpublished master's thesis]. Lanzhou University. (in Chinese)

Thematic Tendencies in Heteronymous Ci-Tune Titles Sharing the Niannu Jiao Prosodic Pattern

Zitong Wei¹; Kanokporn Numtong²

Faculty of Humanities, Kasetsart University, Bangkok 10900 Thailand

Email: wei.zi@ku.th; kanokporn.n@ku.th

received 17 July 2025; revised 26 October 2025; accepted 30 October 2025

Abstract

This study investigates the thematic selection tendencies in the original and heteronymous forms of the Niannu Jiao ci-tune title. It not only contributes to understanding the flexible adoption of tune-title variants by classical Chinese poets across diverse themes but also reveals the evolution of topic selection and its underlying cultural determinants, providing theoretical foundations and creative insights for contemporary classical-style poetry composition. Based on traditional literary theory and employing modern scientific research methods, this study explores both the synchronic and diachronic dimensions of thematic distribution in the Niannu Jiao tune title and its variants, aiming to elucidate the relationship between thematic content, tune-title nomenclature, and changing literary trends across historical periods. Drawing on a literature review and statistical analysis of 2,205 extant ci poems composed under the original Niannu Jiao title and its 18 heteronymous variants, with metadata on authorship and chronological distribution, the study classifies each work according to 35 thematic categories and conducts quantitative comparisons of their dynastic distribution. The findings reveal distinct thematic preferences: the original Niannu Jiao title is mainly associated with topics of object depiction, celebration, and social interaction, whereas several heteronymous titles tend toward landscape and religious themes. These tendencies correlate closely with the semantic connotations of the tune titles and show observable variation over time. The research scope is limited to extant and verifiable works, and the small sample size

¹ Ph.D. candidate, Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University, Thailand.

² Associate Professor of Department of Eastern Languages, Faculty of Humanities, Kasetsart University, Thailand.
Corresponding Author

of certain heteronymous titles may affect statistical precision. Additionally, subjective interpretation and the complexity of genre classification present methodological constraints. Future research may employ multi-topic modeling to achieve deeper thematic analysis.

Keywords: Classical Chinese Poetry; Niannu Jiao; Thematic Distribution; Ci-Tune Title Studies; Chinese literature

《念奴娇》同调异名题材倾向研究

魏子童³；吴琼⁴

泰国 曼谷 农业大学人文学院 邮编 10900

邮箱: wei.zi@ku.th; kanokporn.n@ku.th

收稿日期 2025. 7. 17 修回日期 2025. 10. 26 接收日期 2025. 10. 30

摘要

对《念奴娇》本名及其异名词牌题材选择倾向展开研究，不仅有益于探究中国古代词人于不同题材的创作中词牌别名的灵活选用情况，而且能够揭示历代词人创作选题的演变及背后蕴含的文化因素，还能够为当代旧体诗词创作实践提供理论依据与创作启迪。本文致力于对《念奴娇》词牌本名和异名进行共时与历时的题材分布研究，以探索题材和词牌名称的关系，以及历代创作风尚的变化。通过文献综述法总结和梳理前人研究成果，统计分析《念奴娇》本名及其 18 个异名所涵盖的现存 2205 首词作的创作年代与作者，并依据现有 35 类词题材分类标准，对每首作品进行主题编码与归类，继而采用统计分析法量化各代题材分布，比较异名词牌间的创作倾向差异。研究结果显示，《念奴娇》及其异名在创作时体现出不同的题材倾向，本名多集中于咏物、祝颂、交游，部分异名则倾向于写景、宗教等题材，这一趋势与词牌名称的语义内涵密切相关，并随时代变迁而发生变化。研究范围限于现存可考作品，部分异名样本数量较少，可能影响统计精度。本研究受到文学解读主观性与体裁分类过于细琐的局限，后续研究可使用多主题分析法对研究对象进行深入研究。

关键词：中国古诗词、《念奴娇》、题材分布、词牌研究、中国文学

1. 引言

1.1 研究背景

作为中国古代文学的关键构成部分，词凭借其悠远的历史与深厚的文化积淀，在中国文化体系中占据着独特的位置。词牌作为词的曲调称谓，不仅彰显了词的音乐属性，更蕴藏着丰富的文化内涵与审美价值。宋代是词发展的鼎盛时期，词牌数量急剧增多，其中《念奴娇》作为宋代极具知名度的长调之一，有着不可忽视的重要地位和深远影响。

《念奴娇》这一词牌之名源于唐代歌伎念奴，自宋代起便备受文人雅士青睐。其以

³ 泰国农业大学人文学院东语系在读博士研究生。

⁴ 泰国农业大学人文学院东语系副教授，通讯作者。

独特的韵律与节奏著称，更因豪放、清旷的风格广受推崇。苏轼的《念奴娇·赤壁怀古》更是将此词牌推至艺术的高峰，成为宋代词坛的标志性作品之一。

在宋代及后续的词学发展进程中，同调异名现象较为普遍。鉴于历史传承、地域差异以及文人创作习惯等诸多因素，众多词牌衍生出多种不同的名称。这些异名不仅丰富了词牌文化的多样性，也映射出词学在不同历史时期与文化背景下的演进轨迹。其中，《念奴娇》的同调异名现象尤为突出。据 Cheng and Wang (2019b) 对词调异名情况的统计结果，《念奴娇》异名最多，凡二十种，如《大江东去》、《酹江月》、《赤壁词》等。第二为《浣溪沙》，异名凡十六种，第三为《忆江南》，异名凡十四种。

同调异名现象不仅彰显了词牌文化的丰富性，而且揭示了词牌名称与题材之间错综复杂且微妙的关系。不同的异名往往对应着不同的题材类型，这反映出词人在创作过程中对词牌名称的选择与运用有着审慎考量。本文的主要研究问题即词人是否会依据词牌名称的语义象征或文化意涵，在创作中选择特定的调名。

同调异名与题材之间的关系极为复杂。虽然这些词调在格律上相同，但名称所蕴含的语义、意象与文化联想各不相同，从而对创作主题产生潜在影响。不同异名的语义来源多样，既可能来自典故、地名与人物，也可能体现宗教象征或审美意向，使得同一曲调在不同名称下呈现出多样的题材取向。随着词体在历史中的演变，这种由名称语义所带来的题材约束逐渐减弱，词人与词牌之间的关系也趋于自由化与个性化。

正因如此，词调异名与题材关系的复杂性，不仅体现出形式与内容的互动，更反映出词体从音乐文学向语义文学转化的文化进程。若不对此现象加以系统研究，便难以揭示词牌命名背后的文化心理及其在题材选择中的深层机制，这也正是本研究的重要意义所在。

学界围绕《念奴娇》展开的研究已然成果斐然。学者们运用多种方法深入探究了《念奴娇》词牌名的起源及其在历史长河中的演变脉络，针对特定作品进行了精细剖析，探究词人如何借助历史典故与自然景物表达思想情感与哲学思考，并剖析作品的艺术特征。此外，还有学者从音乐学、教育学等多学科视角对《念奴娇》开展了跨学科研究。这些研究不仅加深了学界对《念奴娇》的认知，亦为后续研究提供了重要参考与启迪。

然而，尽管《念奴娇》的研究已取得诸多进展，但多集中于个别名作的微观研究，针对词调本身的研究存量较少且年限较长，对于词调的异名现象，尤其是其与题材分布之间的关联尚需深入探究。本文将重点探究《念奴娇》的同调异名现象及其与题材内容的关系，以期为《念奴娇》的相关研究提供新的思路与视角。

1.2 研究目的

本研究关注的核心问题是：同一词调在不同名称下，其题材取向是否存在规律性关联。具体而言，词人在创作过程中是否会因应词牌名称所承载的语义象征、文化意涵或历史典故，而选择特定题材。这一问题的提出，既缘于同调异名现象的广泛存在与多样化表现，也缘于异名在语义、意象与文化联想上的差异所可能对创作主题产生的影响。系统考察词调异名与作品题材之间的关系，不仅有助于揭示词人在创作选择中的文化心理与审美偏好，也有助于理解宋代词牌命名制度及词学演变的文化逻辑。基于此，本文将以《念奴娇》及其异名为研究对象，探索名称与题材之间的内在联系。具体研究目的如下：

1. 旨在阐明《念奴娇》及其异名在历代词学发展中的分布特征与历史演进规律，从而揭示同调异名形成与传播的文化动因。

2. 旨在探明词牌名称的语义内涵与作品题材内容之间的内在联系，揭示词人在创作取向与词牌选择中所体现的审美心理与文化意义。

基于上述研究，本文期望在既有研究成果的基础上，进一步深化学界对《念奴娇》的认知，尤其在同调异名与作品题材关系领域，贡献具有价值的学术见解。

2. 研究方法步骤

2.1 研究方法

基于上述研究目的，为实现对《念奴娇》及其同调异名与题材关系的系统分析，必须明确研究方法 with 操作路径。本研究将从文献资料梳理入手，结合文本细读与数据统计，辅以比较分析，力求在宏观分布与微观特征两个层面揭示词牌异名的文化逻辑与题材偏向。通过方法体系的构建与应用，本文旨在确保研究结果的科学性与可靠性，同时为探讨词牌名称与作品创作之间的内在联系提供可操作的分析框架。因此本文主要采用文献综述法、文本分析法、统计分析法以及比较研究法。

文献综述法：系统查阅并梳理历代词学研究资料、词牌谱与词学史等文献，重点搜集《念奴娇》及其同调异名相关的研究成果与评论，全面剖析前人研究的成果与不足，从而确定本文研究的切入点。

文本分析法：细致地对《念奴娇》及其异名词作进行逐词逐句分析，以对其题材予以分类归纳，探究词牌名称和作品内容之间的联系。

统计分析法：对《念奴娇》及其异名作品予以量化统计，包括本名及其不同异名的使用频率、创作年代和题材内容等方面，借由数据分析揭示词牌异名的分布规律及其与题材内容的关联性。

比较研究法：比较《念奴娇》本名词作和异名词作的题材倾向，剖析词人在选择特定题材时对词牌名称的偏好及其选择机制。

2.2 研究步骤

首先，明确研究主题和目标。本研究聚焦于《念奴娇》词牌本名及其异名与题材选择之间的关系。研究目的在于清晰界定《念奴娇》本名及其不同异名所适配的题材类型，进而为后续词作创作提供理论指导。

其次，开展文献综述。文献综述涵盖收集、阅读、整理与分析同研究主题相关的现有文献，旨在全面把握该领域的研究现状、发展趋势以及研究方法。本研究的文献综述着重梳理词作同调异名现象及《念奴娇》词牌的研究成果，为后续研究奠定基础。

继而，在文献综述基础上，针对各时期的《念奴娇》本名及异名词作展开深入文本分析。此过程涵盖关键信息提取、文本意义与意图解读，以及词作题材归属判定。在确定题材归属后，归纳总结研究成果，按年代统计《念奴娇》本名及各异名的题材创作状况，并比较二者在题材选择上的倾向性。

最后，基于比较分析结果得出结论，揭示《念奴娇》本名及各异名与题材内容的内在关联性。

3. 研究综述

《念奴娇》词调的研究已取得较为丰硕的成果。本文以总结前人成果、反思既有研究中的缺漏以及拓展新的研究方向为宗旨。目前，关于《念奴娇》词调的研究成果主要体现在以下几个方面：

首先，中国古代学者围绕《念奴娇》词调展开了多维度、深层次的探讨。王灼在《碧鸡漫志》中、李清照于《词论》里，以及汤显祖通过《荆钗记·折柳阳关》的戏曲创作，突出强调了念奴“善歌、娇媚”的特征；而袁文的《瓮牖闲评》和邹祗谟的《远志斋词衷》则聚焦于词调名称的源起展开研究。在《念奴娇》词调的宫调与声情方面，周邦彦的《念奴娇》、王灼《碧鸡漫志》、姜夔的《湘月》、高棅、沈雄所著的《古今词话》以及方成培的《香研居词尘》等文献，深入剖析了该词牌具有大石调与双调两种宫调形式这一复杂特性。这种双重性既赋予了《念奴娇》风流蕴藉、柔婉动人的声情特色，又蕴含着高昂庄严、厚重深沉的情感维度，彰显出其音乐表现力丰富且深刻的特质。对于《念奴娇》的格律特征，《词律》《钦定词谱》和《词律辞典》等权威词学著作均进行了详实记载与规范梳理。这些著作具体阐释了该词调的句式结构、平仄韵律、押韵规则等内容，为后世深入把握并运用《念奴娇》词调从事文学创作提供了有力支撑，对这一古典文学艺术形式的传承与发展意义重大。诚然，正如前人研究所示，诸多成果已较为完备。但受限于研究方法，古人多从中国古代文论的单一角度对这一词调展开分析。

进入现当代以后，诸多学者亦对《念奴娇》这一词调展开多方面的探讨，研究角度愈发丰富。在词调与题材演变研究领域，Shen (1996)对词牌异名现象予以探讨；Yue (1997)对《念奴娇》词调进行考原；Sun (1999)剖析词的“同调异名”与旨意；Yan (1999)溯源词牌得名；Xie (2004)阐明贺铸喜改调名旨在恢复词牌名实统一传统；Lu (2008)从语言学角度分析宋词词牌名，揭示其蕴含的语言知识及文化、社会和现实意义；Wang (2009)考证《念奴娇》词牌、格律、声韵和诗风的发展沿革；Xie (2012)探究宋代词牌来源的女性化意蕴；Wang (2015)分类统计宋代节序词选用的词调，归纳其选用规律和特点；Cheng and Wang (2018, 2019a, 2019b)多次探讨唐宋词调的同调异名现象，考证并探究成因及审美意蕴；Zhang (2023)考察唐宋间词体的流变；Zhu, Y. (2024)探讨南渡时期《念奴娇》词调题材的演变。然而，此类研究存在一定局限性，多数研究年限跨度较长且体量较少，研究方法多为质性研究，与中国古代学者研究相似，诸多方面尚未涉及，研究存在较多留白，且近些年来相关研究趋于式微，可见有关词调本身的研究亟待加强。

在诗意情怀与艺术表现方面，Chen (2007)概括古今对词格律方面争议情况，尝试从词的音乐属性着手提出个人见解；Guo (2020)从教师阅读角度品读《念奴娇·赤壁怀古》；Ji (2022)探析《念奴娇·赤壁怀古》的艺术表现。Lin et al. (2022)剖析《念奴娇·赤壁怀古》悲剧意识的外现和消解；Wang, H. (2024)探讨《念奴娇·过洞庭》的诗意情怀与词境。这些研究多从个案出发，对古代传唱度较高的名人名篇进行详细解读，虽然分析较为深入，但研究广度不足，且研究对象以苏轼《念奴娇·赤壁怀古》为主，重复率较高。

在艺术歌曲与演唱研究方面，Guo (2022)、Li (2022)剖析《念奴娇·赤壁怀古》的演唱特点；Sun and Yao (2022)探讨古诗词艺术歌曲的传承价值；Zhang and Chen (2024)探讨了《念奴娇·赤壁怀古》演唱中的适度感。由分析可见，此类研究文献较新，表明近些年相关研究颇受关注，许多学者从演唱角度对个案展开研究，但与美国者类似，存在研究对象重复率较高的问题，且此类研究属于音乐学研究，与文学研究分属不同门类，故不做过多探讨。

在教学方法与比较研究方面，Wang (2010)针对《念奴娇·赤壁怀古》进行教学设计；Zhang (2021)以《念奴娇·赤壁怀古》为例探讨比较教学法的运用；Jiang (2024)以高职课堂为例剖析《念奴娇·赤壁怀古》的同课异构；Zhu, L. (2024)以《念奴娇·过洞庭》为例探究以逆向设计为指导的教学方法。此类研究数量最多，亦存在研究对象以苏轼《念奴娇·赤壁怀古》为主、重复率较高的问题，且属于学科教学领域，因此不做过多论述。

在文化与翻译视角方面，Guo (2006)探究词牌名起源与翻译的关系；Lyu (2007)从帕尔默文化语言学视角分析宋词《念奴娇·赤壁怀古》四个英译本，探讨如何恰当地转换意象以传达深层次意义；Li and Su (2023)以三个译本为例研究《念奴娇·昆仑》的译者行为；Wang, G. (2024)以许渊冲的《念奴娇·赤壁怀古》英译本为例，结合巴斯奈特的文化翻译理论，探讨怀古词的翻译方法和文化传播意义。此类研究以《念奴娇》词牌作品为研究对象，探讨其在翻译过程中的问题，研究切入角度和对象选择均较为丰富，但总量较少，体现出较高的研究价值。

总体而言，现有研究围绕词调、题材演变、艺术表现、教育方法、翻译与文化等多个领域深入展开，为理解宋词的发展和影响提供了多元视角和坚实的理论基础。然而，研究视野存在一定局限性，其中教学方面文献居多，因与本文关联较小故而未详细综述。当前研究亦多集中于对著名词人名作的剖析，对于词牌演变研究相对不足，且在研究方法上，多数采用质性研究法，仅有少数文章选取一定样本进行统计。鉴于此，本文在搜集大量样本的基础上，采用统计方法描述由宋至清期间《念奴娇》及其异名词调的主题变化。

4. 研究结果

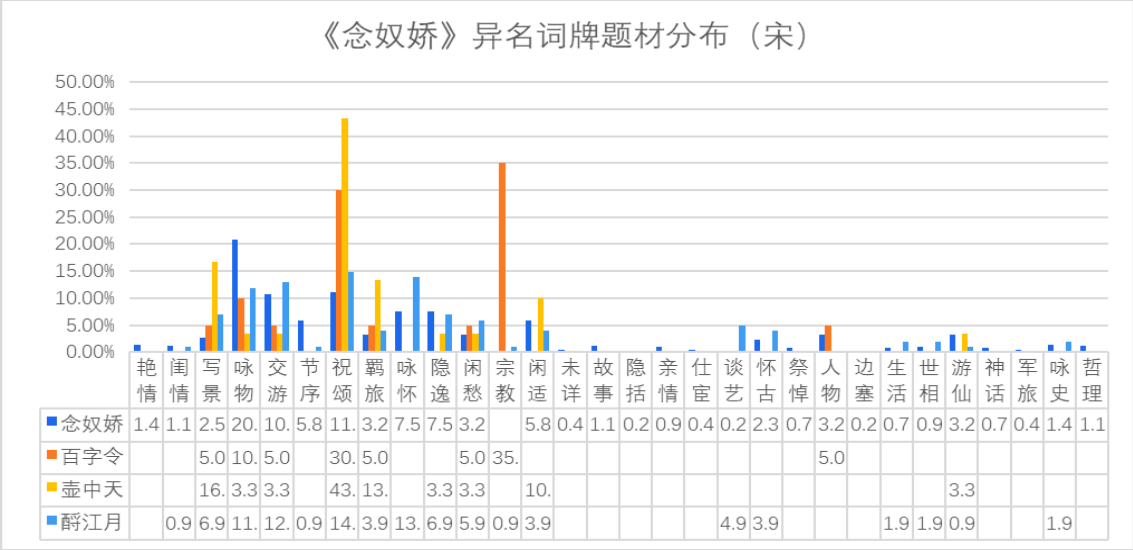
本文依托搜韵诗词平台，检索并梳理宋、金、元、明、清朝代的《念奴娇》本名及异名词作凡 2205 首。其中《念奴娇》凡 1149 首，《百字令》凡 491 首，《百字谣》22 首，《酹江月》凡 220 首，《壶中天》凡 128 首，《壶中天慢》凡 14 首，《大江东去》凡 76 首，《湘月》凡 51 首，《无俗念》凡 44 首，《赤壁词》凡 1 首，《大江乘》凡 1 首，《大江词》凡 1 首，《大江西上曲》凡 1 首，《古梅曲》凡 1 首，《淮甸春》凡 1 首，《庆长春》凡 1 首，《寿南枝》凡 1 首，《太平欢》凡 1 首，《杏花天》凡 1 首。鉴于样本数量对研究结果影响显著，在分析过程中，本文仅聚焦样本量较多之别名，因其更具普遍性与代表性；对于样本量稀少之别名，鉴于难以排除偶然因素干扰，仅予以说明，不做深入探讨。

本文依循 Xu (2007)所提出之 35 种题材分类标准展开分类，分别为：艳情、闺情、写景、咏物、交游、节序、祝颂、羁旅、咏怀、隐逸、闲愁、宗教、宫廷、闲适、未详、故事、隐括、亲情、仕宦、谈艺、怀古、祭悼、风土、科举、人物、边塞、生活、世相、游仙、神话、军旅、悯农、咏史、寓言、哲理。

鉴于《念奴娇》作为本名词作数量居首且题材覆盖极广之特性，本文将其数据设为基准，以此为参照对比其他词牌，进而凸显各词牌间之差异。

4.1 宋代《念奴娇》本名及异名词牌题材分布

图 1 宋代《念奴娇》异名词牌题材分布

在本文当中，将北宋与南宋统一纳入宋代这一整体框架予以探讨，此决策基于多方面考量。其一，从宏观视角审视，北宋与南宋尽管在政治格局、社会经济等方面存在差异，但在文化传承与文学发展方面呈现出高度的连贯性与内在一致性。将二者合并讨论，有益于更全面地把握宋代文学的整体风貌及其在中国文学史上的独特定位。其二，将宋代视为一个整体，有助于更有效地与元、明、清等朝代进行并列分析，进而更清晰地勾勒出中国文学发展的历史脉络与阶段性特征。此外，Zhu, Y. (2024)指出北宋初期《念奴娇》等慢词长调尚未流行，诸多学者亦认为苏轼《念奴娇·赤壁怀古》的创作对后世影响深远，该词创作于元丰五年，而北宋亡于靖康二年。鉴于北宋时期此词牌的异名创作数量相对较少，若单独罗列，可能因数据样本有限而影响分析结果。基于此，本文未对北宋、南宋进行区分。

在对宋代词牌《念奴娇》及其异名的题材分布进行深入分析时，可见《念奴娇》中咏物题材占比颇高，达 20.89%，此显著比例鲜明地体现出该词牌于描绘与颂赞具体物象（如花鸟、器物等）方面的广泛应用，既映照出词人对自然美与艺术美的深刻感悟，亦常蕴含深切的情感寄托与哲学思考。祝颂题材以 11.03%的比例紧随其后，凸显出《念奴娇》在社交场合传递祝福与赞美的独特功能。交游（10.80%）、咏怀（7.51%）题材亦居重要地位，反映出该词牌在促进人际交往与抒发个人情感方面的灵活性与深度。羁旅（3.29%）、闲愁（3.29%）题材虽占比偏低，但仍是词人抒发离愁别绪与内心愁闷的重要载体。相较而言，写景（2.58%）、人物（3.29%）题材虽非主流，却也在一定程度上彰显了其题材多样性。

《酹江月》在祝颂（14.85%）、交游（12.87%）、咏怀（13.86%）题材的呈现上较为均衡，与《念奴娇》本名保持一定的相似性，但咏物题材的使用明显减少，体现出差异化的题材偏好。其写景（6.93%）、闲愁（5.94%）题材尽管占比不大，却也揭示了《酹江月》在自然景观描绘与个人情感抒发方面的独特贡献。

《百字令》异名极具特色，其宗教题材占比高达 35.00%，主要得益于宋末道士李道纯的大量创作（共 7 首，均为道教主题），深刻反映出词人对宇宙观、人生观的深入思索。此外，祝颂题材亦占据重要地位（30.00%），体现出该词牌在社交礼仪中的广泛应用。闲愁题材（20.00%）则展现出词人在《百字令》中抒发个人感伤与思虑的倾向，而写景、交游及人物题材虽均有涉及，但占比相对较小。

《百字谣》几近成为祝颂题材的专属，在这一题材上的占比高达 70.00%，彰显出其在表达祝福、赞美等正面情感时的首要选择地位。闲愁题材（20.00%）位列其次，写景与游仙题材则分别占 10.00%。

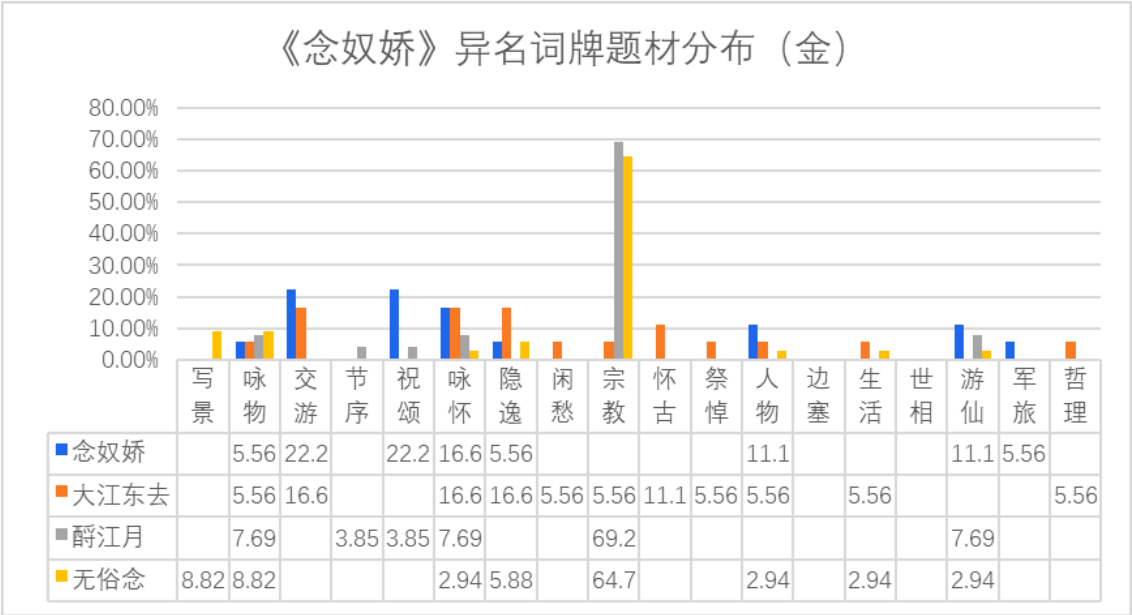
《壶中天》中，祝颂题材同样占据主导（43.33%），彰显出其在礼仪性文字与祝福表达中的重要意义。写景题材（16.67%）的高占比表明词人对自然美的敏锐捕捉与深情描绘。羁旅（13.33%）、咏怀（13.33%）题材的存在丰富了《壶中天》在表达旅途感怀与个人内心世界方面的表现力，交游与隐逸题材虽占比较低（各 3.33%），但亦不乏优秀作品。

最后，《湘月》词牌的写景题材占比高达 75.00%，几乎成为该异名的代名词，这既反映了宋代《湘月》词作的题材集中性，亦或与张炎对姜夔创名传统的继承与发展相关。此外，闲愁题材虽仅有一例，但其中丰富的写景元素进一步强化了《湘月》与自然美景的紧密联系。

综上，宋代《念奴娇》及各异名在题材选择上各具风貌：《念奴娇》题材广泛且均衡，咏物题材突出；《酹江月》承本名特征，以祝颂为主，咏物较少；《百字令》偏重宗教，祝颂次之；《百字谣》几专为祝颂而生；《壶中天》祝颂与写景并重，羁旅咏怀辅之；《湘月》专注写景，题材高度集中。

4.2 金朝《念奴娇》本名及异名题材分布

图 2 金朝《念奴娇》异名词牌题材分布

金朝是中国历史上由女真族建立的封建王朝，存世 119 年。其在北方和东北统治强大，与南宋、西夏、蒙古等政权并存。宋、金间在政治、经济、文化方面互动频繁，然金与宋虽处于同一历史时期，但民族与地域有差，故本部分对金代《念奴娇》及其异名作品单独分析。

金代文学中，词牌《念奴娇》题材丰富，涵盖交友、祝颂、咏怀、隐逸、人物、游仙和咏物等多领域。其中交友与祝颂题材并列，占比 22.22%，居主导地位，表明词人在社交与礼仪庆典中常用此调传达友情和祝福；咏怀题材占 16.67%，体现其抒发个人情感与怀旧思绪的魅力；游仙与人物题材各占 11.11%，表明《念奴娇》可承载超脱尘世之向往和人物细致刻画。咏物、隐逸与军旅题材虽均有涉及，但仅占 5.56%，创作相对较少。

《大江东去》异名题材选择较集中，主要聚焦于咏怀、隐逸与交友三大主题，各占 16.67%，体现了词人对内心世界、隐逸生活及人际交往的深刻关注。该异名在怀古题材上的显著表现（11.11%）值得注意，或是对苏轼《念奴娇·赤壁怀古》怀古传统的继承与发扬。然而，该异名并未涉及祝颂题材，仍需进一步探讨。

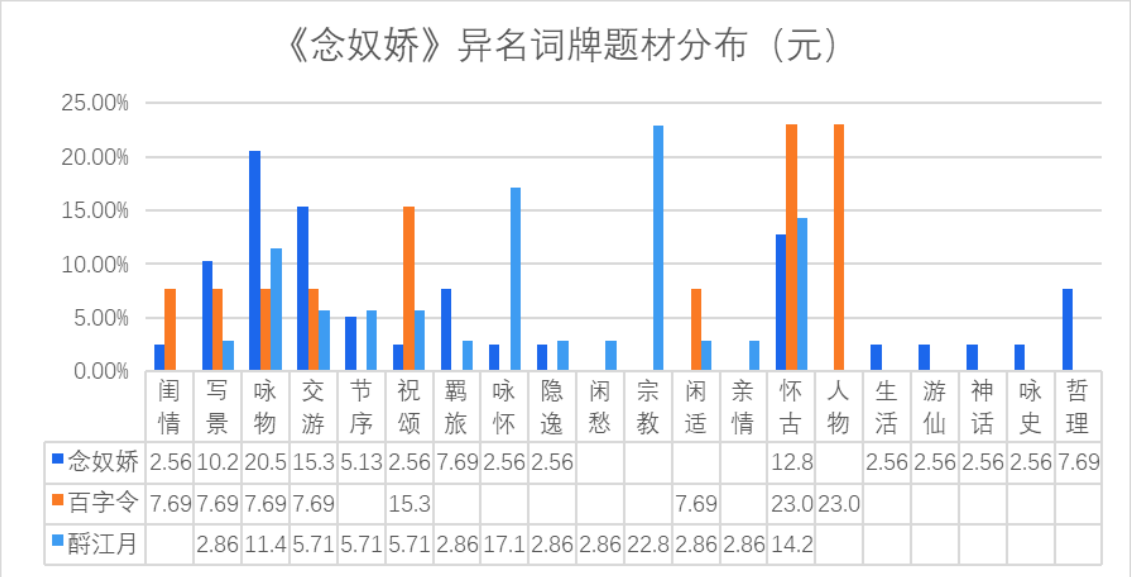
《酹江月》以宗教题材为主，占比 69.23%，远高于其他题材，王哲、谭处端、侯善渊据此创作诸多道教相关词作，游仙题材亦与道教联系紧密。《无俗念》同样宗教题材为主，占比 64.71%，因丘处机、尹志平以其创作大量道教相关词作，故占比也高。这一点与《酹江月》相似，显示了词人们在创作时，常常借用此异名来抒发宗教信仰和感悟。总体而言，宗教题材在《酹江月》和《无俗念》中占主导地位，体现了这两个异名在宗教主题表达中的广泛应用。《无俗念》宗教题材高度集中，或因其名蕴含超脱世俗之意，比《酹江月》更契合道教题材表达。谭处端为丘处机弟子却选用《酹江月》而非《无俗

念》创作，为研究词人创作心理与偏好提供了视角。

更多承载词人个人情感、友谊和隐逸生活抒发，而《酹江月》与《无俗念》以其独特宗教题材占据重要地位。这些异名题材选择上的差异与共性，反映金代词人创作面貌，为理解金代文学文化内涵提供线索。

4.3 元代《念奴娇》本名及异名题材分布

图 3 元代《念奴娇》异名词牌题材分布

元代，《念奴娇》词牌题材延续丰富传统且呈现新貌。咏物题材占比 20.51%居首，可见元代词人承宋传统，借物象寄情思、发哲理；交游题材占 15.38%，说明《念奴娇》在元代社交中作用关键，是词人交流媒介；怀古题材占比 12.82%，揭示词人对历史的深沉感慨与反思，体现文学对过往时代的持续关注与致敬。

《百字令》元代题材选择较集中，怀古与人物题材各占 23.08%，展现了词人对此异名在表达历史感怀与人物刻画方面的独特偏好。这种变化不仅丰富了《百字令》的题材内涵，也反映了元代文学在继承传统基础上的创新与发展。《百字令》祝颂与咏物题材亦见分布，呈多样化。

《百字谣》在元代的创作样本少，但题材集中且特色鲜明，咏物题材占比 60%凸显了其长于物象描写。闲愁、怀古题材各占 20%，丰富了其情感表达的层次。

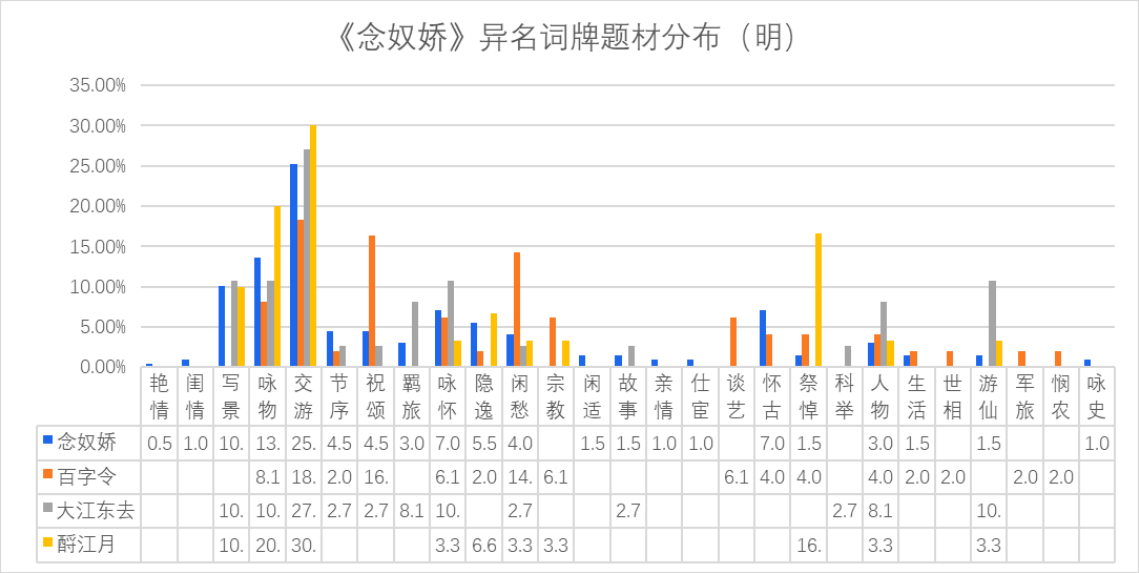
《大江东去》在元代的使用频率虽低，但祝颂（50%）仍占主导地位，写景、咏怀与哲理题材各占 17%，体现了词人们在有限的创作空间中，依然能够借助自然景物抒发内心感悟，探讨人生哲理，展现了元代文学深沉内敛的艺术风格。

《酹江月》在元代仍以宗教题材为主（22.86%），与金朝时期保持一致，既延续道教文化传统，也反映全真教道士刘处玄等人的重要贡献。同时，咏怀与怀古题材的并存，也表明了《酹江月》在表达个人情感与历史感怀方面的多元功能。

总体而言，元代国祚短、作品少，但数据仍有意义。《念奴娇》承咏物传统，《百字令》主要用于怀古和描写人物，《百字谣》用于咏物，《大江东去》祝颂为主，其余题材均衡，可写景、咏怀和说明哲理，《酹江月》则继续用于宗教题材。

4.4 明代《念奴娇》本名及异名词牌题材分布

图 4 明代《念奴娇》异名词牌题材分布

在明代文学领域，词牌题材选择呈现显著多样性。其中交游题材（占比 25.25%）尤为突出，体现出明代文人借该词牌纪念友谊、记录社交活动之普遍现象。此外，咏物（13.64%）与写景（10.10%）题材亦占据重要位置，反映了词人们对自然物象及景致描绘的浓厚兴趣。咏怀（7.07%）与怀古（7.07%）题材揭示词人在《念奴娇》对个人情感的深厚倾注，尤其对历史沧桑与个人情怀的深刻抒发。尽管隐逸、闲愁、宗教等题材占比较低，但丰富了《念奴娇》内涵，映射明代文人复杂多变的思想世界与精神追求。

《百字令》在明代同样展现出题材分布的多样性，交游（18.37%）、祝颂（16.33%）为主要主题。闲愁（14.29%）、咏怀（6.12%）题材频繁出现，彰显词人利用此词牌描绘内心世界、抒发个人情感的倾向。谈艺（6.12%）、宗教（6.12%）题材的出现，揭示《百字令》在思想交流、宗教信仰领域的独特价值，反映明代文人对艺术理论及宗教信仰的思考。

《大江东去》作为《念奴娇》重要异名，在明代题材广泛且多样。交游题材（27.03%）地位显著，凸显该词牌在社交活动中的应用及词人对友谊的重视。咏物（10.81%）、写景（10.81%）、咏怀（10.81%）题材并存，体现词人对自然美与个人情感的双重关注。游仙（10.81%）、羁旅（8.11%）题材的出现则体现了词人对超自然世界的向往及旅途中的深刻感悟，进一步拓宽了《大江东去》的题材范畴。

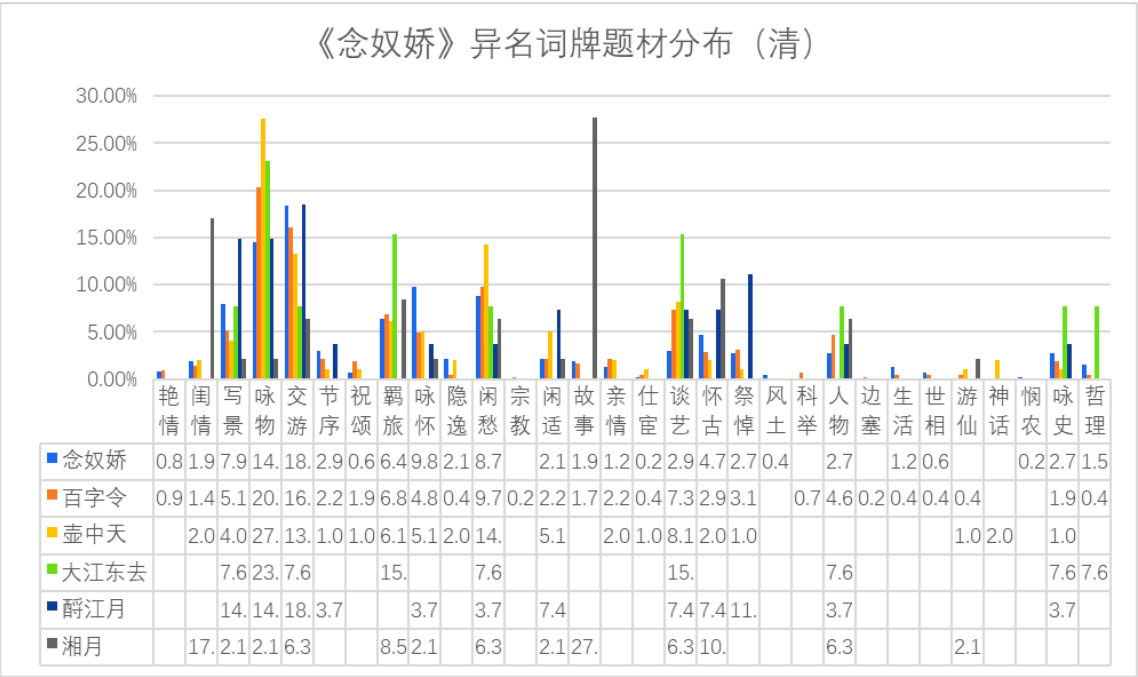
《酹江月》在明代的题材分布较集中，交游（30.00%）与祭悼（16.67%）成为其主要题材。这不仅彰显了《酹江月》在表达友谊与悼念情感方面的优势，亦反映词人借此抒发对亡友或亲人的哀思及对友情的珍视。咏物（20.00%）、咏怀（10.00%）题材的运用丰富了《酹江月》的创作内容，展现了词人们在物象描绘与个人情感抒发方面的深厚造诣。但此词牌已经不再涉及宗教题材。

《无俗念》在明代样本中数量虽少，但其创作传统得以延续。游仙（50%）题材地位显著，咏物（25%）、哲理（25%）题材与之并存，构成其独特风貌。这些作品虽非直接涉及宗教，却在字里行间流露出词人摆脱世俗束缚、追求精神超脱的强烈愿望，与词牌名相得益彰。

综上所述，通过对明代《念奴娇》及其异名的分析可见，交游题材在明代词作中地位显著且呈现向社交唱和转变的趋势。各词牌在题材选择上的独特性与多样性，构成明代文学创作的丰富图景，展现明代文人的艺术才华与精神追求。

4.5 清代《念奴娇》本名及异名题材分布

图 5 清代《念奴娇》异名词牌题材分布

在清代文学中，《念奴娇》的题材多样性持续彰显。其中，交游题材以 18.38% 的占比居首，咏物题材（14.53%）次之，二者构成该词牌的核心创作范式，体现清代文人对社交情谊与物象书写的持续关注。咏怀（9.83%）与闲愁（8.76%）题材的稳定存在，则彰显了词体抒情的细腻维度与文人心态的复杂性。写景题材（7.91%）的显著占比进一步强化了该词牌对自然意象的审美表达功能。

与之类似,《百字令》在清代亦以咏物(20.29%)、交游(16.14%)为主要题材,反映词人对这两类主题的共同偏好。闲愁(9.78%)、写景(5.13%)题材进一步丰富了其创作内容,展现了词人在不同情感与景物描绘上的艺术才华。

《壶中天》及其慢调变体《壶中天慢》在清代的题材分布呈现出集中性与差异性。《壶中天》以咏物(27.55%)为主,交游(13.27%)、闲愁(14.29%)次之;《壶中天慢》在继承咏物(10%)、咏怀(10%)题材基础上,新增闺情(10%)、隐逸(10%)题材,体现慢调形式下更为细腻、柔婉的情感表达与对隐逸生活的向往,咏怀(5.10%)亦占据一定比例,共同构成该词牌主要创作方向。

《大江东去》在清代依然保持咏物(23.08%)、交游(7.69%)的重要地位,闲愁(7.69%)、怀古(7.41%)题材的出现,反映了该词牌在表达历史感慨与个人忧愁方面的独特功能。

《酹江月》在清代则继续以咏物(14.81%)与交游(18.52%)为主要题材,显示出其在物品咏叹与友情记录方面的独特魅力。闲愁(3.70%)与谈艺(7.41%)题材的加入,则进一步拓宽了该词牌的应用范围,展现了词人在抒发忧愁与探讨艺术方面的深厚造诣。

值得关注的是,清代《无俗念》作品数量有限(仅五首),但题材分布集中,咏物(40%)、交游(40%)占绝大部分比例,表明该词牌在清代主要用于物品吟咏与友情表达。写景(20%)题材的存在显示其在描绘自然景物方面仍有一定应用。然而,缺乏宗教题材作品或许暗示该词牌在清代创作中的活力有所减弱。

《湘月》在清代的题材重心发生显著变化,由写景转向故事(27.66%)、闺情(17.02%)的细腻表达。咏物(2.13%)、交游(6.38%)题材虽占比较低,但体现了该词牌在物品描绘与友情记录方面的传统功能。总体而言,《湘月》在清代的创作更倾向于情感与故事的细腻描绘,展现清代词人在题材选择上的新趋势。

综上所述,清代词人在《念奴娇》及其异名的创作中,延续对咏物、交游等传统题材的热爱,同时在题材选择上呈现新趋势与偏好。祝颂题材虽不再主导,但羁旅、谈艺及人物题材的创作有所增加,反映了清代词人创作偏好与情感寄托方式的多样化。

5. 结论与讨论

5.1 结论

通过对宋代至清代《念奴娇》及其异名词牌题材分布进行整理，并对未涉及的题材进行隐藏后，可以得出总表如下：

表 1 历代《念奴娇》异名词牌题材分布

朝代	调名 题材	念奴娇	百字令	百字谣	酹江月	无俗念	壶中天	壶中天慢	大江东去	湘月
宋	艳情	1.41%	—	—	—	—	—	—	—	—
	闺情	1.17%	—	—	0.99%	—	—	—	—	—
	写景	2.58%	5.00%	—	6.93%	—	16.67%	—	—	75%
	咏物	20.89%	10.00%	—	11.88%	—	3.33%	—	—	—
	交游	10.80%	5.00%	—	12.87%	—	3.33%	—	—	—
	节序	5.87%	—	—	0.99%	—	—	—	—	—
	祝颂	11.03%	30.00%	70%	14.85%	—	43.33%	50%	—	—
	羁旅	3.29%	5.00%	—	3.96%	—	13.33%	—	—	—
	咏怀	7.51%	—	—	13.86%	—	—	—	50%	—
	隐逸	7.51%	—	—	6.93%	—	3.33%	—	—	—
	闲愁	3.29%	5.00%	20%	5.94%	—	3.33%	—	—	25%
	宗教	—	35.00%	—	0.99%	—	—	—	—	—
	闲适	5.87%	—	—	3.96%	—	10.00%	—	—	—
宋	未详	0.47%	—	—	—	—	—	—	—	—
	故事	1.17%	—	—	—	—	—	—	—	—
	隐括	0.23%	—	—	—	—	—	—	—	—
	亲情	0.94%	—	—	—	—	—	—	—	—
	仕宦	0.47%	—	—	—	—	—	—	—	—
	谈艺	0.23%	—	—	4.95%	—	—	—	—	—
	怀古	2.35%	—	—	3.96%	—	—	—	—	—
	祭悼	0.70%	—	—	—	—	—	—	—	—
	人物	3.29%	5.00%	—	—	—	—	—	—	—
	边塞	0.23%	—	—	—	—	—	—	—	—
	生活	0.70%	—	—	1.98%	—	—	—	—	—
	世相	0.94%	—	—	1.98%	—	—	—	—	—
	游仙	3.29%	—	10%	0.99%	—	3.33%	50%	—	—
	神话	0.70%	—	—	—	—	—	—	—	—
	军旅	0.47%	—	—	—	—	—	—	—	—
	咏史	1.41%	—	—	1.98%	—	—	—	50%	—
	哲理	1.17%	—	—	—	—	—	—	—	—
金	写景	—	—	—	—	8.82%	—	—	—	—
	咏物	5.56%	—	—	7.69%	8.82%	—	—	5.56%	—
	交游	22.22%	—	—	—	—	—	—	16.67%	—

朝代	调名 题材	念奴娇	百字令	百字谣	酹江月	无俗念	壶中天	壶中天慢	大江东去	湘月
	节序	—	—	—	3.85%	—	—	—	—	—
	祝颂	22.22%	—	—	3.85%	—	—	—	—	—
	羁旅	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	咏怀	16.67%	—	—	7.69%	2.94%	—	—	16.67%	—
	隐逸	5.56%	—	—	—	5.88%	—	—	16.67%	—
	闲愁	—	—	—	—	—	—	—	5.56%	—
	宗教	—	—	—	69.23%	64.71%	—	—	5.56%	—
	怀古	—	—	—	—	—	—	—	11.11%	—
	祭悼	—	—	—	—	—	—	—	5.56%	—
	人物	11.11%	—	—	—	2.94%	—	—	5.56%	—
	边塞	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	生活	—	—	—	—	2.94%	—	—	5.56%	—
	游仙	11.11%	—	—	7.69%	2.94%	—	—	—	—
	军旅	5.56%	—	—	—	—	—	—	—	—
	哲理	—	—	—	—	—	—	—	5.56%	—
元	闺情	2.56%	7.69%	—	—	—	—	—	—	—
	写景	10.26%	7.69%	—	2.86%	—	—	—	17%	—
	咏物	20.51%	7.69%	60%	11.43%	—	—	—	—	—
	交游	15.38%	7.69%	—	5.71%	—	—	—	—	—
元	节序	5.13%	—	—	5.71%	—	—	—	—	—
	祝颂	2.56%	15.38%	—	5.71%	—	—	—	50%	—
	羁旅	7.69%	—	—	2.86%	—	—	—	—	—
	咏怀	2.56%	—	—	17.14%	—	—	—	17%	—
	隐逸	2.56%	—	—	2.86%	—	—	—	—	—
	闲愁	—	—	20%	2.86%	—	—	—	—	—
	宗教	—	—	—	22.86%	—	—	—	—	—
	闲适	—	7.69%	—	2.86%	—	—	—	—	—
	亲情	—	—	—	2.86%	—	—	—	—	—
	怀古	12.82%	23.08%	20%	14.29%	—	—	—	—	—
	人物	—	23.08%	—	—	—	—	—	—	—
	生活	2.56%	—	—	—	—	—	—	—	—
	游仙	2.56%	—	—	—	—	—	—	—	—
	神话	2.56%	—	—	—	—	—	—	—	—
	咏史	2.56%	—	—	—	—	—	—	—	—
	哲理	7.69%	—	—	—	—	—	—	17%	—
明	写景	10.10%	—	—	10.00%	—	—	—	10.81%	—
	咏物	13.64%	8.16%	—	20.00%	25%	—	—	10.81%	—
	交游	25.25%	18.37%	—	30.00%	—	—	—	27.03%	—
	节序	4.55%	2.04%	—	—	—	—	—	2.70%	—

朝代	调名 题材	念奴娇	百字令	百字谣	酹江月	无俗念	壶中天	壶中天慢	大江东去	湘月
	祝颂	4.55%	16.33%	—	—	—	—	—	2.70%	—
	羁旅	3.03%	—	—	—	—	—	—	8.11%	—
	咏怀	7.07%	6.12%	—	3.33%	—	—	100%	10.81%	—
	隐逸	5.56%	2.04%	—	6.67%	—	—	—	—	—
	闲愁	4.04%	14.29%	—	3.33%	—	—	—	2.70%	—
	宗教	—	6.12%	—	3.33%	—	—	—	—	—
	闲适	1.52%	—	—	—	—	—	—	—	—
	故事	1.52%	—	—	—	—	—	—	2.70%	—
	亲情	1.01%	—	—	—	—	—	—	—	—
	仕宦	1.01%	—	—	—	—	—	—	—	—
	谈艺	—	6.12%	—	—	—	—	—	—	—
	怀古	7.07%	4.08%	—	—	—	—	—	—	—
	祭悼	1.52%	4.08%	—	16.67%	—	—	—	—	—
	科举	—	—	—	—	—	—	—	2.70%	—
	人物	3.03%	4.08%	—	3.33%	—	—	—	8.11%	—
	生活	1.52%	2.04%	—	—	—	—	—	—	—
	世相	—	2.04%	—	—	—	—	—	—	—
	游仙	1.52%	—	—	3.33%	50%	—	—	10.81%	—
	军旅	—	2.04%	—	—	—	—	—	—	—
明	悯农	—	2.04%	—	—	—	—	—	—	—
	咏史	1.01%	—	—	—	—	—	—	—	—
	哲理	—	—	—	—	25%	—	—	—	—
清	艳情	0.85%	0.98%	—	—	—	—	—	—	—
	闺情	1.92%	1.47%	—	—	—	2.04%	10%	—	17.02%
	写景	7.91%	5.13%	14.29%	14.81%	20%	4.08%	—	7.69%	2.13%
	咏物	14.53%	20.29%	71.43%	14.81%	40%	27.55%	10%	23.08%	2.13%
	交游	18.38%	16.14%	—	18.52%	40%	13.27%	—	7.69%	6.38%
	节序	2.99%	2.20%	—	3.70%	—	1.02%	—	—	—
	祝颂	0.64%	1.96%	—	—	—	1.02%	—	—	—
	羁旅	6.41%	6.85%	—	—	—	6.12%	—	15.38%	8.51%
	咏怀	9.83%	4.89%	—	3.70%	—	5.10%	10%	—	2.13%
	隐逸	2.14%	0.49%	—	—	—	2.04%	10%	—	—
	闲愁	8.76%	9.78%	—	3.70%	—	14.29%	40%	7.69%	6.38%
	宗教	—	0.24%	—	—	—	—	—	—	—
	闲适	2.14%	2.20%	—	7.41%	—	5.10%	—	—	2.13%
	故事	1.92%	1.71%	—	—	—	—	—	—	27.66%
	亲情	1.28%	2.20%	—	—	—	2.04%	10%	—	—
	仕宦	0.21%	0.49%	—	—	—	1.02%	—	—	—
	谈艺	2.99%	7.33%	—	7.41%	—	8.16%	—	15.38%	6.38%

朝代	调名 题材	念奴娇	百字令	百字谣	酹江月	无俗念	壶中天	壶中天慢	大江东去	湘月
	怀古	4.70%	2.93%	—	7.41%	—	2.04%	—	—	10.64%
	祭悼	2.78%	3.18%	—	11.11%	—	1.02%	10%	—	—
	风土	0.43%	—	—	—	—	—	—	—	—
	科举	—	0.73%	—	—	—	—	—	—	—
	人物	2.78%	4.65%	14.29%	3.70%	—	—	—	7.69%	6.38%
	边塞	—	0.24%	—	—	—	—	—	—	—
	生活	1.28%	0.49%	—	—	—	—	—	—	—
	世相	0.64%	0.49%	—	—	—	—	—	—	—
	游仙	—	0.49%	—	—	—	1.02%	—	—	2.13%
	神话	—	—	—	—	—	2.04%	—	—	—
	悯农	0.21%	—	—	—	—	—	—	—	—
	咏史	2.78%	1.96%	—	3.70%	—	1.02%	—	7.69%	—
	寓言	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	哲理	1.50%	0.49%	—	—	—	—	—	7.69%	—

从表格数据可知,《念奴娇》因样本数量众多,成为题材涉猎最广的词牌名,35种题材中仅有个别未被涉及。不过,其在创作中的题材偏好仍较为明显。

宋代《念奴娇》主要描写领域为咏物、祝颂、交游、隐逸、咏怀、节序、闲适;金朝为交游、祝颂、咏怀、人物、游仙;元代为咏物、交游、怀古、写景、羁旅、哲理、节序;明代为交游、咏物、写景、怀古、咏怀、隐逸,少量涉及节序、祝颂、闲愁、羁旅;清代为交游、咏物、咏怀、闲愁、写景、羁旅,少量涉及怀古、节序等。由此可见,咏物和交游始终是《念奴娇》的主要描写领域,但金朝因地域差异咏物较少。此外,交游题材自明代后数量显著增加,祝颂题材自元代后逐渐减少。

《百字令》这一异名在宋金时期作品较少。宋代以宗教、祝颂为主,金朝未见创作,元代以怀古、人物为主,其次是祝颂;明代以交游、祝颂、闲愁为主,亦涉及咏物、谈艺、咏怀、宗教等题材;清代以咏物、交游为主,亦涉及闲愁、谈艺、羁旅、写景等题材。《百字谣》作品较少,宋代以祝颂为主,元代和清代以咏物为主,金、明时期无相关创作。

《酹江月》宋代以祝颂、咏怀、交游、咏物为主,金朝宗教题材占主导,元代亦以宗教为主,兼有咏怀、怀古、咏物等题材;明代以交游为主,涉及咏物、祭悼、写景等题材;清代以交游、写景、咏物、祭悼为主要题材。《无俗念》主要用于金朝宗教题材创作。

《壶中天》宋代以祝颂为主,其余描写领域包括写景、羁旅、闲适等;清代以咏物为主,其余描写领域有闲愁、交游、谈艺、羁旅闲适、咏怀等。《壶中天慢》主要用于清代闲愁题材创作。

《大江东去》金朝主要描写领域为交游、隐逸、咏怀,兼及怀古等题材;元代以祝颂为主;明代以交游为主,兼及写景、咏怀、咏物、游仙等题材;清代以咏物为主,涉及羁旅、谈艺等多种题材。

《湘月》宋代多用于写景，清代多表现故事、闺情、怀古等题材。

由于不同时代词人的创作具有鲜明的时代特征，故分年代对各个题名的创作倾向予以分析。

宋代《念奴娇》咏物、祝颂、交游占比较高，咏物最为突出；《酹江月》祝颂、交游、咏怀、咏物相对均衡；《百字令》宗教题材突出，间杂祝颂、闲愁；《百字谣》主要用于祝颂；《壶中天》祝颂占比最大，写景、羁旅、咏怀相对均衡；《湘月》主要用于写景。

金朝《念奴娇》多用于交游和祝颂，其次是咏怀、游仙和人物；《大江东去》咏怀、隐逸、交游主题较为集中，其次是怀古；《酹江月》和《无俗念》以宗教题材为主。

元代《念奴娇》咏物为首，交游、怀古、写景其次；《百字令》主要用于怀古和人物，祝颂其次；《百字谣》长于咏物；《大江东去》祝颂主导，写景、咏怀、哲理较为均衡；《酹江月》宗教题材居首，其余主要题材为咏怀、怀古和咏物。

明代《念奴娇》交游突出，其次是咏物、写景，同且涉猎大多题材；《百字令》交游、祝颂、闲愁为主；《大江东去》以交游为主，写景、咏物、咏怀、游仙比较均衡；《酹江月》以交游为主，其次是咏物、祭悼、写景；《无俗念》以游仙为主，涉及咏物和哲理。

清代《念奴娇》以交游、咏物为主，咏怀、写景、闲愁、羁旅等创作亦较多，且涉猎多种题材；《百字令》以咏物、交游为主，涉及闲愁、谈艺、写景等多种题材；《百字谣》以咏物为主，兼及写景、人物；《壶中天》以咏物为主，其次是闲愁、谈艺，涉及羁旅、闲适、咏怀等题材；《壶中天慢》多用于闲愁题材、兼涉多种题材；《大江东去》以咏物为主、其次为写景、咏物、祭悼等题材；《无俗念》主要为交游、咏物；《湘月》以故事为主，闺情、怀古为辅，涉及多种题材。

综上所述，《念奴娇》及其异名在创作中呈现出不同的题材倾向，这种倾向与词牌名称联系紧密，不少词人依据词牌名称含义选择创作题材。此外，《念奴娇》及其异名词牌在历代文学中展现出丰富的题材多样性和鲜明的时代特色。深入探讨与分析这些词牌的题材分布，有助于更全面地把握文学发展的历史脉络与时代特征，为文学研究提供有益参考。

5.2 讨论

《念奴娇》作为宋代重要长调之一，其研究已形成较为完备的学术传统。古代词论家多从曲调本源、音律结构及审美风格入手，奠定了理解该词调的理论基础，为后世提供了格律、声情与艺术特质的基本框架。然而，受限于古代文论体系，其研究主要停留在音乐属性与艺术表现层面，对词调命名与题材内容之间的内在关联尚未展开科学性、系统性的探讨。本研究正是在古代文论展开，通过引入现代科学的研究方法，将传统词学的定性分析与统计学、文本挖掘等量化手段相结合。研究以宋至清间《念奴娇》及其异名为核心样本，通过文献整理、文本分析与数据统计，描绘其名称演变、题材分布与语义结构之间的互动关系。通过这一方法体系，旨在揭示词牌命名背后的文化心理与审美机制，从而深化对宋代词体发展规律的理解。

进入现代以来,学界在继承古代词论成果的基础上,不断拓展研究维度。相关研究从词牌来源、异名考据、语言结构、审美意象到翻译与教育等多个领域展开,形成了较为广阔的学术版图。在现代研究的基础上,对词调名称及其主题进行研究,对词的研究领域进行了细化。Cheng and Wang (2019b)对同调异名的统计研究,为本文提供了重要的数据取向,但本研究在进行统计时并未检索到其文中提到的《赤壁谣》,同时,在对《千秋岁》与《念奴娇》各整体及各变体之间进行格律对比后,发现《千秋岁》与《念奴娇》各体之前格律不符,因此将此两者排除在统计范围之外,因此相较于其 20 个异名,本研究只对《念奴娇》本名及其 18 个异名进行研究。此外,Lu (2008)与 Xie (2012)从语言学与文化角度阐释词牌命名,提示了名称语义与文化意涵分析的可行路径;而(Wang, 2015)的量化研究则显示,统计方法能够揭示词牌选用的潜在规律。这些成果为本研究奠定了坚实的理论与方法基础。

宋代《念奴娇》题材以咏物、祝颂、交游为主,显示出士大夫群体在政治秩序稳定与礼仪体系成熟背景下的价值取向。祝颂类作品往往与科举、升迁、寿宴等场合相关,体现词在政治伦理与社会交际中的功能。此种创作倾向,既是士人“修辞立其诚”的体现,也是对儒家礼制文化的文学化延伸。换言之,词牌的选用并非纯粹的艺术选择,而是与文人社会角色紧密相关的文化行为。

金元时期《酹江月》《无俗念》等异名的高频出现,标志着宗教题材的集中爆发。此时社会动荡、民族更替频仍,文人士大夫的政治理想受挫,转而寻求精神慰藉。异名词牌所蕴含的语义象征,如“酹江月”中的“酹”有祭奠、祈祷之意,“无俗念”则蕴含清净脱俗的道家情怀,正体现了词人以语言象征对不安现实的回应。由此可见,词牌异名在此阶段承担了“信仰转译”的功能——词成为表达超越、冥想与精神救赎的重要文学形式。

明代起,《念奴娇》及其异名中的交游、闲愁题材迅速增长,体现出文学重心由政治抒志转向私人情感。明中晚期的文人多生活于内阁政治与文坛派系之中,其创作逐渐从“经世”转为“寄情”。词在此成为情感交往的媒介,异名词牌的多样化反映出文人审美心理的精致化与个性化倾向。词名的更换不仅是韵律之变,更是心态的象征——借词牌名称之异,表达身份、趣味与心理姿态的差异。

至清代,题材分布呈现出更明显的世俗化与自我反思特征。交游、咏物、谈艺并存,显示出词在社交表达、艺术批评及文化自觉中的多重角色。尤其《湘月》《壶中天慢》等慢调词牌偏向闺情、故事、谈艺,反映出词体逐渐融入小说化、叙事化的表达趋势。这说明词在晚期社会中从“士人文学”转化为“社会文学”,实现了从集体伦理到个体情感的文化过渡。

纵观各代题材演变,同调异名现象不仅体现音乐格律的延伸,更揭示了文学形式与社会文化结构之间的互动机制。词牌异名的命名逻辑与题材选择共同构成了一种文化符

号网络，其中蕴含着时代审美、宗教信仰与社会心态的投影。换言之，词调的变名既是声音层面的转调，也是文化层面的再语义化过程。

5.3 研究局限

本文的研究对象是作为文学作品的诗词，由于文学作品具有开放性和多义性，并非单一、固定的意义载体，而是为读者提供了广阔的想象空间和解读可能。读者可依自身理解与感受作出多种解读与阐释。诗词言简意丰，在进行主题归纳时可能会产生分歧，且同一篇诗词可能蕴含多重主题，有些主旨较为隐晦，需细致考据才能发现。本文样本较多，在分析时仅选取了笔者认为最主要的主题，所以数据可能略有偏差。日后若能采用双主题或多主题分析，结果或更准确。另外，笔者认为此次归纳采用的 Xu (2007) 35 个主题对于《念奴娇》词调过于琐细，部分主题不够集中，略有瑕疵。

参考文献

- Chen, D. (2007). On the prosody of "Niannujiao·Chibi Huaigu" from the characteristics of ci form. *Journal of Inner Mongolia Agricultural University (Social Science Edition)*, (06), 352-354. (in Chinese)
- Cheng, Y., & Wang, Y. (2018). The appreciation of arts of Ane rhythm with various names in Tang and Song ci. *Journal of Kashgar University*, 39(04), 63-67. (in Chinese)
- Cheng, Y., & Wang, Y. (2019a). An analysis of the causes of different names for same tune in Tang-Song ci poetry. *Masterpieces Review*, (17), 18-20+25. (in Chinese)
- Cheng, Y., & Wang, Y. (2019b). The research of the same rhythm with different names of Tang and Song dynasties' poems. *Journal of Ningbo Polytechnic*, 23(04), 104-108. (in Chinese)
- Guo, G. (2020). Life is like a dream, libation to river moon: Reading Niannujiao·Chibi Huaigu to appreciate the complex emotions in Su Shi's works. *Masterpieces Review*, (03), 120-121. (in Chinese)
- Guo, S. (2006). The translation and its culture source of names of the ancient Chinese poems. *Journal of Xuzhou Institute of Technology*, (04), 44-46. (in Chinese)
- Guo, Y. (2022). On the singing characteristics of ancient poetry and art songs: Taking Niannujiao Chibihuaigu as an example. *Journal of Mianyang Teachers' College*, 41(12), 149-155. (in Chinese)
- Ji, A. (2022). Unique lyricism: The multiplication of individual and collective sensibilities — an exploration of artistic expression in Su Shi's "Niannujiao·Chibi Huaigu". *Language Planning*, (03), 46-49. (in Chinese)

- Jiang, G. (2024). The essence, foundation, and characteristics of high-quality Chinese classes in secondary vocational education: Taking the "Same Lesson Different Design" of "Niannujiao·Chibi Huaigu" as an example. *JIAOYUKEXUELUNTAN*, (06), 77-80. (in Chinese)
- Li, J. (2022). Vocal analysis of the ancient poetry art song "Niannujiao·Chibi Huaigu". *SONG OF THE YELLOW RIVER*, (14), 116-118. (in Chinese).
- Li, Z., & Su, S. (2023). A study of the translator behavior in English translations of MAO Zedong's "Nian Nu Jiao: Kunlun". *Journal of Guizhou University (Social Sciences)*, 41(06), 100-113. (in Chinese)
- Lin, J., Cen, L., Zeng, X., & Xian, L. (2022). On the appearance and resolution of tragic consciousness in Niannujiao Chibi nostalgia. *Journal of Qiqihar Teachers' College*, (01), 48-50. (in Chinese)
- Lu, C. (2008). Linguistic analysis of Ci-Pai names in Song dynasty. *Science Education Article Collections*, (13), 168. (in Chinese)
- Lyu, X. (2007). Translation of "Niannujiao·Chibi Huaigu" from the perspective of cultural linguistics. *Journal of Mudanjiang Normal University*, (06), 57-59. (in Chinese)
- Shen, L. (1996). Variant names of Ci-Pai. *Chinese Language Knowledge*, (07), 32. (in Chinese)
- Sun, M. (1999). On the "Different Names for Same Tune" and their implications in ci poetry. *Chinese Language Knowledge*, (04), 2-5. (in Chinese)
- Sun, Y., & Yao, L. (2022). The value inheritance of ancient poetry art songs from the perspective of cultural confidence: Taking "Niannujiao·Chibi Huaigu" as an example. *SONG OF THE YELLOW RIVER*, (17), 13-15. (in Chinese)
- Wang, G. (2024). Translation of historical meditation ci from the perspective of cultural translation theory: Taking "Niannujiao·Chibi Huaigu" as an example. *English Square*, (08), 3-6. (in Chinese)
- Wang, H. (2024). Poetic sentiment and ci realm in "Niannujiao·Guo Dongting". *Bulletin of Chinese Language Teaching*, (07), 80-82. (in Chinese)
- Wang, J. (2009). "Nian Nujiao" origins research. *Journal of Yunnan Agricultural University*, 3(01), 106-108+114. (in Chinese)
- Wang, L. (2010). Instructional design for "Niannujiao·Chibi Huaigu". *Language Planning*, (10), 23-25. (in Chinese)
- Wang, Y. (2015). Analysis of ci tune characteristics in Song dynasty seasonal ci poetry. *Bulletin*

- of Chinese Language Teaching*, (12), 62-67. (in Chinese)
- Xie, S. (2012). Feminine implications in the origins of Song dynasty Ci-Pai names. *Hunan Social Sciences*, (05), 174-177. (in Chinese)
- Xie, X. (2004). Discuss on the replacement of Ci Pai in Dong Shan ci written by He Zhu. *Journal of Nanyang Teachers' College(Social Sciences)*, (01), 79-89. (in Chinese)
- Xu, B. (2007). *A study on the themes of Song ci poetry*. Zhonghua Book Company. (in Chinese)
- Yan, H. (1999). Tracing the origins of ci-pai names. *Chinese Language Knowledge*, (02), 2-4. (in Chinese).
- Yue, Z. (1997). Textual research on the origin of "Niannujiao" ci tune. *Journal of Chinese Verse Studies*, (01), 88-92. (in Chinese).
- Zhang, C. (2023). On the evolution of ci form between Tang and Song dynasties. *Journal of Chinese Verse Studies*, 37(04), 48-53. (in Chinese)
- Zhang, J. (2021). Effective use of comparative method in poetry teaching: Taking "Niannujiao·Chibi Huaigu" as an example. *Bulletin of Chinese Language Teaching*, (08), 67-69. (in Chinese)
- Zhang, P., & Chen, X. (2024). Moderation in vocal performance of the art song "Niannujiao·Chibi Huaigu". *Modern Music*, (07), 92-94. (in Chinese)
- Zhu, L. (2024). Exploration of backward design teaching method: Taking the instructional design of "Niannujiao·Guo Dongting" as an example. *Language Teaching and Research*, (01), 73-80. (in Chinese)
- Zhu, Y. (2024). On the evolution of "Niannujiao" ci tune themes during the Southern migration period. *Chinese Character Culture*, (16), 151-153. (in Chinese)

A Study of Chinese Vocabulary Learning Strategies in Chinese Language Learning Applications: A Case Study of SuperTest, HelloChinese, and ChineseSkill Applications

Phanuwit Wiangsam¹; Korawan Phromyaem²; Chaiwat Nantasri³

Faculty of Humanities, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200 Thailand

Email: panuwitmonmon@gmail.com; korawan.phrom@cmu.ac.th;
chaiwat.n@cmu.ac.th

received 25 August 2025; revised 21 October 2025; accepted 30 October 2025

Abstract

The objective of this research is to study Chinese vocabulary learning strategies employed in three Chinese language learning applications: SuperTest, HelloChinese, and ChineseSkill. The study adopts a descriptive research design. The research instruments include data collection and exercise analysis forms, which were developed based on Oxford's (1990) theory of language learning strategies. This study focuses on three types of direct learning strategies: memory strategies, cognitive strategies, and compensation strategies.

After analyzing the collected exercises, the findings reveal that there are a total of 73 exercises across the three applications. Among these, exercises that promote memory strategies account for the highest proportion, followed by those that promote cognitive strategies, while exercises related to compensation strategies are the least common. Additionally, exercises that integrate multiple learning strategies constitute about half of all exercises in each application.

The results indicate that SuperTest, HelloChinese, and ChineseSkill can serve as effective tools for vocabulary learning, particularly in enhancing memory skills. These applications are suitable for practice and review outside the classroom, complementing teacher-led instruction rather than replacing it. Based on the findings, it is recommended that these applications be tested with real

¹ Phanuwit Wiangsam, Graduated student, Chinese Division, Department of Eastern Language, Faculty of Humanities, Chiang Mai University. First Author.

² Asst. Prof. Korawan Phromyaem, Litt.D., Division of Chinese, Department of Eastern Language, Faculty of Humanities, Chiang Mai University. Corresponding Author.

³ Asst. Prof. Chaiwat Nantasri Ph.D., Department of Library and Information Science, Faculty of Humanities, Chiang Mai University. Co - corresponding Author.

learners to confirm their effectiveness. Furthermore, future research could explore other aspects of the applications' effectiveness to provide a more comprehensive understanding of their educational potential.

Keywords: Language Learning Applications; Strategies; Vocabulary Learning; Vocabulary; Chinese Language

การศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนในแอปพลิเคชันสอนภาษาจีน: กรณีศึกษาแอปพลิเคชัน SuperTest HelloChinese และ ChineseSkill

ภาณุวิชญ์ เวียงสาม⁴ กรวรรณ พรหมแย้ม⁵ ชัยวัฒน์ นันทศรี⁶

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200 ประเทศไทย

อีเมล panuwitmonmon@gmail.com; korawan.phrom@cmu.ac.th; chaiwat.n@cmu.ac.th

วันรับบทความ 25 สิงหาคม 2568 วันแก้ไขบทความ 21 ตุลาคม 2568

วันตอบรับตีพิมพ์บทความ 30 ตุลาคม 2568

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเพื่อศึกษาพฤติกรรมการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนในแอปพลิเคชันสอนภาษาจีน 3 แอปพลิเคชัน ได้แก่ SuperTest HelloChinese และ ChineseSkill ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยายทั่วไป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบฟอร์มรวบรวมและแบบฟอร์มวิเคราะห์แบบฝึกหัดภายในแอปพลิเคชัน ซึ่งพัฒนามาจากแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมการเรียนรู้ภาษาของ Oxford (1990) โดยงานวิจัยนี้เลือกใช้พฤติกรรมการเรียนรู้ทางตรง 3 พฤติกรรม ได้แก่ พฤติกรรมจำ พฤติกรรมอ่าน และพฤติกรรมการจดจำ เมื่อวิเคราะห์แบบฝึกหัดที่รวบรวมไว้แล้ว ผลการวิจัยพบว่า แบบฝึกหัดของทั้ง 3 แอปพลิเคชันมีทั้งหมด 73 แบบฝึกหัด แบบฝึกหัดในแต่ละแอปพลิเคชันมีส่วนของการส่งเสริมพฤติกรรมการจำมากที่สุด รองลงมาคือพฤติกรรมการอ่าน และพบน้อยที่สุดคือพฤติกรรมการจดจำ นอกจากนี้ แบบฝึกหัดที่มีการผสมผสานพฤติกรรมการเรียนรู้มีส่วนมากเป็นครึ่งหนึ่งของแบบฝึกหัดทั้งหมดในแต่ละแอปพลิเคชัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแอปพลิเคชัน SuperTest, HelloChinese และ ChineseSkill สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้คำศัพท์ได้ โดยเฉพาะการฝึกฝนการจำ เหมาะสำหรับการใช้ฝึกฝน ทบทวนความรู้ก่อนการเรียนภายในห้องเรียนที่มีครูผู้สอน โดยข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยที่พบ คือ การนำแอปพลิเคชันไปทดลองใช้กับผู้เรียนจริง เพื่อยืนยันถึงประสิทธิภาพของแอปพลิเคชัน นอกจากนี้สามารถศึกษาประสิทธิภาพด้านอื่น ๆ ของแอปพลิเคชันเหล่านี้เพื่อทำให้การศึกษาแอปพลิเคชันสมบูรณ์ขึ้นได้

คำสำคัญ แอปพลิเคชันสอนภาษา; พฤติกรรม; การเรียนรู้คำศัพท์; คำศัพท์; ภาษาจีน

⁴ นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

⁵ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรวรรณ พรหมแย้ม สาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้ประพันธ์บรรณกิจ

⁶ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ นันทศรี ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้ประพันธ์บรรณกิจร่วม

1. บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญอย่างมากในชีวิตมนุษย์ โดยเฉพาะด้านการศึกษา เทคโนโลยีทำให้เราสามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เช่น การเรียนออนไลน์ผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ ผ่านเว็บไซต์การเรียนรู้ Kaewphanngam (2016) กล่าวว่าเทคโนโลยีได้ทำให้ผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาจึงได้รับการพัฒนาขึ้นตามขีดความสามารถทางเทคโนโลยีและความต้องการของผู้ใช้

พื้นฐานของการเรียนรู้ภาษาจีน คือ การเรียนรู้คำศัพท์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในภาษาจีน ยิ่งหากผู้เรียนสามารถจดจำคำศัพท์ได้มากเท่าไร ยิ่งจะเอื้อประโยชน์ต่อการเรียนภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากเท่านั้น ปริมาณคำศัพท์ของผู้เรียนจึงนับเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนภาษา Laufer (1997) เห็นว่าการเรียนรู้คำศัพท์เป็นกระบวนการหนึ่งในการเรียนภาษาเพื่อจะพัฒนาทักษะทั้ง 5 ทักษะ ได้แก่ การฟัง การพูด การเขียน การอ่านและการแปล เนื่องจากปริมาณคำศัพท์และความสามารถในการใช้ภาษามีส่วนสัมพันธ์ที่ช่วยส่งเสริมกัน การเรียนรู้คำศัพท์จึงถือเป็นเรื่องจำเป็นของผู้เรียนภาษาต่างประเทศ ดังนั้น ผู้เรียนจึงต้องหาวิธีในการเรียนรู้คำศัพท์เพื่อให้สามารถเพิ่มพูนปริมาณคำศัพท์หรือสร้างคำศัพท์ ตลอดจนนำไปใช้งานได้ อย่างถูกต้องเหมาะสมและถูกกาลเทศะ มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการใช้แอปพลิเคชันในการเรียนรู้คำศัพท์ อาทิ Guaqueta et al. (2018) Huang (2019) Kungkaew & Rattanalertnawee (2021) Li & Liu (2021) Guo (2022) Sitthichai et al. (2021) และ Taveelertsub et al. (2022) จากผลการศึกษาของงานวิจัยข้างต้นสรุปได้ว่า แอปพลิเคชันต่าง ๆ มีส่วนช่วยในการเพิ่มพูนคำศัพท์ของผู้เรียน มีประสิทธิภาพสูงกว่าวิธีการท่องจำแบบดั้งเดิม และยังสามารถช่วยเพิ่มความจำในระยะยาวได้ ทั้งยังสามารถส่งเสริมทักษะการคาดเดาความหมายของคำศัพท์ โดยเฉพาะจุดเด่นด้านรูปภาพ คลิปเสียง และวิดีโอภายในแอปพลิเคชันที่สามารถช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ นอกจากนี้ ยังสามารถปรับแต่งให้เข้ากับความต้องการของผู้เรียนและผู้สอน อย่างไรก็ตาม โปรแกรมเหล่านี้ ก็ยังอยู่ในระดับที่ยังต้องพัฒนาในด้านเนื้อหา โดยเฉพาะเนื้อหาด้านความถูกต้อง การอธิบายข้อมูลบางส่วนยังไม่ละเอียด และยังทำให้ขาดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่าในปัจจุบัน App Store และ Google Play มีแอปพลิเคชันสำหรับเรียนรู้ภาษาจีนจำนวนมาก โดยเฉพาะแอปพลิเคชันที่ช่วยในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีน แอปพลิเคชันมีรูปแบบที่ต่างกันไป เช่น รูปแบบเกม พจนานุกรม แบบฝึกภาษา แบบทดสอบวัดระดับ เป็นต้น โดยผู้เรียนเพียงเลือกดาวน์โหลดแอปพลิเคชันที่ต้องการ ก็สามารถเข้าถึงการเรียนรู้ภาษาจีนได้ ซึ่งแอปพลิเคชันเหล่านี้ช่วยให้การเรียนภาษาจีนสามารถเข้าถึงได้ง่าย รวดเร็วและสะดวกมากยิ่งขึ้น

จากการศึกษาเกี่ยวกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้แอปพลิเคชันในการเรียนการสอนภาษาและการประเมินแอปพลิเคชัน ผู้วิจัยพบว่าในประเทศไทยมีแอปพลิเคชันที่ได้รับความนิยมในกลุ่มผู้เรียนภาษาจีนชาวไทย มีแอปพลิเคชัน HelloChinese, SuperTest, ChineseSkill ซึ่งมียอดดาวน์โหลดที่สูง (ข้อมูล ณ เดือนมกราคม 2567) ซึ่งทั้ง 3 แอปพลิเคชัน มีลักษณะเด่น ดังนี้

HelloChinese เป็นแอปพลิเคชันสำหรับผู้ที่มีอายุ 3 ปีขึ้นไป (ตามการจัดประเภทเนื้อหาของแอปพลิเคชันและเกมใน Google Play) ใช้แนวทางการเรียนรู้แบบ Gamification หรือการเรียนรู้แบบเกม ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนไม่รู้สึกเบื่อและมีแรงจูงใจในการเรียนรู้คำศัพท์อย่างต่อเนื่อง โดย การเรียนรู้ผ่านเกม (Game-based Learning) ผู้เรียนจะได้เรียนรู้คำศัพท์ใหม่ ๆ ผ่านเกมแบบโต้ตอบ (interactive) ที่สนุกสนานและท้าทาย ทำให้การจดจำคำศัพท์เป็นเรื่องที่น่าสนใจมากขึ้น มีการฝึกการออกเสียง (Speech Recognition) เป็นฟีเจอร์ที่ให้ผู้เรียนออกเสียงคำศัพท์และประโยคต่าง ๆ และระบบจะทำการวิเคราะห์และแก้ไขการออกเสียง ทำให้ผู้เรียนสามารถจำคำศัพท์ควบคู่ไปกับการออกเสียงที่ถูกต้องได้ นอกจากนี้ มีแบบฝึกการเขียนตัวอักษรจีน (Handwriting Practice) เป็นระบบที่ช่วยสอนวิธีการเขียนตัวอักษรจีนตามลำดับเส้นที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นการเรียนรู้คำศัพท์ผ่านการเขียนด้วยมือ ช่วยให้จดจำรูปอักษรได้ดียิ่งขึ้น

SuperTest เป็นแอปพลิเคชันสำหรับผู้ที่มีอายุ 3 ปีขึ้นไป (ตามการจัดประเภทเนื้อหาของแอปพลิเคชันและเกมใน Google Play) มีจุดเด่นในการเน้นการเรียนรู้เพื่อเตรียมตัวสอบ HSK (Hanyu Shuiping Kaoshi) ซึ่งเป็นข้อสอบวัดระดับความสามารถทางภาษาจีน มีการแบ่งคำศัพท์ตามระดับ HSK โดยจัดเรียงตามระดับ HSK อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ระดับ 1 ไปจนถึงระดับ 6 ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้คำศัพท์ที่จำเป็นสำหรับการสอบแต่ละระดับได้อย่างตรงจุด มีแบบฝึกหัดการฝึกฝนคำศัพท์โดยเฉพาะ (Vocabulary Training) เช่น แพลชการ์ด หรือแบบทดสอบต่างๆ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถทบทวนและจดจำคำศัพท์ที่ได้เรียนรู้ไปแล้วได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ มีการสอนคำศัพท์แบบการเรียนรู้จากบริบท (Contextual Learning) โดยคำศัพท์จะถูกนำเสนอพร้อมกับประโยคตัวอย่าง ทำให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายและวิธีการใช้คำศัพท์นั้น ๆ ในบริบทจริง

ChineseSkill เป็นแอปพลิเคชันสำหรับผู้ที่มีอายุ 3 ปีขึ้นไป (ตามการจัดประเภทเนื้อหาของแอปพลิเคชันและเกมใน Google Play) แอปพลิเคชันนี้คล้ายกับ HelloChinese ที่ใช้แนวทางการเรียนรู้แบบเกม แต่ก็มีจุดเด่นในการจัดเนื้อหาอย่างเป็นระบบและสามารถปรับให้เข้ากับผู้เรียนแต่ละคนได้ เหมาะสำหรับผู้เริ่มต้นที่ต้องการเรียนภาษาจีนอย่างเป็นระบบ เช่น การฝึกซ้ำแบบมีช่วงเวลา (Spaced Repetition System) ระบบจะช่วยทบทวนคำศัพท์ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ไปแล้วในจังหวะเวลาที่เหมาะสม ซึ่งช่วยให้การจดจำคำศัพท์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน มีการเรียนรู้แบบกัดคำ (Bite-sized Lessons) บทเรียนถูกแบ่งออกเป็นส่วนเล็ก ๆ ทำให้ง่ายต่อการเรียนรู้ในเวลาว่างสั้น ๆ เช่น ระหว่างเดินทางหรือช่วงพักระหว่างวัน

จากจุดเด่นของแอปพลิเคชันทั้ง 3 แอปพลิเคชันข้างต้น จะเห็นว่าการเน้นไปที่การเรียนรู้และจดจำคำศัพท์เป็นหลัก ซึ่งการจดจำคำศัพท์ให้ได้ เป็นความจำเป็นพื้นฐานในการเรียนภาษาจีนให้มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาแอปพลิเคชันเหล่านี้สะท้อนกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนแบบใดบ้าง โดยผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดการเรียนรู้ของ Oxford (1990) เป็นหลักในการวิเคราะห์ ซึ่งนักวิจัยทั้งในอดีตและปัจจุบันก็นำมาใช้สร้างแบบฝึกการเรียนรู้ภาษา แม้ว่าเป็นทฤษฎีที่มีมานาน แต่เป็นทฤษฎีที่เป็นรากฐานสำคัญต่อการศึกษารื่องกลวิธีการเรียนรู้ภาษา โดยยังคงใช้กรอบแนวคิด และมีการขยายขอบเขตการศึกษาออกไปสู่ปัจจัยที่ซับซ้อนมากขึ้นในยุคดิจิทัล เช่น การบูรณาการเทคโนโลยี อิทธิพลของบริบททางวัฒนธรรม และปัจจัยทางจิตวิทยาอื่น ๆ เพื่อให้การศึกษาเรื่องกลวิธีการเรียนรู้มีความสมบูรณ์

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงต้องการวิเคราะห์แบบฝึกหัดภายในแอปพลิเคชัน HelloChinese, SuperTest และ ChineseSkill โดยจะวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีกลวิธีการเรียนรู้ของ Oxford (1990) ว่าแต่ละแบบฝึกหัดในแอปพลิเคชันนี้ สอดคล้องกับกลวิธีการการเรียนรู้คำศัพท์กลวิธีใด ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ในการเลือกแอปพลิเคชันให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน และอาจใช้เป็นแนวทางการพัฒนาแอปพลิเคชันให้สอดคล้องกับการเรียนรู้และจดจำคำศัพท์ของผู้เรียนภาษาจีนต่อไป

2. การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีกลวิธีการเรียนรู้ของ Oxford (1990) เป็นทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับในวงกว้าง ในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์แบ่งเป็นกลวิธีทางตรง (Direct Strategies) และกลวิธีทางอ้อม (Indirect Strategies) งานวิจัยนี้เลือกนำมาศึกษาเพียงกลวิธีทางตรง เนื่องจากข้อจำกัดของแอปพลิเคชันที่เป็นการสื่อสารทางเดียวเป็นหลัก กลวิธีทางตรงแบ่งเป็น 3 กลวิธีย่อย ได้แก่ กลวิธีการจำ (Memory strategies) กลวิธีปริชาน (Cognitive strategies) และกลวิธีการชดเชย (Compensation strategies) โดยได้จัดหมวดหมู่ของการใช้กลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ดังต่อไปนี้

1) กลวิธีการจำ (Memory strategies) เป็นกลวิธีที่ช่วยในการจดจำ กลวิธีนี้ผู้เรียนต้องใช้กลไกทางสมองที่ช่วยให้ผู้เรียนเก็บข้อมูลความรู้ทางภาษาไว้ โดยเฉพาะเรื่องคำศัพท์ และนำออกมาใช้เมื่อต้องการ นอกจากนี้กลวิธีดังกล่าวยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับภาษาทำให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาได้อย่างอัตโนมัติ กลวิธีด้านความจำแบ่งกลวิธีย่อยได้ 4 กลวิธี ดังนี้

1.1) การสร้างการเชื่อมโยงความคิด (Creating mental linkage) เช่น แบบฝึกหัดการจัดกลุ่มคำศัพท์ การนำความรู้ใหม่ไปเชื่อมโยงกับความรู้เดิม การนำคำศัพท์ใหม่ไปใช้ในบริบท เป็นต้น

1.2) การเสริมสร้างความจำโดยใช้ภาพและเสียง (Applying images and sounds) เช่น แบบฝึกหัดที่มีการสร้างจินตนาการ มโนภาพ การใช้คำสำคัญ การเพิ่มความจำโดยใช้เสียงช่วย

1.3) กลวิธีการทบทวนอย่างดี (Reviewing well) เช่น แบบฝึกหัดการทบทวนโครงสร้างทางภาษา การทบทวนคำศัพท์

1.4) การเสริมสร้างความจำโดยการลงมือปฏิบัติ (Employing action) เช่น แบบฝึกหัดการใช้ท่าทางและความรู้สึกประกอบการอธิบาย การใช้เทคนิคด้านกลไก เช่น การเขียนคำศัพท์ต่าง ๆ บนบัตรคำ เคลื่อนย้ายบัตรคำ เป็นต้น

2) กลวิธีปริชาน (Cognitive strategies) หมายถึง กลวิธีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางสมอง โดยผู้เรียนกำหนดและปฏิบัติด้วยตนเองเพื่อให้มีส่วนร่วมในการใช้ภาษา กลวิธีนี้คล้ายกับกลวิธีทางการจำ แต่ไม่มุ่งเน้นที่การจัดการกระบวนการคิด จะใช้การทำความเข้าใจ และใช้เครื่องมือเข้าช่วย ซึ่งมีรูปแบบแยกย่อยดังนี้

2.1) การฝึกฝน (Practice) เช่น แบบฝึกหัดที่มีการฝึกการพูดซ้ำ ๆ การทำรายการคำศัพท์ การฝึกเขียนหรือพูดอย่างมีรูปแบบ การจำและใช้กฎเกณฑ์ของภาษา การเชื่อมคำหรือวลีให้เป็นประโยค การฝึกอย่างเป็นธรรมชาติ เป็นต้น

2.2) การรับและส่งสาร (Receiving and sending messages) เช่น แบบฝึกหัดการจับใจความอย่างรวดเร็ว เช่น การฟังหรืออ่านเพื่อจับใจความสำคัญ หรือเพื่อหาข้อมูลเฉพาะจุดที่ต้องการ และการใช้แหล่งข้อมูลในการรับและส่งสาร

2.3) การวิเคราะห์และการให้เหตุผล (Analyzing and reasoning) เช่น แบบฝึกหัดที่ฝึกการให้เหตุผลโดยใช้กฎเกณฑ์ การวิเคราะห์คำพูดหรือข้อความ การวิเคราะห์เปรียบเทียบองค์ประกอบของภาษาระหว่างภาษาเป้าหมายกับภาษาแม่ การแปล การถ่ายโอนความรู้จากภาษาแม่ไปใช้ในภาษาเป้าหมาย เป็นต้น

2.4) การสร้างแบบหรือโครงสร้างของสารที่รับและส่งขึ้นมาใหม่ (Creating structure for input and output) เช่น แบบฝึกหัดการจดโน้ตย่อ การสรุปความ การสร้างความเด่นชัดให้กับใจความสำคัญ เช่น ชิดเส้นใต้ การทำเครื่องหมายดอกจันที่ข้อความ

3) กลวิธีการชดเชย (Compensation strategies) หมายถึง กลวิธีที่ผู้เรียนใช้เพื่อสื่อสารและทำความเข้าใจ เมื่อพบปัญหาในการเรียนหรือการใช้ภาษาเป้าหมายนั้น กลวิธีนี้แบ่งได้ ดังนี้

3.1) การเดาอย่างมีหลักการ (Guessing intelligently) เช่น แบบฝึกหัดการเดาโดยใช้ตัวชี้แนะทางภาษา และการเดาโดยใช้ตัวชี้แนะด้านอื่น ๆ เช่น การเดาจากสถานการณ์บริบท โครงสร้างของข้อความ หรือความสัมพันธ์ระหว่างคำ

3.2) การแก้ไขข้อจำกัดทางภาษา (Overcoming limitations writing) ในที่นี้หมายถึง ข้อจำกัดในทักษะการพูดและเขียน เช่น การใช้คำในภาษาแม่แทนคำศัพท์ที่ติดขัด การใช้ท่าทางประกอบการพูด การเลี่ยงใช้คำบางคำที่ไม่สามารถนำมาใช้ในการสื่อสาร หรือการปรับสารให้ง่ายขึ้น เป็นต้น

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในปัจจุบันมีงานวิจัยที่ได้นำทฤษฎีการเรียนรู้ของ Oxford (1990) มาใช้เป็นทฤษฎีหลักในการวิจัย อาทิ Zou & Lertlit (2022) สำนวจการใช้ แบบวัดกลวิธีการเรียนรู้ภาษา (SILL) ของ Oxford ในการเรียนภาษาอังกฤษของนักศึกษาจีน เพื่อตรวจสอบความแตกต่างของกลวิธีการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในกลุ่มนักศึกษาที่มีระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษที่ต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาจีนโดยทั่วไปมีการใช้ SILL ในระดับสูง กลวิธีการเรียนรู้ที่ใช้บ่อยที่สุดคือ กลวิธีชดเชย (Compensation Strategies) รองลงมาคือ กลวิธีทางสังคม (Social Strategies) กลวิธีอภิปัญญา (Metacognitive Strategies) กลวิธีปริชาน (Cognitive Strategies) และ กลวิธีด้านจิตใจ (Affective Strategies) ตามลำดับ กลวิธีที่ใช้น้อยที่สุดคือ กลวิธีการจำ (Memory Strategies) มีงานวิจัยของ Thongpleaw et al. (2022) ที่ศึกษากลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนของนักศึกษาสาขาภาษาจีน มหาวิทยาลัยรังสิต ผลการวิจัยพบว่ากลวิธีการเรียนรู้ทางตรงที่นักศึกษาใช้มากที่สุดคือกลวิธีการชดเชย ซึ่งกลวิธีการจำและกลวิธีปริชานอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนในด้านการใช้กลวิธีทางอ้อม พบว่ามีการใช้อยู่ในระดับมาก ซึ่งกลวิธีย่อยของกลวิธีทางอ้อม ได้แก่ กลวิธีอภิปัญญา กลวิธีเชิงจิตพิสัย และกลวิธีด้านสังคม

ขณะที่แอปพลิเคชันในการเรียนรู้ภาษามีพัฒนาการก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว การตระหนักถึงคุณภาพของแอปพลิเคชันจึงมีความสำคัญตามไปด้วย จึงมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินคุณภาพของแอปพลิเคชัน อาทิ งานวิจัยของ Tu et al. (2020) ได้ศึกษาการออกแบบและการประเมินแอปพลิเคชันในการเรียนรู้คำศัพท์

โดยวิเคราะห์จากแอปพลิเคชันที่ได้รับความนิยมสูงสุด 10 อันดับ และนำมาจัดเป็นองค์ประกอบในการประเมินคุณภาพแอปพลิเคชัน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพเนื้อหา (Content quality) ด้านการนำเสนอแบบหลากหลายรูปแบบ (Multimodal presentation) คือ การใช้ภาพ เสียง และข้อความร่วมกันเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ ด้านการมีส่วนร่วม (Engagement) ด้านการปรับให้เหมาะสมกับผู้ใช้เฉพาะบุคคล (Personalisation) ด้านการทบทวนซ้ำ (Repetition) และด้านการใช้งาน (Usability) ต่อมาทีมงานวิจัยของ Lin et al. (2023) ได้ศึกษากรอบการประเมินแอปพลิเคชันเรียนรู้คำศัพท์โดยอาศัยแอปพลิเคชัน 30 แอปพลิเคชันเป็นฐานในการจัดเกณฑ์การประเมิน โดยออกแบบกรอบการประเมินที่มีองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ ภารกิจการเรียนรู้ (Learning Tasks) ความชัดเจนของเป้าหมายในการเรียน (Goal Clarity) การป้อนกลับ (Feedback) การสอนกลยุทธ์ (Strategy Instruction) การทบทวน (Repetition) การควบคุมเนื้อหาที่ต้องการเรียนรู้ (Instructional Control) ซึ่งงานวิจัยทั้ง 2 เรื่อง เป็นประโยชน์สำหรับผู้ใช้งาน นักออกแบบแอปพลิเคชัน และนักพัฒนา โดยให้มุมมองที่ครอบคลุมเกี่ยวกับคุณลักษณะที่สำคัญของแอปพลิเคชันการเรียนรู้คำศัพท์ที่มีประสิทธิภาพ และผู้เรียนสามารถประเมินและเลือกแอปพลิเคชันเรียนรู้คำศัพท์ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ช่วยให้การวิเคราะห์แอปพลิเคชันเป็นระบบ และช่วยให้ทราบถึงจุดแข็งและข้อบกพร่องของแอปพลิเคชัน

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น พบว่ามีการใช้กลวิธีการเรียนรู้ของ Oxford (1990) ในการวิเคราะห์การเรียนรู้ภาษาของผู้เรียนภาษาที่สอง ส่วนใหญ่เป็นการวิเคราะห์ในบริบทที่ผู้เรียนเรียนในรูปแบบปกติ สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์แอปพลิเคชันส่วนใหญ่เน้นไปที่การศึกษากาพรวมของแอปพลิเคชัน ไม่ได้เฉพาะเจาะจงไปยังเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ งานวิจัยนี้ จะเป็นการนำทฤษฎีการเรียนรู้มาใช้ในการวิเคราะห์แบบฝึกหัดสอนภาษาในแอปพลิเคชัน ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ด้านการเรียนรู้คำศัพท์คำศัพท์ โดยเฉพาะ

3. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษากลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนในแอปพลิเคชันสอนภาษาจีน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาแอปพลิเคชันที่ช่วยในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยายทั่วไป (Descriptive Research) โดยการวิเคราะห์เมนู ฟังก์ชันและแบบฝึกหัดเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และสรุปผลการวิจัยในรูปแบบตารางพร้อมทั้งอธิบายผลการวิจัย

4.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้กำหนดแอปพลิเคชันที่ใช้ในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีน – ไทยหรือจีน – อังกฤษ ที่สามารถรองรับได้ทั้งในระบบแอนดรอยด์ (Android) และไอโอเอส (IOS) ได้แก่ SuperTest HelloChinese และ ChineseSkill โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

- เป็นแอปพลิเคชันจากยอดผู้ดาวน์โหลดแอปพลิเคชันมากกว่า 1 ล้าน ครั้งในช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2567
- เป็นแอปพลิเคชันที่มีฟังก์ชันการเรียนรู้ภาษาจีน มีแบบฝึกหัดที่หลากหลาย และมีการไล่ระดับความยากง่ายของเนื้อหา

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือวิเคราะห์แบบฝึกหัดภายในแอปพลิเคชัน โดยนำกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ที่ประยุกต์มาจากแนวคิดทฤษฎีกลวิธีการเรียนรู้ของ Oxford (1990) มาใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์การส่งเสริมกลวิธีการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนให้แก่ผู้เรียน ซึ่งกลวิธีการเรียนรู้ของ Oxford (1990) แบ่งเป็นกลวิธีทางตรง (Direct Strategies) และกลวิธีทางอ้อม (Indirect Strategies) งานวิจัยนี้เลือกนำมาศึกษาเพียงกลวิธีทางตรง แบ่งเป็น 3 กลวิธีย่อย ได้แก่ กลวิธีการจำ (Memory strategies) กลวิธีปริชาน (Cognitive strategies) และกลวิธีการชดเชย (Compensation strategies) โดยรายละเอียดได้อธิบายไว้ในส่วนของการทบทวนวรรณกรรม

สำหรับแบบฝึกหัดที่มีกลวิธีการเรียนรู้มากกว่าหนึ่งชนิด ผู้วิจัยจะนับตามจำนวนกลวิธีการเรียนรู้ที่ปรากฏ เช่น “นำคำศัพท์ที่ไม่ถูกต้องออกจากประโยค” หากวิเคราะห์แบบฝึกหัดนี้ จะพบว่าประกอบด้วยกลวิธีการจำผสมผสานกับกลวิธีการด้านปริชาน ดังนั้น แบบฝึกหัดนี้ในด้านกลวิธีการจำนับเป็น 1 แบบฝึกหัด และกลวิธีปริชานนับเป็น 1 แบบฝึกหัดเช่นกัน

หลังจากที่ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือ ซึ่งเป็นแบบฟอร์มการวิเคราะห์แบบฝึกหัดเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือดังกล่าวไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คนตรวจสอบ หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยการจำลองการวิเคราะห์แบบฝึกหัดด้วยเครื่องมือดังกล่าว และให้ผู้เชี่ยวชาญให้ความคิดเห็น +1 0 และ -1 ต่อการประเมิน ซึ่งผลรวมของคะแนนที่ได้ มีค่าเฉลี่ย 0.89 ซึ่งสูงกว่า 0.50 ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยคะแนนที่ผ่านเกณฑ์ ถือว่าเครื่องมือนี้มีค่าความเที่ยงตรงสามารถนำไปใช้ได้

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 1) รวบรวมแบบฝึกหัดทั้งหมดในแอปพลิเคชันที่ศึกษา โดยกำหนดชื่อเรียกแบบฝึกหัดโดยพิจารณาจากลักษณะแบบฝึกหัดประเภท รูปแบบ ฟังก์ชัน และบันทึกในโปรแกรม Microsoft Excel
- 2) รวบรวมกลวิธีการเรียนรู้ภาษา เพื่อสร้างเครื่องมือสำหรับวิเคราะห์แอปพลิเคชัน

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำแบบฝึกหัดที่รวบรวมไว้ มาวิเคราะห์กลวิธีการเรียนรู้ภาษาด้วยเครื่องมือวิจัยที่สร้างไว้ และดำเนินการหาค่าความถี่ของข้อมูลที่ปรากฏ และวิเคราะห์แบบฝึกหัดในแอปพลิเคชันที่สอดคล้องกับทฤษฎีกลวิธีการเรียนรู้

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลสรุปกลวิธีการเรียนรู้ที่พบในแอปพลิเคชัน

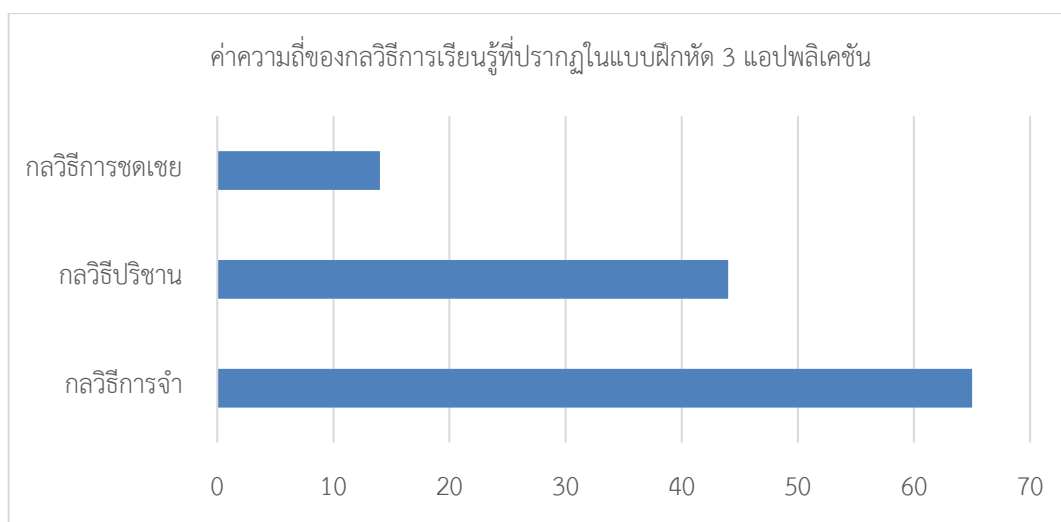
จากการรวบรวมแบบฝึกหัดจากทั้ง 3 แอปพลิเคชัน ผู้วิจัยรวบรวมได้ทั้งสิ้น 73 แบบฝึกหัด ซึ่งแบบฝึกหัด 73 แบบนี้ พบว่ามีแบบฝึกหัดที่ต่างกัน 61 แบบฝึกหัด มีแบบฝึกหัดที่คล้ายกันใน 2 แอปพลิเคชัน จำนวน 11 แบบฝึกหัด และมีแบบฝึกหัดที่คล้ายกันทั้ง 3 แอปพลิเคชัน 1 แบบฝึกหัด แสดงเป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงจำนวนแบบฝึกหัดที่พบกลวิธีการเรียนรู้ (ที่มา: ผู้วิจัย)

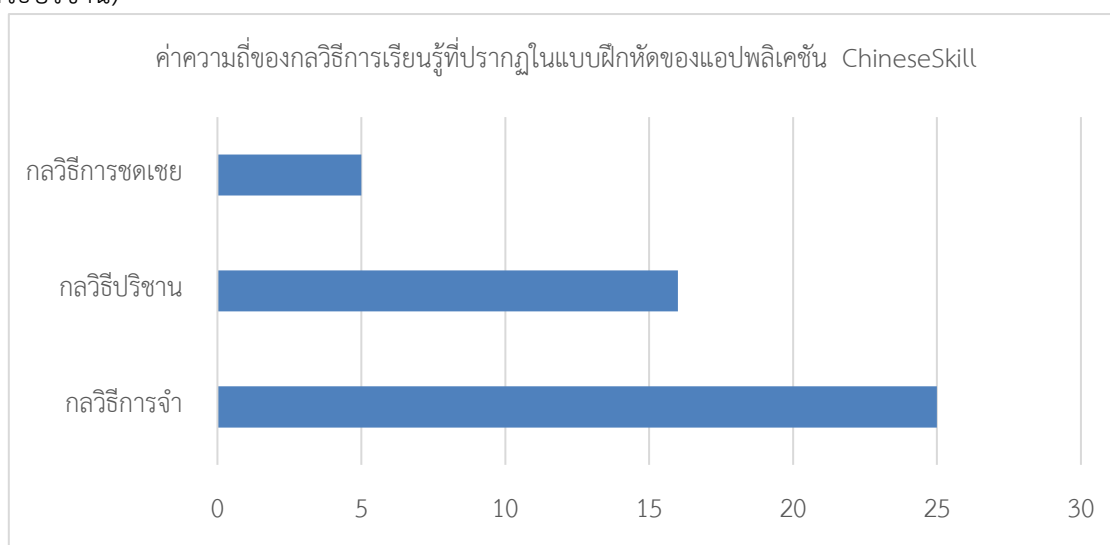
จากภาพแสดงให้เห็นว่าแบบฝึกหัดมีรูปแบบที่หลากหลาย แต่ละแอปพลิเคชันต่างออกแบบแบบฝึกหัดให้ไม่ซ้ำกัน ดังจะเห็นว่าแบบฝึกหัดที่พบแบบเดียวมีร้อยละ 84 ส่วนที่พบเหมือนกัน 2 แอปพลิเคชันมีอยู่ร้อยละ 15 ที่พบเหมือนกันทั้ง 3 แอปพลิเคชัน มีเพียงร้อยละ 1

ในแบบฝึกหัดทั้งหมด มีการสะท้อนกลวิธีการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ บางแบบฝึกหัดสามารถสะท้อนกลวิธีการเรียนรู้ได้มากกว่าหนึ่งกลวิธี ซึ่งเมื่อวิเคราะห์รายกลวิธี พบว่าแบบฝึกหัดที่สะท้อนการฝึกกลวิธีการจำมีมากที่สุด มีจำนวน 65 แบบฝึกหัด รองลงมาได้แก่ กลวิธีปริชาน จำนวน 44 แบบฝึกหัด และกลวิธีการชดเชยมีจำนวน 14 แบบฝึกหัด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปเป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 2 แผนภาพแสดงจำนวนแบบฝึกหัดที่พบกลวิธีการเรียนรู้ (ที่มา: ผู้วิจัย)

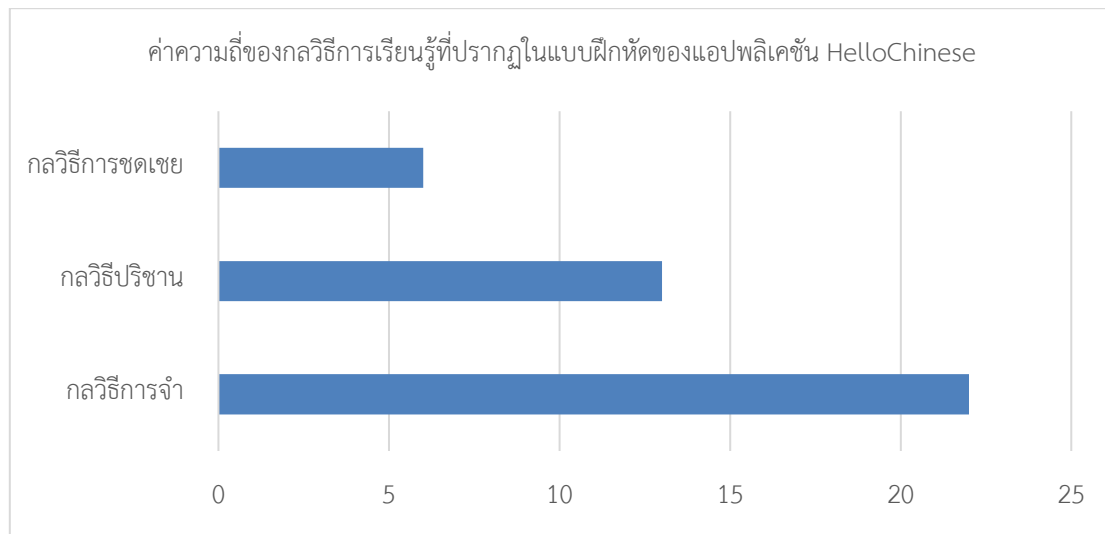
แอปพลิเคชัน ChineseSkill มีแบบฝึกหัดที่ไม่ซ้ำกัน จำนวน 27 แบบฝึกหัด ในจำนวนนี้มีแบบฝึกหัดที่ประกอบด้วยกลวิธีมากกว่าหนึ่งชนิดจำนวน 14 แบบฝึกหัด แบบฝึกหัดที่ประกอบด้วยกลวิธีสร้างกลวิธีการจำ 25 แบบฝึกหัด กลวิธีปริชาน 16 แบบฝึกหัด และกลวิธีการจดจำมี 5 แบบฝึกหัด แบบฝึกหัดที่ประกอบด้วยกลวิธีการจำผสมผสานกับกลวิธีปริชาน เช่น นำคำศัพท์ที่เข้ามาไปแต่งบทสนทนาให้ถูกต้องตามคลิปเสียง ซึ่งผู้เรียนจะต้องจำคำศัพท์ได้ (กลวิธีการจำ) และสามารถวิเคราะห์คำพูดหรือข้อความที่ได้ยินได้ (กลวิธีปริชาน)

ภาพที่ 3 แผนภาพแสดงกลวิธีการเรียนรู้ที่พบในแอปพลิเคชัน ChineseSkill (ที่มา: ผู้วิจัย)

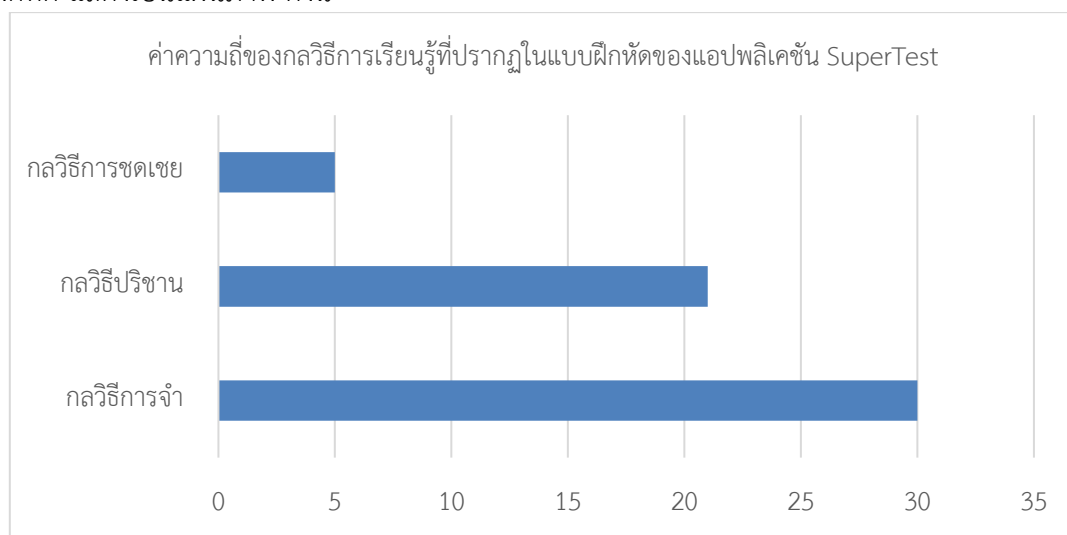
แอปพลิเคชัน HelloChinese มีแบบฝึกหัดที่ไม่ซ้ำกัน จำนวน 24 แบบฝึกหัด ในจำนวนนี้มีแบบฝึกหัดที่ประกอบด้วยกลวิธีมากกว่าหนึ่งชนิดจำนวน 12 แบบฝึกหัด ผลการวิจัยพบว่า มีแบบฝึกหัดที่ประกอบด้วยกลวิธีสร้างกลวิธีการจำ 22 แบบฝึกหัด กลวิธีปริชาน 13 แบบฝึกหัด กลวิธีการจดจำ 6 แบบฝึกหัด แบบฝึกหัดที่ประกอบด้วยกลวิธีการจำผสมผสานกับกลวิธีปริชานและกลวิธีการจดจำ เช่น เลือกประโยคให้ถูกต้องตามความหมายที่กำหนด โดยผู้เรียนต้องจดจำคำศัพท์ได้ สามารถวิเคราะห์ความหมายของข้อความด้วยกลวิธีการเรียนรู้ และถ้าหากยังเกิดอุปสรรค ผู้เรียนสามารถกดปุ่มลำโพงเพื่อฟังเสียง โดยใช้กลวิธีการจดจำ

ด้านการเดาอย่างมีหลักการว่าเสียงที่ได้ยินนั้นมีจำนวนกี่พยางค์ และตรงกับข้อในตัวเลือก เป็นต้น ผลการวิเคราะห์แสดงค่าความถี่ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แผนภาพแสดงกลวิธีการเรียนรู้ที่พบในแอปพลิเคชัน HelloChinese (ที่มา: ผู้วิจัย)

แอปพลิเคชัน SuperTest มีแบบฝึกหัดที่ไม่ซ้ำกันจำนวน 35 แบบฝึกหัด มีแบบฝึกหัดที่ประกอบด้วยกลวิธีการเรียนรู้มากกว่าหนึ่งชนิด จำนวน 15 แบบฝึกหัด อาทิ แบบฝึกหัดที่ประกอบด้วยกลวิธีการจำผสมผสานกับกลวิธีการปริชาน เช่น นำคำศัพท์ที่ไม่ถูกต้องออกจากประโยค นำคำศัพท์ที่เป็นคำกริยาและกรรมมาเรียงเป็นวลีให้ถูกต้องโดยดูจากคำแปล แต่งประโยคจากภาพและคำศัพท์ที่กำหนดมาให้ เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่เป็นแบบฝึกหัดที่ผู้เรียนจะต้องรู้คำศัพท์ (กลวิธีการจำ) และยังจะต้องใช้กฎเกณฑ์ทางภาษาในการวิเคราะห์ประโยค (กลวิธีการปริชาน) เมื่อนำทุกแบบฝึกหัดมาแยกวิเคราะห์ตามกลวิธีการเรียนรู้ พบแบบฝึกหัดที่เสริมสร้างกลวิธีการจำจำนวน 30 แบบฝึกหัด แบบฝึกหัดที่ปรากฏกลวิธีการปริชาน 21 แบบฝึกหัด และกลวิธีการจดเซยมี 5 แบบฝึกหัด แสดงเป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 5 แผนภาพแสดงกลวิธีการเรียนรู้ที่พบในแอปพลิเคชัน SuperTest (ที่มา: ผู้วิจัย)

5.2 ผลการวิเคราะห์แบบฝึกหัดที่ส่งเสริมการเรียนรู้คำศัพท์

1) แบบฝึกหัดที่ส่งเสริมการเรียนรู้คำศัพท์ด้านกลวิธีการจำ

แบบฝึกหัดที่ส่งเสริมการเรียนรู้คำศัพท์โดยกลวิธีการจำ รูปแบบกลวิธีย่อยที่พบมากที่สุด คือ การเสริมสร้างความจำโดยใช้ภาพและเสียง รองลงมาคือแบบฝึกหัดที่เน้นกลวิธีการทบทวนอย่างดี แบบฝึกหัดที่ช่วยสร้างการเชื่อมโยงความคิด และแบบฝึกหัดเสริมสร้างความจำโดยใช้ท่าทาง มีตัวอย่างดังนี้

การเสริมสร้างความจำโดยใช้ภาพและเสียง (Applying images and sounds) เช่น

- จับคู่เสียงของคำศัพท์และคำแปลให้ตรงกัน
- ฟังเสียงแล้วเลือกคำศัพท์เดิมลงในช่องว่าง
- ฟังเสียงคำศัพท์แล้วเลือกความหมายให้ถูกต้อง
- จับคู่รูปภาพให้สอดคล้องกันกับคลิปเสียง
- ประกอบคำศัพท์ให้ถูกต้องตามคลิปเสียง
- เลือกคลิปเสียงอ่านคำศัพท์ภาษาจีนให้ตรงกับ ความหมาย

กลวิธีการทบทวนอย่างดี (Reviewing well) เช่น

- ดูความหมายแล้วเลือกคำศัพท์ให้ถูกต้อง
- เลือกคำศัพท์เดิมลงในช่องว่าง
- นำคำศัพท์ที่ไม่จำเป็นออกจากประโยค
- นำคำศัพท์ไปวางในตำแหน่งของประโยคให้ถูกต้อง
- เลือกคำศัพท์ลักษณะนามให้ถูกต้อง

การสร้างการเชื่อมโยงความคิด (Creating mental linkage) เช่น

- แต่งประโยคจากภาพและคำศัพท์ที่กำหนดมาให้
- เรียนรู้คำศัพท์ตามหมวดหมู่

การเสริมสร้างความจำโดยการลงมือปฏิบัติ (Employing action) เช่น

- เคลื่อนย้ายบัตรคำที่เป็นความหมายและคำศัพท์ให้ตรงกัน

2) แบบฝึกหัดที่ส่งเสริมการเรียนรู้คำศัพท์ด้านปริชาน

แบบฝึกหัดที่ส่งเสริมการเรียนรู้คำศัพท์ในรูปแบบปริชาน พบมากที่สุดคือรูปแบบที่เน้นการฝึกฝน การวิเคราะห์และการให้เหตุผล การรับและส่งสาร มีตัวอย่าง ดังนี้

การฝึกฝน (Practice) เช่น

- เรียนรู้คำศัพท์จากเฉลยของแบบฝึกหัด
- เขียนลำดับขีดของอักษรจีน
- เรียนรู้คำศัพท์จากการทำแบบฝึกหัดผิดพลาด
- ใช้คำศัพท์ทั้งหมดทำให้บทสนทนาสมบูรณ์
- นำคำศัพท์มาเรียงเป็นประโยคให้ถูกต้อง

การวิเคราะห์และการให้เหตุผล (Analyzing and reasoning) เช่น

- นำคำศัพท์วางในตำแหน่งของประโยคให้ถูกต้อง

- พิจารณาคำศัพท์ในประโยคที่กำหนดให้ถูกหรือผิด
- นำคำศัพท์กริยาและกรรมมาเรียงเป็นวลีให้ถูกต้องโดยดูจากคำแปล
- นำคำศัพท์ที่ไม่ถูกต้องออกจากประโยค
- วิเคราะห์ประโยคแล้วเลือกคำศัพท์ที่สอดคล้องกัน

การรับและส่งสาร (Receiving and sending messages) เช่น

- ฟังประโยคสั้น ๆ หรือวลีแล้วพิจารณารูปภาพถูกหรือผิด
- จับคู่รูปภาพให้สอดคล้องกันกับคลิปเสียง
- เลือกรูปภาพให้สอดคล้องกับประโยคภาษาจีน
- เลือกภาพให้สอดคล้องกับคลิปเสียงอ่านคำศัพท์

3) แบบฝึกหัดที่ส่งเสริมการเรียนรู้คำศัพท์ด้านกลวิธีการชดเชย

กลวิธีการชดเชย มีกลวิธีย่อยทั้งหมด 2 ข้อ ได้แก่ การเดาอย่างมีหลักการ (Guessing intelligently) และการแก้ไขข้อจำกัดทางภาษา (Overcoming limitations writing) จากการวิเคราะห์พบว่าแบบฝึกหัดที่มีการส่งเสริมกลวิธีการชดเชย จะมีภาพ สัญลักษณ์ในภาพ (เช่น เครื่องหมายถูก กากบาท ลูกศรชี้) คลิปวิดีโอ หรือเสียง ที่เป็นตัวชี้แนะทางภาษาที่ช่วยให้ผู้เรียนพิจารณาคำตอบที่ถูกต้องได้ เช่น แบบฝึกหัด “เลือกประโยคให้ถูกต้องตามความหมายที่กำหนด” หากผู้เรียนไม่แน่ใจว่าควรเลือกข้อใด สามารถเลือกอพยพฟังเสียงอ่านภาษาจีน เมื่อฟังเสียงแล้วจะสามารถเดาจากจำนวนพยางค์ที่ได้ยิน ดังตัวอย่างภาพด้านล่าง กลวิธีการเดาอย่างมีหลักการจัดอยู่ในการเรียนรู้คำศัพท์ด้วยกลวิธีการชดเชย ทั้งนี้ ไม่พบว่ามีแบบฝึกหัดใดเข้าเกณฑ์การใช้หลักการแก้ไขข้อจำกัดทางภาษา

ภาพที่ 6 แบบฝึกหัด “เลือกประโยคให้ถูกต้องตามความหมายที่กำหนด” ในแอปพลิเคชัน HelloChinese
(ที่มา: แอปพลิเคชัน HelloChinese)

5.3 ผลการวิเคราะห์แบบฝึกหัดที่สะท้อนกลวิธีการเรียนรู้หลายวิธี

จากผลการวิจัยพบว่า แบบฝึกหัดทั้งหมดในแต่ละแอปพลิเคชันมีการสะท้อนกลวิธีการเรียนรู้ทั้งแบบ
กลวิธีการเรียนรู้ชนิดเดียว และกลวิธีการเรียนรู้แบบผสมผสานระหว่างสองและสามชนิด โดยคิดเป็นร้อยละ 51
ร้อยละ 30 และร้อยละ 19 ตามลำดับ แสดงเป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 7 จำนวนกลวิธีการเรียนรู้ที่พบในแบบฝึกหัด (ที่มา: ผู้วิจัย)

การผสมผสานกันระหว่างสองและสามกลวิธีการเรียนรู้ ได้แก่ การผสมผสานระหว่างกลวิธีการจำและ
กลวิธีปริชาน และการผสมผสานระหว่างกลวิธีการจำ กลวิธีปริชานและกลวิธีการชดเชย มีตัวอย่าง ดังนี้

การผสมผสานระหว่างกลวิธีการจำและกลวิธีปริชาน เช่น

- เลือกประโยคที่ไม่ถูกต้อง
- เลือกเสียงอ่านคำศัพท์ภาษาจีนให้ตรงกับความหมาย
- ฟังประโยคสนทนาแล้วเลือกคำตอบให้ถูกต้อง

การผสมผสานระหว่างกลวิธีการจำ กลวิธีปริชานและกลวิธีการชดเชย เช่น

- เลือกคำตอบให้สอดคล้องกับคำถามจากคลิปวิดีโอ
- เลือกคำศัพท์ให้ตรงกับคลิปวิดีโอ
- เลือกรูปภาพให้ตรงกับคำศัพท์
- ฟังประโยคสั้น ๆ หรือวลีแล้ววิเคราะห์ถูกผิดจากรูปภาพที่ให้มา

ภาพที่ 8 แบบฝึกหัด “เลือกรูปภาพให้ตรงกับคำศัพท์” ในแอปพลิเคชัน ChineseSkill (ที่มา: แอปพลิเคชัน ChineseSkill)

6. สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาแอปพลิเคชันที่มีส่วนช่วยในการเสริมสร้างเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีน อภิปรายผลได้ดังนี้

จากการวิเคราะห์ทั้ง 3 แอปพลิเคชันโดยใช้ทฤษฎีกลวิธีการเรียนรู้ทางตรง 3 กลวิธี ของ Oxford (1990) พบว่าทั้ง 3 แอปพลิเคชันเน้นการฝึกฝนกลวิธีการจำมากที่สุด แบบฝึกหัดที่ปรากฏในแอปพลิเคชันส่วนใหญ่เน้นไปที่การเรียนรู้และจดจำคำศัพท์ ไม่ว่าจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดการจำโดยใช้ภาพและเสียง สอดคล้องกับกลยุทธ์ย่อยที่เรียกว่า “Applying images and sounds” ซึ่งเน้นการสร้างภาพในสมองหรือใช้เสียงเพื่อช่วยในการจดจำคำศัพท์ การสร้างการเชื่อมโยงความคิด โดยการออกแบบให้มีการปรากฏซ้ำของคำศัพท์ในแบบฝึกหัดที่ต่าง ๆ กัน สอดคล้องกับกลยุทธ์ย่อยที่เรียกว่า “Reviewing well” (ทบทวนอย่างดี) ซึ่งหมายถึงการทบทวนคำศัพท์ที่เรียนไปแล้วในช่วงเวลาที่เหมาะสม และ “Creating mental linkages” (สร้างการเชื่อมโยงความคิด) ที่เน้นการจัดกลุ่มและเชื่อมโยงคำศัพท์ใหม่เข้ากับความรู้เดิม เน้นการทบทวนความรู้เดิม สอดคล้องกับกลยุทธ์ย่อยที่เรียกว่า “Employing action” (การลงมือปฏิบัติ) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้การเคลื่อนไหวของร่างกายเพื่อช่วยในการจดจำคำศัพท์ เช่น การใช้ท่าทางประกอบคำศัพท์ (Total Physical Response หรือ TPR) โดยกลวิธีการเรียนรู้ข้างต้นเป็นกลวิธีการเรียนรู้ที่มีชื่อเรียกเฉพาะในทฤษฎีของ Oxford

และได้รับการยอมรับว่าเป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถจัดเก็บและดึงข้อมูลคำศัพท์จากหน่วยความจำระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับการพัฒนาการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนด้วยกลวิธีปริชาน ผลวิจัยแสดงให้เห็นว่า แบบฝึกหัดที่ช่วยกระตุ้นกลวิธีปริชานมีจำนวนมากกว่ารองลงมา โดยเฉพาะกลวิธีฝึกฝน (Practicing) ที่จัดเป็นกลวิธีย่อยของกลวิธีปริชาน นำเสนอผ่านแบบฝึกหัดทั้งการฟัง พูด อ่าน เขียน และแปล Oxford ซึ่งให้เห็นว่าการฝึกฝนซ้ำๆ ในรูปแบบที่หลากหลายช่วยเสริมความรู้และทำให้ข้อมูลจากหน่วยความจำระยะสั้นย้ายไปสู่หน่วยความจำระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ แบบฝึกหัดที่ฝึกการฟังจับใจความสำคัญและทำความเข้าใจเนื้อหา แบบฝึกหัดการวิเคราะห์ประโยค การอ่านจับใจความและวิเคราะห์เนื้อหา จัดเป็นการวิเคราะห์และการให้เหตุผล (Analyzing and Reasoning) เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนใช้ความคิดเพื่อทำความเข้าใจโครงสร้างและเนื้อหาของภาษา ซึ่งช่วยให้การเรียนรู้ลึกซึ้งกว่าการท่องจำเพียงอย่างเดียว

การฝึกฝนการพูดและการเขียน สามารถช่วยฝึกให้ผู้เรียนได้นำคำศัพท์ไปใช้งานในบริบทใหม่ ๆ กระตุ้นให้ใช้ความรู้ความคิด มีการจัดระเบียบภาษาใหม่ การสรุปความหมาย การเดาความหมายจากบริบท การใช้ข้อมูลรอบข้างเพื่อเดาความหมายของคำศัพท์ที่ไม่คุ้นเคย เป็นทักษะที่สำคัญที่ Oxford กล่าวถึง ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ ๆ ได้ด้วยตนเอง ช่วยให้ผู้เรียนเกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เป็นรูปแบบของกลวิธีปริชาน (Buochareon & Buacharoen, 2023)

จากผลการวิจัยพบว่ารูปแบบที่ส่งเสริมกลวิธีปริชานน้อยที่สุดจากทั้ง 3 แอปพลิเคชัน กลวิธีนี้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนเมื่อพบเจอคำศัพท์ที่ไม่คุ้นเคยหรือพบกับสภาวะติดขัดด้านการสื่อสาร ผู้เรียนจะรับรู้จากบริบทและเกิดกระบวนการคิด แล้วแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าอย่างทันที เพื่อให้สามารถสื่อสารต่อไปได้อย่างราบรื่น แม้จะไม่รู้คำศัพท์หรือโครงสร้างประโยคที่ถูกต้อง ซึ่งแตกต่างจากผลการศึกษาของ Zou & Lertlit (2022) และ Thongpleaw et al. (2022) ที่ศึกษาการใช้ภาษาในบริบทชีวิตจริง พบว่ากลวิธีปริชานเป็นกลวิธีที่ผู้เรียนภาษาใช้มากที่สุด อย่างไรก็ตาม กลวิธีปริชานเช่นการคาดเดาความหมายคำศัพท์ พบในบางแบบฝึกหัดของทั้ง 3 แอปพลิเคชัน เช่น แบบฝึกหัดการเลือกภาพจากความหมายที่กำหนด หากผู้เรียนไม่ทราบความหมายก็สามารถคาดเดาจากบริบท ซึ่งก็คือรูปภาพ เพื่อชดเชยข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น กรณีนี้ผู้เรียนอาจเลือกคำตอบถูกโดยที่ไม่ต้องรู้ภาษาจีนก็ได้ การคาดเดาความหมายคำศัพท์เป็นกลไกที่สำคัญในการเรียนภาษา หากแอปพลิเคชันสามารถเพิ่มแบบฝึกหัดที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสร้างกลวิธีปริชานเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเมื่อพบอุปสรรคระหว่างการสื่อสารได้ จะทำให้แอปพลิเคชันมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ผลการวิจัยพบว่ามีแบบฝึกหัดที่สามารถกระตุ้นกลวิธีปริชานได้มากกว่าหนึ่งกลวิธี โดยเฉพาะการฝึกกลวิธีปริชานจำแนกคำศัพท์ไปกับกลวิธีปริชาน เช่น แบบฝึกหัดนำคำศัพท์มาเรียงประโยคให้ถูกต้อง ซึ่งแต่ละคำที่แสดงในแบบฝึกหัดสามารถกดปุ่มเพื่อฟังเสียงอ่านได้ แบบฝึกหัดนี้จึงประกอบด้วยการเรียนรู้ด้วยกลวิธีปริชานจำแนกคำศัพท์โดยใช้ภาพและเสียง ผสมกับกลวิธีปริชานโดยการฝึกฝนโดยเรียงเรียงประโยคอย่างมีรูปแบบ จึงสรุปได้ว่า แบบฝึกหัดภายในแอปพลิเคชัน มีกลวิธีปริชานรูปแบบต่าง ๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดประสิทธิภาพ

ในการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาการไม่รู้คำศัพท์ และส่งเสริมความสามารถในการคาดเดาความหมายคำศัพท์ของผู้เรียน อีกทั้งยังกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ (Cesar et al., 2018)

อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้ภาษาผ่านแอปพลิเคชันเป็นการเรียนรู้ทางเดียว ซึ่งขาดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันด้วยกัน จากการศึกษาเนื้อหาในแบบฝึกหัด ยังพบช่องโหว่ด้านเนื้อหา อาทิ คำศัพท์ที่สอนอาจไม่เหมาะสมกับผู้เรียนบางกลุ่ม ตัวอย่างเช่น แอปพลิเคชัน ChineseSkill มีการสอนคำศัพท์คำว่า 酒 (jiǔ) แปลว่า เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ถูกนำมาสร้างเป็นประโยคคำถามว่า 你喜欢酒吗? แปลว่า คุณชอบเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไหม ซึ่งแอปพลิเคชันได้ถูกจัดไว้ในกลุ่มที่ผู้เรียนอายุน้อยก็สามารถใช้ได้ ฉะนั้น ประโยคนี้อาจไม่เหมาะสมกับผู้เรียนที่อายุน้อยที่ยังมีวัยที่จะได้ใช้คำศัพท์นี้ นอกจากนี้ ยังพบการแปลความหมายภาษาไทยที่ไม่เป็นภาษาธรรมชาติหรือกำกวม เช่น ในแอปพลิเคชัน HelloChinese คำว่า 她 (tā) สรรพนามบุรุษที่สามที่ใช้เรียกผู้หญิง ทุกบริบทจะแปลเป็นภาษาไทยโดยใช้คำว่า “เธอ” เมื่อนำมาประกอบเป็นประโยค “เธอเป็นคนไทยใช่ไหม” อาจทำให้สับสนกับคำว่า “เธอ” ที่หมายถึง “คุณ” นอกจากนี้ แอปพลิเคชันควรต้องพัฒนาฟังก์ชันการฟังและการออกเสียง ให้แสดงผลเป็นเสียงที่ถูกต้องตามมาตรฐาน เช่น บางแอปพลิเคชัน คำว่า 不是 ออกเสียงเป็น bù shì (ปู้ซือ) ซึ่งที่จริงแล้วควรออกเสียงเป็น bú shì (บูซือ) หรือแบบฝึกหัดการฝึกออกเสียงตาม โดยผู้เรียนออกเสียงพยัญชนะและสระถูกต้อง แต่ออกเสียงวรรณยุกต์ผิด ระบบกลับประมวลผลเป็นออกเสียงถูกต้อง แสดงให้เห็นถึงระบบการประมวลผลด้านเสียงยังไม่แม่นยำเพียงพอ ซึ่งการออกเสียงให้ถูกต้องเป็นส่วนสำคัญในการเรียนรู้และจดจำคำศัพท์ภาษาจีน จากข้อพบพร่องดังกล่าวนี้ ทำให้เห็นว่า แม้การเรียนด้วยแอปพลิเคชันจะมีประโยชน์มาก แต่ก็ต้องได้รับการตรวจทาน พัฒนาปรับปรุง และยังคงอาศัยการเรียนการสอนระหว่างมนุษย์ด้วยกัน เพราะนอกจากจะได้เรียนรู้ในสิ่งที่ถูกต้อง ยังจะได้เรียนรู้ถึงการใช้โทนเสียงสูง ต่ำ หนัก เบา การแสดงท่าทางระหว่างการมีปฏิสัมพันธ์ บางครั้งแอปพลิเคชันไม่สามารถแทนที่การสอนโดยครู เพราะจะขาดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน นอกจากนี้ การเข้าถึงได้ทุกแบบฝึกหัด ทุกฟังก์ชันภายในแอปพลิเคชันมีค่าใช้จ่ายที่ผู้เรียนจะต้องแบกรับ และจะต้องอาศัยการเชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อใช้งาน ข้อจำกัดเหล่านี้ยังคงเป็นสิ่งที่จะต้องตระหนักในการใช้แอปพลิเคชัน (Kungkaew & Rattanalertnawee, 2021)

การที่การศึกษาในโลกยุคปัจจุบันกลายเป็นยุคฐานแห่งเทคโนโลยี (Technology Based Paradigm) การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาจีนภายในห้องเรียนอาจลดเวลาลงได้ โดยใช้แอปพลิเคชันเหล่านี้มาช่วยพัฒนาการจดจำคำศัพท์ของผู้เรียน หรือนำมาใช้ฝึกฝนเสริมจากการเรียนในห้องเรียน เพราะคำศัพท์และประโยคในแอปพลิเคชัน โดยเฉพาะแอปพลิเคชัน HelloChinese และ ChineseSkill เน้นคำศัพท์ รูปประโยคที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นเนื้อหาพื้นฐานที่มีสอนในทุกระดับชั้น จึงสามารถใช้แอปพลิเคชันเหล่านี้ฝึกฝนเสริม นอกเหนือจากในห้องเรียนได้ การนำเสนอแบบฝึกหัดในรูปแบบที่หลากหลายในการฝึกฝนซ้ำ ๆ กระตุ้นให้สมองเกิดการจดจำ ซึ่งครูผู้สอนสามารถนำมาปรับใช้เสริมการเรียนการสอนในห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสไปฝึกทบทวนซ้ำในสิ่งที่เรียน และสามารถช่วยลดภาระของครูในการผลิตสื่อการเรียนการสอน

กล่าวโดยสรุป ทั้ง 3 แอปพลิเคชัน ไม่ว่าจะเป็น SuperTest HelloChinese และ ChineseSkill ต่างสร้างรูปแบบส่งเสริมการเรียนรู้คำศัพท์ไว้ โดยเน้นกลวิธีการจำมากที่สุด และมีการสอดแทรกกลวิธีปรีชาเข้าไว้ด้วยกัน ส่วนแบบฝึกหัดที่เสริมสร้างกลวิธีการจดจำยังคงต้องได้รับการพัฒนาต่อไปในอนาคต อย่างไรก็ตาม แต่ละแอปพลิเคชันได้ออกแบบแบบฝึกหัดที่หลากหลาย ทำให้แอปพลิเคชันสามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนภาษาจีนในเบื้องต้นได้

7. ข้อเสนอแนะ

- 7.1 สามารถนำแอปพลิเคชันไปทดลองใช้กับผู้เรียนจริง เพื่อยืนยันถึงประสิทธิภาพของแอปพลิเคชัน
- 7.2 สามารถศึกษาประสิทธิภาพด้านอื่น ๆ ของแอปพลิเคชันเหล่านี้เพื่อทำให้การศึกษาแอปพลิเคชันสมบูรณ์ขึ้นได้

บรรณานุกรม

- Buochareon, P., & Buacharoen, P. (2023). Applying cognitive strategies to enhance English major students' listening and speaking skills. *Academic MCU Buriram Journal*, 8(3), 374–387. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/ambj/article/view/268254>.
- Guaqueta, C. A., & Castro-Garces, A. Y. (2018). The use of language learning apps as a didactic tool for EFL vocabulary building. *English Language Teaching*, 11(2), 61-71. <https://doi.org/10.5539/elt.v11n2p61>.
- Guo, B. (2022). A study of effectiveness of vocabulary software use of Chinese college students on receptive input competence. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 673, 215–218.
- Huang, J. (2019). *Analysis and comparison on application of Chinese as a second language – Based on the course of ChineseSkill and HelloChinese* [Master's thesis, Central China Normal University]. <https://d.wanfangdata.com.cn/thesis/Y3645666>. (in Chinese)
- Kaewphanngam, C. (2016). Technology-assisted language assessment for 21st century learners. *Verdian E-Journal, Silpakorn University*, 9(3), 436 - 452. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/73228/58944> (in Thai)
- Kungkaew, T., & Rattanalertnawee, C. (2021). How to use the application for teaching Chinese phonetics (Pinyin). *Phuket Rajabhat University Academic Journal*, 17(1), 37 -58. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pkrujo/article/view/248901/170656> (in Thai)

- Laufer, B. (1997). The lexical plight in second language reading. In J. Coady, & T. Huckin (Eds.), *Second Language Vocabulary Acquisition* (pp. 20-34). Cambridge University Press. <https://www.researchgate.net/publication/258916491>
- Li, Y. & Liu, T. (2021). A comparative analysis of three English apps in the context on internet. *Science & Technology Information*, (11), 52 – 54. <https://doi.org/10.16661/j.cnki.1672-3791.2103-5042-0372>. (in Chinese)
- Lin, C.H., Zhou, K., Yang, S., & Sun, Z. (2023). Developing an evaluation framework for vocabulary learning apps. *Interactive Learning Environments*, 31(10), 7377–7391. <https://doi.org/10.1080/10494820.2022.2068037>
- Oxford, R. L. (1990). *Language learning strategies: What every teacher should know*. Heinle & Heinle Publishers. https://www.mediafire.com/file/r1mt9tsqyn1lfvu/Language_Learning_Strategies_-_What_Every_Teacher_Should_Know.pdf/file?fbclid=Iw
- Sitthichai, N., Sawasna, P., Worawises, M., Wangla, T., & Pinasa, C. (2021). The management of learning English vocabulary by using the Duolingo application to teach students grade 4, Ban Na Si School, Chiang Khan District, Loei. *Journal of Education Loei Rajabhat University*, 15(2), 9-17. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/EDUCLoei/article/view/261553/177050> (in Thai)
- Taveelertsub, P., Jirachoosakul, C., & Chatwechsiri, M. (2022). A study on the utilization of smartphone applications for enhancing language development and promoting Chinese language learning. *Chinese Language and Culture Journal*, 9(1), 213 - 230. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/clc/jn/article/view/255462/172408> (in Thai)
- Thongpleaw, P. P., Bunthanatheerachot, N., Phutong, C., & Rattanapinyopast, P. (2022). A study on Chinese vocabulary learning strategies of students majoring in Chinese at Rangsit University. *Journal of Humanities and Social Sciences Review*, 24(2), 93–106. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/hspbruacthjournal/article/view/262587> (in Thai)
- Tu, Y., Zou, D., & Zhang, R. (2020). A comprehensive framework for designing and evaluating vocabulary learning apps from multiple perspectives. *International Journal of Mobile Learning and Organization*, 14(3), 370–397. <https://doi.org/10.1504/IJMLO.2020.108199what-every-teacher-should-know-e161545126.html>
- Zou, B., & Supinda, L. (2022). Oxford's strategy inventory for language learning: English learning of Chinese students in Thai university. *LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network*, 15(2), 705-723.

A Comparative Study of International and Thai Standards for Defining the Competency Framework of Secondary School Chinese Language Teachers in Thailand¹

Paneeeya Kradumporn²; Maneeporn Saksoong

School of Sinology, Mae Fah Luang University, Chiang Rai 57100 Thailand

Email: paneeya.kra@mfu.ac.th; maneeporn@mfu.ac.th

received 15 September 2025; revised 31 October 2025; accepted 7 November 2025

Abstract

In the context of the growing global popularity of the Chinese language, Thailand—particularly at the secondary education level—has witnessed a continuous expansion in Chinese language teaching and learning. This development has heightened the importance of Chinese language teachers, especially in terms of teaching competencies that genuinely prepare them to become Chinese language specialists. This study aims to: (1) compare the teacher competency assessment manual of the Office of the Basic Education Commission (OBEC) with the international professional standards for teachers of Chinese as a foreign language; (2) synthesize a competency framework for Chinese language teachers that aligns with the Thai educational context; and (3) develop an assessment tool that can be practically applied in schools. A qualitative research methodology was employed, involving document analysis and the design of a competency assessment tool based on the Competency Model. The framework integrates the strengths of both the OBEC manual and the international standards to formulate a behavior-based competency framework. The study presents five key domains of teacher-specific competencies: language proficiency, professional knowledge, communication and instructional management skills, intercultural competence, and self-development and professional ethics. These domains provide a comprehensive and contextually relevant framework for evaluating

¹ This research article is part of a research titled: “A Study on the Competencies of Chinese Language Teachers in Secondary Schools in Northern Thailand for Preparing to Become Chinese Language Specialists,” which has been financial supported by Mae Fah Luang University for the fiscal year 2026 (New Researcher type).

² Corresponding Author

Chinese language teachers in Thailand, serving as a foundational reference for teacher development, training programs, and future policy formulation.

Keywords: Chinese Language Teacher Competency; Teacher Competency Assessment Manual; Professional Standards for Teachers of Chinese as a Foreign Language

การศึกษาเทียบเคียงกรอบมาตรฐานสากลและไทยเพื่อกำหนดกรอบสมรรถนะครูสอนภาษาจีน ระดับมัธยมศึกษาของประเทศไทย³

ปณิญา กระทุมพร⁴ มณีพร ศักดิ์สูง

สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย 57100 ประเทศไทย

อีเมล paneeya.kra@mfu.ac.th; maneeporn@mfu.ac.th

วันรับบทความ 15 กันยายน 2568 วันแก้ไขบทความ 31 ตุลาคม 2568

วันตอบรับตีพิมพ์บทความ 7 พฤศจิกายน 2568

บทคัดย่อ

ในปัจจุบัน ภาษาจีนได้รับความนิยมในระดับนานาชาติอย่างกว้างขวาง ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนภาษาจีนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมีการขยายตัวของการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้จำนวนผู้เรียนภาษาจีนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ทำให้บทบาทของครูสอนภาษาจีนมีความสำคัญมากขึ้น โดยเฉพาะในด้านสมรรถนะการสอนที่สามารถตอบสนองต่อการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาจีนได้อย่างแท้จริง การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาเปรียบเทียบคู่มือการประเมินสมรรถนะครูของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กับมาตรฐานวิชาชีพครูสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ (2) สังเคราะห์กรอบสมรรถนะสำหรับครูสอนภาษาจีนที่สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย และ (3) พัฒนาเครื่องมือประเมินสมรรถนะที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในห้องเรียน งานวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพผ่านการวิเคราะห์เอกสารและการออกแบบเครื่องมือประเมินสมรรถนะตามแนวคิด Competency Model โดยบูรณาการจุดแข็งของคู่มือฯ และมาตรฐานฯ ในการกำหนดกรอบสมรรถนะเชิงพฤติกรรม ผลการวิจัยนำเสนอกรอบสมรรถนะเฉพาะทางจำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ความสามารถทางภาษา ความรู้เชิงวิชาชีพ ทักษะการสื่อสารและการจัดการเรียนรู้ ความสามารถข้ามวัฒนธรรม และการพัฒนาตนเองและจรรยาบรรณ ซึ่งสามารถประเมินครูสอนภาษาจีนได้อย่างครอบคลุมและเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย พร้อมเป็นฐานข้อมูลสำหรับการพัฒนาครู การอบรม และการกำหนดนโยบายในอนาคต

คำสำคัญ สมรรถนะครูสอนภาษาจีน; คู่มือการประเมินสมรรถนะครู; มาตรฐานวิชาชีพครูสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ

³ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาสมรรถนะของครูสอนภาษาจีนระดับมัธยมศึกษาในภาคเหนือของประเทศไทยเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาจีน” โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง ประจำปีงบประมาณ 2569 ประเภททุนนักวิจัยใหม่

⁴ ผู้ประพันธ์บทความ

1. ที่มาและความสำคัญ

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา โลกได้ประสบกับปรากฏการณ์ “汉语热” หรือ “กระแสนิยมภาษาจีน” ซึ่งสะท้อนถึงความนิยมที่เพิ่มขึ้นของการเรียนภาษาจีนในต่างประเทศ ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อจีนเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) อย่างเป็นทางการใน ค.ศ. 2001 ที่ส่งผลให้ภาษาจีนกลายเป็นภาษาต่างประเทศหลักที่หลายประเทศบรรจุไว้ในระบบการศึกษาเพื่อเป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนความร่วมมือระหว่างกัน โดยประเทศไทยถือเป็นหนึ่งในประเทศที่ได้รับอานิสงส์จากกระแสดังกล่าวอย่างชัดเจน ในปัจจุบันภาษาจีนได้กลายเป็นภาษาต่างประเทศที่มีนักเรียนเลือกเรียนเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งโรงเรียนมัธยมศึกษาหลายแห่งในระบบสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้เปิดสอนภาษาจีนอย่างเป็นทางการ รวมทั้งสิ้น 333 แห่ง ครอบคลุมทุกภูมิภาคทั่วประเทศ

อย่างไรก็ตาม การเติบโตของการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยยังเผชิญข้อท้าทายหลายประการ โดยเฉพาะมาตรฐานด้านสมรรถนะของครูสอนภาษาจีนที่ชัดเจน เฉพาะทาง และมีความสอดคล้องกับบริบทจริงของวิชาชีพและผู้เรียนชาวไทย ขณะที่คู่มือการประเมินสมรรถนะครูของ สพฐ. ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนั้น ได้กำหนดกรอบสมรรถนะสำหรับครูผู้สอนในทุกศาสตร์วิชา โดยเน้นประเมินเพียงองค์ประกอบหลัก อาทิ ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ ทักษะการสื่อสาร ความรู้เชิงวิชาการ และคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญของวิชาชีพครูโดยทั่วไป และขาดรายละเอียดเฉพาะทางที่จำเป็นต่อการจัดการเรียนสอนภาษาจีนให้มีประสิทธิภาพ เช่น การประเมินความสามารถด้านภาษา การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม การเข้าใจระบบการเรียนรู้ภาษาจีนของผู้เรียนไทย ตลอดจนเทคนิคการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาที่สองอย่างเหมาะสม

ทั้งนี้ ในปี ค.ศ. 2023 ประเทศได้จีนได้ออกประกาศสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดกรอบมาตรฐานด้านการเรียนการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ เพื่อพัฒนาและควบคุมให้ครูผู้สอนภาษาจีนมีสมรรถนะที่เหมาะสม และมีแนวทางการพัฒนาอาชีพอย่าง 《国际中文教师专业能力标准》 (Standards for International Chinese Language Teachers' Professional Competencies หรือมาตรฐานวิชาชีพครูสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ) ซึ่งระบุสมรรถนะสำคัญที่ครูสอนภาษาจีนพึงมี เช่น ความรู้ทางภาษา การวางแผนการเรียนรู้ การใช้สื่อและเทคโนโลยี การเข้าใจวัฒนธรรมและการประเมินผล โดยระบุอย่างชัดเจนว่ามาตรฐานดังกล่าวมิใช่เพียงแต่แสดงถึงข้อกำหนดพื้นฐานวิชาชีพของครูสอนภาษาจีนเท่านั้น หากแต่ยังเป็นแนวทางการประเมินสมรรถนะเชิงพฤติกรรมที่ใช้เป็นเครื่องมือชี้้นำในการพัฒนาทางวิชาชีพ เป็นเกณฑ์การปฏิบัติในชั้นเรียน และมีระดับที่สูงกว่ามาตรฐานคุณสมบัตินักวิชาชีพครูทั่วไป ทั้งนี้ มาตรฐานดังกล่าว ยังไม่ถูกนำมาประยุกต์ใช้ หรือบูรณาการกับระบบพัฒนาครูสอนภาษาจีนในประเทศไทย ส่งผลให้ครูสอนภาษาจีนในประเทศไทยขาดเครื่องมือในการพัฒนาตนเองอย่างเป็นระบบและมีทิศทาง

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า งานวิจัยเกี่ยวกับสมรรถนะของครูผู้สอนภาษาจีนในประเทศไทย เช่น Nuansri (2003), Maput et al. (2015), Sritrakul (2023), Wongnoi (2022), Srisuk (2020) และ Zhao (2023) มุ่งวิจัยปัญหาเชิงปฏิบัติที่เกิดจากสมรรถนะมากกว่าการพัฒนากรอบสมรรถนะเฉพาะทางที่สะท้อนบริบทของครูภาษาจีนโดยตรง แม้ผลการวิจัยส่วนใหญ่ระบุว่าครูมีสมรรถนะระดับปานกลางถึงสูง แต่ยัง

มีข้อจำกัดด้านการจัดการเรียนรู้เชิงผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การใช้เทคโนโลยี และการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม (Srisuk & Yanprechaset, 2020) ขณะที่การศึกษาของ Wongverayut et al. (2020) และ Sritrakul (2023) ชี้ว่ากรอบสมรรถนะของไทยยังมีลักษณะทั่วไป ไม่สามารถเชื่อมโยงกับมาตรฐานสากลได้อย่างชัดเจน จึงเกิดช่องว่างเชิงนโยบายและเชิงทฤษฎีที่ยังสามารถหาคำตอบต่อไปได้ จึงเกิดเป็นคำถามหลักของการวิจัยในครั้งนี้ว่า กรอบสมรรถนะของครูสอนภาษาจีนตามมาตรฐานสากลสามารถปรับใช้ในบริบทไทยได้อย่างไร หรือความแตกต่างของระดับสมรรถนะระหว่างครูไทยและจีนส่งผลต่อการพัฒนาวิชาชีพอย่างไร งานวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยพัฒนากรอบสมรรถนะเฉพาะทางสำหรับครูสอนภาษาจีนในประเทศไทย ผ่านการบูรณาการคู่มือสมรรถนะครูของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กับมาตรฐานวิชาชีพครูภาษาจีนของกระทรวงศึกษาธิการจีน เพื่อสร้างกรอบที่เหมาะสมกับบริบทไทยและใช้เป็นแนวทางพัฒนาเครื่องมือประเมินสมรรถนะครูในระดับมัธยมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้วยเหตุนี้ บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางด้านนโยบายและแนวปฏิบัติในการประเมินครูสอนภาษาจีนในประเทศไทย ซึ่งยังขาดกรอบแนวคิดหลักที่สามารถใช้พิจารณาสมรรถนะเฉพาะทางได้อย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งยังไม่มีแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของครูผู้สอนภาษาจีนในสถานศึกษา รวมถึงขาดเครื่องมือที่สามารถนำไปใช้ในการฝึกอบรม พัฒนา และส่งเสริมความก้าวหน้าในสายวิชาชีพอย่างมีทิศทาง ทั้งนี้ เพื่อสร้างกรอบสมรรถนะครูสอนภาษาจีนในประเทศไทย ที่สามารถเชื่อมโยงมาตรฐานระดับนานาชาติเข้ากับโครงสร้างระบบการศึกษาของไทยอย่างเหมาะสม ผ่านการบูรณาการคู่มือการประเมินสมรรถนะครูของ สพฐ. (คู่มือฯ) เข้ากับมาตรฐานวิชาชีพครูสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ (มาตรฐานฯ) และอ้างอิงจากแนวคิดการออกแบบสมรรถนะจาก Competency Model (Spencer & Spencer, 1993) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการพัฒนากรอบสมรรถนะสำหรับครูสอนภาษาจีนในประเทศไทยที่มีความครอบคลุม เข้าถึงได้ง่าย ปฏิบัติได้จริง และสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนไทย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคู่มือการประเมินสมรรถนะครูของ สพฐ. และมาตรฐานวิชาชีพครูสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ
- 2) เพื่อสังเคราะห์กรอบสมรรถนะครูสอนภาษาจีนในประเทศไทย โดยบูรณาการระหว่างคู่มือฯ และมาตรฐานฯ
- 3) เพื่อนำเสนอเครื่องมือประเมินสมรรถนะครูสอนภาษาจีนในบริบทของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย

3. การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยเกี่ยวกับสมรรถนะครูสอนภาษาจีนในประเทศไทยในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา สะท้อนให้เห็นว่านักวิชาการและหน่วยงานทางการศึกษาในการกำหนดและพัฒนากรอบสมรรถนะทั้งในระดับนโยบายและ

ระดับปฏิบัติ โดยมุ่งเน้นทั้งสามมิติหลัก ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และเจตคติ ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของ Competency Model (McClelland, 1973; Spencer & Spencer, 1993) ที่มองว่าสมรรถนะของบุคคลเป็นผลรวมของคุณลักษณะภายใน ความรู้ และพฤติกรรม ที่สะท้อนความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยงานวิจัยของ Pornrattananukul (2024) ได้เสนอรูปแบบการฝึกสอนภาษาจีนฐานสมรรถนะผ่านการสอนแบบจุลภาค ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมของผู้เรียน โดยเน้นสมรรถนะด้านการสื่อสารและการปรับตัวทางวัฒนธรรม ขณะที่ Wongnoi และ Kamfak (2025) พบว่าความต้องการพัฒนาครูในพื้นที่ของไทยยังคงเน้นด้านวิชาชีพ การจัดการเรียนรู้ และเทคโนโลยี ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ของสมรรถนะครู และสะท้อนความจำเป็นของการมีกลไกการกำหนดกรอบสมรรถนะที่ตอบสนองต่อความแตกต่างของบริบทท้องถิ่น

ในด้านของการประเมินสมรรถนะเชิงโครงสร้าง งานวิจัยของ Nuansri (2023) ได้แสดงให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างระดับสมรรถนะของครูสอนภาษาจีนกับกรอบคุณวุฒิวิชาชีพ โดยเฉพาะด้านการใช้ภาษาจีนเพื่อการสื่อสารในห้องเรียนและการสร้างบรรยากาศแบบ Active Learning ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการยกระดับสมรรถนะเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสะท้อนพัฒนาการทางวิชาชีพของครูในแต่ละช่วง ขณะที่ Tangpakorn (2022) ได้พัฒนาตัวบ่งชี้คุณลักษณะครูสอนภาษาจีนด้วยวิธีการวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบ และยืนยันว่ากรอบสมรรถนะที่มีทั้งมิติความรู้ ทักษะ และเจตคติ สามารถใช้เป็นฐานสำหรับการสร้างกรอบมาตรฐานครูในระดับชาติได้อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ งานวิจัยของ Wongverayut et al. (2020) ได้ศึกษามาตรฐานวิชาชีพครูของประเทศจีน สหรัฐอเมริกา และมาเลเซีย พบว่าแต่ละประเทศมีจุดเน้นของสมรรถนะที่แตกต่างกัน โดยจีนให้ความสำคัญกับสมรรถนะทางภาษาและวัฒนธรรม ส่วนสหรัฐฯ เน้นการออกแบบการเรียนรู้และการประเมินผล ส่วนมาเลเซียให้ความสำคัญกับจริยธรรมและการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง การสังเคราะห์เปรียบเทียบนี้ทำให้เห็นว่าการออกแบบสมรรถนะครูในบริบทไทยควรผสมผสานทั้งสามแนวทาง เพื่อให้ครอบคลุมทั้งมิติภาษา ศาสตร์ การสอน และคุณธรรมวิชาชีพ นอกจากนี้ งานวิจัยของ Sritrakul (2023) เสนอให้เชื่อมโยงกรอบสมรรถนะครูกับการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ โดยเน้นการบูรณาการนวัตกรรม การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เข้ากับจริยธรรมของครู ขณะที่ Srisuk และ Yanprechaset (2020) ได้สร้างโมเดลสมรรถนะครูสอนภาษาจีนระดับมัธยมซึ่งประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ความรู้ ทักษะ และเจตคติ รวม 12 ตัวบ่งชี้ และได้รับการยืนยันทางสถิติด้วยการวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบยืนยัน (CFA) ว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งสามารถใช้เป็นต้นแบบของกรอบสมรรถนะครูในระดับชาติได้

สำหรับงานวิจัยในประเทศจีน พบว่า Li et al. (2023), Jin & He (2022) และ Gao & Yang (2014) ได้เน้นย้ำสมรรถนะระดับนานาชาติของครูสอนภาษาจีนในเวทีโลก โดยเฉพาะด้านสมรรถนะเทคโนโลยีดิจิทัล การเผยแพร่วัฒนธรรมจีน และความเข้าใจในบริบทพหุวัฒนธรรม ซึ่งเป็นประเด็นที่ยังขาดในคู่มือสมรรถนะของประเทศไทย ในขณะที่ Ding (2024) และ Feng & Jiang (2023) ได้ชี้ให้เห็นบทบาทของมาตรฐานสากลในการฝึกอบรมและประเมินครูภาษาจีน โดยเน้นการสร้างระบบที่สามารถนำไปปรับใช้ได้กับหลากหลายบริบทการศึกษา นอกจากนี้ Zhang (2023) และ Shi et al. (2024) ได้อธิบายการขับเคลื่อนนโยบายของจีนในการทำให้ภาษาจีนกลายเป็นภาษาสากล ผ่านการยกระดับกรอบสมรรถนะครูและการประกันคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

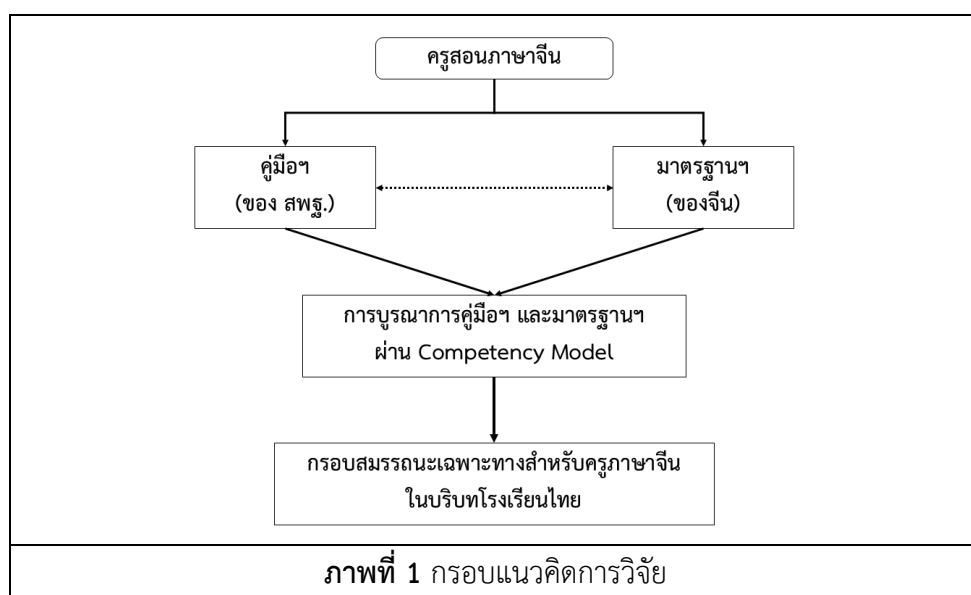
เมื่อพิจารณาเชิงเปรียบเทียบ พบว่างานวิจัยของไทยส่วนใหญ่เน้นสมรรถนะด้านการสอนและเทคโนโลยี แต่ยังขาดสมรรถนะด้านวัฒนธรรมและการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ในขณะที่งานวิจัยของจีนให้ความสำคัญกับมิติทางวัฒนธรรมและความเป็นนานาชาติอย่างเด่นชัด ความแตกต่างนี้สะท้อนให้เห็นถึงทิศทางการพัฒนาครูที่ต่างกันระหว่างประเทศที่มีฐานการเรียนรู้การสอนแบบสากลกับประเทศที่อยู่ระหว่างการปรับตัวเชิงนโยบาย เช่น ไทย ในเชิงทฤษฎี การแยกระดับสมรรถนะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาครูเนื่องจากช่วยให้สามารถกำหนดเส้นทางการพัฒนาของครูได้ชัดเจน ตั้งแต่ระดับเริ่มต้นจนถึงระดับเชี่ยวชาญ สอดคล้องกับแนวคิดของ Spencer & Spencer (1993) ที่มองว่าสมรรถนะเป็นคุณลักษณะภายในที่สามารถพัฒนาได้เป็นลำดับ การกำหนดระดับสมรรถนะจึงเป็นกลไกสำคัญในการออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมครู การประเมินสมรรถนะรายบุคคล และการกำหนดนโยบายพัฒนาครูในระดับชาติ เพื่อยกระดับคุณภาพครูสอนภาษาจีนให้มีมาตรฐานเทียบเท่าสากล

4. กรอบแนวคิดของการวิจัย

งานวิจัยได้นำแนวทางของมาตรฐานฯ ที่มีการออกแบบเพื่อสะท้อนคุณลักษณะเฉพาะของครูสอนภาษาจีนในเวทีนานาชาติมาผสมผสานเข้ากับคู่มือฯ เพื่อสร้างกรอบสมรรถนะใหม่ที่สามารถใช้ได้จริงในประเทศไทย ทั้งในเชิงเนื้อหา มิติของการวัดผล และระดับความสามารถที่เหมาะสม โดยยึดหลักการของการออกแบบสมรรถนะเป็นแนวคิดแกนกลาง ซึ่งมีรากฐานมาจากการศึกษาของ McClelland (1973) ที่เสนอว่าการประเมินความสามารถของบุคคลไม่ควรจำกัดอยู่ที่ระดับสติปัญญาหรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่านั้น แต่ควรมุ่งประเมินคุณลักษณะเชิงลึกภายใน ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานจริง เขาใช้คำว่า Competence เพื่ออธิบายถึงพฤติกรรมหรือคุณลักษณะที่สามารถจำแนกผู้ที่ปฏิบัติงานได้ดีออกจากผู้ที่ปฏิบัติงานได้ในระดับทั่วไป ซึ่งเน้นการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่บุคคลเป็น กับสิ่งที่บุคคลทำได้ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ต่อมา Spencer & Spencer (1993) ได้พัฒนาแนวคิดนี้ให้เป็นระบบมากขึ้น โดยอธิบายว่า Competency คือ คุณลักษณะพื้นฐานภายในของบุคคลที่มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกับการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผลหรือโดดเด่นในงานนั้น หลักการสำคัญของแนวคิด Competency Model จึงอยู่ที่การเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบภายในของบุคคล กับพฤติกรรมและผลลัพธ์ของการทำงาน กล่าวคือบุคคลที่มีสมรรถนะสูงจะไม่เพียงแต่รู้และทำได้เท่านั้น แต่ยังมีแรงขับภายในและทัศนคติที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ในการศึกษาด้านการพัฒนาครู แนวคิดสมรรถนะได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายว่าเป็นแนวทางที่สามารถอธิบายภาพรวมของคุณลักษณะครูมืออาชีพได้ครบถ้วน ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ กรอบสมรรถนะครูที่อิงจากแนวคิดนี้จึงถูกใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนามาตรฐานครูทั้งในระดับสากล สำหรับประเทศไทย แนวคิด Competency Model ถูกนำมาประยุกต์ในกรอบสมรรถนะครูของกระทรวงศึกษาธิการ โดยเน้นการพัฒนาครูให้มีสมรรถนะทั้งด้านวิชาชีพ การจัดการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยี และการสร้างนวัตกรรมการสอน การนำแนวคิดนี้มาใช้ในบริบทของครูสอนภาษาจีน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะช่วยกำหนดกรอบ

คุณลักษณะที่ครูควรมีทั้งในด้านความรู้ทางภาษาและวัฒนธรรมจีน ทักษะการสอนภาษาต่างประเทศ ทักษะข้ามวัฒนธรรม และแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองทางวิชาชีพ

ภายใต้กรอบแนวคิดตามภาพที่ 1 การวิจัยจะดำเนินไปใน 3 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ วิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างคู่มือฯ และมาตรฐานฯ เพื่อตรวจสอบจุดร่วม จุดต่าง และความสมบูรณ์ขององค์ประกอบสมรรถนะ สังเคราะห์กรอบสมรรถนะของครูสอนภาษาจีนในบริบทประเทศไทย โดยบูรณาการสองแนวทางเข้าด้วยกันในเชิงระบบ และออกแบบเครื่องมือประเมินที่สามารถใช้งานได้จริงในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยครอบคลุมสมรรถนะหลักที่จำเป็น เช่น ความสามารถด้านภาษา ความรู้วิชาชีพ การออกแบบกิจกรรมเรียนรู้ความสามารถในการสื่อสารและใช้เทคโนโลยี ตลอดจนความเข้าใจในบริบทข้ามวัฒนธรรม กรอบแนวคิดของงานวิจัยนี้ตั้งอยู่บนรากฐานของการบูรณาการองค์ความรู้ทางการศึกษาจากทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยใช้ Competency Model เป็นกลไกกลางเพื่อเชื่อมโยงแนวทางการประเมินที่มีอยู่เดิมกับบริบทการปฏิบัติงานจริงของครูสอนภาษาจีนในประเทศไทย อันเป็นการเสริมสร้างระบบการพัฒนาครูที่มีความชัดเจน วัดผลได้ และสามารถพัฒนาต่อยอดในระดับนโยบายของประเทศได้

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) ที่มีลักษณะเป็นทั้งการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงพัฒนา (Developmental Research) โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างกรอบสมรรถนะและเครื่องมือประเมินสมรรถนะครูสอนภาษาจีนของประเทศไทยในบริบทของโรงเรียนมัธยมศึกษา ภายใต้การบูรณาการระหว่างคู่มือสมรรถนะครูของประเทศไทยและมาตรฐานสมรรถนะครูของประเศจีน ระเบียบวิธีวิจัยถูกออกแบบให้ประกอบด้วย 3 ระยะสำคัญ ได้แก่ การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารเชิงคุณภาพ การสังเคราะห์และพัฒนาแบบจำลองกรอบสมรรถนะ และ

การออกแบบเครื่องมือประเมินในลักษณะรูบรีค (Rubric) เพื่อให้ผลลัพธ์ของการวิจัยมีทั้งมิติทางทฤษฎีและเชิงปฏิบัติในการวิเคราะห์ข้อมูล งานวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นหลัก โดยดำเนินการในรูปแบบการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างเอกสารมาตรฐานสมรรถนะของประเทศไทยและประเทศจีน เพื่อระบุจุดร่วมที่สามารถบูรณาการได้ และจุดต่างที่ควรปรับให้เหมาะสมกับบริบทครูสอนภาษาจีนในประเทศไทย การวิเคราะห์ครอบคลุม 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ โครงสร้างและจำนวนด้านของสมรรถนะ คำอธิบายเชิงพฤติกรรม และตัวชี้วัดระดับสมรรถนะ แนวคิดการจัดระดับความสามารถ และมิติการประยุกต์ใช้ในบริบทของการสอนภาษาจีน

โดยในระยะเริ่มต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนเอกสารหลักสองชุด ได้แก่ คู่มือสมรรถนะครูของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ซึ่งเป็นกรอบกลางในการประเมินสมรรถนะครูทั่วประเทศ ครอบคลุมด้านทักษะพื้นฐาน ความเข้าใจผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ และมาตรฐานวิชาชีพครูสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดระดับนานาชาติ กำหนดสมรรถนะและแนวปฏิบัติของครูสอนภาษาจีนโดยเน้นการประเมินตามสมรรถนะที่มุ่งวัดพฤติกรรมการสอนจริง ความสามารถด้านภาษา การสื่อสาร และความเข้าใจวัฒนธรรมข้ามชาติ เอกสารที่นำมาวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้ถูกคัดเลือกโดยใช้เกณฑ์ที่ชัดเจน 3 ประการ เพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ ครอบคลุม และตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ ความเกี่ยวข้องของเนื้อหา เอกสารต้องเกี่ยวข้องกับการกำหนดหรือประเมินสมรรถนะครูสอนภาษาจีน ทั้งในระดับนโยบายและแนวทางปฏิบัติ ความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล เอกสารต้องมาจากหน่วยงานทางการ เช่น กระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานกำกับวิชาชีพ หรือองค์กรที่มีบทบาทด้านการพัฒนาครู และความเป็นปัจจุบันและความเป็นตัวแทน เอกสารต้องอยู่ในช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาครูล่าสุด และสามารถใช้เป็นตัวแทนของมาตรฐานในแต่ละประเทศได้อย่างเหมาะสม โดยเอกสารทั้งสองฉบับถูกวิเคราะห์ด้วยแนวทางการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ โดยพิจารณาองค์ประกอบเชิงโครงสร้าง ได้แก่ จำนวนและหมวดหมู่ของสมรรถนะ คำอธิบายพฤติกรรม ตัวชี้วัดระดับสมรรถนะ และแนวทางการจัดระดับ เพื่อระบุจุดร่วมที่สามารถบูรณาการได้และจุดต่างที่ต้องปรับให้เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

ในระยะการพัฒนาและสังเคราะห์กรอบสมรรถนะ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ผลจากการเปรียบเทียบเพื่อพัฒนารอบสมรรถนะครูสอนภาษาจีนในบริบทประเทศไทย โดยใช้ Competency Model (McClelland, 1973; Spencer & Spencer, 1993) เป็นกรอบแนวคิดหลักในการออกแบบเชิงพฤติกรรมและเชิงคุณลักษณะ กรอบสมรรถนะที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การจัดการเรียนการสอน การพัฒนาผู้เรียน การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม จริยธรรมวิชาชีพ และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง แต่ละด้านกำหนดระดับความสามารถ 5 ระดับ ตั้งแต่ระดับเริ่มต้นจนถึงระดับเชี่ยวชาญ เพื่อสะท้อนลำดับขั้นของการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของครูสอนภาษาจีนในบริบทมัธยมศึกษาไทย ในขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือประเมินและการตรวจสอบความสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือประเมินในลักษณะรูบรีค (Rubric) ซึ่งกำหนดเกณฑ์การประเมินเชิงพฤติกรรมของแต่ละระดับสมรรถนะไว้อย่างชัดเจน โดยอิงตามแนวคิดการประเมินตามสมรรถนะ

เครื่องมือนี้ผ่านการตรวจสอบความสมบูรณ์เชิงเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอนภาษาจีนและด้านการประเมินผล เพื่อให้มั่นใจว่ารูบริค (Rubric) ครอบคลุมเนื้อหาและสะท้อนสมรรถนะเป้าหมายได้อย่างถูกต้อง

อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงเอกสารและเชิงพัฒนา ผลลัพธ์ที่ได้จึงอยู่ในรูปของเอกสารต้นแบบทางวิชาการ ที่มุ่งสร้างกรอบสมรรถนะและเครื่องมือประเมินสมรรถนะครูสอนภาษาจีนของประเทศไทยในระดับมัธยมศึกษาเท่านั้น โดยยังไม่มีผลการดำเนินการทดสอบเชิงปฏิบัติในภาคสนามในระยะนี้ ผลลัพธ์ของงานวิจัยจึงถือเป็นการวางรากฐานสำหรับการวิจัยเชิงพัฒนาในระยะถัดไป ที่จะเน้นการทดลองใช้เครื่องมือจริงในบริบทโรงเรียน เพื่อยืนยันความตรงและความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

6. ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์เปรียบเทียบกรอบแนวคิดสมรรถนะครูจากคู่มือฯ และมาตรฐานฯ

แนวคิดพื้นฐานของสมรรถนะครูตามคู่มือฯของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีรากฐานมาจากการส่งเสริมให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยยึดหลักการของการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) และการสร้างผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ที่ชัดเจน (learning outcomes) ครูตามกรอบสมรรถนะนี้ควรมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนและชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ และปฏิบัติตนอย่างมีอาชีพ โดยแนวคิดหลักมีลักษณะครอบคลุม และมุ่งตอบโจทย์ภาพรวมของครูทุกกลุ่มสาระ ในทางตรงกันข้ามแนวคิดพื้นฐานของสมรรถนะครูในมาตรฐานฯ ซึ่งจัดทำโดยศูนย์กลางความร่วมมือด้านการสอนภาษาจีนนานาชาติ มีความจำเพาะเจาะจงต่อผู้สอนภาษาจีนเป็นภาษาต่างประเทศ โดยครอบคลุมทั้งความรู้ทางภาษาศาสตร์ การออกแบบการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม การใช้เทคนิคเฉพาะของภาษาจีน และความสามารถในการประเมินผลการเรียนการสอนของผู้เรียนต่างชาติ มาตรฐานนี้เน้นการบูรณาการระหว่างความสามารถทางภาษา ความเข้าใจวัฒนธรรมจีน และการจัดการเรียนรู้ในบริบทพหุวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการผลิตครูสอนภาษาจีนมืออาชีพในระดับนานาชาติ

การเปรียบเทียบองค์ประกอบสมรรถนะของครูสอนภาษาจีนระหว่างคู่มือฯ และ มาตรฐานฯ แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างทั้งในด้านมิติของสมรรถนะ และเนื้อหาขององค์ประกอบภายใน โดยคู่มือฯมีโครงสร้างสมรรถนะที่ครอบคลุมลักษณะทั่วไปของครูในระบบราชการ เช่น ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยี การพัฒนาตนเอง และคุณธรรมจรรยาบรรณวิชาชีพ ขณะที่มาตรฐานฯเน้นองค์ประกอบเฉพาะสำหรับครูสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ ได้แก่ ความสามารถทางภาษาจีน ความสามารถด้านการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม และทักษะการใช้สื่อในห้องเรียนที่ตอบโจทย์การเรียนรู้ภาษาที่สอง

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบองค์ประกอบสมรรถนะครู

ด้านสมรรถนะหลัก	รายละเอียดจาก คู่มือฯ	รายละเอียดจาก มาตรฐานฯ	ข้อสังเกต / ศักยภาพในการบูรณาการ
ด้านภาษาหรือความสามารถทางภาษา	ไม่มีระบุ	ความสามารถทางภาษาจีน การออกเสียง ไวยากรณ์	เป็นจุดเด่นของมาตรฐานฯ ที่ควรนำมาเสริม
ด้านการจัดการเรียนรู้	การวางแผนและออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้	การออกแบบการเรียนรู้เฉพาะวิชา ภาษาจีน การจัดการชั้นเรียน	มีโครงสร้างคล้ายคลึงกัน แต่ระดับความลึกต่างกัน
ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ	การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้	การใช้สื่อและเทคโนโลยีในห้องเรียนภาษาจีน	สามารถผสานร่วมเพื่อสร้างความทันสมัย
ด้านวัฒนธรรม	ไม่มีระบุ	ความเข้าใจข้ามวัฒนธรรม จีน-ไทย	ส่วนเสริมเฉพาะของมาตรฐานฯ ที่จำเป็นต่อผู้สอนจีน
ด้านคุณธรรมและจรรยาบรรณ	ความเป็นครูมืออาชีพ	มาตรฐานวิชาชีพครูสอนภาษาจีน	สอดคล้องกัน ใช้ร่วมกันได้
ด้านการพัฒนาตนเอง	การพัฒนาวิชาชีพ	การเข้าร่วมอบรมวิชาชีพครูสอนจีน	มีแนวคิดร่วมกัน สามารถบูรณาการได้

ทั้งสองแนวทางมีจุดร่วมที่สามารถบูรณาการได้ เช่น ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการออกแบบกิจกรรม การประเมินผู้เรียน และการปรับปรุงแผนการสอนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพยังปรากฏในทั้งสองกรอบอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม มาตรฐานฯ ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาจีนและการเข้าใจบริบททางวัฒนธรรมจีน ซึ่งเป็นจุดที่ยังขาดในคู่มือฯ องค์ประกอบเหล่านี้ควรถูกนำมาพัฒนาให้เหมาะสมกับครูสอนภาษาจีนในบริบทไทยมากขึ้น

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาในด้านระดับและตัวชี้วัดของสมรรถนะ พบว่ามีโครงสร้างที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนระหว่างทั้งสองเอกสารคู่มือฯ แบ่งระดับสมรรถนะออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับพื้นฐาน ระดับพัฒนา และระดับเชี่ยวชาญ โดยแต่ละระดับมีตัวชี้วัดพฤติกรรมที่ชัดเจน เช่น ความสามารถในการวางแผนสอน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสะท้อนผลการเรียนรู้จากผู้เรียน ในขณะที่มาตรฐานฯ ไม่ได้แบ่งระดับอย่างเป็นทางการ แต่ใช้รูปแบบของพฤติกรรมบ่งชี้ ซึ่งเน้นผลลัพธ์ที่ครูควรแสดงออกได้ เช่น ความสามารถในการใช้ภาษาจีนอย่างถูกต้อง การอธิบายหลักไวยากรณ์ และการใช้สื่อมัลติมีเดียเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบระดับสมรรถนะและตัวชี้วัด

ประเด็นการเปรียบเทียบ	คู่มือฯ	มาตรฐานฯ	ข้อคิดเห็น
โครงสร้างระดับ	3 ระดับ (พื้นฐาน – พัฒนา – เชี่ยวชาญ)	ไม่มีการแบ่งระดับชัดเจน เป็นเชิงพฤติกรรมและผลลัพธ์	คู่มือฯ ชัดเจนด้านลำดับการพัฒนา ส่วนมาตรฐานฯ เน้นสมรรถนะจำเพาะ
ตัวชี้วัดหลัก	ตัวชี้วัดทั่วไปที่เน้นพฤติกรรมจัดการเรียนรู้	ตัวชี้วัดจำเพาะ เช่น ความสามารถในการอธิบายไวยากรณ์จีน	มาตรฐานฯ ให้ความสำคัญเฉพาะด้านภาษา
ลักษณะของตัวชี้วัด	เน้นการสังเกตพฤติกรรม	เน้นผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนและความชำนาญของครู	เหมาะสำหรับการผนวกเป็นโมดูลประเมินเชิงผสม
การใช้ในบริบทไทย	สอดคล้องกับระบบราชการและการประเมินตำแหน่ง	ต้องมีการปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับโรงเรียนไทย	ต้องมีการปรับให้เข้ากับบริบท

ข้อดีของโครงสร้างจากคู่มือฯ คือการช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถประเมินและติดตามพัฒนาการของครูอย่างเป็นขั้นตอน ในขณะที่มาตรฐานฯ เน้นการชี้แนะทักษะระดับสูงที่ผู้สอนควรมีโดยเฉพาะ

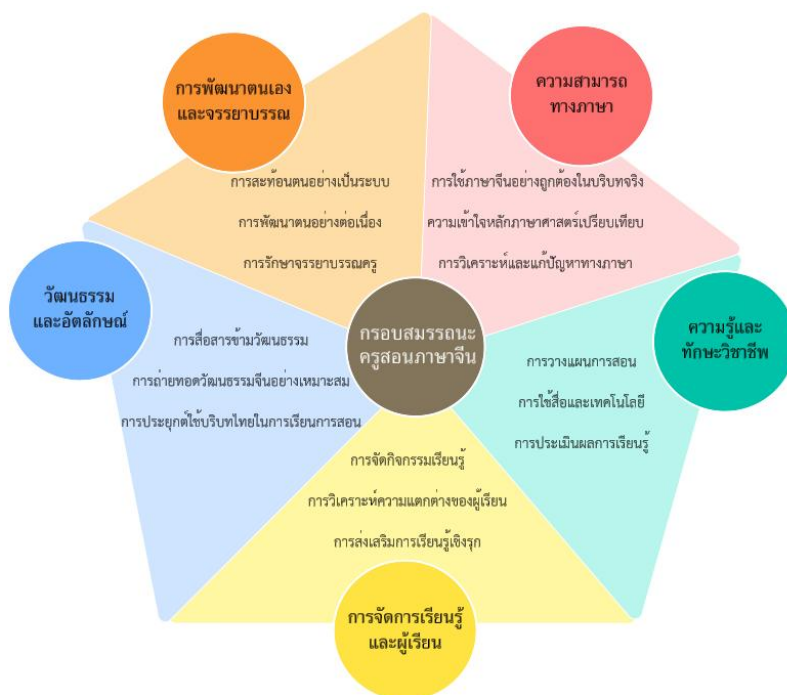

ในด้านภาษาและวัฒนธรรม ส่วนที่สำคัญสำหรับการบูรณาการคือการนำระดับสมรรถนะจากคู่มือฯมาใช้เป็นกรอบโครงสร้าง และนำตัวชี้วัดจำเพาะของมาตรฐานฯมาเติมเต็มด้านวิชาชีพเฉพาะทาง เพื่อให้สามารถพัฒนาเครื่องมือประเมินที่ทั้งครอบคลุมและตอบโจทย์บริบทของครูสอนภาษาจีนในประเทศไทย

จากการเปรียบเทียบแนวคิดพื้นฐาน องค์ประกอบสมรรถนะ และระดับตัวชี้วัดของคู่มือฯกับมาตรฐานฯพบว่า มีหลายประเด็นที่สามารถบูรณาการร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการพัฒนาครูสอนภาษาจีนในประเทศไทย ซึ่งต้องเผชิญกับความท้าทายทั้งด้านความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง และความสามารถในการปรับตัวเข้ากับบริบทการศึกษาไทย ประเด็นแรกคือการบูรณาการโครงสร้างระดับสมรรถนะของคู่มือฯ ซึ่งมีลำดับพัฒนาการชัดเจน เข้ากับเนื้อหาสาระทางวิชาชีพจากมาตรฐานฯ เช่น ความสามารถทางภาษาจีนและการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ทำให้สามารถพัฒนาเส้นทางความก้าวหน้าในวิชาชีพที่สะท้อนทั้งคุณภาพการสอนและความสามารถเฉพาะด้าน ประเด็นที่สองคือการประสานองค์ประกอบสมรรถนะของทั้งสองเอกสาร เช่น ด้านการจัดการเรียนรู้ การประเมินผล และคุณธรรม จรรยาบรรณ ซึ่งมีความสอดคล้องกันอยู่แล้ว โดยสามารถใช้แนวทางของคู่มือฯในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับระบบประเมินราชการ และใช้ตัวชี้วัดจากมาตรฐานฯเพื่อยกระดับให้ตรงกับบริบทของการเรียนการสอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ ประเด็นที่สามคือการพัฒนาเครื่องมือประเมินที่มีความสมดุระหว่างความเป็นทางการของระบบไทย และความเป็นสากลของทักษะภาษาจีน โดยเฉพาะการออกแบบ Rubric ที่ครอบคลุมทั้งพฤติกรรมตามระดับและทักษะเฉพาะ เช่น การใช้เทคนิคภาษาศาสตร์ การวิเคราะห์ข้อผิดพลาดของผู้เรียน และการเลือกใช้สื่อการเรียนรู้แบบหลากหลาย

2. การออกแบบกรอบสมรรถนะครูสอนภาษาจีนในประเทศไทย

การพัฒนากรอบสมรรถนะสำหรับครูผู้สอนภาษาจีนในบริบทของประเทศไทยถือเป็นก้าวสำคัญในการยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ภาษาจีนในระดับมัธยมศึกษา เพื่อสะท้อนความสามารถของครูผู้สอนภาษาจีนอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม กรอบสมรรถนะนี้พัฒนาภายใต้แนวคิดของ Competency Mode ซึ่งให้ความสำคัญกับการผสมผสานระหว่าง ความรู้ ทักษะ และเจตคติ โดยบูรณาการแนวคิดที่เกิดจากการเปรียบเทียบแนวคิดพื้นฐาน องค์ประกอบสมรรถนะ และระดับตัวชี้วัดของคู่มือฯ กับ มาตรฐานฯ โดยจัดหมวดหมู่สมรรถนะออกเป็น 5 ด้านหลัก และแต่ละด้านมี 3 สมรรถนะย่อย รวมทั้งหมด 15 สมรรถนะย่อย พัฒนาขึ้นโดยอิงตามหลักการจัดกลุ่มเชิงมนทัศน์ของ Spencer & Spencer (1993) ซึ่งกำหนดให้สมรรถนะที่มีความสัมพันธ์กันเชิงพฤติกรรมหรือเป้าหมายการปฏิบัติงานถูกจัดอยู่ในกลุ่มเดียวกัน เพื่อสะท้อนกระบวนการพัฒนาวิชาชีพอย่างเป็นระบบ ด้วยหลักการดังกล่าว การจัดกรอบสมรรถนะจึงไม่เพียงอ้างอิงตามเนื้อหาเชิงรายวิชา แต่ยังสะท้อนพฤติกรรมเชิงวิชาชีพที่จำเป็นต่อครูสอนภาษาจีนในบริบทไทยอย่างครบถ้วน ครอบคลุมทั้งมิติทางภาษา วัฒนธรรม การเรียนรู้ และการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 2 วงล้อกรอบสมรรถนะครูสอนภาษาจีน

ลำดับและการจัดกลุ่มของสมรรถนะทั้ง 5 ด้านนี้มีความสอดคล้องเชิงตรรกะ โดยมุ่งเน้นให้ครูสอนภาษาจีนมีความสามารถรอบด้าน เริ่มจากฐานของความสามารถทางภาษา ซึ่งเป็นเครื่องมือหลักของวิชาชีพ ต่อเนื่องไปสู่ความรู้และทักษะทางวิชาชีพ รวมถึงการจัดการเรียนรู้ ซึ่งทำหน้าที่เป็นกลไกในการนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ ด้านวัฒนธรรมและอัตลักษณ์เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม ขณะที่การพัฒนาตนเองและจรรยาบรรณทำหน้าที่เป็นหลักประกันในการเติบโตอย่างยั่งยืนในวิชาชีพ กรอบสมรรถนะครูสอนภาษาจีนฉบับนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครู เครื่องมือประเมินผลสมรรถนะ และการออกแบบกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพต่อเนื่องได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ โครงสร้างวงล้อ 5 ด้านนี้ไม่ได้เป็นเพียงกรอบความรู้เชิงทฤษฎี แต่ยังเป็นเครื่องมือที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในการประเมิน การวางแผน และการพัฒนาครูสอนภาษาจีนในประเทศไทยให้มีคุณภาพในระดับนานาชาติอย่างยั่งยืน

3. การออกแบบเครื่องมือประเมินสมรรถนะครูสอนภาษาจีน

ในกระบวนการพัฒนาครูสอนภาษาจีนในประเทศไทยอย่างมีประสิทธิภาพ การกำหนดระดับสมรรถนะ และการออกแบบระบบการประเมินผลถือเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยสร้างแนวทางการเติบโตอย่างเป็นระบบ โดยอิงจากแนวคิดของ Competency Model ที่เน้นการพัฒนาทักษะเป็นลำดับขั้นตามความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์สะสมของผู้สอน การออกแบบระดับสมรรถนะนี้ยึดตามแนวทางของคู่มือฯ ที่กำหนดระดับความสามารถไว้ 5 ระดับ (พอใช้ ดี ดีมาก ดีเยี่ยม และเป็นแบบอย่าง) และปรับประยุกต์ร่วมกับระดับเชิงพัฒนาการที่ปรากฏในมาตรฐานฯ ซึ่งมีการกำหนดลำดับขั้นเชิงพฤติกรรม (พื้นฐาน มาตรฐาน ขั้นสูง) โดยในการออกแบบครั้งนี้ ได้แบ่งระดับสมรรถนะออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ ระดับเริ่มต้น ระดับพัฒนา ระดับมีประสิทธิภาพ ระดับเชี่ยวชาญ และระดับเป็นแบบอย่าง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากหลักการของ Competency

Model และสอดคล้องกับคู่มือฯ และมาตรฐานฯ ซึ่งเน้นการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องและวัดผลได้อย่างชัดเจนในทุกช่วงของการเติบโตทางอาชีพ

สมรรถนะทางภาษาเป็นรากฐานสำคัญที่สุดของผู้สอนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศพึงมี โดยเฉพาะในประเทศไทยซึ่งมีความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรมอย่างชัดเจน ครูผู้สอนจำเป็นต้องมีทักษะการใช้ภาษาจีนอย่างถูกต้องและเหมาะสมในหลากหลายบริบท ทั้งในการสื่อสารในห้องเรียน การสอนภาษาอย่างเป็นระบบ และการอธิบายหลักภาษาที่ซับซ้อน นอกจากนี้ความเข้าใจในหลักภาษาศาสตร์เปรียบเทียบระหว่างภาษาจีนกับภาษาไทย ช่วยให้สามารถวิเคราะห์และแก้ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมรรถนะด้านนี้จึงเป็นหัวใจหลักของการถ่ายทอดภาษา และการพัฒนาทักษะภาษาในระยะยาวของผู้เรียน โดยการพัฒนาของสมรรถนะทางภาษาสามารถแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ตารางที่ 3 รายละเอียดสมรรถนะทางภาษาในแต่ละระดับ

สมรรถนะย่อย	ระดับ 1 (เริ่มต้น)	ระดับ 2 (พัฒนา)	ระดับ 3 (มีประสิทธิภาพ)	ระดับ 4 (เชี่ยวชาญ)	ระดับ 5 (เป็นแบบอย่าง)
1. การใช้ภาษาจีนอย่างถูกต้องในบริบทจริง	ใช้ภาษาจีนขั้นพื้นฐานได้ในสถานการณ์ทั่วไป แต่ยังมีข้อผิดพลาดด้านโครงสร้างประโยคหรือการใช้คำ	ใช้ภาษาจีนสื่อสารได้ในสถานการณ์ที่คุ้นเคย มีการเลือกใช้คำที่เหมาะสมขึ้น	ใช้ภาษาจีนได้อย่างถูกต้องในบริบทการสอนและชีวิตประจำวัน พร้อมเข้าใจระดับภาษาและวัฒนธรรม	ประยุกต์ใช้ภาษาจีนในระดับสูงได้ เช่น การสื่อสารเชิงวิชาการ การอภิปรายหรือเขียนอย่างเป็นระบบ	ใช้ภาษาจีนได้อย่างมีวาทศิลป์ และสามารถถ่ายทอดภาษาให้ผู้อื่นเข้าใจ พร้อมให้คำแนะนำทางภาษาที่แม่นยำ
2. ความเข้าใจหลักภาษาศาสตร์เปรียบเทียบ	เข้าใจพื้นฐานภาษาศาสตร์ของภาษาจีนและภาษาไทยอย่างคร่าวๆ แต่ยังไม่สามารถเปรียบเทียบได้อย่างเป็นระบบ	เปรียบเทียบความแตกต่างทางโครงสร้างของภาษา เช่น ไวยากรณ์ เสียง คำศัพท์	วิเคราะห์ข้อแตกต่างที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ภาษาจีนของผู้เรียนไทยได้ดี	อธิบายเชิงลึกถึงปัญหาทางภาษาที่เกิดจากความแตกต่างระหว่างภาษาจีนและภาษาไทย	ประยุกต์ความรู้ภาษาศาสตร์เปรียบเทียบในการออกแบบการสอนและแก้ไขปัญหาภาษาอย่างมีประสิทธิภาพ
3. การวิเคราะห์และแก้ปัญหาทางภาษา	แก้ปัญหาด้านภาษาที่พบทั่วไปได้ เช่น การออกเสียงผิดหรือใช้คำผิด	สังเกตและปรับแก้ปัญหาด้านภาษาของผู้เรียนได้ในระดับพื้นฐาน	วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาภาษาได้อย่างมีระบบ พร้อมแนะแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสม	วางแผนการสอนเพื่อป้องกันและลดปัญหาทางภาษาที่ซับซ้อนได้	พัฒนาเครื่องมือหรือแนวทางที่ใช้วิเคราะห์และแก้ปัญหาภาษาอย่างเป็นระบบ และสามารถแบ่งปันความรู้ให้ครูคนอื่นได้

ครูสอนภาษาจีนที่มีคุณภาพ นอกจากต้องมีความรู้ด้านภาษาแล้ว ยังควรมีสมรรถนะทางวิชาชีพในระดับสูงด้วย ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การวางแผนการเรียนการสอน การออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองผู้เรียน ไปจนถึงการประเมินผลการเรียนรู้อย่างมีมาตรฐาน การใช้สื่อการสอนและเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น สมรรถนะด้านนี้จึงเป็นเสาหลักที่เชื่อมโยงระหว่างความรู้ทางวิชาการกับการปฏิบัติจริง ในบริบทของห้องเรียนภาษา องค์ประกอบของสมรรถนะด้านความรู้และทักษะวิชาชีพครู สามารถออกแบบระดับความสามารถเป็น 5 ระดับ ตามลำดับพัฒนาการของครู ดังนี้

ตารางที่ 4 รายละเอียดสมรรถนะทางวิชาชีพในแต่ละระดับ

สมรรถนะย่อย	ระดับ 1 (เริ่มต้น)	ระดับ 2 (พัฒนา)	ระดับ 3 (มีประสิทธิภาพ)	ระดับ 4 (เชี่ยวชาญ)	ระดับ 5 (เป็นแบบอย่าง)
1. การวางแผนการสอน	วางแผนการสอนขั้นพื้นฐานตามแนวทางที่มีอยู่	ปรับแผนการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียนได้บางส่วน	ออกแบบแผนการสอนที่สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้และบริบทผู้เรียนได้	วางแผนการสอนอย่างยืดหยุ่น สอดคล้องกับทักษะศตวรรษที่ 21 และพัฒนาผู้เรียนรายบุคคล	สร้างแนวทางใหม่ในการวางแผนการสอน และถ่ายทอดแนวปฏิบัติแก่ผู้อื่น
2. การใช้สื่อและเทคโนโลยี	ใช้สื่อการสอนพื้นฐานในห้องเรียนได้	เลือกใช้สื่อและเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับบทเรียนได้บางส่วน	ใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	ผสมผสานเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ได้	วิจัยและพัฒนา รูปแบบการใช้เทคโนโลยีการสอน และเผยแพร่แนวทางที่เป็นเลิศ
3. การประเมินผล การเรียนรู้	ประเมินผลการเรียนรู้ตามแบบประเมินทั่วไป	ใช้แบบประเมินหลากหลายเพื่อวัดผลผู้เรียนได้	ออกแบบเครื่องมือประเมินที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และกิจกรรมการเรียนรู้	วิเคราะห์ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนได้อย่างแม่นยำ	พัฒนาแนวทาง ประเมินใหม่และเป็นที่ปรึกษาในการพัฒนาระบบการประเมินขององค์กร

สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้และผู้เรียนสะท้อนถึงความสามารถในการออกแบบ จัดกิจกรรม และบริหารจัดการการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียนแต่ละกลุ่ม ครูสอนภาษาจีนต้องสามารถวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างบุคคล สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เชิงรุก และส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาในด้านนี้ช่วยให้ครูสามารถสร้างห้องเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พร้อมกับวางแผนทางการเรียนรู้แบบยั่งยืน ซึ่งครอบคลุมลักษณะความสามารถที่จำเป็นสำหรับครูสอนภาษาจีนในประเทศไทย พร้อมรายละเอียดการพัฒนาในแต่ละระดับ ดังนี้

ตารางที่ 5 รายละเอียดสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้และผู้เรียนในแต่ละระดับ

ด้านสมรรถนะย่อย	ระดับ 1 (เริ่มต้น)	ระดับ 2 (พัฒนา)	ระดับ 3 (มีประสิทธิภาพ)	ระดับ 4 (เชี่ยวชาญ)	ระดับ 5 (เป็นแบบอย่าง)
1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	จัดกิจกรรมตามแผนการสอนแบบพื้นฐาน	ปรับใช้กิจกรรมตามลักษณะของผู้เรียนและเนื้อหาได้บ้าง	ออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้	สร้างสรรค์กิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และสอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล	พัฒนาแนวคิดกิจกรรมการเรียนรู้ใหม่ที่สามารถถ่ายทอดและขยายผลได้ในวงกว้าง
2. การวิเคราะห์ความแตกต่างของผู้เรียน	สังเกตความแตกต่างของผู้เรียนได้ในระดับพื้นฐาน	ปรับเนื้อหาและกิจกรรมบางส่วนให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่หลากหลาย	วางแผนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ	วิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกเพื่อจัดการเรียนรู้เฉพาะบุคคล	พัฒนาระบบจัดการเรียนรู้ที่ครอบคลุมผู้เรียนทุกกลุ่ม
3. การส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก	กระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนได้บางส่วน	ใช้วิธีการพื้นฐานในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบเชิงรุก	วางแผนและดำเนินกิจกรรมเชิงรุกที่เน้นการคิดและการลงมือทำของผู้เรียน	ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ และแก้ปัญหาได้จริง	ออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาทักษะศตวรรษที่ 21

การสอนภาษาจีนในประเทศไทยมิใช่เพียงการสอนภาษาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการถ่ายทอดความเข้าใจ ด้านวัฒนธรรม จิตวิญญาณ และคุณค่าของอารยธรรมจีน สมรรถนะด้านนี้เน้นย้ำความสามารถในการสื่อสาร ข้ามวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ การแปลความหมายวัฒนธรรมจีนให้เหมาะสมกับบริบทไทย และการ สร้างอัตลักษณ์ของครูในฐานะผู้แทนวัฒนธรรมที่มีความเข้าใจรอบด้าน การพัฒนาในด้านนี้ช่วยให้การสอน ภาษาจีนนอกจากเน้นเนื้อหาทางภาษาแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมความเข้าใจระหว่างสองวัฒนธรรม ตามแนวคิด Competency-Based Model ที่เน้นการพัฒนาทักษะอย่างเป็นลำดับขั้น ดังนี้

ตารางที่ 6 รายละเอียดสมรรถนะด้านวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ในแต่ละระดับ

ด้านสมรรถนะย่อย	ระดับ 1 (เริ่มต้น)	ระดับ 2 (พัฒนา)	ระดับ 3 (มีประสิทธิภาพ)	ระดับ 4 (เชี่ยวชาญ)	ระดับ 5 (เป็นแบบอย่าง)
1. การสื่อสารข้ามวัฒนธรรม	เข้าใจพื้นฐานวัฒนธรรมจีนและไทย แต่ยังมีข้อจำกัดในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม	ปรับการสื่อสารให้เหมาะสมกับผู้เรียนชาวไทย	สื่อสารข้ามวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับผู้เรียนต่างวัฒนธรรม	ส่งเสริมความเข้าใจและเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชั้นเรียน	ออกแบบกิจกรรมหรือโครงการด้านพุทธรูปธรรมในการเรียนการสอนภาษาจีน
2. การถ่ายทอดวัฒนธรรมจีนอย่างเหมาะสม	ถ่ายทอดข้อมูลวัฒนธรรมจีนขั้นพื้นฐานอย่างตรงไปตรงมา	เลือกใช้สื่อและเนื้อหาวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียนชาวไทยได้ดีขึ้น	ถ่ายทอดวัฒนธรรมจีนอย่างเข้าใจบริบทของไทย และคำนึงถึงความเหมาะสม	เชื่อมโยงวัฒนธรรมจีนเข้ากับชีวิตประจำวันของผู้เรียนอย่างมีความหมาย	พัฒนาแนวทางหรือสื่อการสอนใหม่ ๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง
3. การประยุกต์ใช้บริบทไทยในการเรียนการสอน	นำบริบทไทยมาใช้ในการสอนภาษาจีนในระดับพื้นฐาน	ยกตัวอย่างหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องในชั้นเรียน	ออกแบบเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ที่อิงบริบทของไทยอย่างมีระบบ	เชื่อมโยงภาษาจีนกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และสังคมไทยได้อย่างกลมกลืน	สร้างแนวคิดการเรียนรู้ภาษาจีนผ่านบริบทไทยที่สามารถขยายผลในระดับชาติ

ครูผู้สอนภาษาจีนต้องมีสมรรถนะในการประเมินตนเองอย่างเป็นระบบ มุ่งมั่นพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างเคร่งครัด สมรรถนะด้านนี้เน้นความสามารถในการสะท้อนตน การตั้งเป้าหมายการพัฒนาอย่างชัดเจน และการรักษาความน่าเชื่อถือของตนในฐานะครู การเสริมสร้างสมรรถนะด้านนี้จะช่วยให้ครูมีความเป็นมืออาชีพ สร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้เรียน และเป็นผู้นำด้านคุณธรรมในแวดวงการศึกษา โดยการพัฒนาตนเองและจรรยาบรรณสามารถแบ่งเป็นลำดับขั้นจากระดับพื้นฐานที่เน้นการรู้จักตนไปสู่ระดับสูงสุดที่สามารถเป็นต้นแบบในการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ ดังนี้

ตารางที่ 7 รายละเอียดสมรรถนะด้านการพัฒนาตนเองและจรรยาบรรณในแต่ละระดับ

ด้านสมรรถนะย่อย	ระดับ 1 (เริ่มต้น)	ระดับ 2 (พัฒนา)	ระดับ 3 (มีประสิทธิภาพ)	ระดับ 4 (เชี่ยวชาญ)	ระดับ 5 (เป็นแบบอย่าง)
1. การสะท้อนตนอย่างเป็นระบบ	บันทึกประสบการณ์การสอนได้เบื้องต้น แต่ยังขาดการวิเคราะห์ตนเองอย่างเป็นระบบ	ตั้งคำถามกับกระบวนการสอนของตนเอง และปรับปรุงตามประสบการณ์ที่ได้รับ	วิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของตนได้อย่างเป็นระบบ และปรับการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	วางแผนพัฒนาวิชาชีพต่อเนื่องอย่างมีเป้าหมาย โดยใช้ผลการสะท้อนตน	เป็นแบบอย่างในการสะท้อนตน และเป็นพี่เลี้ยงหรือโค้ชด้านการพัฒนาอาชีพให้ผู้อื่น
2. การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง	เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาอาชีพเป็นครั้ง	แสวงหาโอกาสในการพัฒนาอาชีพ เช่น	วางแผนการพัฒนาตนเองที่ตอบสนองต่อความ	ประยุกต์ความรู้ใหม่จากการพัฒนาอาชีพ	พัฒนาโครงการหรือแนวทางใหม่ในการ

ด้านสมรรถนะย่อย	ระดับ 1 (เริ่มต้น)	ระดับ 2 (พัฒนา)	ระดับ 3 (มีประสิทธิภาพ)	ระดับ 4 (เชี่ยวชาญ)	ระดับ 5 (เป็นแบบอย่าง)
	คราวโดยไม่มีแผนระยะยาว	อบรมหรือศึกษาด้วยตนเอง	ต้องการของบริบทการ สอนอย่างชัดเจน	มาใช้ในการสอนได้ อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนอย่างมี ความหมาย	ส่งเสริมการพัฒนาอาชีพ ครูในวงกว้าง
3. การรักษ จรรยาบรรณครู	ปฏิบัติตามกฎระเบียบทางวิชาชีพขั้นพื้นฐานได้ แต่อาจยังขาดความเข้าใจเชิงลึกในหลักจริยธรรม	ตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของครู และพยายามหลีกเลี่ยงการกระทำที่ขัดต่อจริยธรรม	ปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง และตัดสินใจเชิงจริยธรรมในสถานการณ์ยาก	ส่งเสริมให้ผู้เรียนและเพื่อนร่วมงานเข้าใจและเคารพจริยธรรมวิชาชีพ	เป็นแบบอย่างที่ดีในการรักษามาตรฐานจรรยาบรรณ และมีบทบาทในการพัฒนาหลักจริยธรรมในองค์กร

การออกแบบเครื่องมือประเมินสมรรถนะครูสอนภาษาจีนในประเทศไทยเป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาระบบการประเมินที่สามารถสะท้อนความสามารถของครูได้อย่างแม่นยำ เป็นระบบที่ไม่เพียงแต่อาศัยการวัดผลแบบดั้งเดิม แต่ยังมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาอย่างต่อเนื่องของครูในบริบทวิชาชีพจริง แนวคิดหลักที่ใช้ในการออกแบบเครื่องมือดังกล่าวคือ แนวคิดสมรรถนะ (Competency Model) ซึ่งถือว่าครูควรมีสมรรถนะในหลากหลายมิติ และสมรรถนะเหล่านี้สามารถพัฒนาได้ตามลำดับขั้น กล่าวโดยสรุป การออกแบบเครื่องมือประเมินสมรรถนะครูสอนภาษาจีนในครั้งนี้ไม่ได้มีเป้าหมายเพียงเพื่อประเมินศักยภาพในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเท่านั้น แต่ยังมุ่งหวังให้เป็นเครื่องมือส่งเสริมการพัฒนางานวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง สร้างแนวทางที่ชัดเจนในการยกระดับคุณภาพครูสอนภาษาจีนทั่วประเทศให้เทียบเท่ามาตรฐานวิชาชีพระดับสากล และสามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมและระบบการศึกษาในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ

7. บทสรุป

งานวิจัยฉบับนี้เกิดขึ้นในบริบทที่ประเทศไทยกำลังเผชิญกับความต้องการครูสอนภาษาจีนที่เพิ่มขึ้นทั้งในแง่ของจำนวนและศักยภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวโน้มของโลกยุคใหม่ที่ภาษาและวัฒนธรรมจีนมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจ การศึกษา และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แม้การเรียนการสอนภาษาจีนจะขยายตัวอย่างรวดเร็วในระดับมัธยมศึกษา แต่ครูสอนภาษาจีนในประเทศไทยยังขาดกรอบสมรรถนะเฉพาะทางที่สามารถประเมินและพัฒนาครูผู้สอนอย่างเป็นระบบ การวิจัยครั้งนี้จึงมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาแนวทางการประเมินและกรอบสมรรถนะที่ประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทโรงเรียนไทย โดยอาศัยการบูรณาการแนวคิดจากคู่มือการประเมินสมรรถนะครูของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และมาตรฐานวิชาชีพครูสอนภาษาจีนของกระทรวงศึกษาธิการแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน

ผลการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่า คู่มือฯ ของสพฐ. มีจุดแข็งในด้านการเชื่อมโยงกับระบบราชการไทยและการพัฒนาครูรายบุคคล แต่ยังขาดสมรรถนะด้านวัฒนธรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสอนภาษาจีน การไม่มีสมรรถนะด้านนี้สะท้อนถึงข้อจำกัดเชิงนโยบาย เนื่องจากการสอนภาษาไม่สามารถแยกออกจากบริบทวัฒนธรรมได้ การขาดสมรรถนะด้านวัฒนธรรมในคู่มือฯ จึงอาจทำให้ครูไม่สามารถ

ปลูกฝังความเข้าใจข้ามวัฒนธรรม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการสื่อสารอย่างแท้จริงในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในทางกลับกัน มาตรฐานของจีนเน้นความเชี่ยวชาญทางภาษา การใช้เทคโนโลยี และการเข้าใจวัฒนธรรม จึงสามารถนำมาใช้เป็นฐานในการเสริมจุดอ่อนของระบบไทยได้อย่างเหมาะสม การบูรณาการแนวคิดจากทั้งสองกรอบจึงเป็นทิศทางที่ช่วยยกระดับสมรรถนะครูภาษาจีนไทยให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล โดยไม่ละทิ้งบริบทท้องถิ่น จากกระบวนการสังเคราะห์เชิงโครงสร้าง งานวิจัยได้พัฒนารอบสมรรถนะครูสอนภาษาจีนที่ประกอบด้วย 5 ด้านหลัก ได้แก่ (1) ความสามารถทางภาษา (2) ความรู้และทักษะวิชาชีพ (3) การจัดการเรียนรู้และนักเรียน (4) วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ (5) การพัฒนาตนเองและจรรยาบรรณ ซึ่งแต่ละด้านมี 3 สมรรถนะย่อย รวมทั้งหมด 15 สมรรถนะ พร้อมแบ่งออกเป็น 5 ระดับพัฒนาอย่างชัดเจน ตั้งแต่ระดับเริ่มต้นจนถึงระดับเชี่ยวชาญ หลักการแยกระดับสมรรถนะดังกล่าวมีรากฐานจาก Competency Model ซึ่งมองว่าสมรรถนะเป็นลักษณะภายในของบุคคลที่สามารถพัฒนาได้เป็นลำดับขั้น การจำแนกเป็นระดับจึงมีนัยสำคัญในเชิงทฤษฎี เพราะช่วยให้การประเมินและการฝึกอบรมครูสามารถดำเนินไปอย่างมีทิศทางและเป็นระบบ สนับสนุนแนวคิดการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง และสามารถใช้เป็นกรอบอ้างอิงในการกำหนดเส้นทางความก้าวหน้าในวิชาชีพครู

ในเชิงนโยบาย ผลการศึกษานี้มีนัยสำคัญต่อการยกระดับระบบฝึกอบรมครูภาษาจีนของประเทศไทย กล่าวคือ กรอบสมรรถนะที่พัฒนาขึ้นสามารถใช้เป็นฐานสำหรับการจัดอบรมเฉพาะด้าน การพัฒนาแผนพัฒนาครูรายบุคคล (IDP) และการออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมครูใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรม นอกจากนี้ การกำหนดสมรรถนะด้านวัฒนธรรมอย่างชัดเจนในกรอบนี้ ยังสามารถนำไปสู่การปรับปรุงนโยบายระดับชาติในการผลิตและประเมินครูสอนภาษาต่างประเทศในอนาคต เพื่อให้ประเทศไทยมีระบบการรับรองคุณวุฒิครูที่เชื่อมโยงกับมาตรฐานอาเซียนและมาตรฐานสากลอย่างแท้จริง

จากการออกแบบและพัฒนาเครื่องมือประเมินสมรรถนะครูสอนภาษาจีนตามกรอบสมรรถนะที่ได้สังเคราะห์ขึ้นในครั้งนี้ การวิจัยในอนาคตควรมุ่งเน้นนำกรอบและเครื่องมือประเมินนี้ไปทดลองใช้ในภาคสนามกับครูสอนภาษาจีนระดับมัธยมศึกษา เพื่อทดสอบความตรง ความเชื่อมั่น และความสอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ตลอดจนติดตามพัฒนาการสมรรถนะของครูในระยะยาว การศึกษาต่อยอดดังกล่าวจะช่วยยืนยันความถูกต้องของกรอบแนวคิดและเพิ่มศักยภาพในการประยุกต์ใช้เชิงนโยบาย อันจะนำไปสู่การพัฒนาครูสอนภาษาจีนไทยให้มีความพร้อมในการเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาจีน ที่สามารถขับเคลื่อนการศึกษาของประเทศให้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

Ding, A. (2024). Promoting teacher professional development through the Professional Competence Standards for International Chinese Language Teachers: Values, paths, and strategies. *Journal of Guizhou Normal University (Social Science Edition)*, 2024(3), 63–73. (in Chinese)

- Feng, L., et al. (2015). Research on the structure and characteristics of competence of Chinese language volunteer teachers in the United States and Thailand. *Academic Research*, (9), 130–136+160. (in Chinese)
- Feng, L., Jiang, N., & Ye, Y. (2023). An analysis of the characteristics and application of the Professional Competence Standards for International Chinese Language Teachers. *International Chinese Language Education (Chinese and English)*, 8(1), 20–31. (in Chinese)
- Gao, J., & Yang, H. (2014). A survey on the cultural communication competence of Chinese language volunteer teachers. *Cai Zhi*[Ability and Wisdom], (1), 119. (in Chinese)
- Jin, X., & He, T. (2022). The reality and approaches of the digital revolution in international Chinese education. *Contemporary Foreign Language Studies*, (6), 133–139. (in Chinese)
- Li, X., et al. (2023). Construction of a global competence framework for international Chinese language teachers. *Journal of Teacher Education*, (3), 16–25. (in Chinese)
- Li, Y. (2015). *Analysis and training suggestions on the competence of Chinese language volunteer teachers in Thailand: A case study of the 2013 Confucius Institute volunteers in Thailand* [Unpublished master's thesis]. Chongqing University. (in Chinese)
- Maput, C., Chaemkrachang, S., & Pongpan, W. (2015). Enhancing the competencies of secondary school Chinese language teachers in the eastern region. *Journal of Education and Social Development*, 11(1), 98–111. (in Thai)
- Nuansri, A. (2023). Guidelines for the development of competency of Chinese language teachers according to the professional competency standards and professional qualifications for foreign language teachers (Chinese language), Thailand. *Journal of MCU Ubon Review*, 8(2), 1156–1170. (in Thai)
- Office of the Education Council. (2016). *A research report on the development of a Chinese language teaching management system in secondary education in Thailand*. Prikwan Graphic Co., Ltd. (in Thai)
- Pornrattananukul, A. (2024). Designing competency-based language instruction to teach Thai culture for Chinese teachers in Thailand. *Journal of Language and Culture Studies*, 16(2), 1–15. (in Thai)
- Shi, J., Li, Q., & Wang, Y. (2024). The competency characteristics and model construction of outstanding local Chinese language teachers in British primary and secondary schools based on the Standards. *International Chinese Language Education (Chinese and English)*, 9(3), 75–85. (in Chinese)

- Spencer, L. M., & Spencer, S. M. (1993). *Competence at Work: Models for Superior Performance*. John Wiley & Sons.
- Srisuk, N. (2019). *Development of competency indicators for Chinese language teachers at the secondary education level* [Unpublished master's thesis]. Silpakorn University. (in Thai)
- Srisuk, N., & Yanprechaset, Y. (2020). The development of indicators for secondary Chinese teachers competency. *Silpakorn Educational Research Journal*, 12(2), 360–375. (in Thai)
- Sritrakul, P. (2023). Guidelines for Chinese language teacher competencies in Eastern Economic Corridor (EEC) of secondary section. *HRD Journal*, 14(1), 8–22. (In Thai)
- Tangpakorn, B. (2022). Development of indicators of strength characteristics of Chinese language teachers for Chinese language student teachers in Northern Rajabhat Universities. *Journal of Educational Measurement, Mahasarakham University*, 28(1), 160–174. (in Thai)
- Wongnoi, S. (2022). *A study of needs and guidelines for developing the competency of Chinese language teachers in schools under the Phetchabun Secondary Educational Service Area Office* [Unpublished master's thesis]. Naresuan University. (in Thai)
- Wongnoi, S., & Kamfak, M. (2025). A study of needs and guidelines of Chinese teacher competency development under Phetchabun Province. *Journal of Language and Culture Studies*, 16(1), 135–154. (in Thai)
- Wongverayut, P., Nuansri, A., Ungsitipoonporn, S., Yang, H., & Fongprechakun, K. (2020). The study of the concepts of professional standards and qualifications for Chinese language teachers. *Panyapiwat Journal*, 12(1), 304-314. (in Thai)
- Zhang, X. (2023). Reflection and thoughts on the application and development of the Professional Competence Standards for International Chinese Language Teachers. *International Chinese Language Education (Chinese and English)*, 8(1), 33–42. (in Chinese)
- Zhang, Y., & Chen, J. (2022). Connotations, challenges, and paths of cultivating global competence of international Chinese language teachers. *Higher Education Forum*, (4), 12–17. (in Chinese)
- Zhao, F. (2023). *Guidelines for developing Chinese native-speaking teachers in secondary schools in Thailand* [Unpublished master's thesis]. Dhurakij Pundit University. (in Thai)

A Study of Code-Switching in Bilingual Chinese Language Instruction: An Analytical Case Study Based on HSK1 Teaching Materials

Maneeporn Saksoong¹; Paneeya Kradumporn

School of Sinology, Mae Fah Luang University, Chiang Rai 57100 Thailand

Email: maneeporn@mfu.ac.th, paneeya.kra@mfu.ac.th

received 15 September 2025; revised 3 November 2025;

accepted 7 November 2025

Abstract

This study aims to examine the forms, characteristics, functions, and communicative behaviors of code-switching used by Chinese language teachers in bilingual teaching contexts. The research employs a qualitative approach using content analysis to decode the alternation between Chinese and Thai languages in teaching materials, focusing on the HSK 1 instructional videos as the primary data source. A total of 42 video clips, with a combined duration of 507 minutes, covering 15 lessons, were analyzed. The research instruments included a transcription form, a code-switching coding table, and a content analysis sheet to classify the types of code-switching according to linguistic structure and pedagogical context.

The findings reveal that code-switching plays a crucial role in facilitating learners' comprehension, particularly at the beginner level where students have limited Chinese proficiency. Three main types of code-switching were identified: intra-sentential switching, inter-sentential switching, and tag switching. Each type serves different communicative and instructional purposes, such as explaining vocabulary and sentence structures, emphasizing key content, and establishing positive teacher-student interaction.

Furthermore, the study indicates that teachers strategically use code-switching to manage classroom dynamics, foster engagement, and reduce students' anxiety when learning a foreign language. Code-switching thus functions not only as a linguistic tool for delivering meaning but also as a pedagogical strategy that

¹ Corresponding Author

enhances learning effectiveness in Thai-Chinese bilingual classrooms. The findings highlight the importance of designing instructional materials that maintain a balance between Chinese and Thai and of providing teacher training programs that promote the purposeful and systematic use of code-switching to support sustainable language development among learners.

Keywords: Code-switching; Bilingual instruction; Chinese language teaching; HSK1

ศึกษาการสลับรหัสภาษาในกระบวนการสอนภาษาจีนแบบสองภาษา กรณีศึกษาวิเคราะห์จากสื่อวีดิทัศน์การสอนภาษาจีน HSK1

มณิพร ศักดิ์สูง² ปณิญา กระทุมพร

สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย 57100 ประเทศไทย

อีเมล maneeporn@mfu.ac.th; paneeya.kra@mfu.ac.th

วันรับบทความ 15 กันยายน 2568 วันแก้ไขบทความ 3 พฤศจิกายน 2568

วันตอบรับตีพิมพ์บทความ 7 พฤศจิกายน 2568

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบ ลักษณะ หน้าที่ และพฤติกรรมการสลับรหัสภาษาของครูผู้สอนภาษาจีนในกระบวนการสอนแบบสองภาษา โดยใช้กรณีศึกษาจากสื่อวีดิทัศน์การสอนภาษาจีนระดับ HSK 1 เป็นฐานข้อมูลหลัก การวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อถอดรหัสการใช้ภาษาจีนและภาษาไทยที่ปรากฏในวิดีโอการสอนจำนวน 42 คลิป รวมระยะเวลา 507 นาที ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาการสอน 15 บท ผู้วิจัยใช้เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบฟอร์มการถอดความบทพูดจากวิดีโอ ตารางรหัสภาษา และแบบบันทึกการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อระบุประเภทของการสลับรหัสภาษาตามลักษณะและบริบทของการสอน ผลการวิจัยพบว่า การสลับรหัสภาษามีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้าใจของผู้เรียน โดยเฉพาะในระดับต้นที่ผู้เรียนยังไม่สามารถใช้ภาษาจีนได้อย่างคล่องแคล่ว การสลับรหัสที่ปรากฏสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่ การสลับภาษาภายในประโยค การสลับภาษาระหว่างประโยค และการสลับภาษาโดยแทรกคำหรือวลี โดยแต่ละประเภทมีหน้าที่แตกต่างกัน เช่น การอธิบายศัพท์ การย้ำเนื้อหา และการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้เรียน นอกจากนี้ยังพบว่าครูผู้สอนใช้การสลับรหัสอย่างมีกลยุทธ์เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลาย และกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน การสลับรหัสจึงไม่เพียงเป็นเครื่องมือทางภาษาที่ช่วยถ่ายทอดความหมายเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ภาษาจีนในบริบทของผู้เรียนชาวไทย ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการออกแบบสื่อวีดิทัศน์การสอนภาษาจีนและการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนที่คำนึงถึงความสมดุลระหว่างสองภาษา และการฝึกอบรมครูให้สามารถใช้การสลับรหัสภาษาอย่างมีจุดมุ่งหมายและเป็นระบบ เพื่อพัฒนาความสามารถทางภาษาของผู้เรียน

คำสำคัญ การสลับรหัสภาษา; การสอนแบบสองภาษา; การสอนภาษาจีน HSK1

² ผู้ประพันธ์บรรณกิจ

1. บทนำ

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การศึกษา และวัฒนธรรมระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีนได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ภาษาจีนกลายเป็นหนึ่งในภาษาต่างประเทศที่ได้รับความนิยมสูงสุดในระบบการศึกษาของไทย โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา ซึ่งมีการพัฒนาหลักสูตรภาษาจีนอย่างแพร่หลาย ตลอดจนการส่งเสริมคุณภาพของครูผู้สอนและการผลิตสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทภาษาและวัฒนธรรมไทย อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการสอนภาษาจีนในประเทศไทยจะมีความก้าวหน้าในเชิงปริมาณ แต่ยังคงเผชิญกับข้อจำกัดเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะในมิติของการใช้ภาษาในห้องเรียน เนื่องจากผู้เรียนส่วนใหญ่มีพื้นฐานภาษาจีนในระดับต้นถึงกลาง ทำให้ครูผู้สอนจำเป็นต้องใช้กลยุทธ์ทางภาษาที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความเข้าใจระหว่างภาษาจีนกับภาษาแม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หนึ่งในกลยุทธ์ทางภาษาที่ได้รับความนิยมอย่างมากในแวดวงภาษาศาสตร์ประยุกต์ คือ “การสลับรหัสภาษา” (Code-Switching) ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนหรือสลับใช้สองภาษาหรือมากกว่านั้นภายในบริบทการสื่อสารเดียวกัน งานวิจัยในประเทศไทยจำนวนมากยืนยันว่าการสลับรหัสมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้และการสื่อสารในชั้นเรียนภาษา เช่น การศึกษาของ Chuanmongkholaroen & Tayjasanant (2020) พบว่าครูและนักเรียนระดับมัศึกษามีทัศนคติเชิงบวกต่อการใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษร่วมกัน เนื่องจากช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตร Saengin & Taladngoen (2022) ศึกษาการสลับรหัสภาษาในระบบการเรียนออนไลน์แบบเปิดของประเทศไทย (Thai MOOC) พบว่าการสลับภาษาไทย-อังกฤษมีหน้าที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การอ้างอิง การย้ำความหมาย และการขยายความเพื่อให้เนื้อหาที่มีความชัดเจนมากขึ้น ขณะที่ Marksab, Phruttikul, & Sucher (2021) แสดงให้เห็นว่าการบูรณาการเทคนิคการสลับรหัสภาษาตามแนวการสอนภาษาแบบธรรมชาติ สามารถพัฒนาทักษะการฟังและการพูดภาษาอังกฤษของเด็กอนุบาลได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

นอกจากนี้ การสลับรหัสภาษาไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะการเรียนการสอนภาษาไทย-อังกฤษเท่านั้น แต่ยังปรากฏในชุมชนที่มีความหลากหลายทางภาษาในประเทศไทย เช่น การศึกษาของ Darachai & Prasitratasin (2014) เกี่ยวกับการสลับภาษาไทย-จีนแต้จิ๋วของคนไทยเชื้อสายจีนในชุมชนเยาวราช พบว่าการสลับรหัสภาษามีหน้าที่ทางการสื่อสาร 6 ประการ เช่น การอ้างอิง การซ้ำข้อความ และการอธิบายเพิ่มเติมเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น ขณะที่ Yossiri (2018) วิเคราะห์การสลับภาษามลายูถิ่นปัตตานี-ไทย-อังกฤษในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ พบว่าครูผู้สอนใช้การสลับรหัสภาษาเพื่อแสดงความสัมพันธ์ทางสังคม การแสดงอัตลักษณ์ และการโน้มน้าวผู้เรียน Thaweephol & Saisuwan (2021) ศึกษาทัศนคติของคนรุ่นใหม่ต่อการสลับภาษาไทย-อังกฤษ และพบว่าผู้ที่มีการสนทนาผ่านสื่อสังคมออนไลน์มีแนวโน้มเปิดกว้างและยอมรับการสลับรหัสภาษาในเชิงบวกมากขึ้น

จากการทบทวนงานวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การสลับรหัสภาษาเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางในสังคมไทย ทั้งในมิติของการเรียนการสอนและการสื่อสารในชีวิตประจำวัน โดยมีบทบาทสำคัญทั้งในเชิงการอธิบายเนื้อหา การย้ำความหมาย การสร้างอัตลักษณ์ และการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม สำหรับ

บริบทการสอนภาษาจีนในประเทศไทย การสลับระหว่างภาษาจีนและภาษาไทยในห้องเรียนจึงมิใช่เพียงพฤติกรรมการใช้ภาษาโดยทั่วไป แต่เป็นเครื่องมือทางการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งวิเคราะห์พฤติกรรมการสลับรหัสภาษาของครูผู้สอนภาษาจีนในสื่อการสอนภาษาจีนแบบสองภาษา โดยเน้นการศึกษารูปแบบ บริบท และหน้าที่ของการสลับรหัสภาษา เพื่อทำความเข้าใจบทบาทของครูผู้สอนภาษาที่มีส่วนสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจร่วมระหว่างภาษาจีนและภาษาไทยในกระบวนการเรียนรู้

2. วัตถุประสงค์

- 1) จำแนกรูปแบบและประเภทของการสลับรหัสภาษาที่ครูผู้สอนภาษาจีนใช้ในสื่อการสอนภาษาจีนที่มีการใช้ภาษาจีนและภาษาไทยร่วมกัน
- 2) วิเคราะห์บริบทและหน้าที่ทางการสื่อสารของการสลับรหัสภาษาในกระบวนการจัดการเรียนการสอน
- 3) ศึกษากลยุทธ์และพฤติกรรมการใช้ภาษาสองภาษาในฐานะเครื่องมือทางการสอนของครูผู้สอน รวมทั้งความเชื่อมโยงระหว่างการใช้รหัสภาษากับลักษณะของกิจกรรมการเรียนรู้

3. การทบทวนวรรณกรรม

การสลับรหัสภาษาถือเป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในบริบทของการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะในระดับเริ่มต้นที่ผู้เรียนยังมีทักษะทางภาษาเป้าหมายอย่างจำกัด งานวิจัยจำนวนมากเห็นพ้องว่าการสลับรหัสภาษามีใช้เพียงเพราะความไม่เข้าใจคำศัพท์ แต่ยังเป็นกลยุทธ์ที่ผู้สอนสามารถนำมาใช้เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจด้านเนื้อหา สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ และสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้เกิดความร่วมมือและเป็นมิตร (Liu, 2010; Huang, 2004; Chen, 2004) จากงานศึกษาของ Cai et al. (2007) ชี้ให้เห็นว่า การสลับรหัสภาษาอย่างมีแบบแผนสามารถช่วยเพิ่มการรับรู้และจดจำคำศัพท์ของผู้เรียนในภาษาเป้าหมาย รวมถึงกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนมากขึ้น และทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัยในช่วงหลังเริ่มหันมาอธิบายปรากฏการณ์นี้ผ่านกรอบคิดเชิงทฤษฎีที่หลากหลาย เช่น ทฤษฎีการบ่อนข้อมูลที่สามารถเข้าใจภาษาได้ ทฤษฎีการปรับตัวเชิงปฏิสัมพันธ์ และทฤษฎีเชิงสังคมวัฒนธรรม (Cheng, 2019; Li, 2010; Wang & Yang, 2019)

การจำแนกหน้าที่ของการสลับรหัสภาษาในชั้นเรียนสามารถแบ่งออกเป็น 3 มิติหลัก ได้แก่ มิติด้านการสอน เช่น การอธิบายศัพท์ แปลความ หรือเน้นย้ำประเด็นสำคัญ มิติด้านการจัดการห้องเรียน เช่น การควบคุมระเบียบ การเปลี่ยนหัวข้อสนทนา และมิติด้านอารมณ์ เช่น การสร้างแรงจูงใจ ความสนทนสนม (Zhang, 2020; Yao & Ceng, 2006; Qu, 2017) ทั้งนี้ Liu (2008) และ Jiang et al. (2009) เน้นย้ำว่าการวางแผนการใช้รหัสภาษาอย่างมีสติและในปริมาณที่เหมาะสม สามารถส่งเสริมการสื่อสารและการเรียนรู้ในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในแง่ของปัจจัยที่ส่งผลต่อความถี่ในการสลับรหัสภาษา งานวิจัยของ Xin (2019) Liu & Xiang (2020) และ Yang et al. (2012) ระบุว่า ระดับชั้นเรียน ลักษณะของผู้เรียน พื้นฐานทางภาษา และบุคลิกภาพ

ของผู้สอน ล้วนมีผลต่อรูปแบบการใช้รหัสภาษาในห้องเรียน เช่น งานของ Gao & Dai (2007) พบว่า เพศของผู้สอนมีความสัมพันธ์กับความถี่ในการใช้รหัสภาษาและในระดับมัธยมศึกษาผู้เรียนมักต้องการการอธิบายด้วยภาษาแม่มากกว่าผู้เรียนระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้ กลยุทธ์ เช่น การเปลี่ยนคำถามจาก “说汉语是什么意思” มาเป็น “说汉语 แปลว่าอะไร” ยังสะท้อนถึงการประยุกต์การสลับรหัสภาษาเพื่อเชื่อมโยงภาษาต้นทางและปลายทาง

แม้ว่างานวิจัยส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่บริบทการสอนภาษาอังกฤษ แต่มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นในการศึกษาการสลับรหัสภาษาในชั้นเรียนภาษาจีนในฐานะภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะในระดับต้น งานของ Qiu (2017) Qu (2017) และ Wu & Wen (2015) ชี้ให้เห็นถึงลักษณะของการใช้ภาษาควบคู่ในชั้นเรียนที่ผู้เรียนยังไม่มีพื้นฐานทางภาษาที่เพียงพอ ผู้สอนจึงมีแนวโน้มใช้ภาษาแม่ในการอธิบายคำศัพท์หรือโครงสร้างไวยากรณ์อย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอให้ใช้รูปแบบการสอนแบบสองภาษาควบคู่ไปพร้อมกันตลอดบทเรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ลึกซึ้ง และพัฒนาทักษะทางภาษาได้อย่างสมดุล (Liu, 2007; Tang, 2003) สรุปได้ว่า นักวิจัยชาวจีนส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่า การสลับรหัสภาษา ในบริบทการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะในระดับต้นนั้น มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อความเข้าใจของผู้เรียน ส่งเสริมบรรยากาศในห้องเรียน และเสริมพลังการเรียนรู้ของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม ครูผู้สอนควรมีความตระหนักทางภาษาศาสตร์ และมีการวางแผนด้านภาษาสำหรับการสอนที่ชัดเจน เพื่อใช้การสลับรหัสภาษาอย่างมีจุดประสงค์ และไม่กลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทักษะภาษาจีนในระยะยาว (Zhang, 2013; Liu & Xiang, 2020; Huang & Yao, 2008)

ในบริบทของประเทศไทย งานวิจัยเกี่ยวกับการสลับรหัสภาษาได้รับความสนใจจากนักวิชาการหลายท่าน โดยเฉพาะในด้านการเรียนการสอนภาษาอังกฤษและการใช้ภาษาในสังคมพหุภาษา งานศึกษาของ Chuanmongkholaroen และ Tayjasanant (2020) ได้วิเคราะห์รูปแบบและหน้าที่ของการสลับรหัสระหว่างภาษาไทยและภาษาอังกฤษในห้องเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย พบว่าครูใช้การสลับรหัสภาษาประเภทการสลับภายในประโยคมากที่สุด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอและสร้างความเข้าใจร่วมในเนื้อหา ซึ่งผู้เรียนและครูต่างมีทัศนคติเชิงบวกต่อการใช้กลยุทธ์นี้ในการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ Thaweephon และ Saisuan (2021) ได้ศึกษาทัศนคติของคนไทยรุ่นอายุที่มีต่อการสลับรหัสระหว่างไทย-อังกฤษ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า แม้ประโยคภาษาไทยล้วนจะได้รับการประเมินในเชิงบวกมากที่สุด แต่ผู้เข้าร่วมมีประสบการณ์หรือการเปิดรับการใช้รหัสภาษาสูงจะมีทัศนคติเชิงบวกมากกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบริบททางสังคมและสื่อมีบทบาทต่อการรับรู้พฤติกรรมการใช้รหัสภาษาในชีวิตประจำวัน ในระดับพื้นที่ชายแดน Yossiri (2018) ได้ศึกษาการสลับรหัสระหว่างภาษามลายูปัตตานี ภาษาไทย และภาษาอังกฤษในบริบทการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ผลการศึกษาพบว่าครูมีแนวโน้มที่จะสลับรหัสภาษาเพื่อจุดประสงค์ที่หลากหลาย เช่น การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน การเพิ่มสถานะทางสังคม การเน้นสาร และการแสดงอารมณ์ความรู้สึก

นอกจากบริบทในห้องเรียนแล้ว ยังมีงานที่พัฒนาแนวคิดในการใช้การสลับรหัสภาษาเพื่อออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เช่น งานของ Jiraphatsaworaphong et al. (2019) ที่ได้พัฒนาโมเดลแนวคิดการ

จัดการเรียนการสอนโดยใช้การสลับรหัสภาษาร่วมกับวิธีการสอนแบบตอบสนองด้วยท่าทาง เพื่อพัฒนาความสามารถทางภาษาอังกฤษของเด็กปฐมวัย ซึ่งแนวคิดนี้ได้รับการนำไปใช้ต่อยอดในงานของ Maksap et al. (2021) ที่แสดงให้เห็นว่าเด็กอนุบาลที่เรียนด้วยวิธีดังกล่าวมีพัฒนาการด้านการฟังและการพูดอย่างมีนัยสำคัญ ในด้านการเรียนรู้แบบออนไลน์ Saengin และ Taladngoen (2023) ได้ศึกษาหน้าที่ของการสลับรหัสภาษาใน Thai MOOC โดยพบว่า มีหน้าที่หลัก 3 ประการ ได้แก่ การยกคำพูดโดยใช้คำศัพท์ทางวิชาการ ภาษาอังกฤษ การย่ำสารโดยการใช้อำนาจทั้งไทย-อังกฤษ และการอธิบายศัพท์ยากของภาษาไทยด้วยภาษาอังกฤษ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจง่ายขึ้น ในอีกบริบทหนึ่ง Darachai และ Prasitrasin (2018) ได้ศึกษาการสลับรหัสภาษาไทย-แต้จิ๋วของชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนเยาวราช ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการสลับรหัสภาษาในมิติทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ โดยจำแนกหน้าที่ของการสลับรหัสภาษาออกเป็น 6 ประเภท เช่น การย่ำสาร การแสดงตัวตน และการอธิบายความหมายของข้อความ

แม้ว่างานวิจัยของนักวิชาการไทยที่กล่าวมาข้างต้นจะสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของปรากฏการณ์การสลับรหัสภาษาในบริบทภาษาไทยและภาษาอังกฤษในภาคการศึกษา สื่อสารมวลชน และวิถีชีวิตชุมชน แต่ส่วนใหญ่ของงานยังคงมุ่งเน้นเฉพาะการสลับรหัสระหว่างภาษาไทย-อังกฤษ หรือ ไทย-ภาษาท้องถิ่นอื่น เช่น ภาษามลายู หรือภาษาจีนแต้จิ๋ว ในขณะที่ การสลับรหัสระหว่างภาษาไทย-จีนกลาง ซึ่งเป็นบริบทสำคัญในห้องเรียนภาษาจีน โดยเฉพาะในโรงเรียนสองภาษาหรือโปรแกรมภาษาจีนในประเทศไทย กลับยังมียังงานวิจัยอยู่อย่างจำกัด ดังนั้น การศึกษาการสลับรหัสภาษาในกระบวนการสอนภาษาจีนแบบสองภาษา จึงมีความสำคัญต่อการเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการนี้ และสามารถเสนอองค์ความรู้ใหม่ที่ตอบโจทย์บริบทของประเทศไทยในยุคที่ภาษาจีนมีบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในภาคการศึกษาและเศรษฐกิจไทย

4. กรอบแนวคิดทฤษฎี

การวิจัยนี้มีรากฐานมาจากแนวคิดทางภาษาศาสตร์สังคมและภาษาศาสตร์ประยุกต์ โดยเฉพาะทฤษฎีเกี่ยวกับการสลับรหัสภาษา ซึ่งช่วยอธิบายปรากฏการณ์การใช้ภาษาสองภาษาในบริบทของห้องเรียนที่มีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม เช่น ห้องเรียนภาษาจีนในประเทศไทย ซึ่งครูผู้สอนจำเป็นต้องใช้ภาษาทั้งภาษาจีนและภาษาไทยในการถ่ายทอดเนื้อหา เพื่ออำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุดแก่ผู้เรียนชาวไทย

1) ทฤษฎีการสลับรหัสภาษา (Code-switching Theory)

แนวคิดการสลับรหัสภาษาเป็นหนึ่งในหัวข้อสำคัญของภาษาศาสตร์สังคม ซึ่งมุ่งศึกษาวิธีที่ผู้พูดที่มีความสามารถทางภาษามากกว่าหนึ่งภาษา เปลี่ยนจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่งในระหว่างการสื่อสาร โดยการเปลี่ยนรหัสนี้มีได้เกิดขึ้นอย่างไรแบบแผน แต่มีโครงสร้างและหน้าที่เฉพาะที่สัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร

Gumperz (1982) ได้เสนอว่าการสลับรหัสภาษาสามารถมีฟังก์ชันทางปฏิสัมพันธ์ เช่น การส่งสัญญาณการเปลี่ยนหัวข้อ การเน้นย้ำข้อมูล หรือการสร้างความเป็นกันเองระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง

ในขณะที่ Myers-Scotton (1993; 1997) ได้พัฒนาทฤษฎี “กรอบภาษาฐาน” (Matrix Language Frame Model: MLF) โดยอธิบายว่าภาษาที่ใช้ในข้อความที่มีการสลับรหัสมักประกอบด้วย “ภาษาฐาน” (Matrix Language) ที่ควบคุมโครงสร้างไวยากรณ์หลัก และ “ภาษาที่แทรก” (Embedded Language) ซึ่งถูกแทรกเข้ามาเพื่อเติมเต็มหรือเน้นย้ำความหมายบางประการ ทฤษฎี MLF นี้มีความเหมาะสมอย่างยิ่งต่อการวิเคราะห์การใช้ภาษาของครูผู้สอนภาษาจีนที่มีสลับภาษาจีนและภาษาไทยในบางช่วงของบทเรียนเพื่อการอธิบายหรือการจัดการห้องเรียน

2) บทบาทของการสลับรหัสภาษาในบริบทการเรียนการสอน

ในบริบทของการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ การสลับรหัสภาษาได้ถูกตีความใหม่จาก “ข้อผิดพลาดทางภาษา (error)” ไปสู่ “เครื่องมือเชิงกลยุทธ์ (strategic tool)” ที่ครูผู้สอนสามารถใช้ในการสร้างความเข้าใจของผู้เรียน โดย Lin (2013) และ Ferguson (2003) ได้เน้นย้ำว่าในห้องเรียนแบบสองภาษา การใช้ภาษาทั้งสองภาษาสลับกันนั้นไม่ได้เป็นเพียงการแปล แต่เป็นกระบวนการสร้างความหมายที่ซับซ้อน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม และสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ โดยทั่วไป การสลับรหัสภาษาในห้องเรียนสามารถจัดประเภทหน้าที่ได้เป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่ หน้าที่ด้านเนื้อหา (Referential Function) ใช้แปลคำศัพท์ อธิบายความหมาย หรืออธิบายแนวคิดที่ซับซ้อน หน้าที่ด้านการจัดการชั้นเรียน (Classroom Management Function) ใช้ควบคุมชั้นเรียน เปลี่ยนกิจกรรม หรือให้คำแนะนำเชิงปฏิบัติ และหน้าที่ด้านอารมณ์และปฏิสัมพันธ์ (Affective and Interpersonal Function) ใช้สร้างความใกล้ชิด สร้างแรงจูงใจ หรือผ่อนคลายบรรยากาศในชั้นเรียน โดยแนวคิดนี้สอดคล้องกับเป้าหมายของการสอนภาษาจีนในประเทศไทย ที่ต้องอาศัยการเชื่อมโยงอย่างยืดหยุ่นระหว่างภาษาจีนและภาษาไทย เพื่อสนับสนุนการเข้าใจเนื้อหาโดยไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทักษะภาษาจีน

ด้วยพื้นฐานทางทฤษฎีดังกล่าว งานวิจัยนี้ได้นำกรอบภาษาฐานและแนวคิดหน้าที่ของการสลับรหัสภาษามาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากวิดีโอการสอนภาษาจีน-ไทย โดยจะวิเคราะห์ทั้งประเภทของการสลับรหัสภาษา บริบทที่เกิดขึ้น และหน้าที่ของการใช้ภาษานั้น ๆ เพื่อสังเคราะห์รูปแบบการใช้ภาษาของครูผู้สอนภาษาจีนในบริบทของประเทศไทยอย่างเป็นระบบและลึกซึ้ง

5. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อศึกษารูปแบบ บริบท และหน้าที่ของการสลับรหัสภาษาของครูผู้สอนในกระบวนการจัดการเรียนการสอนภาษาจีน โดยใช้สื่อวีดิทัศน์การสอน HSK 1 (ภาษาจีน-ไทย) สำหรับผู้เรียนภาษาจีนระดับพื้นฐานเป็นข้อมูลหลัก จำนวน 42 คลิป ซึ่งบันทึกเนื้อหาของบทเรียนภาษาจีนทั้ง 15 บท รวมระยะเวลาทั้งหมด 507 นาที (8 ชั่วโมง 27 นาที 42 วินาที) โดยวิดีโอแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ประเภทหลัก ได้แก่

- 1) ส่วนการสอนเสียง (语音) รวมเวลา 1 ชั่วโมง
- 2) ส่วนคำศัพท์ใหม่ (生词) รวมเวลา 4 ชั่วโมง 2 นาที 9 วินาที
- 3) ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมหรือโน้ต (注释) รวมเวลา 2 ชั่วโมง 22 นาที 48 วินาที
- 4) ส่วนการสอนบทสนทนา/บทเรียน (课文) รวมเวลา 1 ชั่วโมง 2 นาที 45 วินาที

สื่อวีดิทัศน์การสอนเหล่านี้จัดทำโดยครูผู้สอนภาษาจีนชาวไทย ที่ใช้ทั้งภาษาจีนและภาษาไทยในการถ่ายทอด โดยเนื้อหาทั้งการสอนแบบตรงและแบบอธิบายประกอบ จากสื่อวีดิทัศน์การสอนทั้งหมด ผู้วิจัยจะเลือกคลิปทั้งหมดเพื่อวิเคราะห์แบบครอบคลุม โดยพิจารณาเฉพาะส่วนที่มีการพูดของครูผู้สอน ซึ่งมีการใช้ภาษาจีนและภาษาไทยสลับกัน โดยจะมุ่งเน้นช่วงที่มีการอธิบายศัพท์ คำอธิบายหลักภาษา และการจัดการบทเรียน ซึ่งเป็นช่วงที่มีแนวโน้มเกิดการสลับรหัสภาษาบ่อยครั้ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย แบบฟอร์มการถอดความบทพูดจากวิดีโอ โดยระบุภาษาจีน-ไทย และลำดับเวลา ตารางรหัสภาษา โดยจำแนกตามประเภท เช่น การสลับทั้งประโยค การสลับคำ การแทรกคำ บริบทของการใช้ เช่น อธิบายศัพท์ สร้างปฏิสัมพันธ์ ย้ำความเข้าใจ และหน้าที่ของการสื่อสาร เช่น ด้านเนื้อหา ด้านการจัดการ ด้านอารมณ์ ผู้วิจัยจะดำเนินการถอดความ บทพูดของครูจากวิดีโอทั้งหมด โดยแยกการใช้ภาษาจีนและภาษาไทยอย่างชัดเจน จากนั้นจะนำข้อมูลเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพใน 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การระบุและจัดหมวดหมู่ การสลับรหัสภาษาที่ปรากฏในแต่ละคลิปการวิเคราะห์บริบท ที่เกิดการสลับรหัสภาษาและหน้าที่ของแต่ละเหตุการณ์ทางภาษา การสังเคราะห์รูปแบบ และแนวโน้มการใช้การสลับรหัสภาษาของครูผู้สอนในเชิงกลยุทธ์

6. ผลการวิจัย

6.1 ประเภทของการสลับรหัสภาษา

จากการศึกษาและวิเคราะห์การสลับรหัสภาษาในสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาจีนจำนวน 42 คลิป พบว่า ในสื่อวีดิทัศน์การสอนเหล่านี้ปรากฏการสลับรหัสภาษาทั้ง 3 ประเภท คือ การสลับรหัสภาษาภายในประโยค (Intra-sentential switching) การสลับรหัสภาษาระหว่างประโยค (Inter-sentential switching) และการสลับรหัสภาษาโดยแทรกคำหรือวลีภายในประโยค (Tag switching)

6.1.1 การสลับรหัสภาษาภายในประโยค (Inter-sentential switching)

การสลับรหัสภาษาภายในประโยค คือ การที่ผู้พูดใช้สองภาษาสลับกันภายในอนุประโยคหรือประโยคเดียวกัน ซึ่งในสื่อวีดิทัศน์การสอนที่นำมาวิจัยโดยส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบที่ครูผู้สอนนำคำหรือวลีภาษาจีนแทรกในประโยคภาษาไทย ส่วนการสลับใช้คำหรือวลีภาษาไทยแทรกในประโยคภาษาจีนปรากฏไม่มากนัก เนื่องจากเป็นสื่อวีดิทัศน์สำหรับการสอนภาษาจีนขั้นพื้นฐาน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่าง 1 ถ้าจะบอกว่ามีใครบ้าง เราก็สามารถพูดต่อได้เลยว่า 有 ตามด้วยสมาชิกในครอบครัว

ตัวอย่างข้างต้น ครูผู้สอนนำภาษาจีนคำว่า“有”แทรกไว้ในประโยคภาษาไทย ซึ่งเป็นตัวอย่างการสลับรหัสภาษาภายในประโยคที่เด่นชัด ทั้งนี้ หากวิเคราะห์ตามทฤษฎี MLF (Matrix Language Frame) จะเห็นได้ว่า ภาษาฐาน (Matrix Language หรือ ML) คือ ภาษาไทย และ ภาษาที่แทรก (Embedded Language หรือ EL) คือ ภาษาจีน คำว่า“有”เป็นคำกริยาภาษาจีนที่ถูกแทรกเข้ามาในตำแหน่งภายหลังคำว่า“ว่า” ซึ่งเป็นการนำเสนอคำศัพท์เป้าหมายของการสอน จะสังเกตเห็นว่าครูผู้สอนสลับกลับไปใช้ภาษาไทยเพื่ออธิบายวิธีการใช้คำดังกล่าว

ตัวอย่าง 2 ตัว h คือ 声母 พยัญชนะ และตรงนี้ ao คือ 韵母 สระ

ตัวอย่าง 2 เป็นตัวอย่างประโยคการสลับรหัสภาษาภายในประโยคที่ซับซ้อนขึ้นมา ในประโยคนี้ ครูผู้สอนใช้โครงสร้างประโยคและไวยากรณ์ของภาษาไทยในการอธิบาย ดังนั้นภาษาฐาน (ML) ของประโยคคือ ภาษาไทย และมีการแทรกคำศัพท์เชิงภาษาศาสตร์ภาษาจีน “声母” และ “韵母” (EL) อยู่ภายในประโยคเดียวกัน หากสังเกตข้อความอย่างละเอียด จะเห็นว่า เมื่อมีการสลับเป็นภาษาจีน “声母” จะสลับกลับมาเป็นภาษาไทย “พยัญชนะ” เพื่อแปลความหมายของคำภาษาจีนดังกล่าวโดยทันที ครูผู้สอนใช้รูปแบบการสลับรหัสภาษาเช่นนี้ซ้ำอีกครั้งในประโยคเดียวกัน เมื่อสลับเป็นภาษาจีนคำว่า “韵母” ก็แปลด้วยภาษาไทย “สระ” จึงเกิดเป็นรูปแบบการสลับรหัสภาษาภายในประโยคเพื่อแปลความ หากมองในมิติด้านการสอน การใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักในการอธิบายทำให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายได้โดยตรง ซึ่งการที่ครูผู้สอนเลือกคงคำศัพท์เฉพาะภาษาจีนไว้เพื่อให้ให้นักเรียนจดจำคำศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการเรียนพินอิน

ตัวอย่าง 3 我想 想做什么 ฉันอยาก 买一些中国茶

ตัวอย่าง 3 เป็นตัวอย่างประโยคที่หากดูผิวเผินแล้วเหมือนจะเป็นการสลับรหัสภาษาภายในประโยคที่มีภาษาจีนเป็นภาษาฐาน แต่หากวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งแล้ว ตัวอย่างนี้ประกอบไปด้วย 2 ส่วน ส่วนที่ 1 “我想 想做什么” ส่วนนี้ถือว่าเป็นประโยคที่สมบูรณ์แล้ว ส่วนที่ 2 “ฉันอยาก 买一些中国茶” ครูผู้สอนสลับใช้ภาษาไทย “ฉันอยาก” ระหว่างส่วนที่ 1 และส่วนที่ 2 ปรากฏการสลับรหัสภาษาซึ่งสามารถจำแนกเป็นประเภทการสลับรหัสภาษาระหว่างประโยค สำหรับการสลับรหัสภาษาภายในประโยคปรากฏในส่วนที่ 2 โดยครูผู้สอนใช้ภาษาไทยขึ้นต้นประโยค “ฉันอยาก” และสลับเป็นการอ่านตัวอย่างภาษาจีน “买一些中国茶” หากวิเคราะห์ตามโครงสร้างภาษาไทย (SVO) “买一些中国茶” จะทำหน้าที่เป็นกรรมของประโยคดังกล่าว ดังนั้นการสลับรหัสภาษาในส่วนที่ 2 จะมีภาษาไทยเป็นภาษาฐานและภาษาจีนเป็นภาษาที่แทรก ดังนั้นตัวอย่าง 3 เป็นการสลับรหัสภาษาแบบผสมที่รวมทั้งการสลับรหัสภาษาภายในประโยคและการสลับรหัสภาษาระหว่างประโยคเข้าไว้ด้วยกัน

จากการวิเคราะห์ตัวอย่างทั้งสาม พบว่า การสลับรหัสภาษาภายในประโยคในสื่อวีดิทัศน์การสอนภาษาจีนสำหรับผู้เรียนชาวไทยมีความหลากหลายและซับซ้อน การสลับรหัสภาษาลักษณะนี้ปรากฏเด่นชัดในรูปแบบที่ครูผู้สอนใช้ภาษาไทยเป็นภาษาฐาน (ML) และแทรกคำหรือวลีภาษาจีน (EL) เข้ามาในตำแหน่งที่มีความหมายสำคัญเชิงการเรียนการสอน เช่น คำศัพท์พื้นฐาน คำศัพท์เชิงภาษาศาสตร์ หรือโครงสร้างทาง

ไวยากรณ์ การใช้กลยุทธ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของภาษาไทยในฐานะเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้ อีกทั้งยังสะท้อนว่าภาษาไทยทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนที่ช่วยลดความซับซ้อนของการเรียนรู้และทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความหมายจากภาษาที่คุ้นเคยสู่ภาษาเป้าหมายได้อย่างราบรื่น การสลับรหัสภาษาในสื่อวีดิทัศน์การสอนภาษาจีนมิได้เป็นเพียงปรากฏการณ์ทางภาษาเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นกลยุทธ์ทางการสอนที่สำคัญ

6.1.2 การสลับรหัสภาษาระหว่างประโยค (Inter-sentential switching)

การสลับรหัสภาษาระหว่างประโยค หมายถึง การที่ผู้พูดใช้สองภาษาสลับกันในระดับประโยคหรืออนุประโยคที่สมบูรณ์ ซึ่งต่างจากการสลับรหัสภายในประโยคที่เกิดขึ้นในระดับคำหรือวลี โดยในสื่อวีดิทัศน์การสอนที่นำมาวิเคราะห์ พบว่าครูผู้สอนมักใช้ประโยคภาษาจีนที่สมบูรณ์ในการแนะนำคำศัพท์หรือประโยคตัวอย่าง ก่อนจะสลับเป็นภาษาไทยเพื่อแปลความหมายหรือขยายความเพิ่มเติม ลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่าภาษาจีนทำหน้าที่เป็นภาษาเป้าหมาย ในขณะที่ภาษาไทยทำหน้าที่เป็นภาษาที่เสริมต่อความรู้ (scaffolding) เพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจความหมายได้อย่างชัดเจน

ตัวอย่าง 4 欢迎大家老上第五课 ยินดีต้อนรับทุกคนมาเรียนในส่วนของบทที่ 5 กัน

ตัวอย่างข้างต้น ครูผู้สอนเริ่มต้นในการนำเข้าสู่บทเรียนด้วยภาษาจีนโดยใช้ประโยคที่สมบูรณ์ จากนั้นจึงสลับเป็นภาษาไทยเพื่อแปลความหมาย ขณะเดียวกันก็เป็นการสื่อสารกับผู้เรียน เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนภาษาจีนและตามด้วยภาษาไทยเพื่อแสดงความเป็นมิตรและเชื่อมโยงกับผู้เรียน

ตัวอย่าง 5 我是学生 ฉันทือนักเรียน 学生 นักเรียน

ตัวอย่างนี้เป็นการสลับรหัสภาษาระหว่างประโยคที่เห็นได้อย่างชัดเจน โดยครูผู้สอนเริ่มต้นด้วยประโยคภาษาจีนที่สมบูรณ์ “我是学生” ซึ่งแสดงโครงสร้างพื้นฐานของประโยคภาษาจีนในรูปแบบ “ประธาน + 是 + กรรม” จากนั้นสลับมาใช้ภาษาไทย “ฉันทือนักเรียน” เพื่ออธิบายความหมายตรงตัว ทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้ทันที หลังจากนั้นครูยังกล่าวซ้ำคำศัพท์สำคัญ “学生” และ “นักเรียน” เพื่อเน้นย้ำความหมายและสร้างการเชื่อมโยงระหว่างสองภาษา

ตัวอย่าง 6 第二个生词就是妈妈，大家跟我读 “妈妈” ตรงนี้อ่าลิมนะครับ ตัวแรกคือเสียงหนึ่ง แต่ว่าพยางค์สองเป็นเสียงเบา 妈妈 อีกครั้งนะครับ 妈妈 妈妈

ตัวอย่าง 6 ครูใช้ประโยคภาษาจีนสมบูรณ์เพื่อแนะนำคำศัพท์ใหม่ “妈妈” และชักชวนให้นักเรียนอ่านออกเสียงตาม ต่อมาครูสลับมาใช้ประโยคภาษาไทยเพื่ออธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับวรรณยุกต์และการออกเสียงของคำ จากนั้นครูกลับมาใช้คำจีนอีกครั้ง “妈妈” เพื่อให้นักเรียนฝึกออกเสียง พร้อมกับเสริมด้วยภาษาไทย “อีกครั้งนะครับ” เพื่อช่วยสร้างบรรยากาศกระตุ้นให้นักเรียนร่วมมือในการฝึกซ้ำ จะเห็นได้ว่าตัวอย่างนี้ครูใช้ภาษาจีนในการสาธิตคำศัพท์ และสลับมาใช้ภาษาไทยเพื่ออธิบาย ก่อนกลับไปใช้ภาษาจีนอีกครั้งเพื่อฝึกออกเสียงซ้ำ

ตัวอย่าง 7 เราพูดว่าอะไรคะ 我现在 现在我 都可以说 พูดได้หมดเลย

ตัวอย่างนี้เป็นการสลับรหัสภาษาระหว่างประโยคที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างภาษาไทยและภาษาจีน โดยครูผู้สอนเริ่มต้นด้วยประโยคคำถามภาษาไทย “เราพูดว่าอะไรคะ” เพื่อเปิดประเด็นและดึงความสนใจของผู้เรียน จากนั้นสลับมาใช้ภาษาจีน “我现在 现在我 都可以说” ซึ่งเป็นประโยคสมบูรณ์ที่แสดงให้เห็นวิธีการจัดลำดับคำได้หลายรูปแบบ “都可以说” เป็นการอธิบายว่าใช้ได้ทั้งสองรูปแบบด้วยภาษาจีน จากนั้นสรุปท้ายด้วยภาษาไทย “พูดได้หมดเลย” เพื่ออธิบายและยืนยันกับผู้เรียนว่ารูปแบบทั้งสองสามารถใช้ได้จริง ครูผู้สอนใช้กลวิธีนี้เพื่อกระตุ้นผู้เรียนด้วยคำถามภาษาแม่ แสดงตัวอย่างรูปแบบประโยคด้วยภาษาจีน และยืนยันด้วยภาษาไทยเพื่อสร้างความมั่นใจแก่ผู้เรียน การสลับรหัสภาษาเช่นนี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายได้อย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งตระหนักถึงความยืดหยุ่นของโครงสร้างภาษาจีน

จากการวิเคราะห์ตัวอย่างที่ 4-7 ข้างต้น จะเห็นได้ว่าการสลับรหัสภาษาระหว่างประโยคปรากฏในรูปแบบที่ครูผู้สอนใช้ประโยคภาษาจีนที่สมบูรณ์เพื่อแนะนำคำศัพท์ อธิบายโครงสร้าง หรือสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ก่อนจะสลับเป็นประโยคภาษาไทยที่สมบูรณ์อีกประโยคหนึ่งเพื่ออธิบายความหมาย เน้นย้ำรายละเอียด หรือสร้างความมั่นใจแก่ผู้เรียน การสลับลักษณะนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงการนำการสลับรหัสภาษามาใช้เป็นกลยุทธ์การสอนของครูผู้สอน

6.1.3 การสลับรหัสภาษาโดยแทรกคำหรือวลีภายในประโยค (Tag switching)

การสลับรหัสภาษาโดยแทรกคำหรือวลีภายในประโยคเป็นการสลับรหัสภาษาที่เกิดขึ้นในลักษณะการแทรกคำหรือวลีสั้น ๆ ของอีกภาษาหนึ่งเข้าไปในประโยคหลัก ซึ่งมักจะอยู่ในตำแหน่งของคำอุทาน คำลงท้าย คำเชื่อม หรือคำที่ใช้เป็นกลยุทธ์ทางการสื่อสารเพื่อเสริมอารมณ์ บรรยากาศ หรือเพื่อสร้างความใกล้ชิดกับผู้เรียน ลักษณะเช่นนี้ไม่ถึงขั้นเป็นโครงสร้างประโยคสมบูรณ์เหมือนการสลับรหัสภาษาภายในประโยคหรือระหว่างประโยค แต่เป็นการใช้ “ชิ้นส่วนทางภาษา” ที่ทำให้การสื่อสารราบรื่นและเป็นธรรมชาติยิ่งขึ้น

ตัวอย่าง 8 好，下一个部分就是生词部分 อ่า ในส่วนต่อมาก็จะเป็นส่วนของคำศัพท์ใหม่

ประโยคนี้ครูผู้สอนใช้ภาษาจีน “好，下一个部分就是生词部分” เพื่อเริ่มต้นอธิบายหัวข้อใหม่ และสอดแทรกคำภาษาไทย “อ่า ในส่วนต่อมาก็จะเป็นส่วนของคำศัพท์ใหม่นะคะ” โดยคำว่า “อ่า” ทำหน้าที่เป็นดัชนีปริจเฉท (discourse marker) ที่ทำหน้าที่เชื่อมการสื่อสารให้เป็นธรรมชาติ ถูกสอดแทรกทันทีหลังข้อความจีน เพื่อเว้นจังหวะหรือถ่วงจังหวะในการพูดและเป็นสัญญาณการเปลี่ยนภาษาเพราะเกิดทันทีหลังภาษาจีน จากลักษณะการแทรกของ “อ่า” ในตัวอย่าง 8 เป็นการแทรกคำที่ไม่บูรณาการเชิงไวยากรณ์ เพราะไม่มีการเปลี่ยนโครงสร้างประโยคหลักและไม่มีการผสมผสานรูปคำ จึงจัดเป็นการสลับรหัสภาษาโดยแทรกคำหรือวลีภายในประโยค

ตัวอย่าง 9 你家 นะครับ 你家在哪儿 นะครับ

ตัวอย่างนี้ครูเริ่มด้วยภาษาจีน “你家” จากนั้นสอดแทรกคำไทยสั้น ๆ “นะครับ” เพื่อทำให้บรรยากาศการเรียนการสอนเป็นมิตรและกระตุ้นให้ผู้เรียนตอบสนองต่อการสอน และยังมีการเสริมคำว่า “นะครับ” ไว้ท้ายประโยคเพื่อเสริมความสุภาพ การใช้ “นะครับ” ในลักษณะนี้ถือเป็นการสลับรหัสภาษา

แบบการสลับรหัสภาษาโดยแทรกคำหรือวลีภายในประโยค เพราะเป็นเพียงวลีสั้น ๆ ที่ไม่ได้เปลี่ยนโครงสร้างหลักของประโยคภาษาจีน ยังคงรูปแบบไวยากรณ์ภาษาจีนไว้ครบถ้วน ขณะที่ภาษาไทยเป็นเสริมเชิงวัจนปฏิบัติ เพื่อเป็นสัญญาณบอกจังหวะให้ผู้เรียนรับรู้ว่านี่คือจังหวะถาม-ตอบ ในส่วนของการซ้ำภาษาจีน “你家” เป็นการกำหนดเป้าหมายสิ่งที่จะสอนหรืออธิบายแล้วค่อยขยายความเป็นประโยคคำถามเต็มในประโยคถัดมา “你家在哪儿”

ตัวอย่าง 10 ครูภาษาจีนของฉัน ของฉัน 我的 ใช่มั้ยคะ 我的汉语老师 ใช่มั้ยคะ

ในกรณีนี้ครูผู้สอนเริ่มจากการอธิบายเป็นภาษาไทย “ครูภาษาจีนของฉัน” แล้วแบ่งอธิบายส่วนของกลุ่มคำ “ของฉัน” ก่อนจะสลับไปแปลเป็นภาษาจีน “我的” จากนั้นครูผู้สอนเติมส่วนวลีภาษาไทย “ใช่มั้ยคะ” ต่อท้ายเพื่อยืนยันและตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียน และต่อมาครูกล่าววลีจีนเต็มรูป “我的汉语老师” และปิดท้ายด้วย “ใช่มั้ยคะ” อีกครั้ง วลีดังกล่าวไม่ได้กระทบโครงสร้างของประโยคหลัก แต่เป็นกลวิธีให้ผู้เรียนยืนยันความเข้าใจและทำให้ผู้เรียนรู้สึกเป็นส่วนร่วม ทำหน้าที่กำกับจังหวะและกระตุ้นการตอบสนอง ลักษณะการใช้ซ้ำทำให้เห็นบทบาทชัดเจนยิ่งขึ้น คือ การเชื่อมระหว่างการสอนเนื้อหากับการสื่อสารเพื่อตรวจสอบความเข้าใจเป็นการเสริมทางวัจนปฏิบัติ

จากการวิเคราะห์ตัวอย่าง 8-10 จะเห็นได้ว่า การสลับรหัสภาษาโดยแทรกคำหรือวลีสั้น ๆ เป็นกลยุทธ์สำคัญที่ครูผู้สอนใช้ในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนแก่ผู้เรียนชาวไทย ลักษณะดังกล่าวไม่ได้มุ่งเน้นการสร้างโครงสร้างไวยากรณ์ใหม่ แต่เป็นการใช้ชิ้นส่วนทางภาษาที่ทำหน้าที่เสริมทางวัจนปฏิบัติ เพื่อควบคุมจังหวะการสื่อสาร และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นกันเอง เสริมสร้างความราบรื่นของการสื่อสาร เชื่อมโยงการเรียนรู้กับการโต้ตอบทางสังคม และช่วยให้นักเรียนเข้าใจความหมายของคำศัพท์หรือโครงสร้างเป้าหมายได้ง่ายขึ้น การใช้กลยุทธ์นี้จึงสะท้อนให้เห็นว่า แม้ภาษาไทยจะไม่ได้เป็นศูนย์กลางของบทเรียน แต่ก็ยังคงมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการเรียนรู้ภาษาจีนและเสริมสร้างบรรยากาศในการเรียน

ในการศึกษาประเภทของการสลับรหัสภาษาในสื่อการเรียนการสอนภาษาจีนปรากฏการสลับรหัสภาษา ทั้ง 3 รูปแบบ แสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนเลือกใช้ภาษาไทยและภาษาจีนอย่างมีกลยุทธ์ตามสถานการณ์ ไม่ว่าจะเป็นการเน้นย้ำคำศัพท์ การแปลความหมาย การตรวจสอบความเข้าใจ หรือการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน การสลับรหัสภาษาจึงไม่ได้เป็นเพียงปรากฏการณ์ทางภาษาศาสตร์ แต่ยังสะท้อนบทบาทของครูผู้สอนในการใช้ภาษาไทยเป็นการเสริมต่อความรู้ควบคู่กับภาษาจีนในฐานะภาษาเป้าหมาย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และเพิ่มประสิทธิภาพของการสอนภาษาจีนในบริบทไทย

6.2 หน้าที่ของการสลับรหัสภาษา

การสลับรหัสภาษาที่ปรากฏในสื่อวีดิทัศน์การสอนภาษาจีนสำหรับผู้เรียนชาวไทย มิได้มีบทบาทเพียงแคในเชิงภาษาศาสตร์เท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงกลยุทธ์ทางการสอนและการสื่อสารเชิงวัจนปฏิบัติที่ครูผู้สอนนำมาใช้เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ การวิเคราะห์หน้าที่ของการสลับรหัสภาษาสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 มิติ ได้แก่ หน้าที่ด้านการสอน หน้าที่ด้านอภิปรัชญา และหน้าที่ด้านการสื่อสาร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

6.2.1 หน้าที่ด้านการสอน (Pedagogical Functions)

การสลับรหัสภาษาทำหน้าที่เป็นกลยุทธ์สำคัญของครูผู้สอนภาษาที่สองในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งครอบคลุมหลายแง่มุม ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 หน้าที่ด้านการสอนของการสลับรหัสภาษาในสื่อวีดิทัศน์การสอนภาษาจีน

หน้าที่	ลักษณะการใช้	บทบาท	ตัวอย่าง
การอธิบาย	ใช้ภาษาไทยเพื่ออธิบายคำศัพท์หรือโครงสร้างภาษาจีน	ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจศัพท์หรือโครงสร้างได้ชัดเจนโดยไม่ต้องตีความเอง	- ถ้าปฏิเสธง่าย ๆ เลย วาง 不 ไว้หน้า 是 - ถ้า 星期 ตามด้วยตัวเลขตั้งแต่หนึ่งถึงหกจะหมายถึงวันจันทร์ อังคาร... - ลักษณะนามของโต๊ะ คือ 一张桌子 新 ขยาย 电脑 นะคะ 新电脑 คอมพิวเตอร์ตัวใหม่นั้นเอง
การแปลความหมาย	นำเสนอคำศัพท์หรือประโยคภาษาจีน แล้วตามด้วยคำแปลโดยตรงภาษาไทย	เชื่อมโยงคำศัพท์จีนกับภาษาแม่ของผู้เรียนโดยตรง ทำให้เข้าใจทันที	- 你是谁 คุณคือใคร - คำว่า 今天 แปลว่า วันนี้ - 爸爸 คุณพ่อ 妈妈 คุณแม่ 和我 รวมถึงตัวฉัน
การเน้นย้ำ	การสลับรหัสภาษาสามารถทำหน้าที่เน้นย้ำคำศัพท์หรือโครงสร้างสำคัญ	เสริมความจำและทำให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างคำจีนกับคำไทยอย่างชัดเจน	- 大家跟我读 “家” “家” นะครับ เป็นคำนาม หรือว่า 名词 - 量词 คือ คำลักษณนาม ไข่ม้อยคะ 量词 - 吃饭前 ทำอะไรเอ่ย 请洗手 ให้ทำอะไรเอ่ย ล้างมือ
การยกตัวอย่าง	อธิบายด้วยภาษาไทยและสลับรหัสภาษาเพื่อยกตัวอย่างคำหรือประโยคจีนด้วยภาษาจีน	ทำให้ผู้เรียนเห็นการใช้จริงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้	- เช่น 写 เราสามารถพูดได้ว่าเขียนอะไรบ้าง เช่น 写汉字 - 比如说 “汉字” 字 ตัวเดียวก็หมายถึงอักษรได้ - คำว่า 会 ใช้ใน 你会说汉语吗? หมายถึง คุณพูดภาษาจีนได้ไหม - อย่างเช่นเราบอกว่า 两天前 สองวันก่อน
การเสริมต่อความรู้ (scaffolding)	ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาฐาน แล้วสอดแทรกคำเป้าหมายภาษาจีนเพื่อขยายความ	ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความแตกต่างระหว่างการใช้คำและกฎไวยากรณ์	- 几岁 ใช้ถามอายุ แต่ 多大 ก็ใช้ถามอายุได้เหมือนกัน ต่างกันที่ระดับการใช้ - 声调 ภาษาจีนมี 4 เสียง และยังมี 轻声 หรือเสียงเบาด้วย - 天气 คือสภาพอากาศ คำถามว่า 怎么样 เราจะตอบว่ายังได้บ้าง 很热 很冷
การตรวจสอบความเข้าใจ	เพิ่มวลีหรือคำถามภาษาไทยสั้น ๆ ต่อท้ายภาษาจีน	ตรวจสอบความเข้าใจกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและติดตาม	- 你家有几口人 เข้าใจมั๊ยครับ - 读 มีความหมายว่า อ่าน 读书 อ่านอะไรครับ อ่านหนังสือ - 我们今天学的生词有九个生词 ไข่ม้อยคะ
การจัดลำดับเนื้อหาและโครงสร้างบทเรียน	ใช้การสลับรหัสภาษาเพื่อบอกขั้นตอนการเรียน	ทำให้ผู้เรียนติดตามโครงสร้างบทเรียนได้ง่ายไม่หลงประเด็น	- กลับมาพบกับในส่วนของ 注释 นะคะ - 好, 拼音内容的下一份部分是 隔音符号 ครับ ส่วนต่อมาก็คือส่วนของพินอินที่เป็น 隔音符号 - 首先我们一起看生词 อ่า เรามาดูคำศัพท์กันก่อน
การสลับคำเฉพาะทาง	เลือกใช้ศัพท์เฉพาะทางภาษาจีน โดยตรง	ทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญศัพท์เฉพาะ	- ต่อไปเป็นเรื่อง 三声变调 สามเสียงติดกันจะเปลี่ยนเสียง - 会就是能愿动词 ในภาษาจีนเรียกกันว่า 能愿动词

หน้าที่	ลักษณะการใช้	บทบาท	ตัวอย่าง
	ในขณะที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาฐาน	ทางและเป็นการสร้างความคุ้นเคย	• 什么 คืออะไรเอ่ย คือ 疑问代词 เป็นสรรพนามคำถาม

จากการวิเคราะห์และยกตัวอย่างในตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าการสลับรหัสภาษามีบทบาทสำคัญในเชิงกลยุทธ์การสอน โดยครูผู้สอนเลือกใช้ภาษาไทยและภาษาจีนในสัดส่วนและลักษณะที่แตกต่างกันไปตามเป้าหมายของกิจกรรมการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการอธิบาย การแปลความหมาย การเน้นย้ำ การยกตัวอย่าง การเสริมต่อความรู้ การตรวจสอบความเข้าใจ หรือการจัดลำดับเนื้อหาและโครงสร้างบทเรียน ล้วนแสดงให้เห็นถึงการใช้ภาษาที่มีแบบแผนและตั้งใจ เพื่อให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่นและช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจภาษาจีนได้อย่างเป็นระบบและลดความซับซ้อนในการเรียนรู้ การสลับรหัสภาษาจึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงระหว่างภาษาที่สองและภาษาแม่ได้อย่างราบรื่น

6.2.2 หน้าที่ด้านอภิภาษาศาสตร์ (Metalinguistic Functions)

การสลับรหัสภาษายังสะท้อนถึงบทบาทด้านอภิภาษาศาสตร์ที่ครูผู้สอนใช้เพื่อทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงรูปแบบและระบบของภาษา ดังปรากฏในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 หน้าที่ด้านอภิภาษาศาสตร์ของการสลับรหัสภาษาในสื่อวีดิทัศน์การสอนภาษาจีน

หน้าที่	ลักษณะการใช้	บทบาท	ตัวอย่าง
การประเมิน	สลับภาษาเพื่อแสดงความเห็นหรือเพื่อบ่งชี้ความสำคัญ	ชี้ให้ผู้เรียนเห็นความยาก-ง่าย และจุดที่ควรเน้น	• 拼音这一部分比较难 ต้องตั้งใจฟังนะครับ • 这个语法点很重要 สำคัญมากเลยนะคะ • มันเป็นแพทเทิร์นที่สำคัญของบทนี้ 请大家注意 ด้วย
การเปรียบเทียบ	สลับภาษาจีนกับไทยเพื่อแสดงความแตกต่าง	ช่วยให้ผู้เรียนไม่สับสนการใช้คำ	• 今天 หมายถึงวันนี้ แต่ 明天 หมายถึงวันพรุ่งนี้ • 几岁 ใช้ถามอายุของเด็ก แต่ 多大 ใช้ถามกลุ่มคนที่อายุคนเกิน 10ขึ้นไป • 了 จะเอาวางไว้ท้ายประโยค 了 เหมือนกันกับคำว่า แล้ว เลย
การชี้ให้ตระหนักโครงสร้าง	สลับใช้สองภาษาเพื่อให้ผู้เรียนเห็นลำดับการเรียงกันของคำหรือโครงสร้าง	ทำให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างรูปคำกับการใช้ และเห็นโครงสร้างสองภาษาควบคู่กัน	• 哪本书 哪 ไหน 书 แปลว่า หนังสือ 本 คือ ลักษณะนาม แปลว่า เล่ม อ้า ไหน เล่ม หนังสือ ก็คือหนังสือเล่มไหน • 有几口人 ตรงนี้เราจะต้องแปลก่อน 人 ก็คือ คน ส่วน 几口 ก็คือ กี่ 口 ก็คือลักษณะนามของคน มีความหมายว่ากี่คน

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่าการสลับรหัสภาษาในเชิงอภิภาษาศาสตร์มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความตระหนักทางภาษาของผู้เรียน ครูผู้สอนใช้การประเมินเพื่อชี้ให้เห็นความยากง่ายหรือความสำคัญของประเด็นที่จะเรียน ใช้การเปรียบเทียบเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความแตกต่างระหว่างภาษาจีนและภาษาไทย และใช้การชี้ให้ตระหนักเพื่อให้ผู้เรียนสนใจในรูปคำและโครงสร้างที่สำคัญ การสลับรหัสภาษาลักษณะนี้ ช่วยให้ผู้เรียนไม่เพียงเข้าใจความหมาย แต่ยังมองเห็นระบบภาษาจีนในเชิงโครงสร้าง และเปรียบเทียบกับภาษาแม่ของตน จึงถือว่าเป็นกลยุทธ์ที่ช่วยผลักดันการพัฒนาการเรียนรู้ภาษาจีนในระยะยาว

6.2.1 หน้าที่ด้านการสื่อสาร (Communicative Functions)

ในเชิงวัจนปฏิบัติ การสลับรหัสภาษามีบทบาทสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน และต่อบรรยากาศในชั้นเรียน ดังปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 หน้าที่ด้านการสื่อสารของการสลับรหัสภาษาในสื่อวีดิทัศน์การสอนภาษาจีน

หน้าที่	ลักษณะการใช้	บทบาท	ตัวอย่าง
การให้กำลังใจ	สลับรหัสภาษาเพื่อสร้างกำลังใจและความมั่นใจให้แก่ผู้เรียน	เป็นการเสริมแรงทางบวกให้แก่ผู้เรียน	- 大家一起读 “点” พร้อมกันเลยนะครับ อ่า ดีมากครับ - ถ้าหนูรู้สึกจำไม่ได้ว่าใส่ 声调 ตรงไหน ก็ให้ดูรูปปากอันไหนอ้าปากกว้างกว่าใส่ตรงนั้น 对 ทุกคนทำได้แน่นอนค่ะ
การเชื่อมโยงเนื้อหา	ใช้ภาษาไทยเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมหรือสถานการณ์ใกล้เคียง	เชื่อมโยงเนื้อหาเกี่ยวกับบริบทใกล้ตัวผู้เรียน	- 泰国 泰 แปลว่า ไทย 泰国 ประเทศไทย 泰国 ใส่ 人 เข้าไป คน นะคะ รวมกัน แปลว่า คนไทย - 张先生 คนจีนจะเรียกแซ่ก่อน คนไทยก็จะเรียก คุณจางคะ
การสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นมิตร	ใช้คำสุภาพหรือคำไทยแทรก	ลดระยะห่างระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน ทำให้รู้สึกอบอุ่น	- 新 ขยาย 电脑 นะคะ 新电脑 คอมพิวเตอร์ตัวใหม่นั่นเอง - นี่นะครับ ก็จะเป็นบทบาท 功能 ของเจ้าตัว comma - 三个苹果 ลักษณะนามของ 苹果 คือ น่อง 个 นะคะ
การดึงความสนใจ	ใช้คำไทยเป็นดัชนีปริเฉท	สร้างจังหวะและเรียกความสนใจผู้เรียน	- 好，同学们我们一起看课文 อ้า เรามาดูตัว 课文 ด้วยกันนะคะ - เรามาดูคำว่า 多 กันก่อนเลย
การทำให้บรรยากาศคล่องตัว	สลับรหัสภาษาอย่างเป็นธรรมชาติ	ทำให้บรรยากาศไม่เคร่งเครียด กระตุ้นการมีส่วนร่วม	- 我买了一点儿苹果 โปะเซะ เข้าสู่ตราเลย verb 了 จำนวนกรรม - แล้วถ้าอยากถามละครับว่า อ่านอะไร ทุกคน 怎么说 ดึกตอก ดึกตอก ดึกตอก อ้า 读什么

ในส่วนของตารางที่ 3 พบว่า การสลับรหัสภาษาในมิติการสื่อสารมิได้ทำหน้าที่เชิงอธิบายเนื้อหาเพียงอย่างเดียว แต่ยังมียุทธศาสตร์สำคัญในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตรต่อผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนภาษาจีนผ่านสื่อวีดิทัศน์นั้น มีลักษณะแตกต่างจากการสอนในชั้นเรียนจริง เนื่องจากครูผู้สอนไม่จำเป็นต้องใช้การสลับรหัสภาษาเพื่อควบคุมบรรยากาศในห้องเรียน แต่ทว่าการเรียนการสอนผ่านสื่อวีดิทัศน์ที่ไม่สามารถมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับผู้เรียนได้ การดึงดูความสนใจและการสร้างแรงจูงใจจึงเป็นความท้าทายที่สำคัญของครูผู้สอน การสลับรหัสภาษามีบทบาทในการเติมเต็มข้อจำกัดดังกล่าว โดยครูผู้สอนมักใช้ภาษาไทยเพื่อเสริมสร้างกำลังใจ กระตุ้นการตอบสนอง อธิบายเนื้อหาที่เชื่อมโยงกับบริบทใกล้ตัว และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน นอกจากนี้ การสอดแทรกคำไทยสั้น ๆ ในฐานะเครื่องหมายวัจนปฏิบัติ ยังช่วยดึงความสนใจและลดความตึงเครียดในระหว่างการเรียนรู้ การเลือกใช้ยุทธศาสตร์การสลับรหัสภาษาในลักษณะนี้ทำให้การเรียนรู้ภาษาจีนผ่านสื่อวีดิทัศน์กลายเป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับความรู้ ขณะเดียวกันก็รู้สึกผ่อนคลายและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมมากขึ้น

จากการวิเคราะห์ทั้งสามด้าน ได้แก่ หน้าที่ด้านการสอน หน้าที่ด้านอภิภาษาศาสตร์ และ หน้าที่ด้านการสื่อสาร สามารถสรุปได้ว่า การสลับรหัสภาษาในสื่อวีดิทัศน์การเรียนการสอนภาษาจีนสำหรับผู้เรียนชาว

ไทยทำหน้าที่เป็นมากกว่าการใช้ภาษาไทยควบคู่กับภาษาจีนเพื่อความเข้าใจ แต่ยังสะท้อนถึงกลยุทธ์การสอน และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยในมิติการสอน ครูผู้สอนใช้ภาษาไทยเพื่ออธิบาย แปล ความหมาย เน้นย้ำ และตรวจสอบความเข้าใจ ขณะที่ภาษาจีนยังคงทำหน้าที่เป็นภาษาปลายทางที่ผู้เรียนต้อง จดจำ ในมิติอภิภาษาศาสตร์ ครูผู้สอนอาศัยการสลับรหัสภาษาเพื่อประเมินระดับความยาก เปรียบเทียบระบบ ภาษา และกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงโครงสร้างภาษาจีนอย่างมีระบบ ส่วนในมิติการสื่อสาร ภาษาไทยถูกใช้ เป็นตัวกลางทางวัฒนธรรมในการให้กำลังใจ ดึงดูดความสนใจ และสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและมีชีวิตชีวา สะท้อนให้เห็นว่าการสลับรหัสภาษาเป็นกลยุทธ์การสอนที่ผสมผสานบทบาทของภาษาไทยและภาษาจีนในฐานะคู่ ภาษาที่ทำงานร่วมกัน เพื่อสนับสนุนทั้งการทำความเข้าใจ การตระหนักรู้ และการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของ ผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การสลับภาษาหนึ่งครั้งอาจมีได้มีหน้าที่เพียงประการเดียว แต่ สามารถทำหน้าที่ได้พร้อมกันหลายมิติ ขึ้นอยู่กับบริบทของการใช้ วัตถุประสงค์ของครูผู้สอน และระดับความ เข้าใจของผู้เรียนในขณะนั้น การตีความบทบาทของการสลับภาษาจึงจำเป็นต้องพิจารณาทั้งในเชิงหน้าที่และ บริบทควบคู่กัน อย่างเช่น “好，同学们我们一起看课文。啊，我们来看课文。我们一起看课文。” ส่วนของ การใช้คำว่า “啊” เป็นการสร้างจังหวะและเรียกความสนใจผู้เรียน แต่หากพิจารณาส่วนหลังที่ “我们来看课文” จะแสดงบทบาทในการทำให้ผู้เรียนติดตามโครงสร้างบทเรียนได้ง่าย ไม่หลงประเด็น

7. สรุปและอภิปรายผล

การสลับรหัสภาษาเป็นกลไกสำคัญทางภาษาศาสตร์ที่มักเกิดขึ้นในบริบทของการเรียนการสอนภาษาที่ สอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทย ซึ่งมีการใช้ภาษาจีนและภาษาไทย ควบคู่กันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่าครูผู้สอนมีบทบาทเชิงรุกในการใช้ การสลับรหัส ภาษาเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การถ่ายทอดความรู้ และการสร้าง บรรยากาศการเรียนรู้ ทั้งนี้ รูปแบบของการสลับรหัสภาษาที่ปรากฏในสื่อวีดิทัศน์การสอน HSK1 สะท้อนบริบท ทางภาษาที่หลากหลาย เช่น การอธิบายศัพท์ การเน้นความเข้าใจ และการเชื่อมโยงแนวคิดระหว่างภาษาต้น ทางและภาษาปลายทาง

การอภิปรายผลในส่วนนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา พร้อมทั้ง เชื่อมโยงกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้ให้เห็นถึงบทบาท หน้าที่ และกลยุทธ์ของการสลับรหัสภาษาใน ฐานะเครื่องมือทางการสอน รวมถึงการตั้งคำถามถึงความเหมาะสมและข้อจำกัดของการใช้ภาษาสองภาษาใน ชั้นเรียนภาษาจีนในประเทศไทย อันจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการและการพัฒนานโยบายการสอน ภาษาจีนในบริบทพหุภาษาอย่างเหมาะสม

1. รูปแบบและประเภทของการสลับรหัสภาษาที่ครูผู้สอนใช้ในสื่อการสอนแบบสองภาษา

จากผลการวิเคราะห์สื่อวีดิทัศน์การสอน HSK1 พบว่าการสลับรหัสภาษาที่ปรากฏในสื่อวีดิทัศน์การ เรียนการสอนภาษาจีนที่ใช้ภาษาไทยร่วมด้วย มีความหลากหลายทั้งในเชิงรูปแบบและหน้าที่ทางการสื่อสาร รูปแบบการสลับรหัสภาษาที่พบมากที่สุด คือ การสลับระหว่างประโยค ซึ่งครูผู้สอนมักใช้เมื่ออธิบายคำศัพท์

ภาษาจีนเสร็จสิ้นแล้วจึงตามด้วยคำอธิบายเป็นภาษาไทย เช่น “你好吗? เธอสบายดีไหม” การใช้รูปแบบดังกล่าวช่วยสร้างความเข้าใจอย่างต่อเนื่องสำหรับผู้เรียนระดับต้น โดยไม่ขัดจังหวะโครงสร้างภาษา

นอกจากนี้ยังพบรูปแบบ การสลับภายในประโยค ซึ่งมักเกิดในประโยคที่ต้องการแทรกคำศัพท์หรือสำนวนที่ยังไม่สามารถแปลเป็นไทยได้ตรงตัว เช่น “我们去市场 干什么?” หรือ “老师 会教我们” ซึ่งสะท้อนถึงการใช้กลยุทธ์ทางภาษาที่มีความยืดหยุ่นสูงและสะท้อนความเป็นธรรมชาติของการใช้ภาษาสองภาษาในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเรียนการสอนภาษาจีนในบริบทของประเทศไทย

ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าการสลับรหัสภาษาในสื่อวีดิทัศน์การสอนภาษาจีนสำหรับผู้เรียนชาวไทยเป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่มีแบบแผนและมีหน้าที่เชิงกลยุทธ์อย่างชัดเจน ไม่ใช่เพียงการแปลหรือการใช้สองภาษาสลับกันอย่างสุ่ม แต่สอดคล้องกับกรอบแนวคิด “Matrix Language Frame Model” (Myers-Scotton, 1993; 1997) ซึ่งระบุว่าภาษาหลักทำหน้าที่ควบคุมโครงสร้างทางไวยากรณ์ของประโยค ขณะที่ภาษารองแทรกเข้ามาเพื่อเสริมความหมาย เน้นย้ำ หรือเชื่อมโยงแนวคิด ในกรณีนี้ ภาษาไทยทำหน้าที่เป็นภาษาฐานที่ครูผู้สอนใช้ในการสอน ส่วนภาษาจีนทำหน้าที่เป็นภาษาที่แทรก เพื่อเป็นเป้าหมายในการเรียนรู้ ยกตัวอย่างการสลับภาษาระหว่างจีน-ไทยในวิดีโอจึงมิได้เป็นเพียง “สื่อกลางทางภาษา” แต่เป็นกลไกการเรียนรู้ภาษาที่มีระบบรองรับอย่างชัดเจน

2. บริบทและหน้าที่ของการสลับรหัสภาษาในกระบวนการจัดการเรียนการสอน

จากการวิเคราะห์พบว่า การสลับรหัสภาษาในสื่อวีดิทัศน์การสอนภาษาจีนมีหน้าที่ทางการสื่อสารหลายประการที่เชื่อมโยงกับบริบทการเรียนรู้โดยตรง หน้าที่หลักที่พบ ได้แก่ (1) การอธิบายคำศัพท์ ซึ่งเป็นการใช้ภาษาไทยในการขยายความหรือแปลความหมายคำศัพท์จีน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและเชื่อมโยงได้ง่ายขึ้น เช่น การใช้ภาษาไทยเพื่ออธิบายคำว่า “老师” ว่าหมายถึง “ครู” และมีรากศัพท์มาจาก “老” ที่แปลว่า “เก่า” และ “师” ที่หมายถึง “ผู้เชี่ยวชาญ” (2) การควบคุมห้องเรียน เช่น “大家一起读 นะครับ” ซึ่งเป็นการใช้ภาษาจีนในการเรียกร้องความสนใจตามด้วยคำลงท้ายภาษาไทยเพื่อรักษาบรรยากาศการสื่อสารที่เป็นมิตร และ (3) การส่งเสริมความเข้าใจวัฒนธรรม เช่น การอธิบายความหมายของคำว่า “春节” โดยเสริมบริบทในภาษาไทยเกี่ยวกับเทศกาลตรุษจีนในสังคมไทย

หน้าที่เหล่านี้ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของภาษาไทยในฐานะภาษาสื่อกลางที่เสริมความเข้าใจในเนื้อหาภาษาจีน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้เรียนระดับเริ่มต้นที่ยังไม่มีพื้นฐานทางภาษาเพียงพอ การใช้รหัสสลับจึงไม่ใช่เพียงเทคนิคเชิงภาษาศาสตร์ แต่เป็นเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาและประสานองค์ประกอบต่าง ๆ ในกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การสลับรหัสภาษาในรูปแบบดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับหน้าที่ของ Gumperz (1982) ที่อธิบายว่าการสลับรหัสภาษาเป็นเครื่องมือเชิงปฏิสัมพันธ์ ซึ่งผู้พูดใช้เพื่อส่งสัญญาณการเปลี่ยนหัวข้อ เน้นสาร และสร้างความใกล้ชิดทางอารมณ์กับผู้ฟัง ตัวอย่างในสื่อวีดิทัศน์การสอนแสดงให้เห็นว่า ครูผู้สอนใช้การสลับภาษาเพื่อผ่อนคลายบรรยากาศและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นไปตามหน้าที่ที่ Ferguson (2003) กล่าวถึงว่าเป็นหัวใจสำคัญของการสลับรหัสภาษาในห้องเรียนแบบสองภาษา

3. กลยุทธ์การใช้ภาษาสองภาษาในฐานะเครื่องมือการสอน และความสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนรู้

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ครูผู้สอนมีแนวโน้มใช้กลยุทธ์การสลับรหัสภาษาที่หลากหลายและยืดหยุ่นตามลักษณะกิจกรรมการเรียนรู้ โดยในกิจกรรมที่เน้นความเข้าใจด้านความหมาย เช่น การเรียนคำศัพท์หรือบทสนทนาเบื้องต้น ครูผู้สอนจะใช้กลยุทธ์สลับรหัสภาษาเพื่อเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมของผู้เรียนผ่านการแปลศัพท์ อธิบาย และเปรียบเทียบ ในขณะที่กิจกรรมที่มุ่งฝึกการสื่อสารหรือบทสนทนาเต็มรูปแบบ ครูผู้สอนจะพยายามลดการใช้ภาษาไทยเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ภาษาจีนในบริบทจำลองอย่างเป็นธรรมชาติ นอกจากนี้ยังพบว่า ครูผู้สอนใช้สลับรหัสภาษาในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง โดยเฉพาะเมื่อต้องให้คำอธิบายที่ซับซ้อน หรือเมื่อต้องลดความเครียดในการเรียนภาษาใหม่ กลยุทธ์นี้จึงมีบทบาทในการสนับสนุนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนไทยในบริบทของการเรียนภาษาต่างประเทศ

ในเชิงการสอน ผลการสลับรหัสภาษาที่พบสอดคล้องกับแนวคิดของ Lin (2013) ที่มองว่าการสลับรหัสภาษาในห้องเรียนภาษาต่างประเทศเป็น “เครื่องมือเชิงกลยุทธ์ทางการสอน” มากกว่าจะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ ครูผู้สอนใช้ภาษาจีนเป็นภาษาหลักในการป้อนข้อมูลใหม่ และใช้ภาษาไทยเป็นการสนับสนุนอย่างมีกลยุทธ์ เพื่อขยายความ แปลคำศัพท์ และตรวจสอบความเข้าใจ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนระดับต้นสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างภาษาเดิมและภาษาที่เรียนรู้ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยสรุป การสลับรหัสภาษาในสื่อวีดิทัศน์การสอนภาษาจีน-ไทยทำหน้าที่ในสามระดับที่สัมพันธ์กัน ได้แก่ (1) เชิงการสอน เป็นเครื่องมือช่วยสร้างความเข้าใจและ scaffold ความรู้ใหม่ (2) เชิงอภิภาษาศาสตร์ เป็นกลไกให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้และเปรียบเทียบระบบภาษา (3) เชิงการสื่อสาร เป็นกลยุทธ์สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตรและมีส่วนร่วมปรากฏการณ์นี้สะท้อนมุมมองใหม่ของการสอนภาษาต่างประเทศในบริบทพหุภาษา ว่าการสลับรหัสภาษามีใช่เพียงการใช้ภาษาหลายภาษาผสมผสานกัน แต่เป็นยุทธวิธีทางการสื่อสารและการสอนที่มีโครงสร้างทางภาษาศาสตร์และบทบาททางสังคมรองรับอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มของภาษาศาสตร์ประยุกต์สมัยใหม่ที่มองการใช้หลายภาษาว่าเป็นส่วนเสริมมากกว่าข้อจำกัดทางภาษา

8. ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลการวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการสลับรหัสภาษาในกระบวนการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนแบบสองภาษานั้นมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมความเข้าใจของผู้เรียน โดยเฉพาะในระดับเริ่มต้นของการเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนยังมีความไม่มั่นใจในการใช้ภาษาจีนเป็นภาษาหลัก ดังนั้น ผู้จัดทำหลักสูตรและครูผู้สอนสามารถนำข้อมูลเชิงประจักษ์จากงานวิจัยในครั้งนี้ไปปรับใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญกับบริบทการใช้ภาษาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับระดับความสามารถของผู้เรียน รวมถึงสามารถ

เลือกใช้กลยุทธ์การสลับรหัสภาษาอย่างเป็นระบบและมีเป้าหมาย เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการด้านภาษาของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการหรือการพัฒนาองค์ความรู้ให้แก่ครูผู้สอนภาษาจีนในประเทศไทยเกี่ยวกับ “กลยุทธ์การใช้ภาษาสองภาษาในการจัดการเรียนรู้” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนแบบสองภาษา เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถวางแผนการสอนและออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ และสามารถลดความสับสนของผู้เรียนในกระบวนการเรียนรู้ได้

2) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์จากสื่อวีดิทัศน์การสอน HSK1 ซึ่งเป็นระดับเริ่มต้นของการเรียนภาษาจีน ดังนั้น ข้อค้นพบอาจยังไม่ครอบคลุมถึงลักษณะของการสลับรหัสภาษาในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งมีความซับซ้อนทางภาษาและเนื้อหามากยิ่งขึ้น โดยหากมีการทำวิจัยในอนาคตจึงควรขยายขอบเขตของการศึกษาไปยังสื่อการสอนในระดับ HSK ที่สูงขึ้น หรือสื่อการเรียนการสอนในระดับอื่น ๆ เช่น มัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการใช้ภาษาที่แตกต่างตามระดับของผู้เรียน อีกทั้งยังควรศึกษาผลกระทบของการสลับรหัสภาษาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในระยะยาว เช่น ความสามารถในการเข้าใจบทเรียน ความมั่นใจในการใช้ภาษาจีน และการพัฒนาเชิงทักษะทั้งด้านการฟัง พูด อ่าน เขียน นอกจากนี้ ควรมีการเปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนที่ใช้แนวทางการสลับรหัสภาษากับโรงเรียนที่เน้นการใช้ภาษาจีนเพียงภาษาเดียวในการสอนเพื่อประเมินความแตกต่างเชิงผลลัพธ์ และเพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในบริบทที่หลากหลายยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- Cai, M., Liu, Z., Liu, Y., Song, M., & Li, X. (2007). Code-switching: A new model of bilingual teaching. *Educational Research*, (9), 90–94. (in Chinese)
- Chen, L. (2004). A survey on code-switching by teachers majoring in English in classroom teaching. *Journal of PLA Foreign Languages University*, (5), 34–40. (in Chinese)
- Cheng, X. (2019). A sociocultural perspective and its methodology on classroom code-switching research. *Foreign Language Literature*, 35(2), 155–160. (in Chinese)
- Chuanmongkholjaroen, S., & Tayjasanant, C. (2020). Code-switching and attitude of teachers and students in Talented Program in a secondary school. *KKU Research Journal (Graduate Studies) Humanities and Social Sciences*, 8(1), 103–115. (in Thai)
- Darachai, W., & Prasitratsin, A. (2018). Thai–Teochew code-switching functions in the speech of the Chinese Thai in Yaowarat community. *Sripatum Review of Humanities and Social Sciences*, 14(1), 73–83. (in Thai)
- Ferguson, G. (2003). Classroom code-switching in post-colonial contexts: Functions, attitudes and policies. *AILA Review*, 16(1), 38–51. <https://doi.org/10.1075/aila.16.05fer>

- Gao, J., & Dai, W. (2007). Research and experimental analysis of code-switching in language teaching. *Foreign Language Teaching*, (1), 51–55. (in Chinese)
- Gumperz, J. J. (1982). *Discourse strategies*. Cambridge University Press.
- Huang, C. (2004). On code-switching in English classrooms. *Journal of Yunnan Normal University*, (6), 56–59. (in Chinese)
- Huang, Y., & Yao, M. (2008). The interpersonal function of classroom code-switching. *Journal of Jiangxi Normal University (Philosophy and Social Sciences Edition)*, 41(6), 146–149. (In Chinese)
- Jiang, M., Su, X., & Hu, C. (2009). A survey and analysis of teachers' code-switching in college English classrooms. *Journal of Jinggangshan University*, 30(6), 124–127. (In Chinese)
- Jirophasaworaphong, P., Hemchayati, W., & Traiwichitkhun, D. (2019). Development of a conceptual framework for an instructional model integrating the code-switching and total physical response method to enhance the English ability of kindergarteners. *Journal of Education Studies, Chulalongkorn University*, 47(Suppl. 2), 184–201. (in Thai)
- Li, Y. (2010). On code-switching from the perspective of pragmatic adaptation theory. *Journal of Guangzhou University (Social Science Edition)*, 9(7), 88–91. (in Chinese)
- Lin, A. M. Y. (2013). Classroom code-switching: Three decades of research. *Applied Linguistics Review*, 4(1), 195–218. <https://doi.org/10.1515/applirev-2013-0009>
- Liu, Q. (2007). *A study on code-switching in foreign language teachers' classrooms in trilingual environments* [Unpublished master's thesis]. Northwest Normal University. (in Chinese)
- Liu, R., & Xiang, B. (2020). An analysis of teachers' code-switching functions in English classrooms: A case study of a high school in Huangshi. *Journal of Hubei Normal University (Philosophy and Social Sciences Edition)*, 40(4), 128–132. (in Chinese)
- Liu, X. (2010). The role of teachers' code-switching in English classroom teaching. *Journal of Hebei Polytechnic University (Social Science Edition)*, 10(3), 108–110. (In Chinese)
- Liu, Y. (2008). A case study of the functions of English teachers' code-switching in classroom teaching. *Journal of Beijing International Studies University*, (10), 77–81. (in Chinese)
- Maksap, A., Phruttikun, S., & Suche, S. (2021). The effect of English language experience management based on the natural approach combined with code-switching techniques to enhance listening and speaking abilities of kindergarten children. *Journal of Education, Burapha University*, 32(2), 60–75. (In Thai)
- Myers-Scotton, C. (1993). *Social motivations for codeswitching: Evidence from Africa*. Oxford University Press.

- Myers-Scotton, C. (1997). *Duelling languages: Grammatical structure in code-switching*. Clarendon Press.
- Qiu, D. (2017). *An investigation on teachers' code-switching in teaching Chinese as a foreign language classroom* [Unpublished master's thesis]. Jinan University. (in Chinese)
- Qu, M. (2017). *An analysis of teachers' code-switching in Chinese as a foreign language classroom* [Unpublished master's thesis]. Zhengzhou University. (in Chinese)
- Saengin, T., & Taladngoen, U. (2023). The functions of Thai-English code-switching in Massive Open Online Course. *KKU Research Journal (Graduate Studies) Humanities and Social Sciences*, 10(2), 60–70. (in Thai)
- Tang, L. (2003). A review of classroom code-switching in language education. *Foreign Language Teaching Abroad*, (1), 5–10. (in Chinese)
- Thaweephol, P., & Saisuwan, P. (2021). Attitudes towards Thai-English code-switching among Thai speakers in Generation Z. *Journal of Language and Culture*, 40(2), 53–78. (in Thai)
- Wang, B., & Yang, J. (2019). Problems and strategies of code-switching in junior high school English classrooms under the comprehensible input hypothesis. *Journal of Guizhou Normal College*, 35(5), 72–78. (in Chinese)
- Wu, B., & Wen, Q. (2015). A study on the structural types and functional distribution of code-switching in trilingual teachers' classrooms. *Journal of Foreign Languages*, (5), 106–111. (in Chinese)
- Xin, Y. (2019). A study on teachers' code-switching in college English classroom teaching. *Teaching and Educating (Higher Education Forum)*, (36), 110–112. (in Chinese)
- Yang, N., Cui, Y., & Ren, H. (2012). An empirical survey on code-switching in college English classrooms between teachers and students. *Journal of Xi'an International Studies University*, 20(3), 62–66. (in Chinese)
- Yao, M., & Zeng, C. (2006). A functional analysis of teachers' code-switching in secondary school English classrooms. *Guangxi Social Sciences*, (10), 151–154. (in Chinese)
- Yossiri, V. (2018). The study of code-switching between Pattani-Malay dialect, Thai, and English in English language teaching and learning in the three southern border provinces. *Parichart Journal*, 31(3), 24–33. (in Thai)
- Zhang, C. (2020). *A study on English teachers' code-switching in high school classrooms* [Unpublished master's thesis]. Central China Normal University. (in Chinese)
- Zhang, L. (2013). An empirical study on the regularity of code-switching in Chinese-English bilingual teaching. *Foreign Language Literature*, 29(2), 156–160. (in Chinese)

Errors and Characteristics of Chinese Preposition “Zai” Acquisition by Thai Learners

Kananya Chomphuchai

School of International Chinese, Beijing Language and Culture University,
Beijing 100083 P.R. China

Email: kananya.7841@gmail.com

received 19 February 2025; revised 26 March 2025; accepted 1 May 2025

Abstract

“Zai” is one of the most commonly used prepositions in Chinese, but it has high error rate and complicated error types. The study on the errors in Thai learners’ Chinese preposition “Zai” acquisition can help Thai learners overcome the learning difficulties and provide reference for teaching. The purpose of this study is to collect examples of errors in Thai learners’ acquisition of Chinese prepositions “Zai” from a Chinese interlanguage corpus, to describe the characteristics of errors in Thai learners’ acquisition of Chinese prepositions “Zai”, to investigate the factors affecting the generalization of target language rules, negative transfer of mother tongue and teaching materials, so as to explore the causes of errors. Finally, based on the research results and analysis, the author puts forward some suggestions on teaching Chinese prepositions “Zai” for Thai learners, hoping to provide reference for teaching and relevant research.

Keywords: Chinese grammar; prepositions; acquisition; errors

泰国学习者汉语介词“在”偏误分析及习得特点

蔡英英¹

中国 北京 北京语言大学国际中文学院 邮编 100083

邮箱: kananya.7841@gmail.com

收稿日期 2025.2.19 修回日期 2025.3.26 接收日期 2025.5.1

摘要

“在”是汉语中最常用的介词之一，但偏误率偏高，偏误类型也颇为复杂。对泰国学习者汉语介词“在”习得偏误进行研究，发掘偏误特征，分析偏误成因，能够帮助泰国学习者克服学习难点。本研究从全球汉语中介语语料库收集泰国学习者汉语介词“在”习得偏误用例，试图描写泰国学习者汉语介词“在”的习得偏误特征，考察目的语规则泛化、母语负迁移、教材等影响因素，以探究偏误成因。最后基于研究结果与分析，提出针对泰国学习者汉语介词“在”的教学建议，以期为面向泰国学习者汉语介词“在”的教学及相关研究提供参考借鉴。

关键词：汉语语法、介词、习得、偏误

1. 引言

汉语语法缺乏严格意义上的形态变化，因此虚词在汉语中起着极其重要的作用。介词是虚词的一类，其中“在”是汉语中最常用的介词之一，其使用频率远高于其他介词（Cui, 2005）。虽然泰国学习者较早接触且经常使用汉语介词“在”，但偏误率偏高，偏误类型也颇为复杂：

- (1) *在春武里府有很多寺庙、天主教堂和清真寺。
- (2) *一般从早上八点到十点半我宿舍做早饭、洗澡、洗衣服。
- (3) *我记得在我八岁起因为我是老大，我有五个兄弟姐妹。
- (4) *虽然我们会在不同的地方学习，但我们还有联络、通话，每天聊天在电子邮件。

上述偏误用例呈现出鲜明的偏误特征，如处所词在存现句中作主语时误加“在”、处所词在句中作状语时遗漏“在”、介词“在”与其他同类介词混淆、由“在”构成的介宾短语作状语时误后置等。综上，对泰国学习者汉语介词“在”习得偏误进行研究，发掘偏误特征，分析偏误成因，能够帮助泰国学习者克服学习难点，并为教学提供参考借鉴。

¹ Ms. Kananya Chomphuchai

目前，与泰国学习者习得汉语介词“在”的相关研究较少。Wang & Ni (2012) 基于以往对泰国留学生习得汉语“在”字介词框架的偏误分析及偏误成因的探讨，针对泰国留学生习得汉语“在”字介词框架提出一些教学建议：加强对比分析、合理编排教材、发挥教师的作用和加强汉语本体研究。Chen (2017) 重点探究泰国学生较难掌握介词短语“在+处所”的原因，归纳为以下两点：一是汉泰语在语法上和语义上的差异；二是对外汉语教材对“在+处所”的讲解笼统、不充分。Chen & Chen (2022) 考察了泰国学生使用汉语介词“在”的偏误情况，将偏误归纳为混淆偏误、语序偏误、误加偏误和遗漏偏误等四类，从母语负迁移和过渡泛化两个角度对偏误成因进行解释，并对介词“在”的九种句式的语序习得难度进行了预测。总体上来看，泰国汉语介词“在”的习得研究有待进一步完善的空间，现有研究对偏误类型的分类较为简单，缺少数据支撑与细致考察，在偏误成因分析上缺乏深度，理论支撑不足。

本研究从“全球汉语中介语语料库”收集泰国学习者汉语介词“在”习得偏误用例 211 例，试图描写泰国学习者汉语介词“在”的习得偏误特征，考察母语负迁移、目的语规则泛化、教材等影响因素，以探究偏误成因。最后基于研究结果与分析，提出针对泰国学习者汉语介词“在”的教学建议，以期为教学和相关研究提供参考借鉴。

2. 泰国学习者汉语介词“在”习得偏误

本研究从“全球汉语中介语语料库”收集偏误用例，得出泰国学习者汉语介词“在”习得偏误情况，根据偏误类型进行统计与分类，加以细致考察，发掘泰国学习者汉语介词“在”的偏误特征。

本研究依据 Lu (1994) 对偏误类型的分类将泰国学习者汉语介词“在”的习得偏误分为误代、误加、遗漏和错序四大类型。

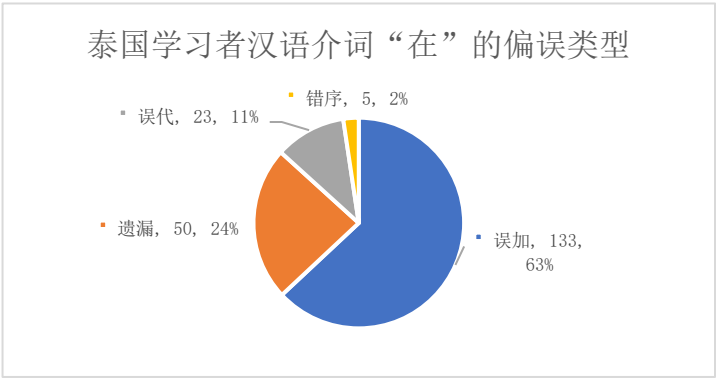

图 1 泰国学习者汉语介词“在”的习得偏误情况

从图 1 可知，在四种偏误类型中，泰国学习者汉语介词“在”误加偏误居高，共 133 例，占总偏误率的 63%；遗漏偏误次之，共 50 例，占总偏误率的 24%；误代偏误共 23

例，占总偏误率的 11%；错序偏误最少，仅有 5 例，占总偏误率的 2%。偏误主要集中在误加和遗漏两类偏误，这说明汉语介词“在”的隐现问题是泰国学习者最难克服的学习难点。误代和错序偏误用例偏少，但也体现出泰国学习者对汉语介词“在”的语法意义、语法功能及语法位置还未完全掌握。

2.1 误加

泰国学习者汉语介词“在”的误加偏误主要表现为“在”误加于处所词前和“在”误加于时间词前，另外还有其它个别偏误。其中，“在”误加于处所词前的偏误居多，共 98 例，占误加偏误率的 73%；“在”误加于时间词前的偏误相对较少，共 21 例，占误加偏误率的 18%。其他个别偏误共 14 例，占误加偏误率的 10%。

表 1 泰国学习者汉语介词“在”的误加偏误

偏误类型		偏误用例	偏误率
“在”误加于处所词前	处所词作主语	43	32%
	处所词作定语	31	23%
	处所词作宾语	22	16%
	其他	2	2%
“在”误加于时间词前	时间词作状语	15	12%
	时间词作主语	2	2%
	时间词作定语	2	2%
	时间词作补语	2	2%
其他		14	10%
合计		133	

2.1.1 “在”误加于处所词前

根据处所词在句中充当不同的语法成分，“在”误加于处所词前这类偏误可以进一步分为处所词作主语时误加“在”、处所词作定语时误加“在”、处所词作宾语时误加“在”以及其他个别偏误。

处所词作主语时误加“在”，共 43 例，占误加偏误率的 32%。

- (1) *在春武里府有很多寺庙、天主教堂和清真寺。
- (2) *在美博城人很少，但今天有很多美发学校的学生。
- (3) *我们去万达逛逛，晚上我们常常去万达，在那里很漂亮。
- (4) *在南宁是广西壮族自治区首府。

汉语中，表示处所的名词、代词可以直接充当句子的主语，一般无需加介词介绍，例(1)、(2)、(3)中名词“春武里府”、“美博城”和代词“那里”都表示处所，在句中作主语，误加介词“在”导致主语缺失，故应去掉介词“在”。例(4)为判断句，判断

句中主语应该是名词性成分，而“在南宁”是介词结构，不能充当判断句的主语，故应去掉介词“在”。

处所词作定语时误加“在”，共 31 例，占误加偏误率的 23%。

(5) *在我们泰国的广告做得非常有创意，给人留了很深的印象，而且对他们的产品产生了兴趣。

(6) *我很喜欢在这个学校的课和老师们。

例(5)和例(6)中“我们泰国的广告”和“这个学校的课”都表示所属关系，介词“在”用于表示空间关系，不能用于表示所属关系，故应去掉介词“在”。

处所词作宾语时误加“在”，共 22 例，占误加偏误率的 16%。其中，处所词作动词“去”、“来”、“位于”的宾语时误加情况较为突出。

(7) *我想去在上海东方明珠广播电视塔和南京路旅行。

(8) *普吉岛是泰国最漂亮的群岛之一，位于在泰国的南方。

例(7)中趋向动词“去”后面可以直接接处所名词，“在上海”为介词结构，不能充当趋向动词的宾语，故应去掉“在”。例(8)中“位于”本身已包含“在”的语义，误加“在”造成语义重复，故应改为“位于泰国的南方”。

其他个别偏误 2 例，占误加偏误率的 2%。

(9) *天气跟在我的家乡一样。

(10) *她心里想一定要丢在市场里或者在走过的路上。

例(9)为比较句“跟 X 一样”，句中“X”应该是名词性成分，而“在我的家乡”是介词短语，不能作比较项，故应去掉介词“在”。例(10)“在市场里”和“在走过的路上”共用同一个介词“在”，“在”的重复出现导致结构冗余，应该省略后面的“在”，改为“她心里想一定要丢在市场里或者走过的路上”。

2.1.2 “在”误加于时间词前

根据时间词在句中充当不同的语法成分，偏误可以进一步分为时间词作状语时误加“在”、时间词作主语时误加“在”、时间词作定语时误加“在”以及时间词作宾语时误加“在”。

时间词作状语时误加“在”偏误居多，共 15 例，占误加偏误率的 12%。

(11) *在晚上，我们在宴会吃了海鲜，我们一边吃饭，一边喝酒。

(12) *在六年前我有机会到湖南师范培训两个月的汉语，当时国内的唱片店都播放着“流行语”这首歌。

(13) *今天又下了很大的一场雪，在上课的时候有一个同学拉开窗帘。

时间词或时间短语出现在句首充当状语时，介词“在”常常隐现，初级汉语学习者常常出现误加介词“在”的偏误(Zhang, 1996)。泰国学习者也出现时间词或时间短语

位于句首时误加介词“在”的情况，如例（11）、（12）、（13）所示，且偏误率居高。

除了上述偏误，时间词作主语时误加介词“在”的偏误较少，仅出现2例，占误加偏误率的2%。

（15）*在短短几十年的时光，是任何财物也不能购买的，所以我们一定要珍惜，这样才无怨无悔。

例（15）中“短短几十年的时光”可以直接作主语，句中加了介词“在”导致主语缺失，故应该去掉“在”。

另外，时间词作定语和补语时也存在少量误加偏误，各2例，各占误加偏误率的2%。

（16）*总之，我非常赞同作者的思想，在那个时代的中国封建社会必将遭到推翻。

（17）*我去曼谷在五天。

例（16）与由“在”组成的介词短语充当定语的隐现规律有关。介词短语修饰名词时，如果中心语为名词的偏正短语，且可以转换为偏正词组，介词“在”一般需要隐现（Mai, 2007）。例（17）中时间词“五天”可以直接在句中充当补语，无需介词“在”，故应改为“我去曼谷五天”。

2.1.3 其他偏误

此类偏误比较特殊，主要受母语负迁移的影响，共14例，占误加偏误率的10%。

（18）*我们必须认为公司认同在我们的工作潜力，想要我们在他的公司工作。

（19）*在我的看法当了父母都很累，日子也不好过因为什么都要先给孩子。

（20）*但是在我觉得我的家是最好的地方。

个别偏误受母语负迁移影响，偏误用例不符合汉语表达，却符合泰语表达，如例（18）、（19）、（20）所示，泰语中没有框式介词，汉语框式介词“在……里”与泰语前置介词“ใน”对应，如果按照泰语的表达将上例中的“在”翻译成泰语前置介词“ใน”句子则可以成立，因此上述偏误是泰国学习者将泰语表达套用到汉语中的表现。

2.2 遗漏

在我们收集到的偏误用例中，介词“在”与其他成分组合作状语或补语时，存在较多“在”遗漏偏误。其中，表示处所“在”的遗漏偏误居多，共37例，占遗漏偏误率的74%；表示时间“在”的遗漏偏误次之，共7例，占遗漏偏误率的14%；表示条件和表示范围“在”的遗漏偏误较少，各3例，各占遗漏偏误率的6%。

表2 泰国学习者汉语介词“在”的遗漏偏误

偏误类型		偏误用例	偏误率
表示处所	“在+处所词”	19	38%
	“在……上”	11	22%
	“在……里”	3	6%

偏误类型		偏误用例	偏误率
	“在……后面”	2	4%
	“在……中间”	1	2%
	“在……旁边”	1	2%
表示时间	“在+时间词”	3	6%
	“在……的时候”	3	6%
	“在……内”	1	2%
表示条件	“在……下”	3	6%
表示范围	“在……中”	3	6%
合计		50	

2.2.1 “在”表示处所的遗漏偏误

在此类偏误中，“在+处所词”的遗漏偏误居多，共 19 例，占遗漏偏误率的 38%。

- (21) *一般从早上八点到十点半我宿舍做早饭、洗澡、洗衣服。
- (22) *我喜欢拍照和海边玩耍。
- (23) *我有机会这个大学上学，我很高兴。

由“在”构成的介词短语用在动词前，表示动作发生的处所，例 (21)、(22)、(23) 却遗漏了介词“在”，因此应改为“我在宿舍做早饭”、“我喜欢拍照和在海边玩耍”、“我有机会在这个大学上学”。

除了上述偏误，介词“在”与方位短语组合成框式结构作状语或补语时，“在”遗漏情况也不在少数。在介词框式结构中，“在……上”的遗漏偏误居多，共 11 例，占遗漏偏误率的 22%；“在……后面”遗漏偏误次之，共 2 例，占遗漏偏误率的 6%；“在……中间”和“在……旁边”各 1 例，各占遗漏偏误率的 2%。

- (24) *我最近报纸上看到你们旅行代理商公司收导游，我对这份工作很感兴趣。
(在……上)
- (25) *我坐火车上，看到小孩子和她妈妈。(在……上)
- (26) *刚才我家里捡了一个乖乖，你们看一个乖乖。(在……里)
- (27) *小男孩就偷偷跟他后面。(在……后面)
- (28) *窗帘是隔房间和走廊的中间。(在……中间)
- (29) *她来坐我的旁边不说话，她让我觉得很别扭。(在……旁边)

上述偏误主要是框式介词中前置介词“在”的遗漏，例 (24)、(25)、(26)、(28) 中“火车上”、“家里”和“走廊的中间”都是由“普通名词+方位词”构成表示处所，例 (27)、(29) 中“他后面”和“我的旁边”则由“代词+方位词”组合表示处所，却遗漏了介词“在”，导致表示处所的介词结构不完整，故应该加介词“在”。

2.2.2 “在”表示时间的遗漏偏误

“在+时间词”作状语时“在”遗漏共2例，占遗漏偏误率的6%。

(30) *现在是留学生，我们还假期帮助找工作。

例(30)是时间状语中介词“在”遗漏的问题，汉语中“在+时间词”充当状语，介词“在”不可省略，否则会使结构不完整，故应改为“我们还在假期帮助……”。

“在……的时候”这一结构作状语时“在”遗漏共3例，占遗漏偏误率的6%；“在……内”1例，占遗漏偏误率的2%。

(31) *我也对做贸易有兴趣，所以我读硕士的时候，就选MBA，我的专业是市场营销。(在……的时候)

(32) *第一印象只是一段时间内判断一个人。(在……内)

例(31)中“在……的时候”为固定结构，表示动作行为发生的时间，在句中充当状语，书面语中介词“在”不可省略，故应该为“我在读硕士的时候……”。例(32)

“在……内”作状语表示时间范围，书面语中介词“在”一般不可省略，故应改为“在一段时间内”。

2.2.3 “在”表示条件的遗漏偏误

“在……下”共3例，占遗漏偏误率的6%。

(34) *作为父母应该注重子女的建议和观见，有时要尽可能互相调协观念，即使不得已的情况下能妥协就妥协吧！

汉语中，表示动作发生的条件或背景时需要用介词“在”，构成介词结构“在……下”，故例(34)应改为“即使在不得已的情况下……”。

2.2.4 “在”表示范围的遗漏偏误

“在……中”共3例，占遗漏偏误率的6%。

(35) *我要现实生活中树立一些目标，找些事来做，让自己的生活充实一点。

例(35)介词结构“在……中”表示动作发生的场所、范围，在句中充当状语，介词“在”不可省略，否则结构不完整，故应改为“我要在现实生活中……”。

2.3 误代

误代偏误主要表现为介词“在”误代其他介词，其中“在”误代“从”共8例，占误代偏误率的35%；“在”误代“到”，共8例，占误代偏误率的35%；“在”误代“跟”，共3例，占误代偏误率的13%；“在”误代“对”，共2例，占误代偏误率的9%；“在”误代“当”与“在”误代“和”各1例，占4%，见表3。

表 3 泰国学习者汉语介词“在”的误代偏误

偏误类型		偏误用例	偏误率
介词“在” 与同类介词混淆	“在”误代“从”	8	35%
	“在”误代“到”	8	35%
	“在”误代“当”	1	4%
介词“在” 与非同类介词混淆	“在”误代“跟”	3	13%
	“在”误代“对”	2	9%
	“在”误代“和”	1	4%
合计		23	

(36) *在我家到大学是二十分钟。(“在”误代“从”)

(37) *我记得在我八岁起因为我是老大，我有五个兄弟姐妹。(“在”误代“从”)

(38) *在电车前面有飞翔的鸟，有猴子跳在树上。(“在”误代“到”)

(39) *后一辈人的行为方式、生活态度以及他们的价值观念在上一辈人完全不一样。
 (“在”误代“跟”)

(40) *这样的创新会使这个商机在经济很有利。(“在”误代“对”)

(41) *在新年假过去了，我跟我的父母一起去清迈。(“在”误代“当”)

(42) *但生性使然，在朋友之间的交往情况不是很好。(“在”误代“和”)

从整体上来看，介词“在”与同类介词混淆占较大比重，少数与非同类介词混淆。表示空间、时间的介词“在”与表示空间、时间的介词“从”、“到”混淆偏误居高，这说明学习者不了解同类介词在语法语义和使用规则上的区别，故造成如上偏误。其余偏误则为介词“在”与表示对象的介词“跟”、“对”、“和”混淆，但是介词“在”没有这种用法，泰语中也没有类似表达，因此我们推测泰国学习者较早接触介词“在”，还不知道或没有完全掌握其他介词的相关表达，故使用“在”误代其他介词。

2.4 错序

错序偏误相对较少，仅有 5 例，偏误均为由介词“在”构成的介词结构作状语时误后置，其中“在”表示处所的偏误为 4 例，占错序偏误率的 80%；介词“在”表示时间的偏误为 1 例，占错序偏误率的 20%。

表 4 泰国学习者汉语介词“在”的错序偏误

偏误类型		偏误用例	偏误率
由“在”构成的介词 结构作状语时误后置	表示处所	4	80%
	表示时间	1	20%
合计		5	

(43) *虽然我们会在不同的地方学习，但我们还有联络、通话，每天聊天在电子邮件。

(44) *我跟她认识了十多年，在一起学习初中的时候。

汉语中，状语一般可以位于主语后谓语动词前修饰其后的谓语成分，也可以位于主语前修饰整个句子。但是，在我们收集到的偏误用例中，由“在”构成的介词结构在句中充当状语时应位于谓语中心语前，泰国学习者却误将其后置，放在谓语中心语后。这可能受母语负迁移的影响，泰语中修饰语一般位于中心语后，泰国学习者却将泰语的语序规则套用到汉语中，导致错序偏误。

除了受母语负迁移的影响，错序偏误可能与目的语本身的复杂性有关。汉语中，介词结构可以在句中充当状语和补语，作状语时出现在句首或主语后谓语动词前，作补语时出现在谓语动词后，“在”在句中的语法位置较复杂，泰国学习者可能混淆状语和补语之间的区别，误将状语成分当作补语成分，放在谓语动词之后。

3. 泰国学习者汉语介词“在”偏误成因探讨

3.1 目的语规则泛化

通过考察泰国学习者汉语介词“在”的习得偏误特征，研究发现目的语规则泛化是偏误形成的主要影响因素之一。根据本文收集到的偏误类型，目的语规则泛化的具体表现如下：

3.1.1 误加介词“在”

介词“在”的隐现受到句法位置的制约，Sun (2021) 将介词“在”的隐现情况归纳如下：

表 5 介词“在”的句法位置及其隐现情况

句法位置	隐现情况		
	必隐	必现	可隐可现
主语位置	√		
句首状语			√
动词前		√	
动词后		√	
定语位置			√

从表 5 可知，由“在”构成的介词结构充当主语时，介词“在”一般不能出现；介词结构位于动词前充当状语或位于动词后充当补语时，介词“在”一般须出现；介词结构位于句首作状语或出现在定语位置时，介词“在”的隐现相对自由。由此可以看出，汉语介词“在”的隐现情况颇为复杂。

泰国学习者汉语介词“在”的误加偏误是偏误用例中数量最多的类型，例如：

(1) *在春武里府有很多寺庙、天主教堂和清真寺。

(11) *在晚上，我们在宴会吃了海鲜，我们一边吃饭，一边喝酒。

汉语介词“在”的误加主要是目的语规则泛化的表现。由于泰国学习者没有完全习得介词的语义功能，不考虑句法环境而强加“在”，忽略了汉语中处所词等无需介词“在”的介引也能够自足地充当句子成分，故造成泛化现象（Huo & Li, 2024）。

3.1.2 同类介词混淆

介词“在”与时间、处所、方位等词语组合，表示时间、处所、范围、条件、行为的主体等语法意义（Liu, 2001）。就表示处所这个义项而言，汉语中还有许多表示处所的同类介词，如从、到、于、自、由等，这些介词虽然属于同一类，但语法意义、语法功能不完全相同。泰国学习者却将“在”误代“从”、“到”等其他同类介词，造成误代偏误，例如：

(37) *我记得在我八岁起因为我是老大，我有五个兄弟姐妹。（“在”误代“从”）

(38) *在电车前面有飞翔的鸟，有猴子跳在树上。（“在”误代“到”）

3.1.3 用已知代替未知

除了上述偏误，泰国学习者还出现误用介词“在”代替其他非同类介词的情况，例如：

(39) *后辈人的行为方式、生活态度以及他们的价值观念在上一辈人完全不一样。（“在”误代“跟”）

(40) *这样的创新会使这个商机在经济很有利。（“在”误代“对”）

在以上偏误用例中，介词“跟”和“对”均用于引进对象，但介词“在”没有这种用法，泰国学习者却将“在”误代“跟”和“对”，造成此类偏误的原因主要是泰国学习者较早接触介词“在”，还未学习或未完全掌握其他介词的相关表达，故误用“在”代替其他介词。

3.1.4 补语和状语混淆

如表5所示，介词“在”既可以出现在动词前，也可以出现在动词后。但是，前者作为状语成分，表示动作行为发生的处所、时间等，后者作为补语成分，表示事物通过动作行为所在的处所或动作行为发生的时间（Liu, 2001），二者在语法意义和语法功能上都不完全相同。泰国学习者可能对由介词“在”构成的介词结构在句中的语法位置不完全了解，故出现介词结构作状语时误后置的偏误，例如：

(43) *虽然我们会在不同的地方学习，但我们还有联络、通话，每天聊天在电子邮件。

(44) *我跟她认识了十多年，在一起学习初中的时候。

3.2 母语负迁移

通过对泰国学习者介词“在”习得偏误进行分析，研究发现与母语负迁移相关的偏误类型主要有两种情况：

3.2.1 将母语表达套用到目的语中

在我们收集到的偏误语料中,有部分偏误不符合汉语表达,却与泰语表达相符,例如:

(18) *我们必须认为公司认同在我们的工作潜力,想要我们在他的公司工作。

(19) *在我的看法当了父母都很累,日子也不好过因为什么都要先给孩子。

(20) *但是在我觉得我的家是最好的地方。

上述偏误用例均具有鲜明的泰语语法特征,泰语中没有框式介词,汉语框式介词“在……里”与泰语前置介词“ใน”对应,泰国学习者受母语负迁移的影响,将母语表达套用到目的语中,误将“在”与泰语前置介词“ใน”对应,但汉语中“在”没有此用法,导致句子不能成立。

3.2.2 框式结构中遗漏介词“在”

由上文可知,泰国学习者汉语介词“在”的遗漏偏误主要集中在框式结构中,例如:

(25) *我坐火车上,看到小孩子和她妈妈。(在……上)

(26) *刚才我家里捡了一个乖乖,你们看一个乖乖。(在……里)

此类偏误主要受母语负迁移的影响。由于泰国学习者的语言系统中,空间方位的表达没有框式介词,只有表示方位的词语,在使用框式介词时,通常只是将母语中的相应介词与汉语方位词简单对应,并未形成框式介词的整体意识,因而导致介词“在”的遗漏偏误(Li, 2023)。

3.2.3 误将修饰成分置于中心语后

泰语是典型的SVO语言,修饰成分偏于向右分支,一般位于中心语后。汉语虽然同属于SVO语言,但修饰成分在句中的语法位置却与SOV语言相似,修饰成分偏于向左分支,一般位于中心语前(Ke, 2012)。泰国学习者受母语负迁移影响,由“在”构成的介词结构在句中充当状语时误将其后置,放在谓语中心语后,导致错序偏误,例如:

(43) *虽然我们会在不同的地方学习,但我们还有联络、通话,每天聊天在电子邮件。

(44) *我跟她认识了十多年, 在一起学习初中的时候。

3.3 教材的不足

从我们收集到的偏误语料可知,泰国学习者介词“在”误加偏误和遗漏偏误占较大比重,误代偏误次之,错序偏误较少。通过对泰国广泛使用的汉语教材《汉语教程》和《发展汉语》进行观察与分析,发现两套教材对介词“在”的解释不足,有待进一步完善的空间。在《汉语教程》和《发展汉语》中,有关介词“在”的解释仅涉及介词“在”的语法意义、基本结构及其在句中充当什么成分,对于介词“在”的隐现以及与其他易混淆介词的异同都缺乏解释说明。综上,造成偏误的原因可能与教材解释不足有一定关系。

4. 面向泰国学习者汉语介词“在”的教学建议

不同母语背景学习者在汉语介词习得过程中，介词的使用频率、偏误率、偏误类型都有不同的表现，学习难点也存在一定区别（Cui，2005）。泰国学习者汉语介词“在”习得偏误具有鲜明的偏误特征，从整体上来看误加偏误占最大比重，遗漏偏误次之，误代偏误和错序偏误较少，偏误类型的产生主要受目的语规则泛化、母语负迁移及教材的不足等因素影响。针对泰国学习者的偏误特征，本文提出如下教学建议：

4.1 重视介词“在”的隐现

根据我们收集到的偏误语料，在四种偏误类型中，泰国学习者汉语介词“在”的误加偏误和遗漏偏误较为严重，体现出教学中对介词“在”的隐现重视不足。目前，对介词“在”的教学主要涉及语法意义、语法功能、基本结构及语法位置等内容，有关介词“在”的隐现规律都缺乏解释说明，导致泰国学习者不了解介词“在”的隐现规律，不知道介词“在”哪些情况必须出现，哪些情况则必须隐匿，导致在习得过程中出现必现则隐、必隐则现的情况。有鉴于此，本文提出在教材编写和汉语教学中应对介词“在”的隐现规律及其制约因素加以解释说明，以减少误加和遗漏偏误的产生。

4.2 加强易混淆介词辨析

泰国学习者汉语介词“在”的误代偏误占总偏误率的11%，主要表现为误将介词“在”代替其他同类介词，如“从”、“到”、“当”等，也有少量偏误是误将介词“在”代替其他非同类介词，如表示对象的介词“跟”、“对”、“和”等。这些偏误体现出泰国学习者对汉语介词之间的语法意义、语法功能了解不足，有待进一步加强。综上，本文建议在汉语介词教学中应注意观察泰国学习者易混淆的介词，对二者在语法意义和语法功能上的区别加以说明。在教材编写中也可以适当补充易混淆介词辨析这部分内容，并提供配套练习，以减少相关偏误。

4.3 加强汉泰对比

通过考察偏误成因，母语负迁移是泰国学习者汉语介词“在”习得偏误的重要影响因素之一，主要表现为两种情况：其一，泰国学习者将母语表达套用到目的语中；其二，框式介词中遗漏介词“在”；其三，泰国学习者按照泰语语序误将由“在”构成的介词结构后置，放在谓语中心语后。基于此，本文建议在汉语介词教学中应注意观察学习者容易出现并且明显受到母语负迁移影响的偏误句子，将这些病句进行整理归纳，寻找出偏误特征，以此为基础对汉泰的异同进行对比分析，在课堂上适当展开说明。面向泰国学习者的汉语教材也可以考虑补充汉泰对比内容，以实现教材本土化，提升针对性与精准性，更加适用于泰国学习者。

4.4 借助新技术开展汉语介词教学

随着科技的进步,新技术不断涌现,运用人工智能等新技术为教学赋能,可以为教学提质增效。以 ChatGPT 为例,教师可以借助 ChatGPT 展开汉语介词教学,将其作为语料库使用,提供相应的例句;通过 ChatGPT 分析各介词之间的语义和用法上的区别,以供教学参考;根据泰国学习者的习得特点,生成相关的教学内容、练习题、测试题等供学生使用;也可以让 ChatGPT 作为学生的助教,为泰国学习者提供答疑、纠偏、评估和反馈等服务 (Liu, Shi, Cui, et al., 2023)。综上所述,新时代背景下的汉语教学应该充分利用新技术手段,以实现“因材施教”、“对症下药”,进而提高教学效果。

5. 结语

介词“在”是汉语教学的重点内容,也是汉语学习者的学习难点之一。本研究从汉语中介语语料库收集泰国学习者汉语介词“在”习得偏误用例,发现泰国学习者汉语介词“在”习得偏误类型颇为复杂,并且具有鲜明的偏误特征。在四类偏误中,误加偏误和遗漏偏误占较大比重,误代偏误和错序偏误较少,这表明汉语介词“在”的隐现、介词之间的异同以及介词结构在句中的语法位置是泰国学习者的学习难点。通过细致分析,这些偏误主要受目的语规则泛化、母语负迁移和教材等因素的影响。有鉴于此,本研究提出针对泰国学习者汉语介词“在”的教学应重视介词“在”的隐现、加强易混淆介词辨析以及加强汉泰对比,以减少偏误的产生。希望本研究能够为对泰汉语教学及相关研究提供一定的启示和借鉴意义。

参考文献

- Chen, X., & Chen, L. (2022). Error analysis and countermeasures of Thai students' acquisition of Chinese preposition “zai”. *Journal of Zunyi Normal University*, 3, 84-87. (in Chinese)
- Chen, Y. H. (2017). Analysis of the reasons for Thai students' difficulties in acquiring the “zai + location” structure. *Modern Chinese*, 7, 88-90. (in Chinese)
- Cui, X. L. (2005). The acquisition of Chinese prepositions by European and American learners and analysis of their errors. *Chinese Teaching in the World*, 3, 83-95. (in Chinese)
- Huo, X. Y., & Li, S. Q. (2024). A typological study of Chinese preposition acquisition by South Asian students. *Chinese Teaching in the World*, 38(04), 561-574. (in Chinese)
- Ke, W. Z. (2012). A study of Chinese and Thai modifiers in the perspective of word-order typology. *Journal of Yunnan Normal University (Teaching & Studying Chinese as a Foreign Language Edition)*, 10(2), 70-76. (in Chinese)

- Li, C. J. (2023). A study on the errors of Chinese frame preposition “zai X shang/ zhong/ li”. *Fujian Normal University*. (in Chinese)
- Li, Y. (2021). *The study of Thai learners’ acquisition of Chinese preposition “zai”* [Master’s thesis, Yunnan Normal University]. China National Knowledge Infrastructure (CNKI). (in Chinese)
- Liu, L., Shi, Z., Cui, X., et al. (2023). Discussions on ChatGPT: New opportunities and challenges for international Chinese language education. *World Chinese Teaching*, 37(3), 291–315. (in Chinese)
- Liu, Y. H., Pan, W. Y., & Gu, H. (2001). *Modern Chinese grammar*. The Commercial Press. (in Chinese)
- Lu, J. J. (1994). Analysis of grammatical errors of foreigners in learning Chinese. *Language Teaching and Linguistic Studies*, 1, 49–64. (in Chinese)
- Lu, S. X. (1999). *Words of modern Chinese*. The Commercial Press. (in Chinese)
- Lu, S. X. (1999). *Modern Chinese eight hundred words*. The Commercial Press. (in Chinese)
- Mai, Z. Y. (2007). *A study on the omission and appearance of the preposition “zai”* [Master’s thesis, Peking University]. China National Knowledge Infrastructure (CNKI). (in Chinese)
- Sun, W. T. (2021). *Hanyu fangsuo jieci de nami jufa yanjiu* [A study on the difficult syntax of Chinese locative prepositions]. Jilin University Press. (in Chinese)
- Wang, S. S., & Ni, Y. Z. (2012). Teaching suggestions for Thai students in acquiring the “zai + location” prepositional frame. *Daguan Weekly*, (29), 29. (in Chinese)
- Yang, Z. M. (2012). *Acquisition research of Thai students on the Chinese prepositional frame* [Master’s thesis, Southwest University]. China National Knowledge Infrastructure (CNKI). (in Chinese)
- Zhang, H. Z. (1996). A description of the omission and presence of the Chinese preposition “zai” in sentence-initial position. *Journal of Xinjiang Education Institute*, 8(3), 34–40. (in Chinese)

